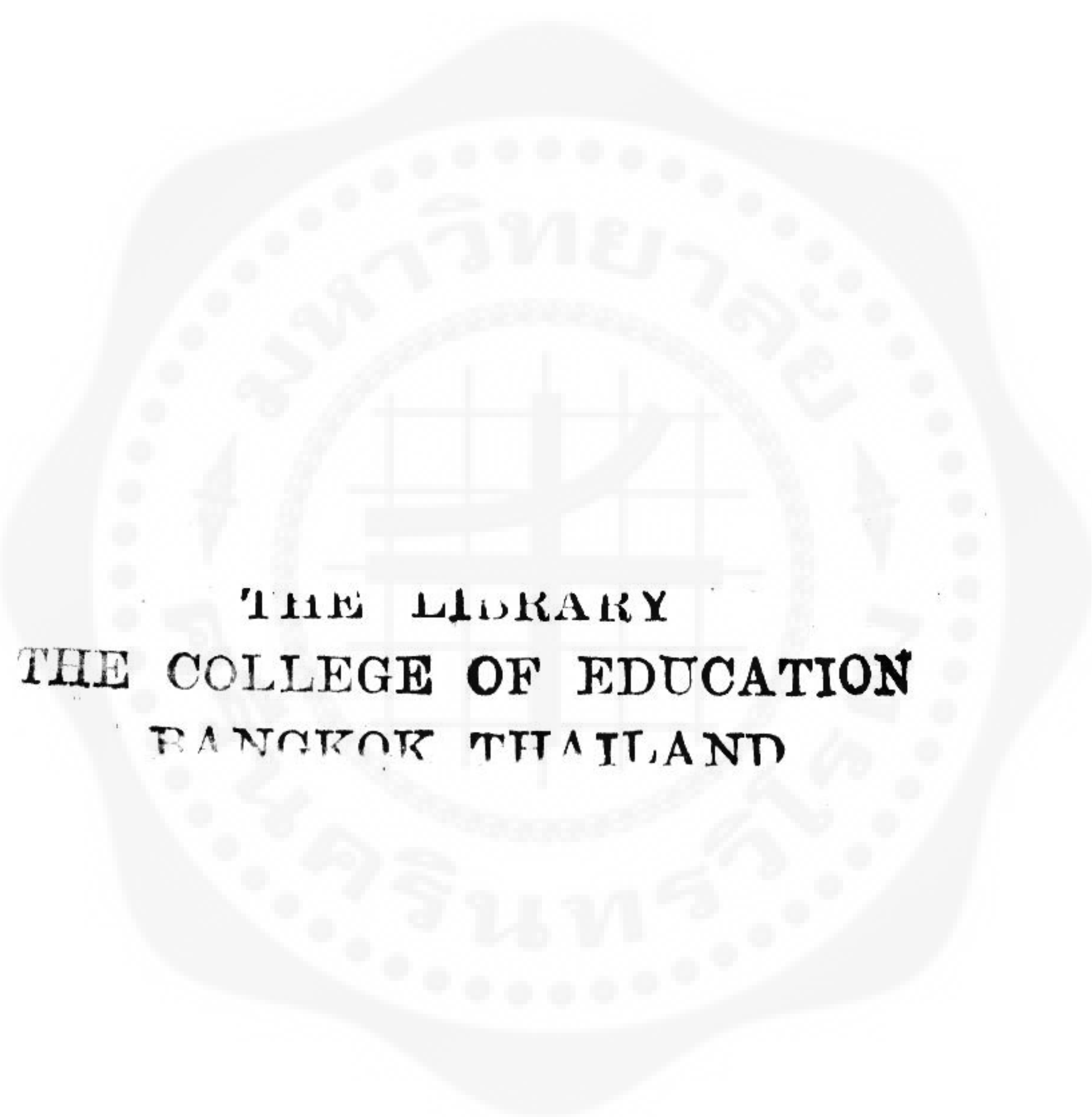

บทละครนอก
เรื่อง
มหาธาตุนคร

ห้องขจร
อ
895.912
ป423บ
ร.2

THE LIBRARY
THE COLLEGE OF EDUCATION
BANGKOK THAILAND

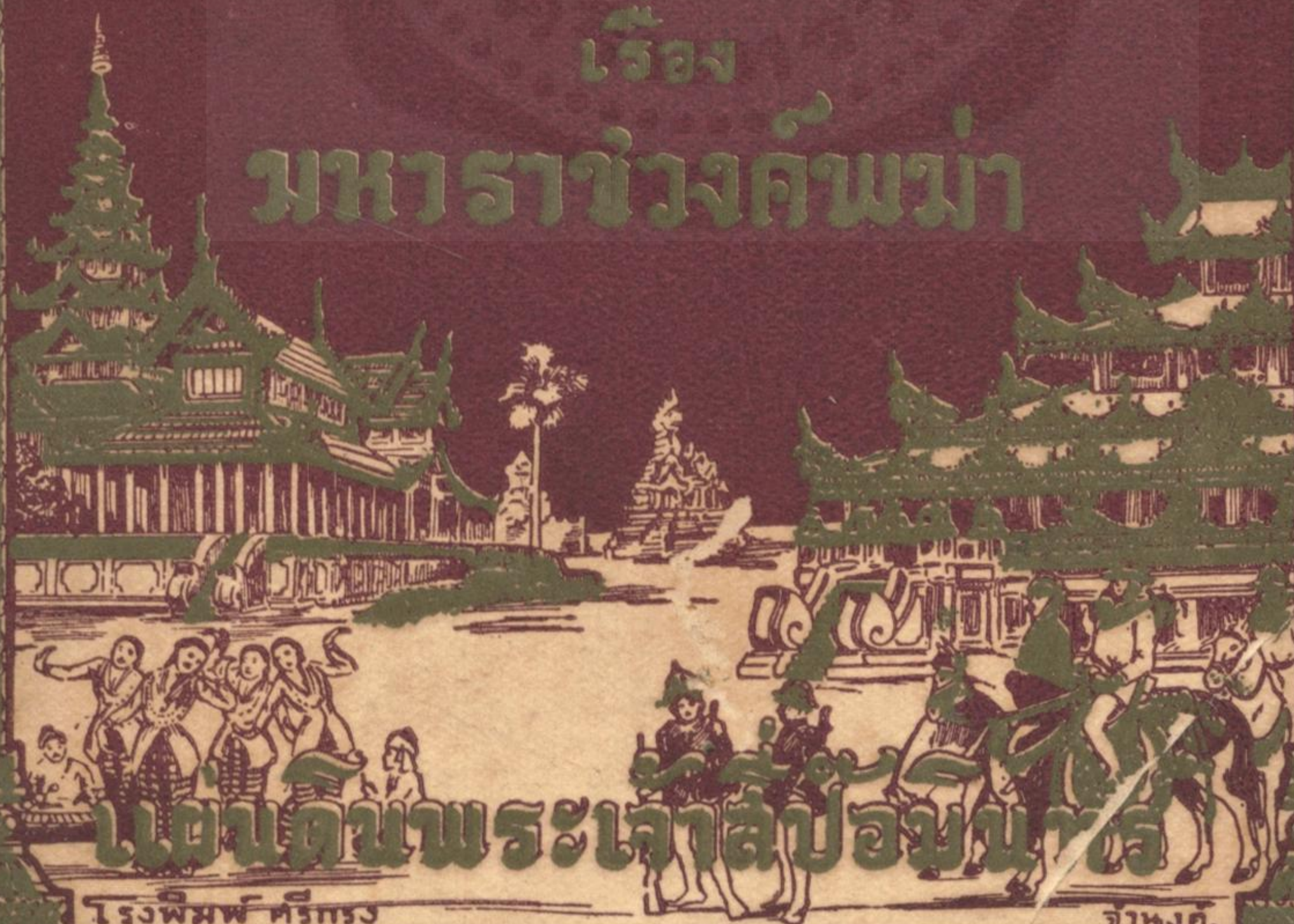
ห้องศาสตราจารย์ ขจร สุขพานิช

สำนักหอสมุดกลาง

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

บทละครเรื่อง
เรื่อง
มหาชาวงศ์พม่า

โรงพิมพ์ ศรีกรุง

จังหวัด

๑

895:912

ป 423 น

๗.๒

บทละครร้อง

เรื่องมหाराชาวงศ์พม่า

แผ่นดินพระเจ้าสัอมินทร์

ประเสริฐ รุชีกษร รจนา

สำหรับละครปรีดาฉาย

THE LIBRARY
THE COLLEGE OF EDUCATION
BANGKOK THAILAND
(พุทธศก ๒๔๕๖)

แก้ไข โรงพิมพ์กรุงเทพ ฯ เติลเมล์พิมพ์

ในพุทธศก ๒๔๗๐

มีกรรมสิทธิ์ตามกฎหมาย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์กรุงเทพ ฯ เติลเมล์

๕ M509

๒๖.๖
๒๐๑๘๘...

20188

รูปประเสริฐอักษร หรืออักษรอันประเสริฐ เมื่อเลื่อน
ขึ้นไปจะเห็นพระรูป พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ นราธิปประพันธ์
พงศ์ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมขุน อู่ทอง
เขตราชัตถินนารี ทรงฉายเมื่อเสด็จประพาสชะอำ พุทธศก ๒๔๗๐.

ဝိသုဒ္ဓိ

ဦးစွာ
ဗုဒ္ဓကံ ဗုဒ္ဓကံ

မဂ္ဂဇာတိ

မဂ္ဂဇာ

မဂ္ဂဇာ

မဂ္ဂဇာ

ဝိသုဒ္ဓိသမ္ပန္နာ
ယသမ္ပန္နယသမ္ပန္နာ

မဂ္ဂဇာသမ္ပန္နာ

မဂ္ဂဇာသမ္ပန္နာ

ပြဇာနည်စာအုပ်

မဂ္ဂဇာ

ကရိတံ W. ၁၈၈၀

บทละครร้อง เรื่องมหาชาวงศ์พม่า แผ่นดิน พระเจ้า สัสมินทร์

(เก็บใจความจากหนังสือต่าง ๆ ที่แต่งแต่งแลพิมพ์ไว้แล้ว หลาย
คน หลายชื่อเรื่อง แลหลายเล่ม)

(ประเสริฐอักษร วิชา สำหรับ ละคอนในปรีดาถัย -

พุทธศก ๒๔๕๖)

สาระบานเรื่อง

สาระบานเรื่อง	หน้า ก
สาระบานรูปภาพ	,, ง
ตัวละคอน	,, ฉ
อุทานธรรมสังเวช	,, ฅ
สาขาศัตยราชวงศ์พม่าวงศ์องค์ชะยะ	,, ฅ
ชุดที่ ๑ เสวยราชสมบัติ	,, ๑
องก์ที่ ๑ เมณฑมินทร์สุระคต	,, ๑
องก์ที่ ๒ ทดลองสวาท	,, ๑๐
องก์ที่ ๓ อำนาจกษัตริ์	,, ๑๕
องก์ที่ ๔ ผัดผ่อนผัน	,, ๑๘
ชุดที่ ๒ ชัตติยาภิเษก	,, ๒๐
องก์ที่ (๑) ๕ วันอภิเษก	,, ๒๐
องก์ที่ (๒) ๖ นางเอกอาภัพ	,, ๒๒
องก์ที่ (๓) ๗ กลับมนเทียร	,, ๒๖

องค์ที่ (๔) ๘	เจียนหัวขาด	หน้า ๓๑
ชุดที่ ๓ เฌกเพชะหึ่ง		,, ๓๖
องค์ที่ (๑) ๕	พินาศเพราะชล่ำ	,, ๓๖
องค์ที่ (๒) ๑๐	กล้าย้อนกล	,, ๔๒
องค์ที่ (๓) ๑๑	ผลสตัยสฤตย	,, ๔๙
องค์ที่ (๔) ๑๒	ฤทธกำเรืบรุด	,, ๕๒
ชุดที่ ๔ ถึงฆ่า		,, ๕๔
องค์ที่ (๑) ๑๓	นุดเมี้ยทำน	,, ๕๔
องค์ที่ (๒) ๑๔	หาญเกินส่วน	,, ๕๖
องค์ที่ (๓) ๑๕	ชวนบาเณนทร์	,, ๖๐
องค์ที่ (๔) ๑๖	เวรสาหัส	,, ๖๓
ชุดที่ ๕ พม่าแสดง		,, ๖๘
องค์ที่ (๑) ๑๗	บัตร์สนเทห์	,, ๖๘
องค์ที่ (๒) ๑๘	เล่ห์มเหสี	,, ๗๔
องค์ที่ (๓) ๑๙	สี่ป้อพิโรธ	,, ๗๗
องค์ที่ (๔) ๒๐	ลงโทษองค์	,, ๗๙
ชุดที่ ๖ แรงสวาทตเปิด		,, ๘๒
องค์ที่ (๑) ๒๑	หลงคิด	,, ๘๒
องค์ที่ (๒) ๒๒	ฤทธเสน่หา	,, ๘๕
องค์ที่ (๓) ๒๓	กล้ำปลอม	,, ๘๙

องค์ที่ (๔) ๒๔	ขอมตาย	หน้า ๕๑
ชุดที่ ๗	เกิดความ	๕๕
องค์ที่ (๑) ๒๕	พรายกระซิบ	๕๕
องค์ที่ (๒) ๒๖	รีบตัว	๑๐๐
องค์ที่ (๓) ๒๗	กลัวอาญา	๑๐๓
ชุดที่ ๘	ยามร้าย	๑๐๗
องค์ที่ (๑) ๒๘	ฆ่าบัณฑิต	๑๐๗
องค์ที่ (๒) ๒๙	ชีวิตน้องนาง	๑๑๑
องค์ที่ (๓) ๓๐	ระคายเค้น	๑๑๔
ชุดที่ ๙	อุบายพระนาง	๑๑๘
องค์ที่ (๑) ๓๑	แสนเฉลียว	๑๑๘
องค์ที่ (๒) ๓๒	เกลียวเลื้อน	๑๒๕
องค์ที่ (๓) ๓๓	เงื่อนขำ	๑๓๑
องค์ที่ (๔) ๓๔	จำลา	๑๓๔
ชุดที่ ๑๐	อภัยภูนา	๑๓๘
องค์ที่ (๑) ๓๕	สัญญาฝรั่งเสส	๑๓๘
องค์ที่ (๒) ๓๖	สาเหตุปล้น	๑๔๓
องค์ที่ (๓) ๓๗	ผจญอังกฤษ	๑๔๕
องค์ที่ (๔) ๓๘	ฤทธิ์รบฝรั่ง	๑๕๔
ชุดที่ ๑๑	กล้าเหมือนนขลาด	๑๕๖
องค์ที่ (๑) ๓๙	คลังฉลองชัย	๑๕๖

องค์ที่ (๒) ๔๑	ใคร่ครวญ	หน้า ๑๖๑
องค์ที่ (๓) ๔๑	จวนด้อย	,, ๑๖๔
องค์ที่ (๔) ๔๒	ลห้อยลเหี้ย	,, ๑๖๕
ชุดที่ ๑๒	เอกะราชดลายุ	,, ๑๗๓
องค์ที่ (๑) ๔๓	เสียมัณฑาเล	,, ๑๗๓
องค์ที่ (๒) ๔๔	เอื่อนาถ	,, ๑๗๗
องค์ที่ (๓) ๔๕	พินาศแคว้น	,, ๑๘๐
องค์ที่ (๔) ๔๖	แสนเสยง	,, ๑๘๑
องค์ที่ (๕) ๔๗	แสงราษฎร์	,, ๑๘๒

สารบัญ

	หน้า	ต้น
• องค์ของฉาษา ประเสริฐอักษร ผู้จนาหนังสือ		
๒ ราชปฎิมา เชษฐบิดรพม่า	,,	๑
๓ ท้องพระโรง ในพระราชวังพม่า กรุงมณฑล	,,	๑
๔ พระเจ้า เมณฑมินทร์ มหาราชพม่า แลที่ฝั่งพระฉาริกา ของพระองค์	,,	๒
๕ พระนางสะถิ่น เมณฑรามี่ ราชสุดาตัวโปรด ของพระเจ้า เมณฑมินทร์ ยามยังทรงพระเยาว์	,,	๓
๖ ปราการบ้อมมหานครมณฑล พม่า	,,	๔
๗ มหาเทวฉิราช พม่า (พระอิศวร)	,,	๕
๘ พระเจ้าเมณฑมินทร์ เสด็จออกแขกเมืองฝรั่ง กับชิม บยอมฉิน มเหษี	,,	๖
๙ รูปภาพช่างพม่าเขียน ปางพิฆาณพระฉัตติยวงศาพม่า	,,	๗
๑๐ ไทสุ สุภยะฉัต เมณฑรามี่	,,	๑๐
๑๑ นางชีพม่า	,,	๑๒
๑๒ พระเจ้าสัปอมินทร์ ราชพม่า ก่อนราชฉิษก	,,	๑๔
๑๓ พระเจ้าสัปอมินทร์ ราชพม่า ทรงเครื่องต้น ประทับ ราชอาสน์	,,	๒๐
๑๔ ขบวรพยุหยาตราสถลมารคเลียบพระนคร	,,	๒๑
๑๕ ขบวรฉักรมหาอำมาตย์ โดยเสด็จพยุหยาตราสถลมารค	,,	๒๑

๑๖	ขบวรมหาอำมาตย์เดิร แลขี่ม้า โดยเสด็จพยุหยาตราสถล มาร์ค	หน้า	๒๑
๑๗	เรือบัลลังก์ ทอดท่า หน้าพระตำหนักน้ำกรุงมณฑล	,,	๒๒
๑๘	ขบวรพยุหยาตราชลมาร์คเลียบพระนคร	,,	๒๓
๑๙	พระเจ้าสี่ป้อมินทร์ กับมิพญาญ์ ไทสุ สุภยะลัต มเหสี แลพระมหาปราสาท ในพระราชวังพม่า กรุงมณฑล	,,	๓๐
๒๐	มะเอ เชื้อเงี้ยว นางกำนัลคนสนิท จาระนารัตว์เอ้ของ ไทสุสุภยะลัต	,,	๓๓
๒๑	มะสัคะวา เชื้อเงี้ยว พระสนมนอกราชการ แลครอบครัว ของเกนนีห่วน	,,	๓๔
๒๒	ละโคงคอญี มหาอำมาตย์ จตุสดมภ์กรมวัง กับเมียน เมห่วน มหาอำมาตย์ จตุสดมภ์กรมนา แลรูปพระอวาศ พม่า ในกรุงมณฑล	,,	๔๐
๒๓	ช่วยลังโบ มหาเสวก จางวางมหาดเล็ก ว่าทหารรักษาองค์	,,	๔๑
๒๔	มะชวยยา พระสนมนางที่ต๋องสุภยะลัตให้พิฆาฏชีวิต	,,	๔๔
๒๕	ซูเปเม็งญี มหาอำมาตย์ราชมนตรีนายก นอกราชการ	,,	๔๕
๒๖	พระเจ้าปะกัณมินทร์ เซษฐูราชาธิบดีที่ต๋องเนรเทศ จาก ราชสมบัติ	,,	๕๐
๒๗	พระมเหสีซ้ายขวา ของพระเจ้าปะกัณมินทร์ นอกราชสมบัติ	,,	๕๑
๒๘	มะเหล ภรรยาเมืองชยตอง ที่ถูกเจ้ายาเนาเมเนตราข่มเหง	,,	๕๔
๒๙	มะเนนชัยบัน พระสนมตัวโปรด ที่ถูกสุภยะลัตให้พิฆาฏ ชีวิตร์ ยามยังเยาว์	,,	๖๑

๓๐	ฝูงนางปุเว (ระบำหลวง) พม่า	หน้า	๘๐
๓๑	พระมหาวิหารพม่า	,,	๘๒
๓๒	พระมหาเถรพม่า	,,	๘๓
๓๓	พระสงฆ์พม่า สอนหนังสือศิษย์ ในกุฏิ	,,	๘๕
๓๔	แก่งหวุ่นเม็งญี่ อู่ค็อง แท้ตตอชัตอญี่ (อภัย อัครมหา- สมุหนายก) แล พระพุทธรูปทรงเครื่องลีลาชาวองค์ ใหญ่ ในพม่า	,,	๑๐๕
๓๕	โปงญี่นิพพาน	,,	๑๑๐
๓๖	เจ้าฟ้าผู้ผ่านเมืองไทใหญ่ ขึ้นพม่า แลพระมหาเทวี	,,	๑๑๒
๓๗	ลแวกบ้าน เมืองไทใหญ่ แคว้นสิงขรภูมิ ขึ้นพม่า	,,	๑๑๓
๓๘	พระเจดีย์ในวัดเมืองไทใหญ่ ขึ้นพม่า	,,	๑๑๔
๓๙	พระเจ้าสี่ป้อมินทร์ กับ มิพญาญี่ไทสุ สุภยะลัด พระ- มเหสีองค์กลาง แล ไทสุสุภยะกะเล พระมเหสีองค์น้อย ประทับณราไชวรักรโหลฐาน ในพระราชวังพม่า กรุงมณฑาเล ,,	๑๓๑	
๔๐	เลเทงอ๊ต มหาอำมาตย์ จตุสดมภ์กรมคลัง แลกรมท่า กับบุตร	,,	๑๓๕
๔๑	เมียนหวุ่น มหาอำมาตย์ จตุสดมภ์ กรมเมือง กับท่าน ผู้หญิง แลบุตร	,,	๑๔๒
๔๒	พระที่นั่งใหม่องค์ขาว ในพระอุทยานชั้นใน พระราชวังพม่า กรุงมณฑาเล หลังที่เสียพระนคร	,,	๑๔๕
๔๓	เต็งตะเม็งญี่ อัครมหาเสนาธิบดี กับ จอชองนรธา มหาเสนาพม่า แลพระมหาเจดีย์สถานสำคัญ	,,	๑๕๓

๗

๔๔	นางตัวยืนเครื่อง นายโรง ลคอนหลวงพม่า	หน้า ๑๕๗
๔๕	อันเตราชอุทยาน ในพระราชวังพม่า กรุงมณฑาเล	,, ๑๖๑
๔๖	หอคอยสูง ในพระราชอุทยานชั้นในพระราชวัง พม่า กรุงมณฑาเล	,, ๑๗๐
๔๗	รูปภาพช่างพม่าเขียน เมืองทรงเซนเสียมหานครมณฑาเล	,, ๑๗๔
๔๘	รูปภาพช่างพม่าเขียน เมื่อแห่พระเจ้าสีป่อมินทร์ ไปลงเรือรบฝรั่ง	,, ๑๘๐
๔๙	เจ้าฟ้าไทใหญ่ ผู้ผ่านเมืองไทใหญ่ ขึ้นพม่า แต่งเต็มยศ	,, ๑๘๒

ตัวละคอน ฝ่ายชาย

พระเจ้า สี่ป้อมินทร์ ราชาม้า

แก่งหวุ่น แมงญี่ ปาปะมุตอัครมหาสมุหนายก (ชื่อตาอูค็อง)

เต็งตะ แมงญี่ อัครมหาเสนากระลาโหม

เมียนหวุ่น จตุสดมภ์ กรมเมือง

ละโคง คอญี่ จตุสดมภ์ กรมวัง

เลงเทงอ๊ต เวนหวุ่น จตุสดมภ์ กรมคลัง (กรมทำด้วย)

มิธิส ปลัดทูลฉลองกรมท่า

เมียนเมหวุ่น จตุสดมภ์ กรมนา

ชูเป แมงญี่ อัครมหามนตรี

ช่วยลัง โป่ นายทหารรักษาองค์

เจ้ายาเนนน์เมนตรา (มองตู่ตั้งเป็นเจ้า)

มองชูซอ (สามเณรศึกเป็นบัณฑิต)

เจ้าโงงเยเมนตรา เจ้าเมฆยาเมนตรา เจ้าตายะกะเมนตรา เจ้า

มะลงเมนตรา (เชษฐภาดา มหากษัตร์) และเจ้ายะเบเมนตราคอ
(ราชภาดิกา มหากษัตร์) เฉพาะองค์ที่ ๑

เจ้ายะเลเมนตราคอ แลเจ้ามะส่งเมนตราคอ (ราชภาดิกา มหา
กษัตร์) เฉพาะองค์ที่ ๔๗

มองญั่ว เวเคียนชยา โหระเถ้า เฉพาะองค์ที่ ๓๐ แล ๓๑

เกนนีหวุ่น ขุนนางผู้ใหญ่ เฉพาะองค์ที่ ๑๔ ถึง ๑๖

มองยาว แลหลานชาย เฉพาะองค์ที่ ๑๒

มองชุยตอง นายทหารม้า แลมองกละ พ่อตา เฉาะองก์ที่ ๑๓
มหาเถรธรรมะรักจิต เฉาะองก์ที่ ๒๑ แล ๒๗

แม่ทัพ คือ ๑ แซ่วังมู ๒ ลอกาซุง ๓ อนอ๊กแวงมู ๔ ตอนเตง
หวุ่น ๕ จาลอพอว ๖ งาจอหวุ่น ๗ จอช่องนระธา ๘ อนอ๊กเผ็กด็ก
หวุ่น เฉาะองก์ที่ ๓๗

แม่ทัพ อำมะลือกหวุ่น เฉาะองก์ที่ ๓๗ แล ๓๘

เยเนอราล เปรนเดอคัสต์ แม่ทัพอังกฤษ แล ๒ ออฟฟิศเชอกับ
ล่ามพม่า เฉาะองก์ที่ ๔๒, ๔๓, ๔๔

ตาพระพี่เลี้ยงเมณฑราดอสามเณร เฉาะองก์ที่ ๔๗

โมเมียง โสพอว (เจ้าฟ้าเงี้ยวเมืองโมเมียง) มิกอูโป้ และบะ
ถัน โป้ (ขุนนางฝ่ายทหาร) เฉาะองก์ที่ ๔๗

ยังมี ชาวที่ ทหารรักษาพระองค์ มหาดเล็กสนธิช ขุนนาง ตำ-
รวจ ข้าราชการทหารของเจ้ายาเนาน์ ขบวนแห่สลาภกัฏร์ นักเลง
เจ้าชู้ พวกสนมราชมัตถ์ กรมวัง สังฆการี ลูกขุนอูโป้ไฮล ราษฎร
เค็รทาง เพชชะฆาฏ แพทย์หลวง ผู้ร้าย กองตระเวน ทนายเจ้าคุณ
กรมเมือง ชาวบ้านนอก แยก ฝรั่ง จีน แลพม่า พ่อค้า นายแล
พลทหารพม่าเกณฑ์มาออกศึก นายทหารอังกฤษ แลพลทหารแขก
เจ๊กน้อย กุลี่แขก

ตัวละครตอน ฝ่ายหญิง

เชมบยุมะอะฉิน (นางพญาข้างเผือกราชมารดา)

ไทสุ ศุภะณฺเฑ อัครมเหสี องค์ใหญ่

ไทสุ ศุภะณฺฑ มเหสี องค์กลาง

ไทสุ ศุภะกะเล มเหสีองค์น้อย

เมณฑรามิ งวยบัวย เจ้าหญิงราชภคินี ต่างชนนี

มะสัคะวา พระสนมเงี้ยว

มะชวยซา พระสนม

มะชวยญา พระสนม

มะฮฺละแม พระสนมชั้นคาน

มะเนนชัยัน พระสนม มะเชวลอง กำนัลศุภะณฺฑ

มะเซ ภรรยา มองแก

ชิตา มองยาว

มะเหล ภรรยานายทหารม้า

มะลาบ ภรรยา เกนนีหฺวัน

ยายมะเนียะ พระนมพระนางงวยบัวยเมณฑรามิ

มะเอ พรายกระซิบลับ ของพระมเหสีองค์กลาง

ยายมะเนียะ

ยายมะซอ ถ้ำสอพลอ ตัวโปรดของพระชนนี

มะจอยยง

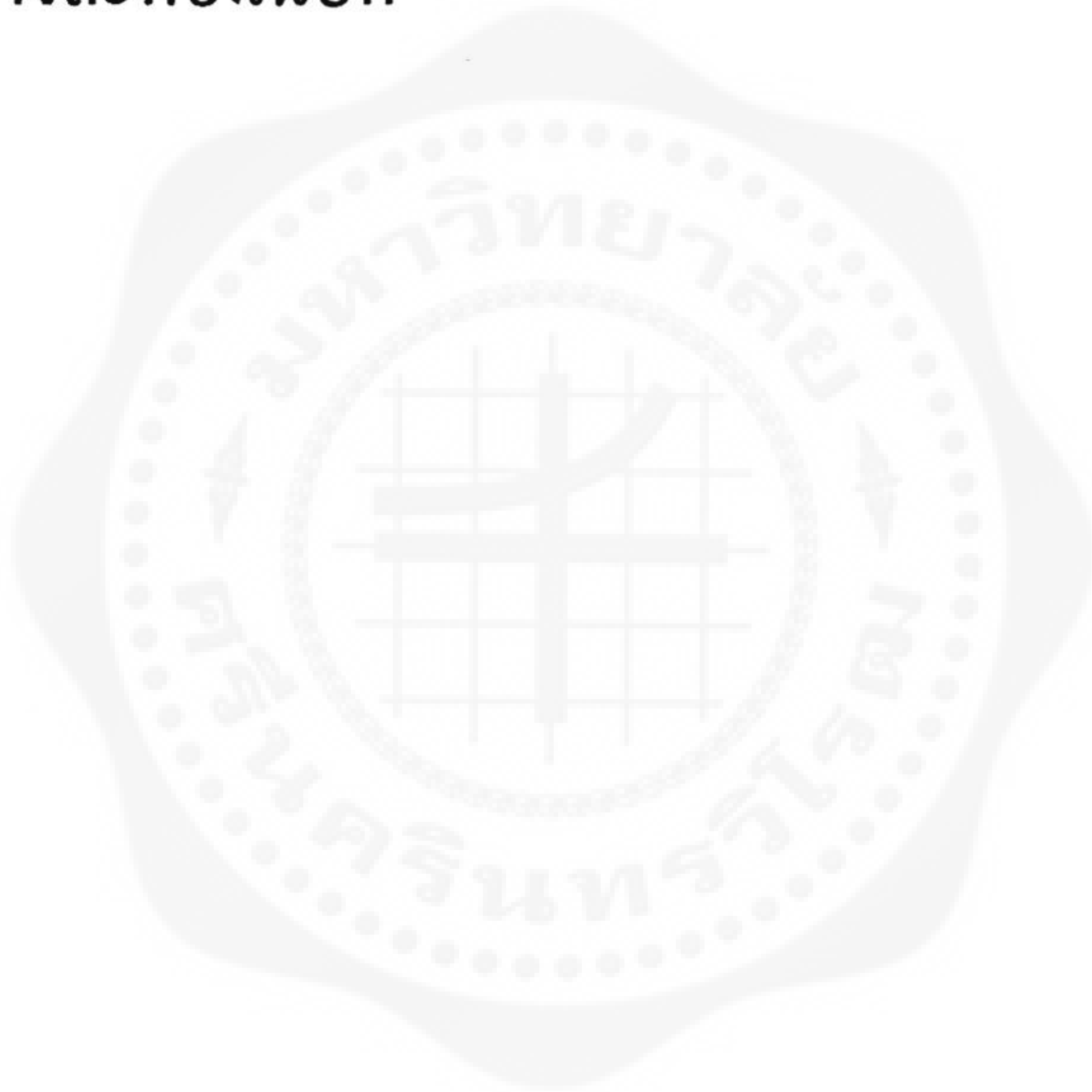
มะชิตตอ ภรรยาเมียนหฺวัน พระราชทาน

มะชิตตอ ข้างหลวงเรือนนอกของพระชนนี

ยังมี เมณฑรามิฝ่ายในล้วนพระน้องนาง พระพี่เลี้ยงไทสุ ศุภะ

๗

ลัด พระสนมนางกำนัล แลนางพนักงาร นางสนองพระโอฐ ถ้ำแก่
ชะแม่ท้าวนางแลโชตนจำ นางพื่อน (ปุเว) หลวงเลของเจ้าต่างกรม
หม่อมห้ามแลนางครุละคอนของเจ้ายาเนนน์เมเนตรา นางข้าหลวงคน
สนธิ ข้าหลวงเจ้าหญิงงวยบ้วย เด็กหญิงพม่า ๓ คน นางกำนัลฝรั่ง
สาว ๆ ชาววัง สาวราษฎร แลนางชราทั้งชาววังแลราษฎร นางแห่
สลาภกัฏร์ นางละคอนนอก

อุทานธรรมสังเวช (๒๐ มิถุนายน พ. ศ. ๒๔๗๐)

๑ ทุกมนุษย์ทุกชุดเบื่อง
กระทั่งปัจจุบันทำ

โดยเชื่อเพื่อโสติดำ

แต่อาตม์แต่ชาติเมียน

๑ โดยเพลงโดยพลังและ
ล้วนร่วมกรรมงาน

ผิดถูกปลูกผลตรง

ชั่วตามตัวยาย

๑ ตามใจไร้รักไร้

แปลกเพื่อนเหมือนละคอนคน

เสียมมโนหรี่โลดรน

ทุกชีวิตมีรณาสถอน

๑ ถ้าย่ียงเลียงโลกเว้ง

ทั้งโทษทั้งคุณหนุน

ฉวยชอบก็ตอบบุญ

ฉวยผิดเดือดจิตผล้า

๑ เห็นทำนองนี้ทัศน้แผ้ว

พันศกกว่าสง่าดู

เดชกษัตริย์เมือกษัตริย์พลุ

เหตุนี้ผลพิษม์แผ้น

ดึกดำ บรรพ์ฤา

ที่เพียน

เร้งเคื่อง คีเฮ

มาร์คคั่นวนแสวง ๑

โดยทง กิดี้

หน้ายร้าย

เหตุสเร่ สนองเอย

เยียงฉนั้นหมั้นไฉน ๑

รว้งผล ผยองพี

มักซ้อน

ลเล้งชีพ ไฉนฤา

ตลิมมือหวือหาย ๑

เวียนหมุน เสมอเพื่อน

น่ายหล้า

บานสุข เกษมแล

ชีพซ้ำกรรมสนอง ๑

ภิลุ ราชเทัญ

โด่งแคว้น

เพลียงโพล่ง ผลาญแฮ

พินาศแว้งเวียงถวัลย์ วอดฮือ ๑

๑ ขวัญภูกามนามะราชย์เชื้อ
จึงเกิดธมบุรโกว

ธรรมาโคกะราชภีโรย
ผวนอแด็กธงเย็กคว่า

๑ เป็นนายเป็นบ่าวทั้ง
เป็นมิตเป็นอมิตเคย
เดียนฟูเป็นขเลย

อย่าเพื่อเห้มเห่อพลุน

๑ สวงนพะลังยังอาตม์เอื่อม

ควรเขย่งควรขยั้นขยด
เพื่อนพม่าจักสง่ายศ
ออมฤทธพิทยากล้า

๑ อินเดียดังปู่เถ่า
ไยเสียงเอาเยี่ยงกระวี

คูน้องสีประลองไฟ
ตามโชคโตกสมัยคล้าย

๑ เราคนเราก็ดอง
เราอย่าเห็รเกินตน
หวานกล้ามุ่งหาผล
น้ำหลังหมั่นรวังเพลี่ย

โมรียะ วงศ์ฤา

กวัดฟ้า

ะปิยะ~~ดิศ~~ เจ้าเอย
เช็ดไข^{เทพ} ใจหาย

เป็นเขย ไทเพื่อน

คู่กัน

เหลือนาถ ออกา

พล่านแว้งแผลงรัง ก่อนรา ๗

อนาคต

เหมาะหน้า

ผยองเยี่ยง สยามแฮ

กล่อมแล้วเลอลวิล ๗

เขวากี้ ลุเอย

โหวกร้าย

มือพ่อย โผนฤา

ว่าวคล้อยลอยหน ๗

เป็นคน แน่นา

เมื่อเตย

โผนรืบ หาฤา

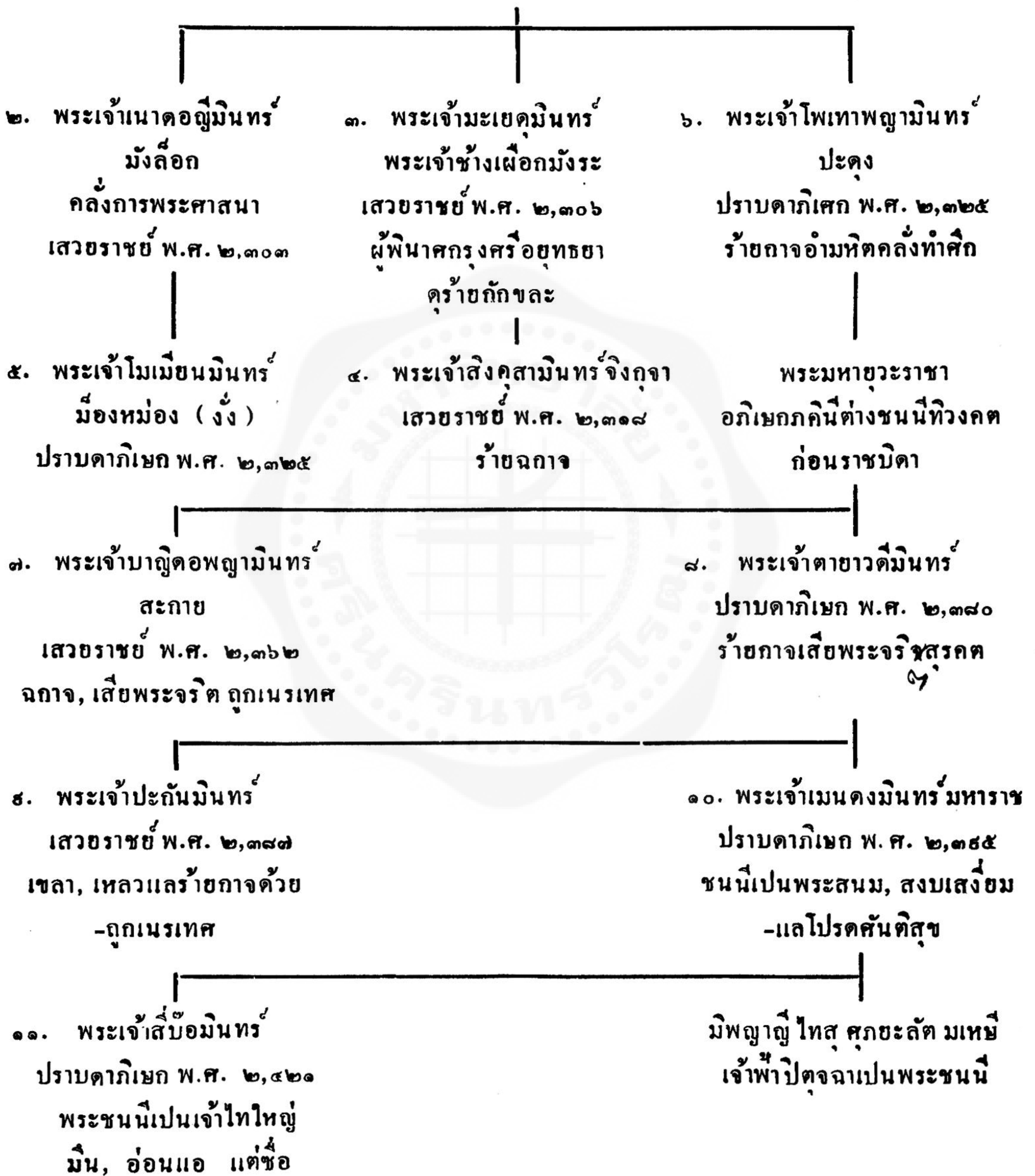
พราชม้อยคอยรวร สุกเทัญ ๗๖

สาขา มหาชาติยวงศ์พม่า สายพระเจ้าอลองพญาญัณมิตร สืบสันตติราชย์ ๖ ชั่วฉน

๑. พระเจ้าอลองพญาญัณมิตร (นายพราน โพธิ์ลัถว์) ผู้ตั้งพระวงศ์เป็นปฐมมหาราชพม่า

องคหัยะ ปราบดาภิเษก พ.ศ. ๒,๓๐๐

ต้องป็นใหญ่สุรคต เมื่อมาตีกรุงศรีอยุธยาไม่สำเร็จ

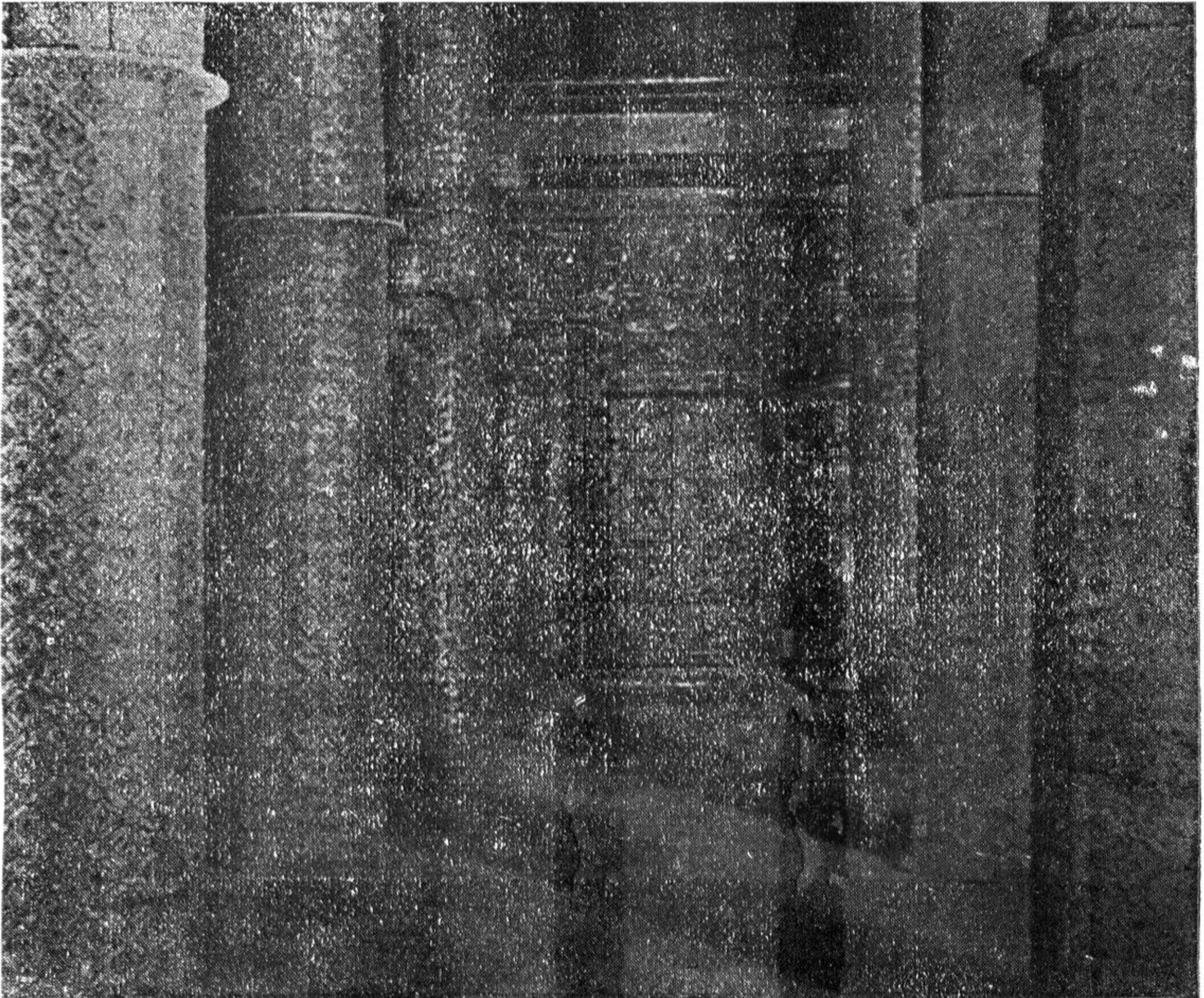

เสี้ยพระมหานครมณฑล แลเสี้ยเอกราชย์ชาติพม่า แก่อังกฤษ พ.ศ. ๒,๔๒๘

ราชปณิมา เซษฐบิครพม่า.

ท้องพระโรงพม่า ในพระราชวังกรุงมณฑลเด.

บทละครน้อง
เรื่องมหाराชาวงศ์พม่า แผ่นดิน พระเจ้า
สัปดาห์

(ประเสริฐอักษร วิชา สำหรับ ละคอนในปรีดาชัย)

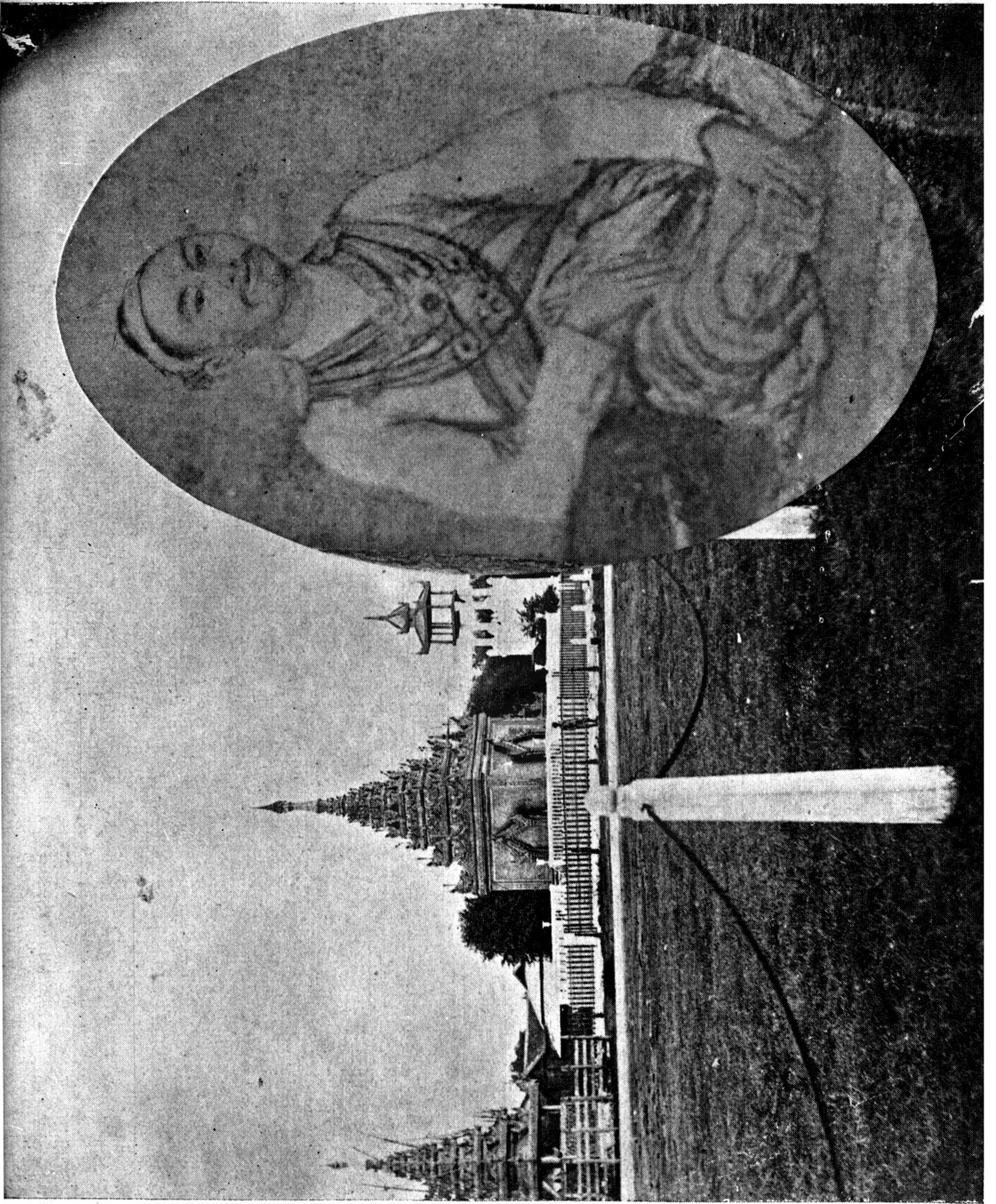
พุทธศก ๒๔๕๖

ชุดที่ ๑ เสวยราชสมบัติ

องก์ ที่ ๑ (เมณฑ เมณฑ์ สุธคต) ฉาก ใน ท้อง พระโรงกรุง
มณฑเล ตัวละคอนมีชาวที่นั่งพูดกัน ด้วยพระอาการประชวรพระเจ้า
เมณฑ เมณฑ์ ข้าง ๑ ว่าสุธคตแล้ว ด้วยจับพระอักษรพระมหาเทวี
มาถึง พระ โถงเยเมณฑรา โอรัสได้ บอกว่าสุธคตแล้วนางข้าหลวงถูกขัง
ปิดความเงียบ อีกข้าง ๑ ว่ายัง ด้วยพระเทวะชายา ยังทำขนมเป็ยก
ส่งไปถวายพระ ยาวโอ๊กเมณฑรา แลพระยาวางเมณฑรา พระโอรัสได้
แลพรรณนาถึงแต่ก่อน พระเจ้าเมณฑ เมณฑ์ ตั้งพระประเดาะเมณฑรา
โสทรานุชา เป็นมหาอุปราชา แต่พระ เมณฑ เมณฑรา ราชโอรัส
ใหญ่ผู้เป็นพระบุตรเขย พินาณพระเจ้าอ่าวเสียบ จนเกิดรบกะพระบิดา
เจ้า หนีไปแดนฝรั่งเศส จึงจะตั้งพระเมณฑะยาเมณฑรา โอรัสที่ ๓ เป็น

มหาอุปราชา แต่พเอิญสุดุดไปรักกะพระนาง เมณฑราม้องค์อื่น มีไช้
 พระนางสะลีนเมณฑรามี่ราชธิดาตัวโปรดผิดพระราชปณิธาน พระเจ้า
 เมณฑง เมณฑร์ จะให้ เป็นนมเหสี ด้วย พระนาง สะลีน เมณฑราลมาย
 พระพันปี แต่ทรงพระเยาว์ ทรงจำสิ่งที่พระพันปีทรงจำได้ พระบิดา
 เชื่อว่า พระพันปีเจ้ากลับมาปฐิสันธุ์ ผู้ที่จะครองแผ่นดินต่อไปคง
 ต้องตกใน ๔ จำพวก คือ ๑ พระ โถง เยเมณฑราที่เป็นพระราชโอรส
 ใหญ่ในบัดนี้ ๒ พระ เมฆะยาเมณฑรา สามารถฉลาดมาก ๓ พระ
 นางเจ้า เชมบยุมะอะฉิน ถึงมีแต่พระธิดา ๓ องค์คนก็นิยมมาก ด้วย
 ว่าราชการต่างพระองค์ แล ๔ พวกห่วนญู เสนาบดีมี อุคอง เต็งตะ
 แล ชูเป เป็นต้น คิดยังไม่อยากให้มีกษัตริย์ แต่อุปโลกผู้สำเร็จราช-
 การขึ้น ในคณะห่วนญู เบ็งไต้ดี จนกว่าจะเห็นพระราชโอรสองค์ ไค
 ทรงวุฒิปรีชาสามารถจึงจะเชิญขึ้นทรงราชย์ ภายหลัง ด้วยพระเจ้า
 เมณฑง เมณฑร์ ซึ่งถวัลย์ราชา ภิเชก สนององค์ บาเยนทร์ ปะกัน เมณฑร์
 เชษฐาธิราช ทรงปกครองดีนัก ฝนฟ้าก็ตกต้องตามฤดูกาล ทำ
 สัญญาอย่าสงครามอังกฤษ ประดิษฐานมหานครมันทเล บ้านเมือง
 สงบราบคาบนับเป็นมหाराชทรงพระคุณ คู่กะบาเยนทร์อะลองพญาญู
 มหาราชที่ทรงพระเดช จึงถวายพระพร ขออย่าให้เป็นอันตรายด้วย
 พระโรค หรือเพราะยาพิษม์ อย่างพระเจ้า อะลองพญาญูที่ต้องป็น
 ใหญ่สุรคต ครั้งไปตีกรุงศรีอยุธยาไม่สำเร็จนั้นเลย กำลังพูดกันค้ำ
 ค้างอยู่ ตันตรีทำเพลงพม่ากำสวญ นางพญาข้างเผือก หรือเชมบยุมะ
 อะฉิน ทรงพระโศกออกมา ข้ำหลวงสนิธตาม ชาวที่ถวายบังคมแล้ว
 เมียงแอบ

พระเจ้าเมנדงมินทร์ - มหาราชพม่า ชนกนาถ พระเจ้า สี่ปอ
มินทร์ แลที่ฝั่งพระฉาธิกาของพระองค์ ในกรุงมณฑลเส.

พระนาง สละสินเมณฑราณี ราชสุดาตัวโปรด ของพระเจ้าเมณฑง
มินทร์ ยังทรงพระเยาว์.

พม่าครวญ ๑ (ใน) เบื้องนั้น พระโณมตรู เชมบยุ มะอะฉิน
 ขอดอนุช ะชาเยศ เกศนารินทร์ ของภูมินทร์ ปิ่นวงศ์ เมन्दงเมนทร์
 ดำรงถวัลย์ มัณฑเล เดชะสี พระบารมี เฉลิมรัษฎี บัตถะวณทร์
 ธารองค์ ทรงประจวร จวนจะเบน ราชสมบัติ ตรัสเวน พระลกลยา
 นามโองเย เมนตรา ปรีชาฉลาด สมสืบวงศ์ ทรงราชย์ ชาติพม่า
 หากพระนาง ขวางขัด ทัดบัญชา ทูลพระอา การคลาย คงหายพลัน
 พเอิญพิบัติ บัตเหตุ อาเภทร้าย พระโรคทับกกลับกลาย ผิดหมายมั่น
 เมन्दงเมนทร์ สุรคต ปัจจุบัน ยังมีทัน คิดอ่าน การแผ่นดินฯ คำ

พม่าชวน ๑ (เชมบยุแม) เคยมียศ บุญญา บารมี มเหสีเอก
 อุดม สมถวิล

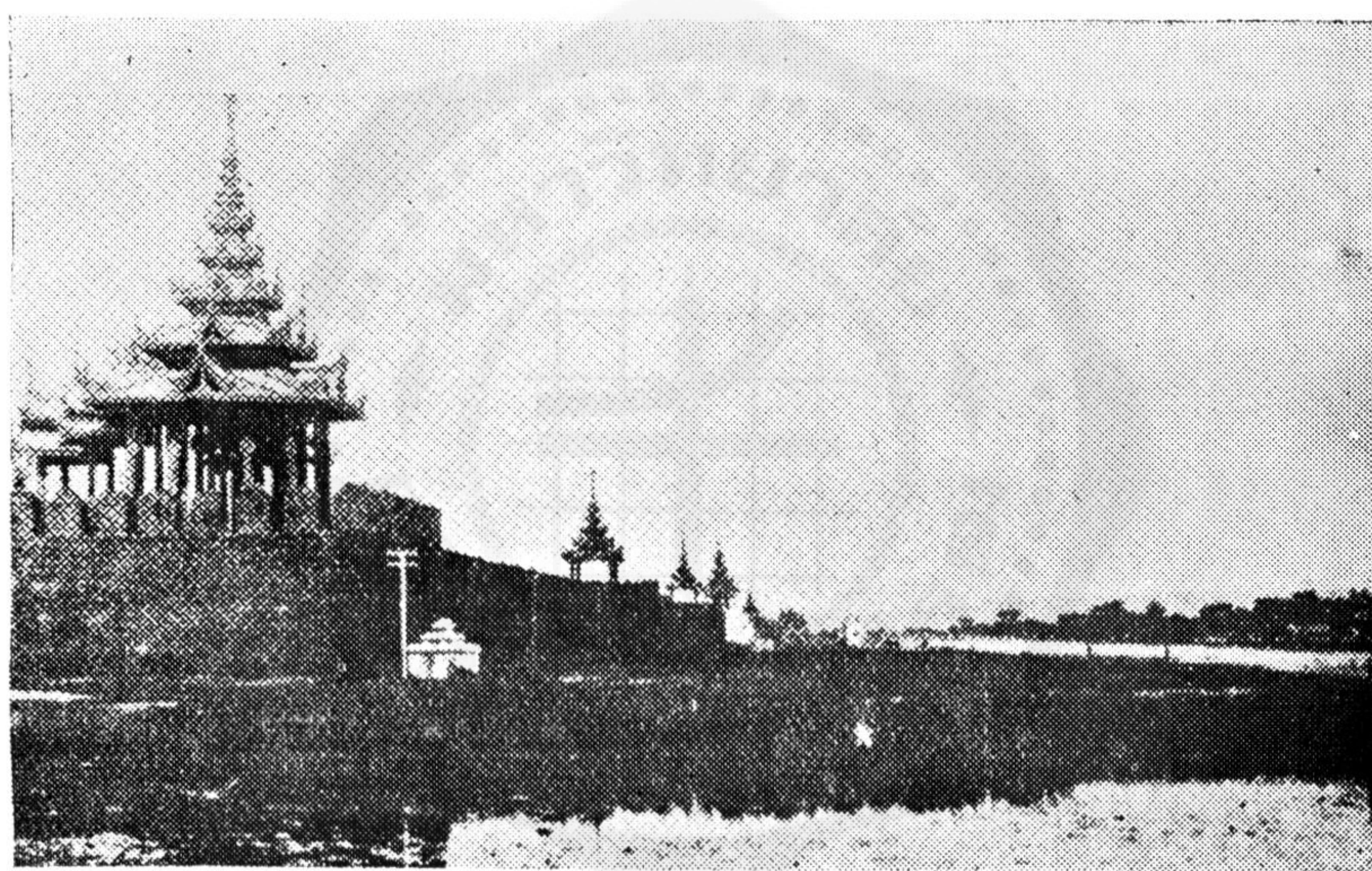
ประสงค์ไหน ทูลได้ สมใจจันต์ เมื่อมาสิ้น สวามินทร์ สิ้นบุญญา
 จะพึง สามบุตรี ศรีนิเวศ ก็สุดเสวย ถวัลเยศ เกศพม่า
 เสวตะฉัต พลัดเป็น ของเมนตรา ก็สิ้นบุญ วาสนา นำเสียดาย
 โอรสพระ เมन्दง หละองค์เห็น มิใช่เป็น ลูกเต้า เหลือเราหมาย
 ถ้วนฉกาจ อาจองค์ ทนงชาย จะได้อาย อัลปยศ ลดยศเรา
 ถึงเป็นบรม ะเทวี มีบุญญา ไหนจะเทียม พันพรรษา มารดาเขา
 ยังเห็นแต่ สี่ป้อ พอธูเล ด้วยยังเยาว์ มารดร อ่อนแต่ไร
 ผนวชอยู่ วิชา เป็นบาเรียน ทั้งปากเพียร นักหนา พอว่าได้
 เชอช้อช้อ ท้อท้อ ไม่ถือใคร เชอไทใหญ่ อัยยกา มาตุรงค์
 แต่สี่ ป้อ เปนหน่อ พระองค์น้อย พี่พี่คอย ปองสมบัติ จัดประสงค์
 ถึงเสนา บดี มีจ้านง จันทักหาญ ค้านคง เกิดสงคราม

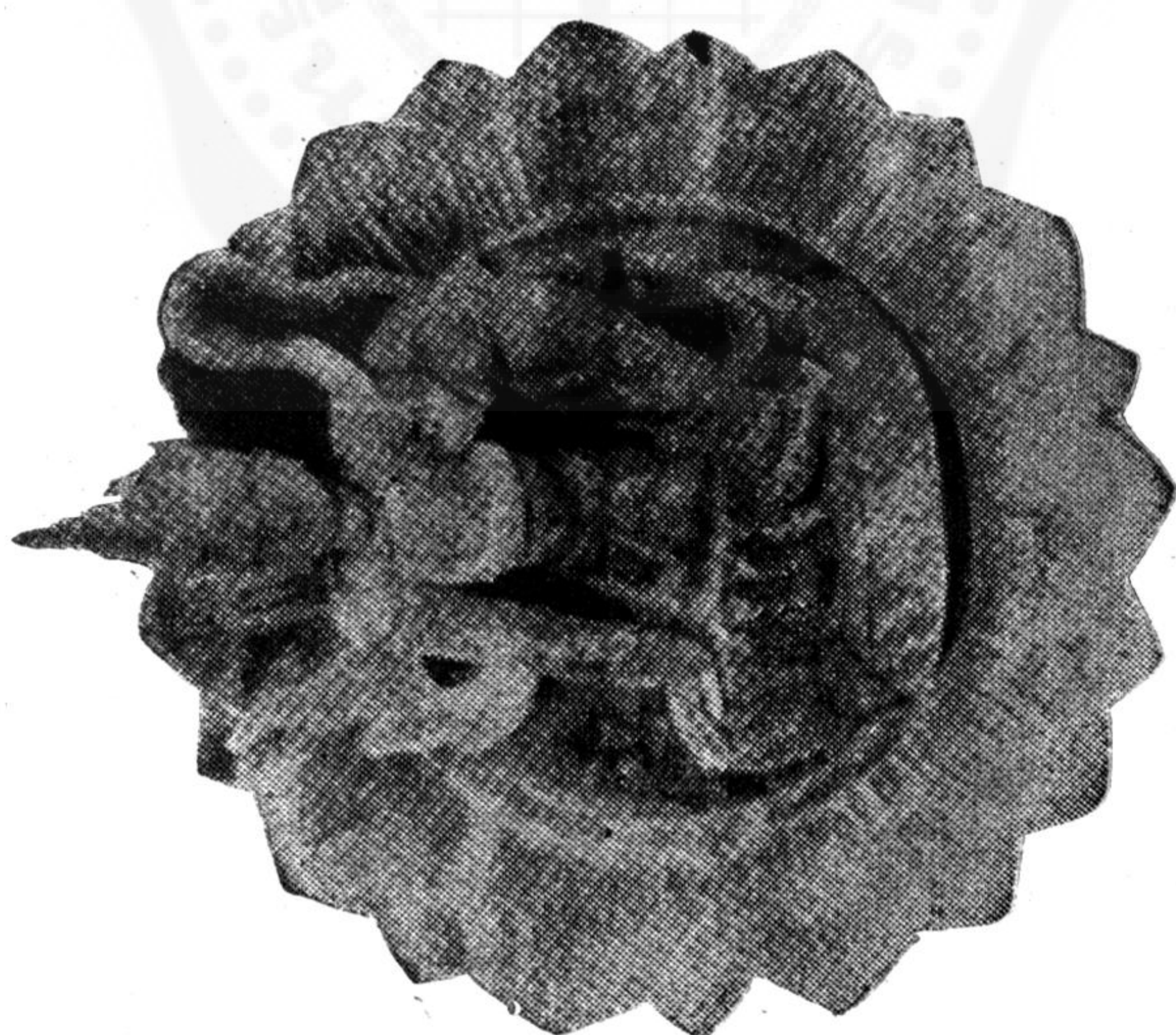
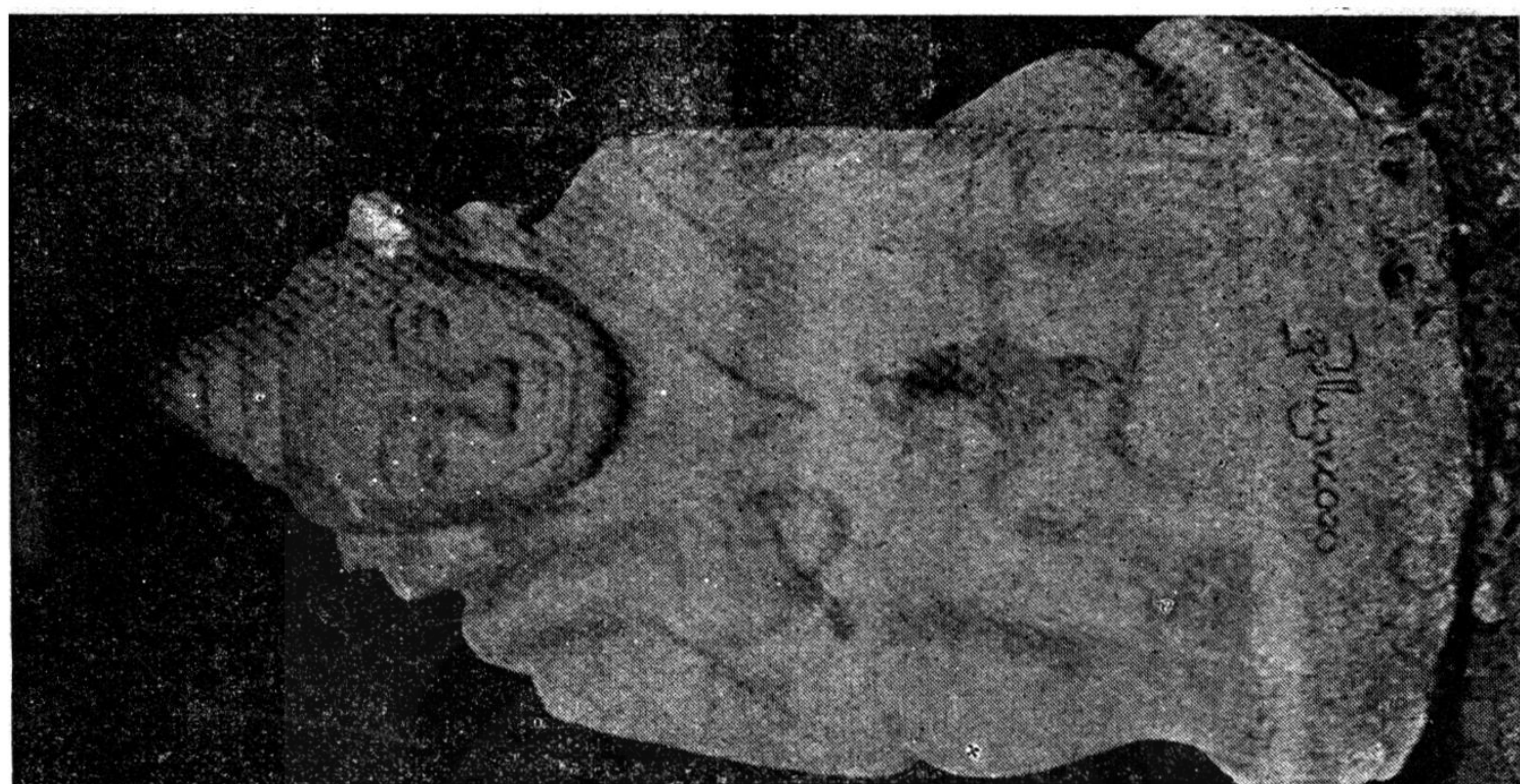
นับประสา แต่เรา เขาจะเกรง พระเจ้าเมน ดงเอง เขายังหยาม
 เมื่อกุนเมียน คงใด ไม่ครั้นคร้าม รบกับพ่อ ก่อความ ไม่งามเลย
 แต่แก่งหวุ่นเมงญี เสน่ห์ใหญ่ เคยไว้ใจ พังพัก ไขชักเฉย
 เต็งตะเมง ญีเล่า เขาก็เคย เรากิเปรย ฉั่นใด ปลงใจตาม
 เล็งเทงอ๊ด เมียนหวุ่น คูนกะเรา ชูเปเมง ญีเล่า ก็เคยขาม
 บอกความลับ จับปรึกษา พยายาม บางทีจะ เห็นงาม ร่วมตามเรา
 ด้วยพวกเสนาบดี หวุ่นญีหมด ช้างโอรส ภูมินทร์ ดุหมื่นเขา
 แม่เราเอ๋ย เขาก็เสีย ศักดิ์ไม่เบา ด้วยเคยเข้า คอคบ ประจบประแจง
 จอมถวัลย์ สวรรค์คต หมดไม่รู้ ควรขู่ ขอยอ ลอแสง
 แม่พร้อมจิต มิตรเมียน คิดเปลี่ยนแปลง ถึงจะทำสละแสง มิเป็นไร ฯ

๒๒ คำ

(พอย่ำคำเสียงประโคมยาม กองทหารล้อมพระราชวังต่างตั้งเสียง
 แสร้งร้องร้องถวาย พระพรว่า “บาเณทรันทาจอยอะโปนคอญีล
 เตตตอชบาญี” พระนางก็ชูดองค์ลงถวายบังคมทรงสื่อนาลัยในพระ
 สวามิเจ้า เมนดงเมนทร์ แต่กลิ่นพระกำสรดไว้ เกรงคนจะทราบ
 ระแคะระคาย ว่าสุรคตเสียแล้ว บรรดาชาวที่แลข้าหลวงก็ต้องถวาย
 บังคมพระมหากษัตริย์เจ้าตามประเพณีวัง ตรัสเรียกชาวที่ให้ ไปตาม
 แก่งหวุ่นเมงญี แลเต็งตะเมงญีซึ่งนอนประจำของอยู่ณศาลาลูกขุน
 ในเข้ามาเฝ้า เขาทั้ง ๒ ก็เข้ามากราบถวายบังคม แลทูลถามพระ
 อาการบาเณทรเป็นอย่างไรบ้าง ตรัสขับชาวที่แลข้าหลวงไปให้ห่าง
 แล้ว ตรัสกระซิบบอกว่า พระเจ้าอยู่หัวสุรคตแล้ว ไม่ได้ตรัสมอบ

บ่อมปรากฏ พระมหานครมณฑลเลพม่า.

เทวราชพม่า (คือรูปพระอิศวรเป็นเจ้านั่นเอง.)

ราชสมบัติแก่ใคร ครั้นจะเชิญพระโองเบยเมนตราราชโอรสใหญ่หรือ
ราชบุตรองค์อื่นขึ้นทรงราชย์สืบสันตติวงศ์เล่า ก็ยังไม่เห็นองค์ไหน
สมควร ช้าจะเกิดสัดกันครุฑรบพุ่งกันขึ้นกลางนคร ด้วยแต่หละ
องค์ หละองค์ก็เหี่ยมหาญร้ายกาจ เห็นแต่พระสีป่อเมนตรา ซึ่งทรง
ผนวชอยู่ณวัดมหาคุณันตะระ ทรงศีลธรรม ศึกษาพระปริยัติจนได้
เป็นบาเรียน นำทรงทศพิศราชธรรม ปกป้องสมณะพราหมณาประชา
ราษฎร อยู่เย็นเป็นสุขสืบไปได้ แต่พระสีป่อเมนตราก็เป็นโอรสชั้น
เล็ก ไหนเลยจะสงบศึกกลางเมืองได้ เป็นจกใจฉนี้ จึงปิดความลับ
ที่พระเจ้าเมन्दงเมนทร์สุรคตไว้ ขอปรึกษาท่านอัครมหาเสนาบดีก่อน
ตัวจุมมะเองจะเป็นไปสถานใดไม่สำคัญดอก เมื่อสิ้นมหาบาเยนทร์เสีย
แล้ว ถึงจะเป็นอยู่ก็เหมือนตาย เสียแรงทรงไว้วางพระราชหฤทัยใช้
ชีวิต ก็อยากฉลองพระเดชพระคุณ ให้ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินได้ความสุข
สมพระบรมราชประสงค์ จึงขอปรึกษาท่านทั้ง ๒ นี้เป็นคุยหรัส ๒
อัครมหาเสนาบดีสอนร้องให้ตรอง จนพระนางเตือนเป็นหลายครั้ง
ทูลตอบแต่ว่า ซึ่งมีพญาญีทรงพระกรุณาทั้งนี้ ชอบด้วยเกล้าฯ ยิ่งนัก
อะเมนดอเมียอะอะไตมา พระนางตรัสว่า ก็ถ้าให้พระสีป่อเมนตราทรง
ราชย์จะไม่เกิดศึกกลางเมืองหรือ จะคิดรบกันใดเล่า ๒ มหาอำมาตย์
ถวายบังคมสอนตรอง ในที่สุดจึงทูล)

พม่าเพรียว ๑ (แก้งหวุ่น) ต้องกำจัด เมนตรา ราโชรส ให้เสีย

หมด เมนตราดอ รอไม่ไหว

ข่าวบาเยนทร์ สุรคตต้องกดไว้ กว่าจะได้ จัดเสร็จสำเร็จปอง

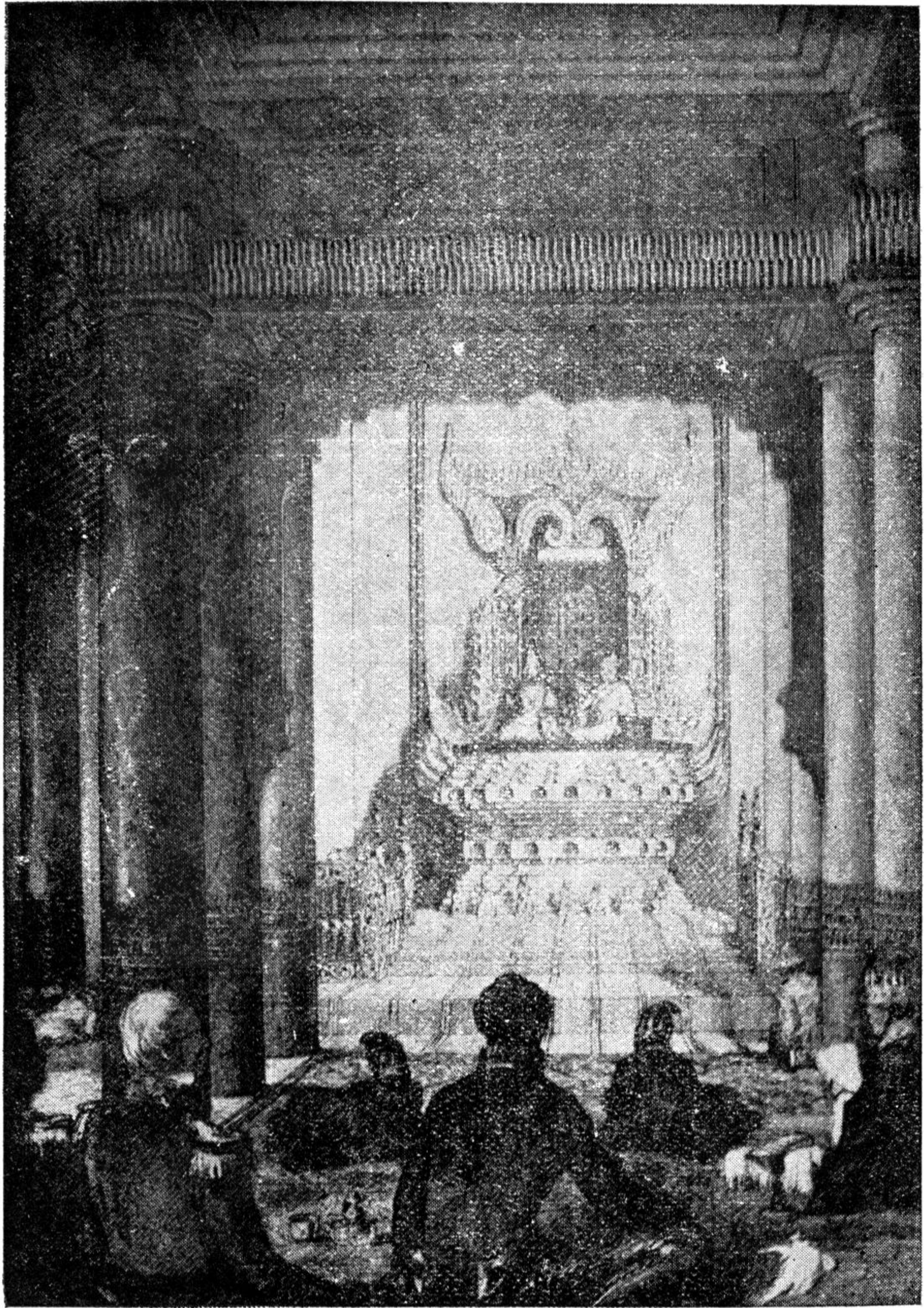
(เต้เง้ดะ) มีทางเดียว อย่างเดียว เจี้ยวแม่เจ้า แม่มีเสาวনী โฉน ใคร่ฉลอง
 พระเสาวনী มอบชีวี ฝ่าล่อง สดแต่ทรง ประองคอง ประการใด
 (แก้งหวุ่น) แม่ไม่คิด กำจัด ขัดตียะ ก็เห็นจะ เกิดศึก พิลึกใหญ่
 จุนคอคเน โถงเย เมนตราไท่ คงยังไม่ ทราบกิจา พระอาการ
 (พระนางตรอง) ถ้ากระนั้น ท่านทั้งสองต้องอาสา ไปล่อองค์ เมนตรา
 อย่างร้ายฉาน

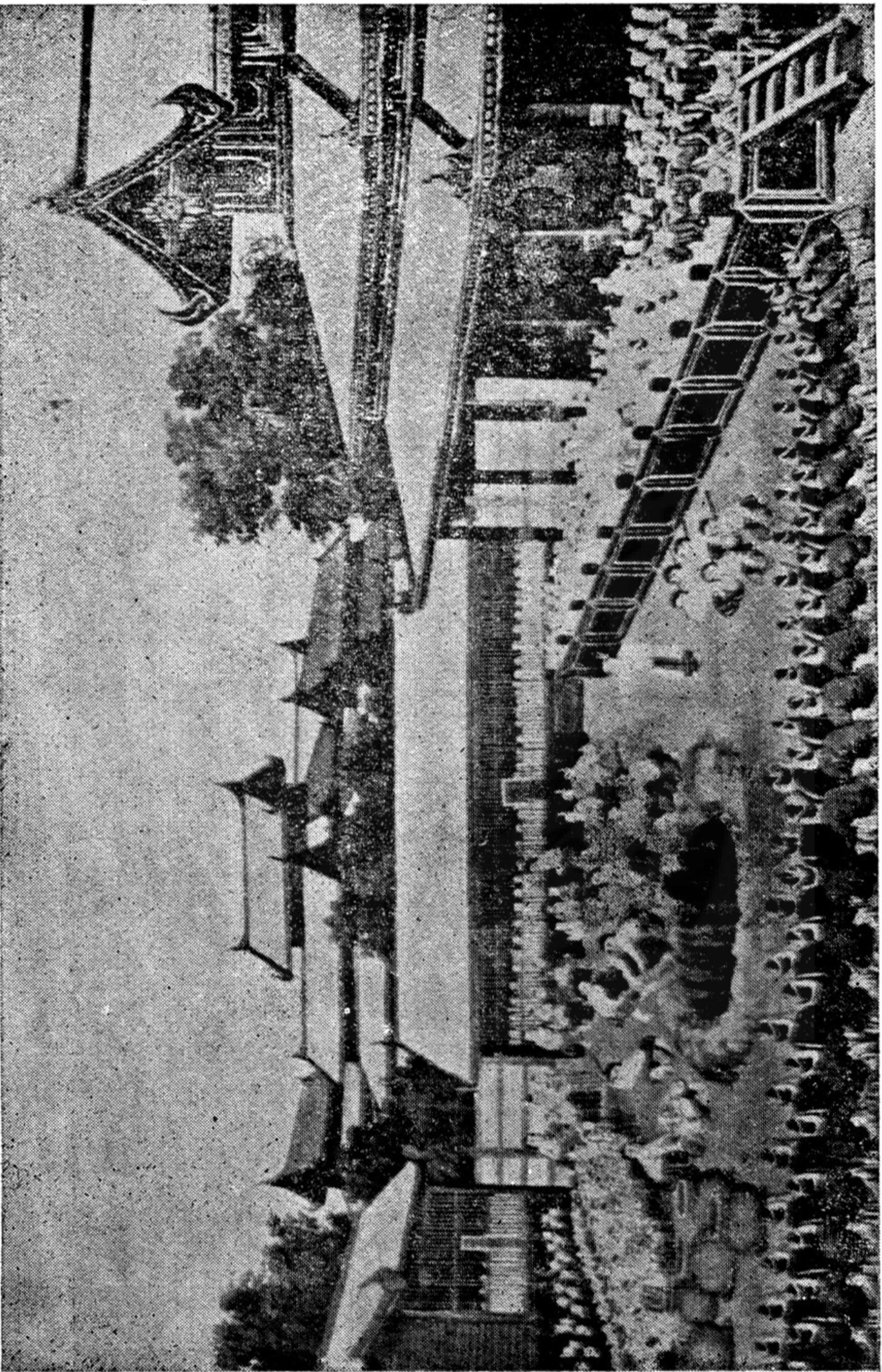
ต้องฉลาด อังราช ะโองการ ไม่นิ่งนาน เห็นยวให้มาในวัง
 เตรียมทหาร ญบฉับ จับพิฆาฏ อย่าประมาท เสียท่า ทั้งหน้าหลัง
 นอกจากพระ สี่ ป่อ อย่างอร้ง แม่สมดัง หวังนิชม ก็สมปอง ฯ ๑๐ คำ
 (๒ อัครมหาเสนาบดีรับฉลองพระเดชพระคุณ นางพญากำชับให้ลง
 มือทันที และให้ ปัดเป็นความลับ แล้วก็เสด็จขึ้น ๒ อัครมหาเสนา
 ถวายบังคมลาออกไป บัดเดียวใจมีทหารเข้ามาส่อนปนพวกพวก แก้ง
 หวุ่นขับชาวที่ไปเสียเอาคนไว้วางใจเปลี่ยน สั่งให้ทุลล่อลวงจนกว่าจะจับ
 องค์สำเร็จโทษได้ นางพญาแอบเสด็จมาตรัสกับอัครมหาเสนาบดีบ่อย
 บ่อย ตัวเต้เง้ดะอยู่ในห้องพระโรง แต่แก้งหวุ่นไปเป็นธุระแต่งคนไป
 ล่อราโชรส และราชันดาทั้งหลายซุบซิบชอบแซบกันน่ากลัwnัก พระ
 โถงเยเมนตราออก)

พม่าเขว ๑ (ใน) พระโถงเย เมนตรา ราโชรส แสนโสภณศัลย์
 รันทด สยดสยอง

นึกพระอา การหนัก จักเป็นรอง พระเนตรน้อง ชลนัย ใคร่บังคมฯ ๒ คำ
 โอศ (มาถวายบังคมเสวตะฉัตร และตรัสเร่งเมื่อไรจะได้เฝ้า เขาก็

พระเจ้าเมנדงมินทร์ - มหาราชพม่า เสด็จออกแขกเมืองฝรั่ง
พร้อมด้วยพระมเหสี ในท้องพระโรง พระราชวัง กรุงมณฑเล.

รูปภาพช่างพม่า วัดปางพินาญ พระขัตติยวงศาพม่า องค์กรยะพงค์
เมื่อสิ้นรัชกาลพระเจ้าเมณฑงมินทร์.

ทูลล่อลวงต่างต่างจนพระตายะกะเมนตรา พระมะลงเมนตรา พระ
กิมะนาเมนตรา และพระยะเบเมตราดอ เสด็จมาต่าง ถวายบังคม
เศวตะฉัตร แลร่อนพระทัยจะใคร่เฝ้าตรัสซักพระอาการ เขาก็ว่า
ประจวบหน้า ที่เหมือนจะโปรดมอราชสมบัติ ให้พร้อมพระราช
โอรสนัดา แลพระกระแสนักดูเหมือนจะเป็นพระโองเยเมนตรา เจ้า
เหล่านั้ก็ว่าได้แล้ว เติงตะทำยินดีด้วย แลทำเสรำโศกในข้อพระอา-
การตัด)

พม่าเซง ๑ (ใน) ครั้นได้ทำเสนา กระลาโหม ยืนกระแทก
ท้าวโครม ห้าวโหมข่ม

พวกทหาร ชุ่มชิง วังรคม จับบรม โอรสา นุดคร่าไป
บ้ายัดยุด อุดโอรุ บ้างโคตคั้น ยิงทมิพร รุมลู่ สู้ไม่ไหว
เสียงปุบปับ นุบฉับ เดียวลับไกล นำเสียวไส้ แสนอนาถ พิฆาฏชนม์
ฯ ๔ คำ เช็ดแล้วโอด ปิตม่านฆ่าเวลาครู่หนึ่ง

เมื่อเปิดฉากฉากอย่างเต็ม ในท้องพระโรงนั้นมีทหารชุม แลเติง
ตะอยู่ดังเดิม นางพญามาตรัสถามว่า หมดหรือยัง อัครมหาเสนาบดี
ทูลว่า พิฆาฏได้ ๘๖ องค์แล้ว ยังอีก ๒ องค์เท่านั้น คือ พระยาวโอี
กเมนตรา แลพระยาวยางเมนตรา ไม่ช้าก็เห็นจะมานางพญาว่า ยังมีเจ้า
เมงกุนเมนตราแลเจ้าเมียนคงไคเมนตรา โอรสพระเจ้าเมन्दงเมนทร์
พี่น้อง หนีไปอยู่นอกเขตร์แดน เห็นจะยังไม่ต้องกำจัด เติงตะว่า
ไม่ต้องวิตก ทนไคณั้น แก้หงุ่นเมงญหน้าคั่นกะหัดกะหอบเข้ามา
ถวายบังคม)

พม่าส่ง ๑ แก้งหวุ่น) เจ้ายาวโอีก ยาวยาง เมนตรานั้น กรรณไว
ครัน ทราบอุบาย ทุกสายสน

เตรียมพระองค์ มิได้หลง เชื้อยุบล แต่พอกคน เชื้อพระราเช โองการ
ไปรับสั่ง ให้หา ตรัสว่าเออ ไปก่อนเหนอ เดียวใจ ไปกะท่าน
ตรัสสั่งให้ เตรียมตำรวจ แลยวดยาน ข้างฝ่ายเจ้า พนักงาร ทูลลามา
แอบคอยฟัง นอกวัง รุมสังเกด ไม่มีเหตุ สักทาง ท่านช่างกล้า
หน่ออกหลัง วังดัง ฟังเดชา กงสุลอัง กฤษกว่า สามชั่วโมง
เห็นผิคนัก หนักใจ ไปเตือนซ้ำ ก็ปดงำ กันขงัด ต่างผัดโพง
ว่าประทับ ในตำหนัก พุดชักโยง เป็นกลโกง ล่อลวง ถ่วงเวลา
เห็นเหลือแต่ สององค์ คงจะได้ ไม่ไว้ใจ เรียกทหาร ชาญอาสา
ไปล้อมวัง ตั้งตัง กันประดา คั่นตำหนัก เมนตรา ไม่พบองค์
จับเข้าไทย ชักไซ้ ก็ไม่รู้ จนถึงขุ เหมยณตาม ตามประสงค์
ไม่รู้จริง สิ่งลับ กลับเงอะงะ เรื่องฟังกง สุลอังกฤษ ติดพิลึก
เมียนหวุ่นเกณฑ์ กองตระเวน เจนทางสืบ จึงได้คืบ ขาว้อง ฟังรู้ศึก
ไปขอองค์ กงสุล วุ่นคักคัก ออกสอิก กิดขวาง อ่างไมตรี
จะส่งไป ไกลแคว้น แดนนคร เพราะหนี่ร้อน ฟังเย็น กลัวเป็นผี
จะส่งย่าง กุ้งรุ่ง ขึ้นพรุ่งนี้ เป็นสุดที่ จะคิด ไปติดตาม ฯ ๑๖ คำ
(อัครมหาเสนาบดีทูลว่า ได้มีทอัตรากำจับให้หัวเมืองรายทางคอย
จับองค์โดยแข็งแรง ถ้าแอบขึ้นในพระราชอาณาจักรก็คงหนีไม่พ้น
ถ้าไปนอกอาณาเขตร์จริงแล้ว ก็เป็นอันพ้นทุกข์ ไปตอนหนึ่ง ได้
ให้ปะกันหวุ่นคุมทหารอาสาลงเรือหลวงคอยจะ ล่องน้ำตามเรือเมล์ฝรั่ง

กำกับไป จน ปลายแดน ด้วยอีก กอง หนึ่งแล้วนางพญาตรัสซักทางที่จัก
มีอันตรายได้อะไรอีกหรือไม่ อัครมหาเสนาบดีทั้ง ๒ ทูลว่า ไม่มี
ถึงมีมาแต่ นอกอาณาจักรก็ไม่กลัว)

พม่าแซง ๑ (เซมบยูเม) จัดกระบวน ให้ตาม ความประสงค์ ไป
เชิญองค์ สี่ ป่อ อัยารอขาม

นำเสด็จ เข้ามา จากอราม จงทูลความ ตามจริง ทุกสิ่งไป
ว่าเมन्दง ทรงธรรม์ สวรรค์คต เสนามาตย์ พร้อมหมด ผู้น้อยใหญ่
ให้เชิญองค์ สี่ ป่อ หน่อคนัย เถลิงมไห ศวรัย ถวัลย์มณฑล ๗
๔ คำ (แก้งหวุ่นเม็งญีรับพระเสาวนียออกไป ตรัสให้จัดที่ประทับ ถัด
พระแท่นมหาเศวตฉัตรลงมา แล้วก็ทรงพระกรรแสงให้ เสียงประ-
โคมกระบวนแห่มาถึง แก้งหวุ่นเม็งญี เชิญเสด็จพระสี่ ป่อเมन्द्रา
(ยังเป็นภิกษุ) ซึ่งทรงต้นตระหนก นึกแคลงจะล่อมาพิจารณาเสีย
อย่างพระเชษฐาทั้งหลาย ไม่เสด็จมาก็หนีไม่รอด กลัวภัยก็แสน ฝัน
มา จะประทับกะพั้น เซมบยูเมร้องเชิญขึ้นราชาอาสน์ แทบจะ
ถวายบังคมนางพญามเหษี)

พม่าพริบ ๑ (เซมบยูเม) พระบิตูรงค์ ทิวงส์คต หมดกษัตริย์ ราช
สมบัติ พระบิตูร ยังร้อนเร

โยมปริกษา ข้ำฐลี ยินดีเด ร่วมใจเส นาบดี ประนีประนอม
ถวายประเทศ ถวายเศวต ฉัตรพม่า แก่สี่ ป่อ ลูกยา พระองค์ย่อม
ภิเชกศุภะยะญี โยมน้อยอม ตามเห็นพร้อม กันคณิง หวังพึงพา ๗
๔ คำ เจริจา (เสนาข้าราชการต่างถวายบังคมพร้อมกัน)

พม่าชอย ๑ (ใน) พระสี่ป้อม หน่อไท่ได้สดับ ยังวามับ ไม่วาย
หายกังขา

หวลคิดถึง บรมบาท ราชบิดา ทั้งเชษฐา ที่พิฆาฏ อนาคต
ไม่รับราช สมบัติ จัตุรพม่า เกรงจะพา ภัยตัว กลัวพระแม่
ตกประหม่า ละล้าละล้ง ตั้งชเง ตลิ่งแล พระทวาร สท้านครวญ ฯ
๔ คำโอด (ถวายเป็นคัมพระทวารพลาฟุบลงทรงพระสอนให้ นางพญา
ข้าราชการต่างพร้อมกันถวายเป็นคัมพระบรมศพ สอิกสอนพล ปล่อย
โฮขึ้นก็)

ปีติมาน

องค์ที่ ๒ (ทตลองสวาท) ฉากในพระมนเทียรนางพญาข้างเพือก
ตัวละครอน มี ไทสุ สุภยะลัด พระบุตรองค์กลาง กับก้านัดสนธิ

พม่าโสก ๑ (ใน) เมื่อนั้น สุภยะลัด บุตรี ศรีสงวน
แต่สมเด็จ เมณฑง ทรงประจวร ปฏิบัติ บดิศวร มีวามวัน
ครั้นบพิตร บิดุรงค์ ทิวสัคต ยิ่งกำสรด แสนวิโยค โสกศัลย์
ไหนไกลบาท นาคชนก ปกชีวัน ไหนเกรงอัน ทรายองค์ เจ้าโถงเย
จะทูลวอน มารดร ประทานให้ ไม่รักใคร่ ชื่นชู คู่เสน่ห
เหมือนสี่ป้อม หน่อไท่ พระทัยเปร แต่คราวเสร สรวลครั่ง อยู่วังใน ฯ ๖ คำ

พม่าหวล ๑ (สุภยะลัด) ถึงเธอเป็น เมณฑรา เลวกว่าเรา
เราเป็นเจ้า พ้าหญิง นิ่งไม่ไหว
เหมือนจตุติ จากฟ้า ร่วมอาลัย ฟ้าผูกใจ แต่มื้อย จนค้อยโต

โทสุ สุขยลัต เมนตรามี.

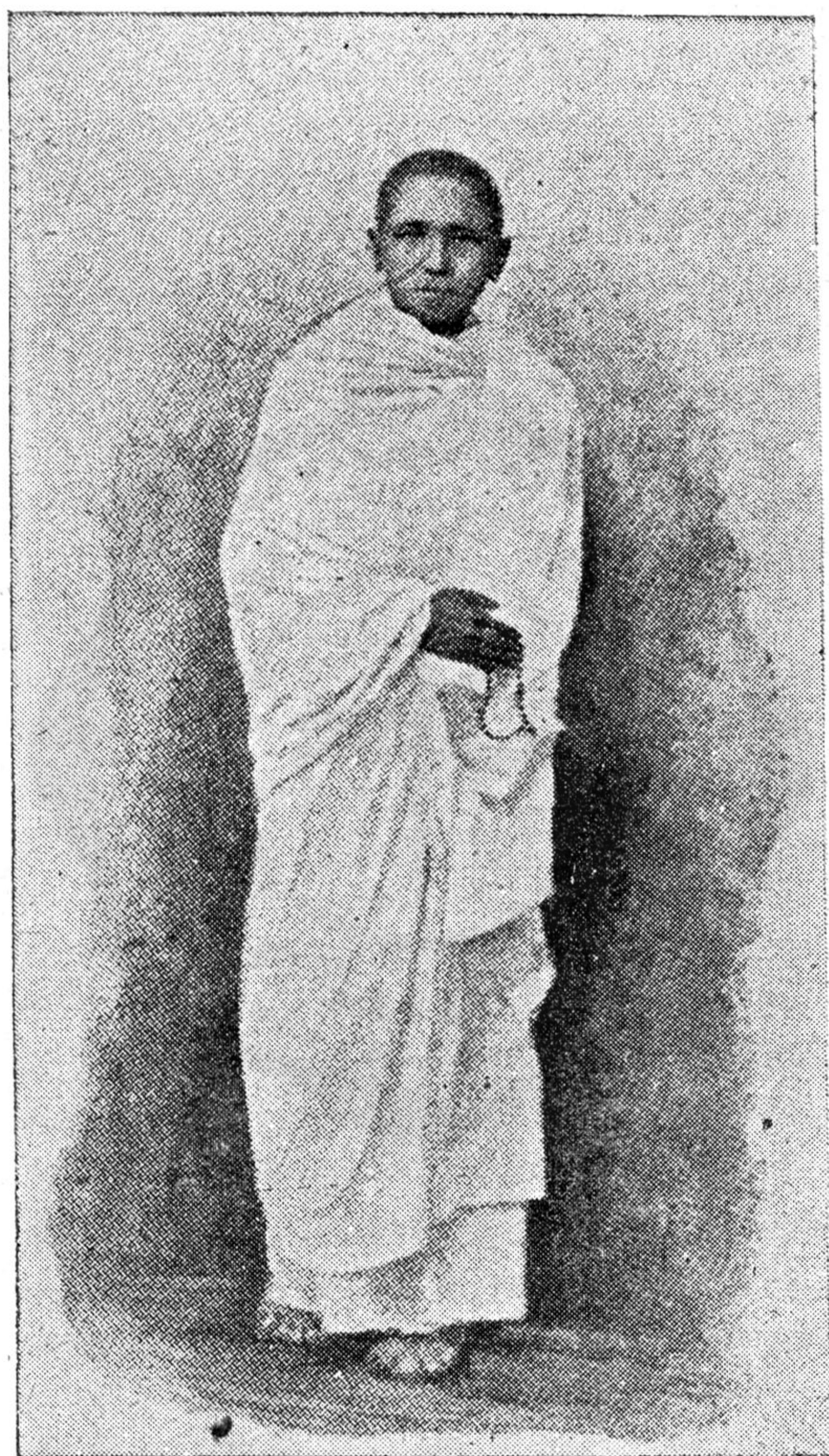
เธอออกบวช ขวดเล่น ขวดเห็นพักตร์ คิดถึงนักร์ เหลื่อนึง หยิ่งยโส
 มอบตัวเป็น โยมสาว หวังน้ำวโย สองมโน นื่องพี ไม่มีลื้ม
 ฝากหนังสือ สื่อกนึ่ง ถึงกันบ่อย แต่ณเณรน้อย จนเป็นพระ อูระปลื้ม
 เราสองใจ ใจวรักร ราวถักฟิม ฝ้าดูคุดม แดหา ไม่ชาวัน
 รุดอกหนอ สี่ปอ ไม่พอศกดิ์ จะเป็นหลัก ครองพม่า มหาถวัลย์
 ใช่อยากได้ ยศศกดิ์ เพราะรักกัน จึ่งหมายมั่น มุ่งอารมณ์ สยมพร
 ครั้นสี่ปอ หน่อไท่ ไต่ทรงราชย์ แสนอนาถ พระแม่ แสร้งสังหรณ์
 จะยกศุภ ยะญี ศรีนคร ภิเชกเป็น บังอร พญาเมือง
 พระสี่ปอ กะไรหนอ รอดดูใจ ทำไถล จมมม หลงชมเชื่อง
 ไม่ถามถึง สักคำ ไม่ชำเลื่อง นึกก็เคื่อง นึกก็เค้น แสนทนง
 ภิเชกพี แล้วไม่มี จะแลนื่อง พุดเล่นเล่น เป็นกอง คนองหลง
 เกิดจะขอ ต่อว่า ผ่าตรงตรง เมื่อไม่จง ใจแล้ว ก็แล้วไป ฯ ๑๔ คำ
 (คิดถึงความในขันมกักรแสง พรรณนา ชอบกันมาด้วยเจ้าเลาชี
 ชนนี้ เป็นบุตรเจ้าฟ้าเงี้ยวเมืองสี่ปอ พิราลัย พระบาทชนกนาถตรัส
 ให้ เชมบยูแม รับมาเลี้ยงไว้ที่พระตำหนัก พระสี่ปอจึ่งคุ้นเคยเล่นหัว
 กันสนธิแต่เยาว์มา ควรหรือจะลื้มได้ ให้ข้าหลวงไปหยิบกระดาษมา
 ทรงพระอักษร)

ภูกามพ้อ ๑ (ทรงอ่าน) ทูลเจ้าฟ้าสี่ปอ ไซ่ง้องอน พระอักษร
 ลื้มแล้ว หรือไฉน

เราสองจิต คู่ชีวิต มาแต่ไร แต่พอได้มเหสี มีแต่คึก
 มัวกระเห่อ ชง้อจะ อภิเชก พระองค์เอก อิ่มอยู่ ไม่รู้ศึก
 โอ้แต่ก่อน ร่อนชะไร มิได้นึก จะพิลึก เป็นกษัตร์ เหมือนบัดนี้

นางชีพม่า
ผ้าเหลือง.

ครั้งนั้นยังครองผ้าขาวคล้ายพระสงฆ์ เดียวจนถึงครอง

น้องรักพี่ พี่รัก ประจักษ์ใจ รอใจไว้ตามพระทัย พระมารดา ฯ คำ
(ฉกรรชัฏเสียดสร้งพระกรรแสง พระพี่เลี้ยงตกลใจไปทูลถาม กลับ
พาลกริ้ว ไล่ข้าหลวงหมด พระพี่เลี้ยงชักข้าหลวง ฯ ก็ไม่กล้าบอก
ก็เดาว่าพระชนนีคงจะกริ้ว จึงพากันออกไป)

ร่ายฉอน ๑ (ศุภยะลัด) ฉะฉะฉะ พระพี่ สี่ป้อเอ๋ย ช่างแแก้ววัด
กระไรเลย หน้าเฉยว่า

ประหนึ่งศุภะ ยะลัด ไร้วินญา	ส่วนพญา สี่ป้อ พ่อมีใจ
ศุภะณัฏ ฝันจะ อภิเชก	โน่นเป็นเอก นี่เป็นโท โอ้ไม่ไหว
เมื่อไม่รัก แล้วก็จัก ภิเชกโย	เมื่อรัก แล้วเป็นไร ไม่ตามรัก
มีหนังสือ สือสาสน์ ไม่ปานปาก	มัวกระดาก โง่งม จะจมปลัก
กินน้ำใต้ สอกคน ทนสำลัก	ไม่ประดัก ประเด็กรอ จะขอไป
ประจันหน้า กะพญา สี่ป้อหนุ่ม	จะขอพูด ให้คุ้ม ที่รักใคร่
เขาสนรัก แล้วมิขอ พูดต่อไป	เขายังรัก แล้วก็ไม่ ขอกลับมา
คนจะลือ ชื่อนั้น มิใยลือ	ทำตามชื่อ ฉันทะมนุษย์ ไซ่มุสา
ชายหรือหญิง สิ่งนี้ มีวินญา	โห่ปวยการ มารยา ย่อมเหมือนกัน
แม้เขาไม่ รักจริง คิดทั้งเรา	จะขอเฝ้า พักไฟ ไปสวรรค์
เกิดเสียชาติ วาสนา ไม่มาทัน	คงจะบรร เท็จชีวา ชาติหน้ามี ฯ

๑๒ คำ โอศ (ตรัสเรียกข้าหลวงให้หยิบทรงสพักคลุมถวาย พระพี่
เลี้ยงมาทูลถาม จะเสด็จไหน ก็กริ้วไล่หมด)

พม่าครวญ ๑ (ศุภยะลัด) ขอถวาย บังคมลา มารดาแล้ว เหลือ
จะแสร้ง อดสู อยู่ที่นี่

แม่สี่ป้อ หน่อพญา ไม่ปรานี จะบวชชี ปฏิบัติ วัดในวัง

พระมารดา เมตตา เหมือนฆ่าลูก ลูกขอผูก ใจจำ ไม่พล้ำหวัง
 พี่ก็ลูก น้องก็ลูก ถกหรือฟัง แต่คำครั่ง สมะกัลป์ ไม่กลับตรอง
 ลูกรักพี่ สี่ป้อ พี่รัก หนักลับจัก ภิเษกอื่น ฝนคล่องคล่อง
 ถึงพี่ มีวิญญา ชีวน้อง จะให้ดอง เค็มเปรี้ยว ไม่เหลียวเลย
 ทูลลาไป น้อยใจ เจ็บใจเหลือ เหมือนสับเนื้อ ลูกเล่า พระแม่เอ๋ย
 มิใช่ใคร ที่ไหน ลูกไม่เคย ให้ชมเชย เช่นชู้ อดสูนั้ก
 (ใน) กราบพลาถ นางน้อย ลห้อยแก่น ลูกเล่น รืบออก นอกตำหนัก
 จุนฉิวฉุด อยู่ด้น สอนชัก ทั้งแก่น ทั้งรัก ทั้งลាយ ฯ ๑๐ คำ
 เพลงฉิ่งพม่า (พอเข้าโรงแล้ว พระชนนี พี่เลี้ยง ข่าหลวง ออกมา
 กริ้ว ว่าวุ่นไปไหนให้ไปค้น จะจัดให้ดีๆ ทำใจร้อนใจไฟ ชักข่าหลวง
 ต่อกระดาษราชหัตถ์ที่หนักทั้งอยู่ทรงก็ไม่ได้ความ เกรงจะไปผูกศอกที่ทรง
 กรรแสง พอข่าหลวงมาทูลว่า เสด็จขึ้นไปบนปราสาทมัลลลาวา ก็ตบ
 พระทรวงเสียพระทัย)

ปีติมาน

องค์กรที่ ๓ (อำนาจยุทธ์) ฉากในพระราชมณที่ราลย์ ตัวละคร
 มี พระเจ้าสี่ป้อมินทร์ แลมหาเด็กสนิธ

พม่าแปลง ๑ (สี่ป้อ) สงสารศุภะ ยะลัด มนัสพี่ ป่านฉนี้ น้อย
 หญิง สวิงสวาย

จะคืนโดย โหยหวล ครอบครอง หรือค่อยคลาย ไคคิด สมจิตปอง
 พี่รักใคร ในพิภพ ไม่ลบแล้ว รักเหมือนแก้ว เนตร์ใส ในสมอง

พระเจ้าสีป่อมินทร์ พระราชพม่า ก่อนราชาภิเษก.

ภิเษกแล้ว ธิบอ จะขอครอง อยู่กะน้อง ถนอมขวัญ จนวนันตยา ฯ ๔ คำ
(พรรณนา อยากจะทำดีให้ สมที่ พระชนนีและ เสนาบดี ยกแผ่นดิน
ถวาย ไม่ให้เสียขัตติยราชประเพณี แลไม่ให้ขัดรับสั่ง ข้างพระน้อง
ไม่แจ้งพระทัยก็สงสัยว่าสิ้นรัก อยากฟังข่าว สดุ้ง เมื่อเห็นศุภยะลัด
ตรงเข้ามากราบพระบาทแล้วกรรแสงโฮ ๆ ๆ ตลิ่งนั้น มหาตเล็กสนธิ
เลียง)

พม่าพ้อ ๑ (ศุภยะลัด) ขอทูลถาม ความจำ สักคำเดียว โปรด
อย่าเลี้ยว กลับเกลื่อน เงื่อนสาย
นี้สิ้นรัก หรือจึงหัก ไม่ดูดาบ หนังสือถวาย ทุกฉบับ ขอกลับคืน
เมื่อยามเป็น เมณฑรา มาแต่ไหน เคยรักใคร่ กันสนธิ ไซ้จิตฝืน
เป็นกษัตริ์ สลัดรัก ผลักทั้งยืน เห็นคนอื่น ดีกว่า ไม่ว่าเลย
ตอบสักคำ เกิดซ้ำ หัวใจรัด ศุภยะลัด วอนว่า โปรดอย่าเฉย
เป็นหลายเดือน เจื่อนจริต ผิดกว่าเคย บาเณทร์เอ๋ย โปรดบอก อย่า
หลอกลวง ฯ ๖ คำเจรจา

(ตีโพยตีพายพ้อ)

พม่าวอน ๑ (สี่ป้อ) ในชาตินี้ เปนไม่มี วันสลัด ศุภยะลัด คู่ชีวิ
พี่เปนห่วง
แต่พี่เปน บาเณทร์ เชิญเห็นทรวง ต้องหนักหน่วง สงวนเล่ห์ ประเพณี
พระแม่เจ้า โปรดเกล้า เราทั้งสอง จะให้ครอง รองพระ มเหสี
เมื่อภิเษก โฉมศุภะ ยะณู เสร็จแล้วพี่ สมปอง ชมน้องนาง
เกรงคนฉิน นินทา ผิดจารีต ไซ้จะดีด เด็ดสวาท หรือบาดหมาง

ศุภยะลัด รักพี่ ที่ระคาง

เมื่อทราบทาง จงหาย สบายใจ ฯ

๖ คำเจรจา (เอาพระทัยตามข้อ)

พม่าเขว ๑ (ศุภยะลัด) พระมีจิต มีชีวิต คึดมั่งซี น่องรักมี วิญญา
หรือหาไม่

เรารักกัน หนิจะผัน ชีวันไป

ภิเชกใคร ไม่สวาท ปลาตจริง

แมร์กน่อง ต้องอ ภิเชกน่อง

เป็นคู่ครอง เพื่อนตาย สองชายหญิง

ใครดุษ്മัน นินทา ว่าประวิง

คนผีสิง เมามัว จะกลัวไย ฯ ๔ คำ เจรจา

(สี่ป้ออ้างผิดราชประเพณี พระนางว่าเหลวไหล ทำอะไรไม่จริงใจนั้น

และผิด ถ้ากระนั้นเป็นไรไม่อภิเชกกับเทวรูปนางฟ้า มีสูงกว่าศุภ-

ยะญีหรือ ข้างหนึ่งอ้างแบบอ้างบังคับ ข้างหนึ่งอ้างความจริงใจ แล

ต้อนให้ตอบว่าสนรัก ให้บอก ก็ว่าชาตนี้สนรักไม่ได้ พระนางว่า ถ้า

กระนั้นไม่ไปละ จะอยู่นี้ ธิขอเกรงพระทัยอ้อมแอ้มตัดทานอ้างเกรง

คนฉิน พระนางกลับว่า คนบ้า ๆ จะว่าไรก็ช่างเขา สี่ป้ออิง พอมหาด

เล็กที่หลบไปนั้น ลับ ๆ ล่อ ๆ เข้ามากราบทูลว่า พระชนนีเสด็จมา ก็

พอเสด็จออกโดยทรงพระพิโรธ แต่พระบุตรไม่ครั่นคร้าม ยิ่งเห็น

พระธิดาก็ยิ่งกริ้ว)

พม่าเพลง ๑ (ชนนี้) ไหนรับคำ ว่าไม่ทำ ให้ โหยกเหยก

จะภิเชก ศุภยะญี บุตรีใหญ่

แล้วลอบนัด ศุภยะลัด มาว่าไร ใครรู้ไป ครหา พากันอาย

(สี่ป้อ) ลูกรับคำ ลูกทำ ดังคำทูล สงวนชาติ ราชประยูร เพิ่มพุลหมาย

แต่พระน่อง ตรองเห็น เป็นอุบาย ไซ้ให้ท้าย ชักชวน เธอด่วนมา

(ศุภยະลັດ) ลูกรักพี่สี่ป้อ พี่รัก ทั้งสมศักดิ์ สมองค์ สมพงศา
 เธอหลงพลาด เกรงราช ะมารดา ลูกจะปล่อย ให้ฆ่า ลูกอย่างไร
 (ชนนี) หนอยโธจืด สาระพัด จะสู้ แม่ยังอยู่ ทั้งคน รนไปได้
 เธอเป็นน้อง ต้องเสียม เจียมองค์ไว้ มีที่ไหน ประเพณี พี่แพ้น้อง ฯ
 ๘ คำ (กริ้วตรัสให้กลับไปตำหนัก พระนางคือไม่ไปเถียงว่า ปรา-
 สาทของบาเณทร์ พระแม่บังคับไม่ถูก ทำตามก็เหมือนไม่จงรักคิด
 พระคุณ ชนนีทูลให้สี่ป้อไล่ให้น้องกลับไปเสีย ใครรู้ไปจะอายเขา
 เมื่อภิเษกแล้วจึงค่อยมาช่วยพี่นางปฏิบัติบาเณทร์ พระนางกรรแสงว่า
 ถ้าพระสี่ป้อไล่จะไป ไปทันที ๆ ๆ ที่เดียว เพราะเธอเป็นบาเณทร์
 พระชนนีก็รักให้พระสี่ป้อไล่)

พม่าหวล ๑ (สี่ป้อ) เกรงโทษา ฝ่าธุลีที่สุดแล้ว ข้างน้องรัก
 เหมือนแก้ว ตาทั้งสอง

น้องไม่ไป จนใจ สุดไถ่ น้อง พอสอนง บาทได้ ก็ใครทำ
 ไขขัดขึ้น ฝืนสั่ง โอหังหาญ แสนสงสาร ขนิษฐา มามืดคำ
 อยากอยู่กับ พี่ชาย คลายชอกช้า จุนคอจำ ขอโทษ โปรดปรานี่ ฯ ๔ คำ
 (ชนนีกริ้วใหญ่ พระสี่ป้ออ่อน ศุภยະลັດเสียงแข็ง พระชนนีอ้าง
 อัลปยศ พระนางอธิบายว่าอายอะไรกะความรัก อังราชประเพณี ก็
 ว่าพิธีเหลวไหล พระสี่ป้อทูลว่า ที่รับจะอภิเษกศุภยະณูแล้ว ก็จะไม่
 อภิเษกศุภยະลັດตามรับ แต่จะไล่พระน้องไม่ไหว ราชสมบัติก็ของ
 พระราชบิดาด้วยกัน พระชนนีก็ยิ่งฉุน)

สังขารา ๑ (ชนนี) สู้อดทน การุญ ทำคุณไว้ หวังจะได้ ฟัง
 พา ชุราศิ

แม่เม่นคง ทรงพระชนม์ จนนับนี้ ไม่เสียรเวช ประเพณี พระสี่ปี
 หลงเชื่อน้อง กว่าแม่ แท้เทียวเหนอ มิรู้เธอ กล้าขัด ชัด ๆ หนอ
 สุขะลัด มาเดี๋ยวนี้ อ่าารอ (สุขะลัด) ลูกจะขอ อยู่นี้ กับพี่รัก ๆ
 ๔ คำ (ชนนีก้ทรงกรรแสงสบั้ดลูกจะไปก็พอ -)

ปีติมาน

องค์ที่ ๔ (ผัดผ่อนผัน) ฉากอย่างองค์ ที่ ๓ ตัวละคอนมีพระ
 สี่ปีเม่นทร์กับไทสุ สุขะลัดประทับอยู่ด้วยกัน นางก้านัลถวายอยู่
 งามพัต

พม่าเห่ ๑ (ใน) พระสี่ปี ท้อทูน จนพระจิต เปนสุดคิด ยิ่ง
 คิด จิตอดัก
 ทั้งโปรดปราน ทั้งสงสาร พระน้องรัก ทั้งอยากจัก ภิเษกสม นิยมเมือง
 แต่ทรงราชย์ ชาด์พม่า กว่าสองปี ยังรอรี ภิเษกอยู่ ใครรู้เรื่อง
 ก็ซุบซิบ กษัตร์ดิบ หยิบข้อเคือง ล้อกระเดื่อง เฟื่องฟุ้ง กรุงกุกาม
 กษัตร์ใด แม่ไม่ ภิเษกศรี พระสุลี ไม่สัง คนยิ่งหยาม
 ไหนขัดค่าน มารดร ไม่ผ่อนตาม มีแต่ความ ร้ายทับ กับพระแด ๆ ๖ คำ
 (ไม่มีทรงพระสเบย พระนางทูลถามก็ตรัสแถลงพระเหตุทัยตามจริง)

พม่าตระหนก ๑ (สุขะลัด) แม่ทรงธรรม์ สัญญา ว่ากะน้อง
 ไม่ร่วมห้อง พี่นาง เปนอย่างแน่
 ภิเษกแล้ว สี่ปี ไม่วอแว ถัดตามแต่ พระทัย น้องไม่ค่าน

(สี่ ป่อ) ศุภะณู ก็พี่ พระน้องรัก ควรหรือจัก เห็นยวน้าว ให้ร้ายฉาน
ทำเช่นนั้น เหมือนกัน กะประจาร ไม่สงสาร ศุภะณู พี่หรือไร ฯ ๔ คำ
(พระนางทูลว่าอย่างอื่นยอมหมด แต่ความรักยอมใครไม่ไหว ในที่
สุดพระสี่ ป่อก็ยอมทรงรับสัญญา จะเป็นแต่อภิเษกเพียงเป็นพิธีเท่านั้น
พอพระชนนีเสด็จมา)

พม่าพิโรธ ๐ (ชนนี้) แต่ผิดเพี้ยน เวียนไกล ไม่ราชา ภิเษก
มา สองปี ดีที่ไหน

ราษฎร ลือกระฉ่อน ทั้งกรุงไกร ยิ่งถ่วงไป ยิ่งจะรับ อับประมาณ
ศุภะลัด ก็อย่าขัด ไปนักซี ถึงรักพี่ เหมือนขัง ตั้งคอยต้าน
มิใช่อื่น ไซ้ไกล ในวงศ์วาร ไม่สงสาร พี่นาง บ้างหรือไฉ

(ศุภะลัด) ลูกไม่ได้ขึ้นขัด ทูลคั่ง้าง ดูเถิดอ้าง เอาลูก ถูกที่ไหน
ภิเษกภิเษก เอ็กกะเหรีก กันอย่างไร ราชการ เวียงชัย ใช้การเลย

(ชนนี้) ว่าไงเล่า พระเจ้า สี่ ป่อเอก เมื่อไรจะ อภิเษก เล่าลูกเอ๋ย

(สี่ ป่อ) ก็สุดแท้แต่พระแม่ โปรดภิเปรย ลูกไม่เคย เฉลยเปล่า ไม่
เข้าใจ ฯ ๕ คำ

(พระชนนีดีพระทัย ว่าหลงไปโทษศุภะลัด กอดพระบุตร อวยพร
พระสี่ ป่อ ตรัสให้ชะแม่ไปเรียกแก๊งห่วนแมงญูเข้ามาเฝ้า ตรัสให้
พระราชาหยาหลบเสียดก็ไม่หลบ)

พม่าชูปยอ ๐ (ชนนี้) ให้โหรา หามหา มหุรีดิฤกษ์ พิธีเกร็ก
มูทธานาน เป็นงารใหญ่

สมโภชพระ สี่ ป่อ หน่อไท้ เฉลิมมไห ศวรัยพม่า มหานคร

อภิเชก เอกอนงค์ องค์บุตรี ศุภยะณี ศรีนิเวศ เกศอัปสร
 เสนามาตย์ ราชภูรีนิกาย ถวายพร ดังประเพณีก่อน สืบมา ฯ ๔ คำ
 (แก้งหวุ่นแมงญี่ถวายบังคมดีใจ แต่จำเลื่อง ๆ ดูพระนางศุภยะลัด
 ด้วยไม่ทันฟังตระหนักรว่าองค์ไหน ยิ่งรู้ว่าศุภยะณียิ่งดีใจมาก พระ
 ชนนั้นก็ทรงพระโสมนัส พระนางก้อน พระสี่ป่อกระเดื่อง ๆ แก้งหวุ่น
 แมงญี่รำพรรณถวายพระพรพลางก็—)

ปีติมาน

ชุดที่ ๒ ชุดติยาภิเชก

องค์ที่ (๑) ๕ (วันอภิเชก) ฉากในราชมนเทียรอย่างองค์
 ที่ ๓ ตัวละครอนันท์ไทสุ ศุภยะลัด เศร้าสเท็นบรรทมอยู่ไม่สรงเสวย
 พระพี่เลี้ยงกำนันนางถนอมบาทพยาบาล เสี่ยงประโคมक्रमในโรง
 สงบลง

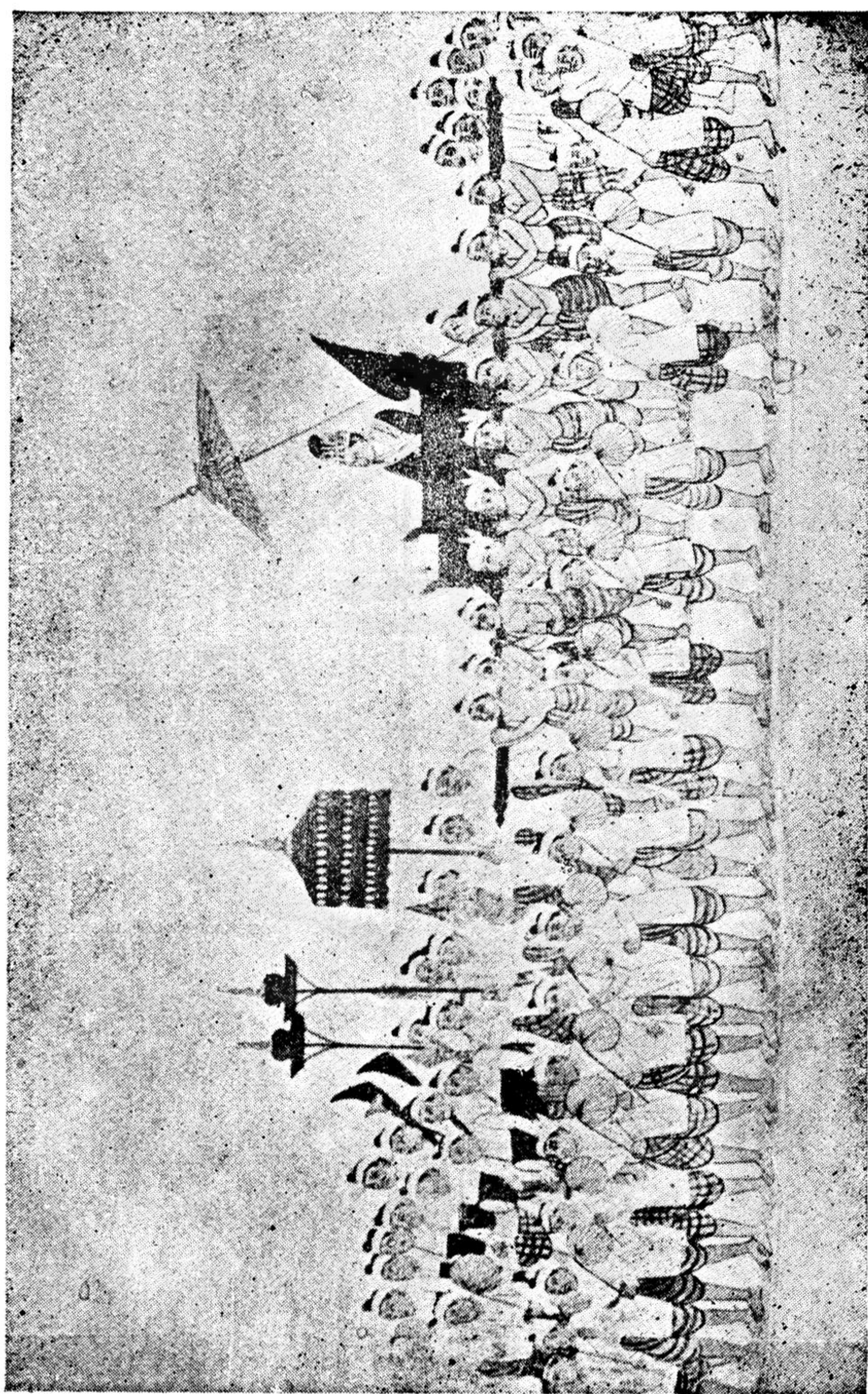
พม่าอ่อย ๑ (ใน) ศุภยะลัด อัดอูรา อัจฉาจ้าน สุดจะพาล เกียง
 งอน ไม่พ่อนหา

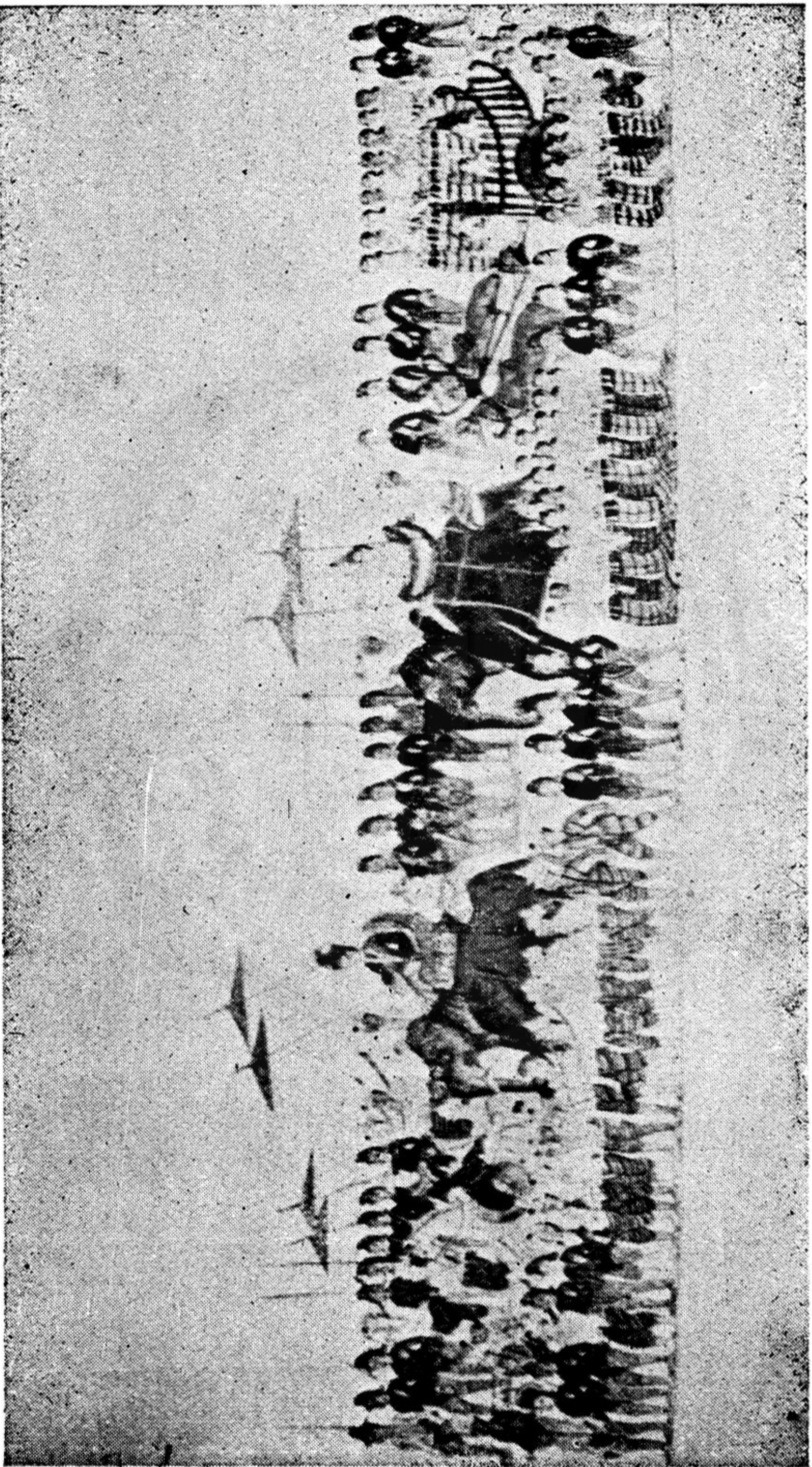
ถึงวันเอก อภิเชก พระภรรดา กับพี่น้อง หมางมณา ไม่คลาไคล
 บอกประจวร ป่วนพิษม์ ฤศยา จะเสวย โภชนา ก็หาไม่
 ขุ่นข้อง ร้อนรุ่ม ดังสุ่มไฟ น้อยพระทัย ในพระพี่สี่ป่อ ฯ ๔ คำ
 (พระพี่เลี้ยงวอนให้เสวย ๆ ก็ทรงพระอาเจียน ข้าหลวงใครเล่าถึงาร
 ก็ตรัสไล่ แลอุดพระภรรณ แม่ท้าวจะทูลว่าจวนถึงพระฤกษ์แล้ว ข้า
 หลวงทูลพระนางก็ถอนพระทัยเฉยเสีย โบกพระหัตถ์ให้ไปกราบทูล

๕๕๗ ปอมินทร์ พระราชาพม่าทรงเครื่องต้น ประทับราชาอาสน์.

รวมทศกัณฐ์
ขบวรเสด็จพยุหยาตราสถลมารค ตามฝ่ามือช้างพม่าวาด.

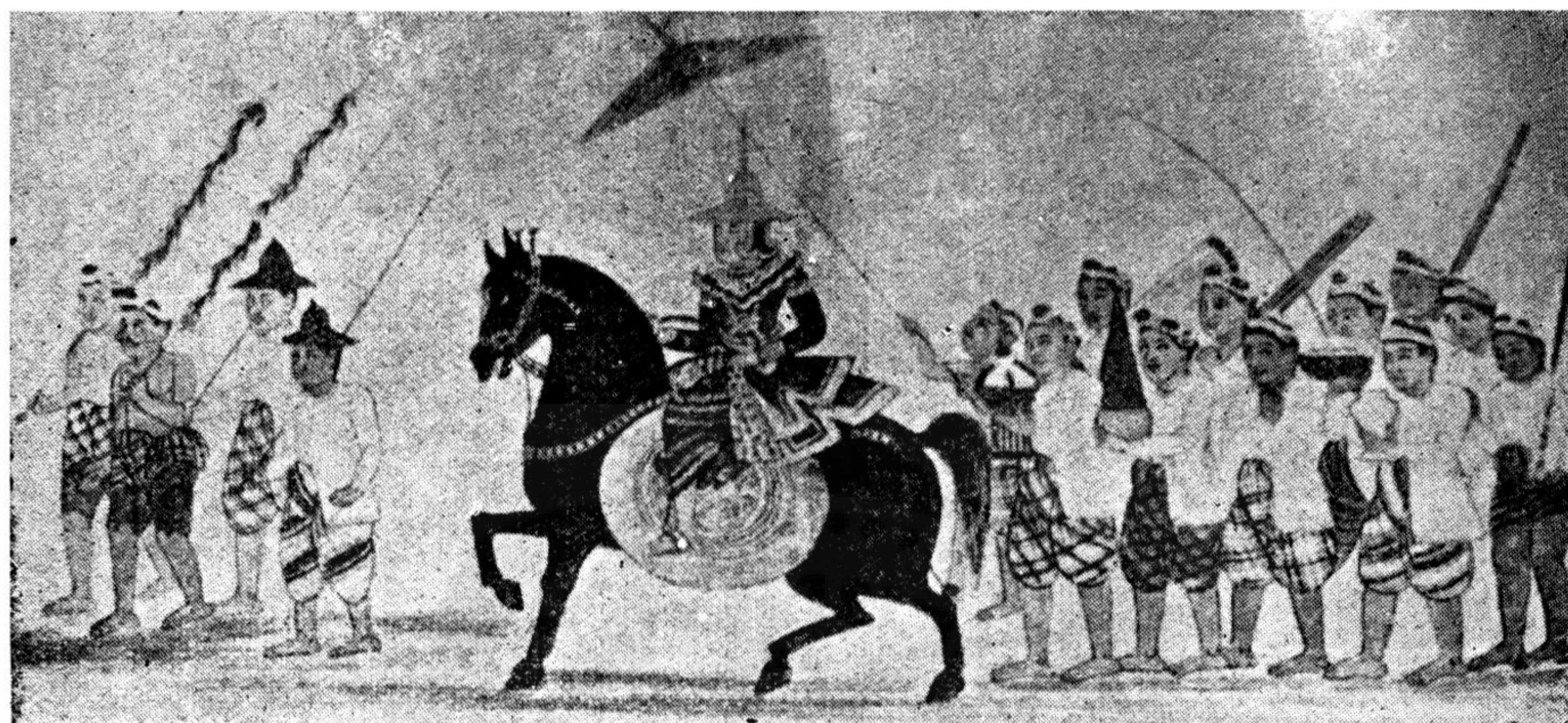

พระสุริย

ขบวรอักษรมหาอำมาตย์ โดยเสด็จพยุหยาตราสถลมารค์ ตาม
ฝ่ามือช่างพม่าवाद.

ขบวรอำมาตย์ แลเสนาบดีได้ร้ เลขี่ม้้า โดยเสด็จพยุหยาตรา
สถลมารค ตามฝมือช่างพม่าวาด.

วันอภิเษก

๒๑

พระราชอาเอง บาเยนทร์ทรงเครื่องต้นเสด็จออก มีภูษามาลาตาม เลย
เข้าโรง)

พม่าหวล ๑ (ใน) จอมถวัลย์ ภรรดา อูราหมอง สงสารน้อง

ศุภยะลัด สุดพัดต่อ

จวนฤกษ์พยุ หยาตรา เหลือรารอ น้ำเนตรคลอ เหลียวแล ชะเง้นาง
พระน้องรัก กวักหัตถ์ เหมือนตรัสเชิญ พระดำเนียร นิ่งไกล พระทัยผาง
นางกษัตริย์ จับหัตถ์ สัมผัสพลาท หูล์เศียรพาง กะชีวิต จุมพิตเชย
จอมพม่า พิศหน้า พระน้องน้อย เห็นลห้อย ชะเง้หา นิจาเอ๋ย
ยิ่งรทม กรมถวิล สิ้นสเบย ตระกองเกย กอดน้อง ประคองเคียง
ชแม่ท้าว มิกล้ากล่าว สมองขาน ต่างหมอบราบ กราบกราน แล้วคลาน
เลียง

ก้านัดนาง ต่างสงสาร ม้านเมียง รุสีกเพียง พระจะพราก จากกันเลย ฯ
๔ คำ (พระชนนีทรงหอบ ตัวนเสด็จมา ทอดพระเนตรเห็นก็ตลึง
สังเวช ฝนพระทัยตรัส)

พม่าซึ่ง ๑ (ชนนี้) ถึงพระฤกษ์ เบิกขบวร พยุหบาท ประเวศ
ราช นักรเรนทร์ บาเยนทร์เอ๋ย

การแจจวน พระมิกวร จะเฉยเมย มัวชมเชย ขนิษฐา อยู่ว่าไร
โอ้องค์กลาง หมางทรงหวง พระพี่ จนเศร้าศรี ไตรมชวน ประชวรไข
เห็นทรงพระ เครื่องต้น มงคลมัย ยิ่งพอใจ ชมมหา บารมี ฯ ๔ คำ
(ตรัสหวานล่อม บาเยนทร์กระดากจะเสด็จลุก พระน้องกำพระหัตถ์
แน่นสอนก็ซุดลง พระชนนีซ้ำเตือนก็เขยื้อน)

พม่าแซง ๑ (ใน) จนพระจิต เขวบบพิตร มหิศราช ยุธยาตร์
 เหลี้ยวเวลา มารศรี

พระนางส่อน พระกัณเฬน พระโสภี ตามเสด็จ ชนนี้ ดำเนียรไป ฯ ๒ คำ
 โอ้ร้ายพม่า (จนลัษองค์ พระนางกรรแสงโฮสลบลง กำนันกรัด
 กร้าด ๆ ประคองก็ -)

ปีติมาน

องค์ที่ (๒) ๖ (นางเอกอาภัพ) ฉากในพระราชมณเฑียรอย่าง
 องค์ที่ ๓ ตัวละครอนมี พระเจ้าสี่ป้อมินทร์ กับพระนางศุภยะลัด
 ประทับอยู่ด้วยกัน

พม่าวังเวง ๑ (ใน) ศุภยะณูมเหษี พระสี่ป้อม มโอาจระอ พักตร์
 แกว่น เฝ้าแห่นไหว

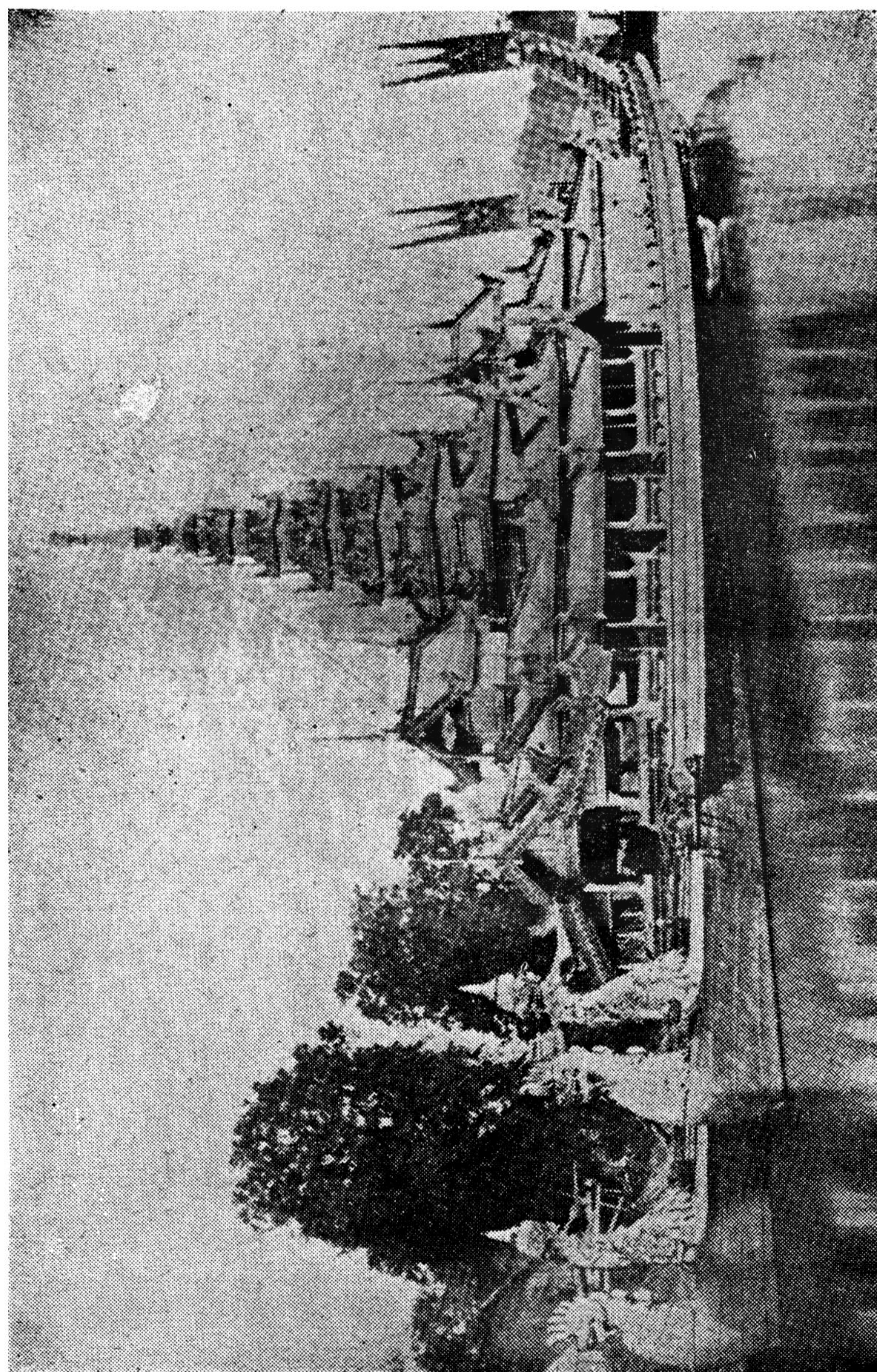
ภิเษกครบ นพมาส อนารัถใจ	ยังมีได้ เฝ้าชิด สนิธองค์
ศุภยะลัด มัดมั้น เอาสัจญา	มิให้ร่วม เสน่หา ฝ่าประสงค์
ทุกคำเข้า เฝ้าประโลม แต่โฉมยง	ถึงพระทรง สงสาร สุดค้ำคำ
เชมบยูแม ท้อแท้ โทมณัส	ตรุณกษัตร์ เห็นห่าง ในทางจำ
ครั้นจะเตือน เหมือนใน พระทัยดำ	เพราะน้องกำ หราปห้าม พระตาม
	ใจ ฯ ๖ คำ

(เชมบยูแมพาไทสุ ศุภยะณูมาเฝ้า เธอเอือนอายแต่ขัดพระชนนีมิได้
 พระชนนีประทับบนพระแท่น แต่พระบุตรีองค์ใหญ่หมอบข้างล่าง

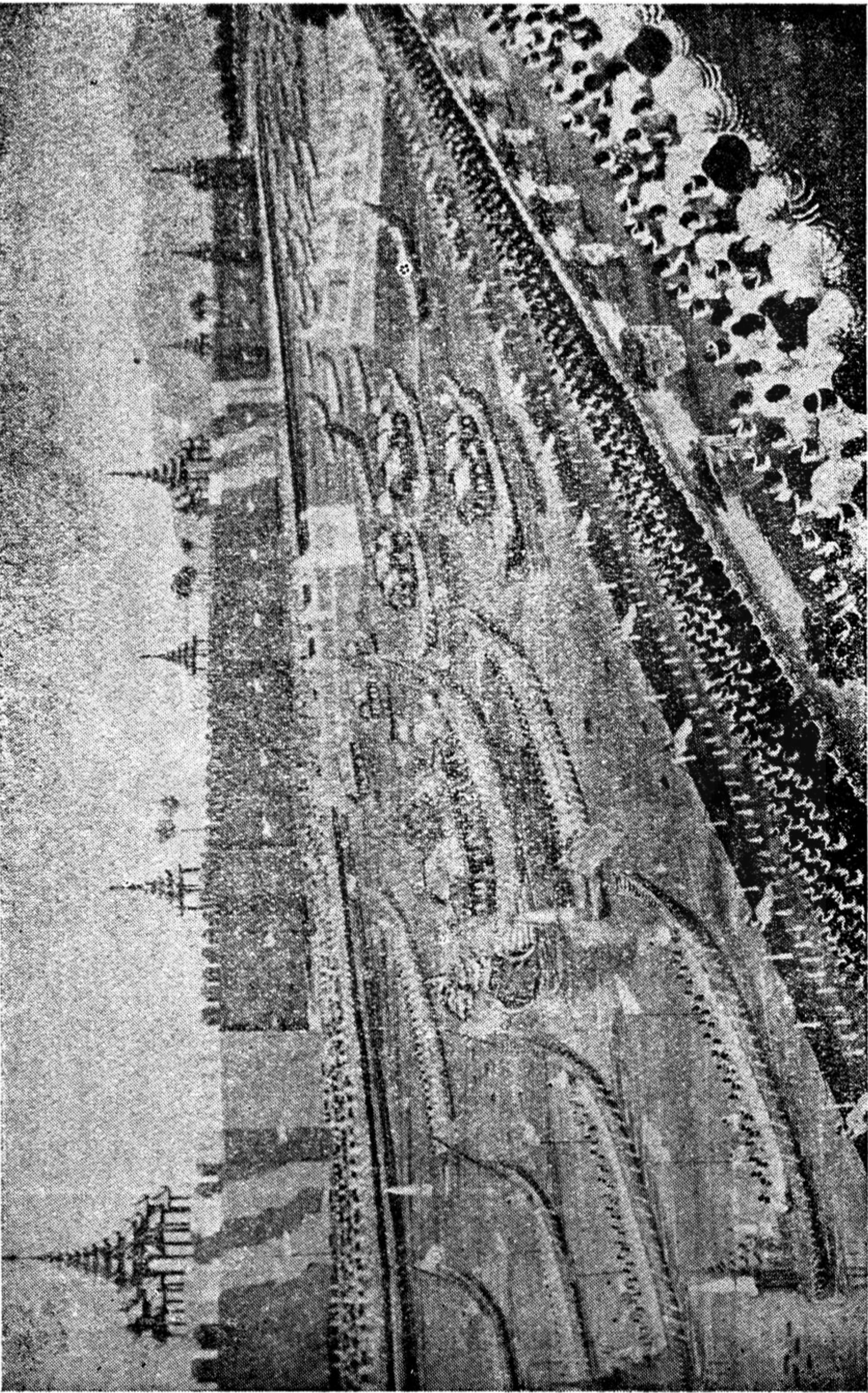
เรือบัลลังก์

เทียบท่าพระตำหนักน้ำกรุงมณฑล

ในแม่ไร่ราวดี้.

ขบวรพยุหยาตราทางชลมารค ตามฝ่ามือช้างพม่าवाद.

ศุภยะลัดประทับเฉยเสียบบนพระแท่น เป็นแต่อภิวาทพระแม่แลพระพี่
เจ้า พระชนนีดุจกระแทกองค์ลงประทับข้างล่าง)

พม่าเมียว ๑ (ชนนี้) ศุภยะญี มีแต่ลอยนัย ไม่กล้าจก ขึ้น
เผ้า เหมือนเขาได้

แม่เข้าซึ พี่เจ้า เป็นเท่าไร อ่อนก็ไม่ ยอมกล้า ประหม่าเอือน
พระสี่ป่อ ก็กะไร พระทัยเหี้ยม ไม่ไปเยี่ยม มเหสี ดีแต่เจือน
เห็นห่างแห แม่ก็พา ขึ้นมาเยือน น่านึกเหมือน กันเอง เกรงใครใย
ศุภยะลัด ไยมิตรส ต้อนรับพี่ ศุภยะญี ทักน้อม หน้อยไม่ได้
จะทำเช่น ราวกะเป็น คนอื่นไกล เมื่อยังเยาว เล่าก็ได้รักใคร่กัน ฯ
๖ คำ (สี่ป่อเกื้อเจ็น พระนางน้องเนตร์ขุนพักรบั้ง พระพี่นางสื่อน
อาย พระชนนีก็เพื่อไกลเกลี้ยโดยพระทัย ว่าไล่ศุภยะญีให้มาอยู่ห้อง
อัคมเหียบบนปราสาทกับน้องก็ไม่มา ให้มาเผ้าก็กลัวแลษอาย ถาม
พระสี่ป่อไปไม่ไปเยี่ยมมเหสีบ้าง ก็เก้อๆ ว่าพึ่งอยู่เหมือนกัน ทราบ
ว่าทรงสำราญก็ดีใจ)

พม่าเปรม ๑ (ชนนี้) หรือพ่อคร้าม น้องห้าม มิให้คบ หลง
ประจบ ตามใจ เพื่อไฝฝัน

ศุภยะลัด ถนัดจก หนักนัยครัน คลั่งเดียดฉันท์ อโรน พี่ตัวเอง
แม้อยู่อยู่ แม่รู้ อยู่ทุกอย่าง มิปล่อยให้ พี่นาง มาชมเหง
พี่มาหา ทำท่า ไม่ยำเกรง ขึ้นโฉง เช่นนี้ ดีละเฮ้ ฯ ๔ คำ
(พระชนนีซักพระสี่ป่อว่า น้องห้ามหรือไม่ให้ไปเยี่ยมมเหสี ก็เหี้ยๆ
แลดูพระน้องนาง ครันหันมาซักพระน้องนางก็ว่า ไม่เคยพบ พระ

พินางก็ทรงกรรแสง พระชนนีคุณ ชักใหญ่ ก็ไม่ได้ความ จึงตรัสว่า
ถ้าศุภะลัดไม่ได้เกี่ยวกัน ก็จงกราบทูลบาเณนทร์เดี๋ยวนี้ ให้เสด็จไป
เยี่ยมพระพินางบ้างสิ รู้แล้วว่าพี่ช้อย ศุภะลัดเสียดสัว เธอเป็น
ผู้น้อย จะเตือนบาเณนทร์ให้เสด็จลงไปเยี่ยมมิพญาญี่ที่ไหนถูก พระ
ชนนีก็กริ้วว่าสูริ พุดละเถียงทุกคำปาก)

พม่าส่ง ๐ (ชนนี) นับประสา แต่ว่า พังพาได้ แต่แม่ให้ทูล
เตือน ยังเชื่อนเฉ
หรือคิดตัด พี่น้อง ทั้งสองเพ ริเกร เล่ห์นั้น คืออย่างไร
(ศุภะลัด) ที่รักของ จุมมะ จุมมะรัก จะให้ปลัก ให้ขว้าง อย่างไม่ไหว
(ชนนี) ใครให้ปลัก ยักสูตร พุดตามใจ แม้ว่าให้ทูลเตือน เยือนพี่
นาง ฯ ๔ คำ

(ศุภะลัดก็ทูลพระสี่ป้อมชด เสด็จไปตำหนักพระพินางเถิด ย่ำๆๆ
อย่าก็ดเพราะวาจาจุมมะเลย)

ตะโมะ ๐ (ใน) พระสี่ป้อม ย่อชิด สกิดถาม (เอง) เพื่อพี่
ตาม น้องว่า แล้วอย่าอ้าง

พี่สัด บัญญาณ ฐานอำพราง น้องถอนคำ นำทาง ให้พี่จน
(ชนนี) ว่าโง่หลา นินทา ต่อหน้าหรือ อย่าไขสือ กลัวน้อง สยอขน
(ศุภะลัด) เสด็จเถิด ไม่ต้องเถิด เป็นกังวล เดียวพระชนนีพิโรธ
โทษจุมมะ ฯ ๔ คำ

(ในที่สุดพระสี่ป้อมรับว่าจะไปเยี่ยม ที่ไม่กล้าไป เพราะยังเกรงพระ
ทัยพระนางศุภะญี่ พระชนนีก็เร่งให้ไปส่งมเหสีที่เดียว จะได้รับ
ขึ้นมาอยู่บนปราสาทด้วยกัน)

พม่าชอย ๑ (ใน) เขวากษัตริ์ อัดพระทัย ใคร่เสด็จ แต่ออก
เช็ด ขนินฐา ถ้ำอุอะ

แต่สงสาร มเหสี มีมานะ (เอง) งั้นพี่จะ ไปส่ง อย่าหลงเคื่อง
พระน้องเอง เป็นเอง ข่มเหงพี่ ต่อหน้าพระ ชนนี้ ตรัสเป็นเรื่อง
พี่ถือว่า ถอนคำ อย่าช้าเลื่อง ขันยักเยื่อง หนักไป จะไม่ดี

(ใน) สุขยะลัด ประณมหัตถ์ ตรัสยอมยอม แต่ใจตรอม กรมคนึง
หึงพระพี่

ขัดพระผัว ก็กลัว พระชนนี หมอบชบพักตร์ โสกี ไม่เจรจา
พระมารดร จูกร พระเชยย่อ (เอง) ไปส่งน้อง เกิดมิต้อง กลัวน้องว่า
ไปเกิดศก ยะญี เดียวนี้มา (ใน) ขัตติยา หนุ่มคร้าม ก็ตามจร ๆ ๘ คำ
เพลงนึ่งพม่า (พระสวามี ปอเหลียวดูสุขยะลัด แลสงสารสุขยะญี ข่ม
พระทัยตามเสด็จเชมบยูเมเข้าโรง สุขยะญียังหมอบนึ่ง พระชนนี
หวลมาจู พระน้องนางก้อน พอเข้าโรงหมด ดนตรีหยุด ก็ทรงพระ
กรรแสงโฮ)

พม่ากะเซ็ง ๑ (สุขยะลัด) มีมารดา หมายว่า เป็นที่พึง หนักกลับ
ทั้ง ทั่ว หักสองท่อน

เป็นจนใจ แม่มิใช่ พระมารดร	ไม่ขอผ่อน ผันปล่อย ให้ล่อยไป
เกิดมาชาติ วาสนา ชะตาค่อย	จะตกเป็น เมียน้อย ใครไม่ไหว
พี่รัก ฉันพี่ คืออย่างโร	จะปล่อยให้ ชิงผัว ของตัวรัก
แม่พระพี่ สวามี ปอพนอสาท	ไม่คืนมา ปราสาท พลาดเตาตัก
ทอดชีวิต ดูฤทธิ เราสักพัก	ผัวคนนี้ รักนัก ไม่พักยอม ๆ ๖ คำ
(กริ้วละ ๆ แล้วทรงพระกรรแสงโฮก็ —)	

องค์ที่ (๓) ๓ (กลับมนเทียร) ฉากในปราสาทห้องพระอัคร
มเหสีแต่งเครื่องตั้งเป็นบรมราโชวระกะ ส่วนศุภยะณีมิพญาณีประทับ
มีฉากทองกั้นกำบัง ตัวละคอนมี พระเจ้าสี่ป้อมประทับอยู่กับพระอัคร
มเหสีศุภยะณี

พม่าเชว ๑ (ใน) พระสี่ป้อมนอกษัตริย์ กำดัดสวาท บรมนาถ
ศุภยะณี เทวีถนอม
เสงี่ยมชม สมฤดี ประณีประนอม งามละม่อม พร้อมพรั่ง ยิ่งเมตตา
(สี่ป้อม) บุญสี่ป้อมหน่อไท่ ไต่เกษก อนงค์เอก อัครบุตร ศรีพม่า
นับจะมี ศรีสวัสดิพัฒนา ปกประชา ฤกามะชาติ ราชวงศ์
(ศุภยะณี) ถึงจุมมะ อภิเชก ก็เฉกหุ่น ไซ้ที่มุ่น หมายปอง ต้องประสงค์
นึกช่วยชาติ ฉลองราช บาทบงสุ ไซ้ทนาง ยศอย่าง นางพญา
(สี่ป้อม) มิควรประวิง สิ่งใด ที่ไกลลับ ฝืนเรื่องกลับ ขุนมัว ยั่วโทษา
ผิดของพี่ สี่ป้อมขอขมา ที่เฉยชา เพราะหวัง ชังรำคาญ
หมายปรองดอง นื่องพี่ ล้วนที่รัก ให้ร่วมรมย์ สมศักดิ์ สมักสมาน
อยากให้ได้ ศรีวงศ์ ทรงสำราญ บุญบันดาล ได้ตั้ง หวังวิญญู
(ศุภยะณี) เห็นอุระ จุมมะ จึงไม่แค้น เป็นแต่แสน โทรมนัส อัดอดสุ
เชื่อเมตตา แท้เที่ยง คงเลียงดู ให้สมผู้ ใหญ่ค่อย ไม่ด้อยกัน ฯ

๑๒ คำ (ศุภยะลัดย่องมาแอบฟัง พระสี่ป้อมเอาพระทัยอัครมเหสี ฯ
ก็ทูลตามจริงพระทัยโดยสุจริต)

พม่าตระหนก ๑ (ใน) พระน้องนาง องค์กลาง ฟ้างมลาย
บาเณทร์หลบ องค์หาย ผิดหมายมั่น

ไม่คืนห้อง เทว ถึงสิ้น
 เกรงพระราช อาชญา มารดาเจ้า
 เกรงทรงธรรม์ ภรรดา ว่าดูแคลน
 ยิ่งยืนยั้ง ฟังวจี ฟ้นางทูล
 พระองค์สิ้น จักกัก พระพักตร์ตั้ง
 (ยิ่งเห็นทรงเล่าโลม แลฟังตรัสสอนอื่น ก็ยิ่งพิโรธ แต่สู้รับ ข้าหลวง
 จะหลีกเข้าไปทูลข้างใน หรือทูลห้าม ก็คร้าม จึงต่างหลบลับล่อแล
 วิตกจะเกิดเหตุ)

พม่าเขา ๑ (สุภะณู) ใช้อัจฉา ขนิษฐา แต่น่าสรวล มเหสี ณ
 อกิเชก เอกสัตรี เป็นศรีวัง
 นี้หากพระ ชนนี จูบจูบัด
 ใครห้ามไว้ หรือมิให้ พระมาเยือน
 (ตรีสบอตามสัตย์หมด ว่าตั้งพระทัยจะเป็นธรรมทั่วไป แต่สงสาร
 พระน้ององค์กลางด้วยรักกันมาแต่ไหนแต่ไร พระพินางก็ยอมทราบ
 ขอให้ช่วยทรงแนะนำสั่งสอนพระน้องบ้าง พินางว่า ก็นึก ๆ จะว่า แต่
 เห็นไว้อย่างหนัก ก็เกรงบารมีไป เมื่อพระดำรัสแล้วจะสนองพระ
 คุณ ข้างน้องนางกลั้นพระโทษะไว้ไม่ไหว ตั้ง ๆ ๆ เข้าไปประทับบน
 พระแท่น ทรงพระกรแสง พินางว่าฉันจริงละพระน้องนี้ทำอะไรก็ไม่รู้
 ละ พระน้องว่าประทานโทษเถิด ทรงพระขับว่าไม่รู้ เถียงกัน ข้อ
 นี้พระน้องนางหมายความว่า มาแย่งผัวรักเขา แต่ไม่ออกพระโอษฐ์)

ตรง ๆ พระพี่เลี้ยงนี้แลจะทูลพระชนนี ก็ว่าฆ่าเสียเถิด ที่จะให้
 กลัวเกรงเหมือนแต่ก่อนไม่ไหวแล้ว พระพี่ว่า มีบุญอะไรขึ้น ก็ตรัส
 ย้ำ ๆ ตอบพอเข้าใจว่าเป็นเจ้าพี่ พระสี่ปอเจียนแลแล้วคาญ)

พม่าพ้อ ๑ (ศุภะลัต) เมื่อจะโปรด มเหสี พระพี่นาง ก็ตัด

ข้าง ศุภะลัต ไม่มัดห้าม

ตรัสอีกคำ เถิดอย่าทำ เป็นลามปาม รวิวสาม ระวามสี่ บัดนี้นัก
 (สี่ปอ) ศุภะลัต ศุภะญี ก็พี่น้อง มิควรข้อง ขุ่นเคียด กระเบียด
 กระตัก

โน่นก็พี่ นี่น้อง สองสมพักตร์ พี่รัก ห่วงคู่ ชูชอุทัย
 (ศุภะลัต) ไม่เชื่อไม่เชื่อ สิ่งเหลือ จะเชื่อนุด ใจมนุษย์ สุดปอง
 เป็นสองได้

(สี่ปอ) ศุภะลัต พี่รัก ดังดวงใจ ศุภะญี พี่ก็ใช่ จะไม่รัก
 (ศุภะลัต) ถ้ารักน้อง พระต้อง ให้เจ้าพี่ ศุภะญี มเหสี กลับตำหนัก
 น้องเหลืออยู่ คู่กัน ประชันพักตร์ แม่ สิ้นโปรด น้องจัก ขอลุลลา
 (ศุภะญี) เอ่แรงจัด ศุภะลัต จะไล่พี่ แล้วหรือนี่ กรรมกรรม ทำ
 เป็นบ้า

เราพี่น้อง ปองแต่ จะพึงพา หนักกลับมา ฮึดฮัด เป็นศัตรู
 (ศุภะลัตกรรแสงกราบบาทพระพี่) น้องยอมผิด เพราะฤทธิ์ พิศواس
 รักพระบาท สี่ปอ ขอเป็นคู่

ฝากชีวิต เหมือนชีวิต โปรดคิดดู จนถึงสู่ ทนอาย ถวายตัว
 รักพระพี่ อย่างพี่ รักที่สุด แต่เหลือนุด พี่หญิง มาชิงพี่

สังเวชน้อง โปรดอย่าหมอง กมลมัว โปรดอย่ายั่ว ยิ่งยับ กลับมนเทียรฯ
 ๑๖ คำ เจระ (พระน้องไถ่อย่างอัธยาศัยเสียดแทง พระพี่ก็สั่ง
 สอนให้สमानกันอย่างเสียดสในที่ พระสี่ปอกก็กล่เกลี่ยเรื่อย ๆ แต่
 รับว่าศุภยะลัดนั้นคู้ทุกขคู้ยาก ทั้งรักทั้งสงสาร พระน้องก็เฝ้าให้ขับ
 พระพี่ พระพี่ก็พ้อขอพึ่งพระเมตตา พระราชาก็นพระทัยเจอน จน
 พระพี่น้องฉุนกันแรงขึ้น พระน้องว่าทนอยู่ร่วมปราสาทกันไม่ไหวจริง ๆ
 พระชนนีทราบจากข้าหลวงรีบเสด็จมา ต่างทูลพ้อง ทรงฉุนพระเชย
 สงสารพระธิดาทั้งสอง พระสี่ปอกก็ทูลตามจริงพระทัยว่า อยากจะ
 ให้อยู่สมัคสमानกันแต่เห็นไม่ไหว พระชนนีว่าจะทำอย่างไร)

พม่าหวล ๑ (สี่ปอ) ศุภยะลัด พลัดไป อยู่ในที่ ยังหามี แห่ง
 ห้อง น้องเสถียร

ทั้งพี่น้อง ชุ่นข้อง คงต้องเวียน เกิดเป็นเสียน หนามกัน ทุกวันไป ๓๒ คำ
 (พระชนนีว่าจะให้อัครมเหสีกลับไปอยู่ตำหนักเดิม ให้น้องอยู่นี้
 กระนั้นหรือ ก็ว่าแล้วแต่จะโปรด พระน้องทูลว่า แปลว่าอย่าง
 นั้น พระพี่ก็แปลว่าไล่เธอ พระสี่ปอว่า ก็ไม่เชิงไล่ พระชนนี
 ถามังน่อย่างไรก็อ้อมแอ้ม พระน้องทรงพระกรรแสง กราบบาทพระ
 แม่แลพระพี่ ขอให้พระพี่ไปเสียให้ลับเนตร์เถิด)

ใบ้กล้ง ๑ (ศุภยะลัด) สวามี สี่ปอ ลูกพอจิต เหมือนชีวิต
 ธิดา ก็ว่าได้

ลูกฉลอง บาทก่อน ไม่ร้อนใจ
 แม้โปรดลูก ลูกใจ พี่ได้โปรด

พั่งพุนไฟ ร้อนขีว เมื่อพี่มา
 อภัยโทษ น้องรัก ผิดนักหนา

ที่ล่วงเกิน ขอเชิญ โปรดเมตตา กลับจากปราสาทเสถียร มนเทียร
เดิม ๆ ๔ คำ

(พระน้องทูลตามตรง พระพินฺนแต่ตรัสไม่ออกกลับลอย หวลไป
พ้อพระสี่ปอ ๆ ก็อดอัด พระชนนีก็จนพระทัย)

พม่าเชิง ๑ (ใน) สุดโอนอ่อน ผ่อนผัน ประกันแก่ เชมบุญแม
เห็นแสง ด้วยแรงเห็ม

ถึงขู่เชิญ เช่นใด ไหนจะเห็ม ดีแต่เพิ่ม อดสู ใกรู้ไป
ศุภยะญี พินาง ข้างว่าง่าย พอเบี่ยงบาย เกลี่ยกล่อม โอบอ้อมได้
สังเกดพระสี่ปอ พอพระทัย ที่จะให้ ขนิษฐนาง อยู่ปรางคืบ
(เอง) อยู่ด้วยกัน พิน้อง ไม่ต้องจิต ก็ต้องคิด ให้กลับ เล็กสับสน
เคยอยู่ไหน ไปแยก เล็กแปกปน หมดแก่งแย่ง แห่งละคน ต่าง
มนเทียร ๆ ๖ คำ

(ตรัสชวนศุภยะญีโดยเอาพระทัย ทำนุพระองค์กลาง เสด็จกลับ
พระพ้ออกนุแต่ตรัสไม่ออก ก็กราบพระบาททูลลาพระสวามีทรงพระ
กรรแสงสอน ตามพระชนนีกลับไป พระสี่ปอก็อิหลักอิเหลื่อ)

พม่าเอง ๑ (ศุภยะลัด) กริ้วหรือเงื่อนงำเล็มเหี้ย ไม่ควรที่
ลวนลาม ก่อหนามเสี้ยน
(สี่ปอ) นีหรือน้อง รักพี่ ดีแต่เจียน ใจพี่เหี้ยน หั่นคม ให้กรมเตรียม
ศุภยะลัด มนัสพี่ เปรียบชีวิต ควรจะคิด หย่อนการม สมเสงี่ยม
(ศุภยะลัด) ยอมให้เป็น จอมวัง ไม่หวังเทียม ยังให้ยุบ ฟุบเฟยม
ไม่พุดจา ๆ ๔ คำ

พระเจ้าเสือป้อมินทร์ กับมีพญาญี่ สุขยะลัต มเหสี แลมหา
ปราสาท ในพระราชวัง กรุงมณฑลเส.

(ทูลตัดพ้อ พระสื้ปอก็ว่าขอเสียที่ จ้อกอดประคองไปห้อง พระนาง
บงนิกก็เลยทรงพระสรวลสรว่มกอดก็—)

ปีติมาน

องค์ที่ (๔) ๘ (เขียนหัวขาด) ฉากอันเตราชอุทยานในพระราช
วังกรุงมณฑลเล ยามนักขัตฤกษ์เถลิงศกสงกรานต์ ตัวละครนั้นมี
พระสื้ปอ พระนางศุภยาลัต แลกำนันเล้าห่านๆ น้อยคน

พม่าไซก ๑ (สื้ปอ) ธรรมเนียมพม่า ปางมหา กษัตริย์ภิเษก

หัวเมืองเอก โทตรี มียศฐานัน

ประเทศราช, ในพระราช ะอาณา ถวายธิดา มาเป็น สนมนาง

พี่ไม่รับ น้องกลับ ว่าพี่ผิด สู้ตามจิต จอมใจ ไปทุกอย่าง

ใจบุรุษ หนะพี่สุด จะอำพราง เมื่อลวนลาม ไปบ้าง อย่าหมางใจ

(ศุภยาลัต) น้องไม่ว่า ถ้าจะ ต้องประสงค์ แต่โปรดทรง บอกขัด หา
ขัดไม่

แม่สมงาม ไม่ห้าม ตามพระทัย เหมือนดอกไม้สำหรับ ประดับวัง ฯ

๖ คำ (ตรัสเล่นเล่ห์ทูลว่า เออไม่ตรัสให้หาเสนาสนิธ แลสนมกำนัน
มาเฝ้าถวายพระพรวันเถลิงศกสงกรานต์ อย่างเคย ๆ มาหรือ พระ
สื้ปอตรัสเรียกเสวกบางคน แลพระสนมกำนันเฝ้าถวายบังคม)

พม่าอำนาจ ๑ (เสวกแลกำนันเข้าคู่) ถวายบังคม บรมนารถ

บาทบงกช อุกัษะยศ ยอดฟ้า ชีวาทวัง

เจริญพร สี่ประการ บันดาลตั้ง ข้าบาททั้ง ปวงหมาย ถวายชัย

เกลี้ยงสก เดชดิลก ปกชีวามม์
ราบริปู ภูริชาต บำราศกัย

ภูคามะชาต เกลี้ยงสุข ทุกข์ภัย
เกลี้ยงไห ศวรัยยัน เฟื่องฟั่นเอย

ขอเดชะ ฯ ๔ คำ

(พระราชาพระราชทานพร)

หวานใจ ๑ (ศุภยะลัด) ขอประกาศ ชาตนี้ เรามิหมาย มิขอ
วาย ขอเว้น เช่นเฉลย

ใครซึ่งรัก ชักบพิตร ไปชิดเชย

หรือใครเอ่ย หมิ่นพญา สวามินทร์

จะลงโทษ โกรธจริง สองสิ่งนี้

ใครรักดี กตัญญู อย่าดูหมิ่น

ขอไพร่ฟ้า พม่าแคว้น ทวีแดนดิน

พร้อมกันภิญ โนสุข ทุกคนเอย

๑ ๔ คำ

(ตรัสให้สาคน้ำกันได้อีก (ไข่ลูกปลากะตาดแทน) กันมานแค่
สเวย ชายแลหญิงอยู่คนละฝ่ายชัคน้ำกัน ดนตรีทำเพลงสรรเสริญ
พม่า มหาราชโปรยทาน เสวกบังคมลา ดนตรีหยุด ล่วงเข้าราตรีกาล
เดือนหงาย พระนางทรงจับฉลากราชทานพระสนมกำนัลนาง ใครได้
ขนไก่ต้องรำชุย แล้วตรัสให้เล่นโม่งส่อนหา มะเขวลองจับองค์พระ
นางได้ก็กรวดบหน้า ใครจับไม่ได้ก็ตำหนิว่าเขลา ถ้าพระสามมืทรงจับ
ได้ต้องพระทัยเลยเข้าโรง เล่นโม่งส่อนหา ดนตรีทำเพลงฉิ่งพม่า
พระสี่ป้อออก)

พม่าเห่ ๑ (ใน) จอมพม่า ทศนา คณาสนม เล่นเกลียวกลม

สมสุข สนุกสนาน

วิ่งเกลื่อนกลาด เวียงราช อุทยาน

เกษมศานต์ สรวลระร่น ชื่นช้วน

มะเอ นางก้านัตว์โปรต จารสตรี้ตัวเอ๋ ของมิพญาญี่ สุขบะลัต
มเหยี่.

แต่น้ำใจ ตาห _บ คอยอยู่เฝ้า _บ

คอยทูลพระ แม่อยู่หัว ไม่หวาดเสียว

ไม่มีเที่ยว อวดใคร เช่ไต่ด

มองเห็นใคร ควบค้ กระจ้กระจ้

แอบไปท^๑ เเซงผกา พังการม ๗ ๖ คำ

ฟังแน่นอนแล้วค่อยๆ ว่าจะได้รางวัล

ตัว พระนางกริ้ว กุมพระแสงน้อยยกคลุมพระเศียรปลอมด้อมตามมะ-

หน้า พระสามกิตติ สนมกำนัลมาเจอก็เลี้ยงหน้า เแต่ลอบแอบฟัง

พม่านุน ๑ (ศุภยะลัด) มังรูด พญาน เป็นตรก ของกนก

เหมือนชีวิต นกคดลม

ให้กัณม โง่สัน เพราะหมั่นก

๒
 †
 เดียวจะว่า ไม่ถาม ทำความ

จะช่วยให้^๕ของ อดสู อดสู^๖ ๗ ๘ คำ

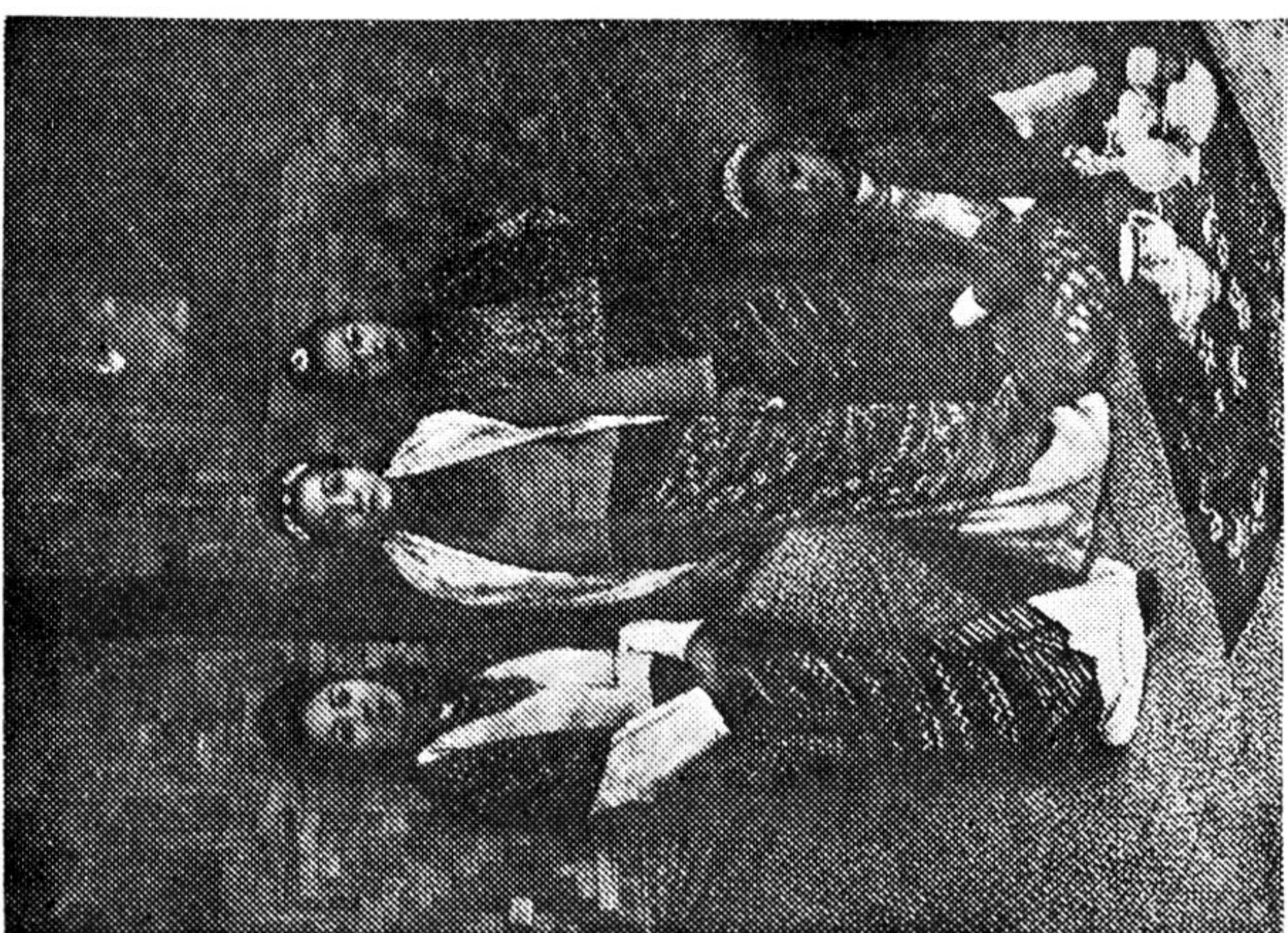
คะ เมื่อพระแสงจิกเศษ พระสามี่สดงร้องแซ่ วอนว่าจับพระหัตถ์

สงวนลิขสิทธิ์ © ๒๕๖๓ โดย บริษัท สยามอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด

๑
 ๒
 ๓
 ๔
 ๕
 ๖
 ๗
 ๘
 ๙
 ๑๐
 ๑๑
 ๑๒
 ๑๓
 ๑๔
 ๑๕
 ๑๖
 ๑๗
 ๑๘
 ๑๙
 ๒๐
 ๒๑
 ๒๒
 ๒๓
 ๒๔
 ๒๕
 ๒๖
 ๒๗
 ๒๘
 ๒๙
 ๓๐
 ๓๑
 ๓๒
 ๓๓
 ๓๔
 ๓๕
 ๓๖
 ๓๗
 ๓๘
 ๓๙
 ๔๐
 ๔๑
 ๔๒
 ๔๓
 ๔๔
 ๔๕
 ๔๖
 ๔๗
 ๔๘
 ๔๙
 ๕๐
 ๕๑
 ๕๒
 ๕๓
 ๕๔
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

แต่ พระสวามีก็ยกพระทัยขึ้น
๑๖
เมื่อรวมใจด้วยพระหทัยเลย พระ

มะสั้กะวา เชื้อเงี้ยว พระสนมนอกราชการของพระเจ้าสุปอมิตร
แด่ครอบครัวแก่นนิห่วน.

นางกลับตรัสให้เรียกละโคงคอญี แลช่วยล้งโบ กรมวังแลนายทหาร
รักษาพระองค์เข้ามา สั่งให้กุมตัวมะสัควาไปฆ่าเสีย พระสามีครางซู่ซู่
วอนขอแต่ให้ฟังคำเขาก่อน พระนางยังให้ทูล)

พม่าวอน ๑ (สัควา) ข้าพระบาท ขยาดราช อาญานัก ไข้ไฟ
สูง เกินศักดิ์ เสือกรักใคร่

เพี้ยนวิ่งเล่น บาเยนทร์ เสด็จไป ชูดข้าน้อย มาใน ชุ่มไม้ นี
ข้าน้อยทูล ให้ทูล พระแม่เจ้า ถ้าโปรดเกล้า ถวายชีวิต ไม่คิดหนี
ทูลเท่าไร พระก็ไม่ โปรดปรานี มิได้ มี จิตปลง ทนงเลย ฯ ๔ คำ
(ร้องให้ทูลอ้อนวอนขอชีวิต พระสี่ปอกี้ตรัสรับรอง พระมเหสีดลิ่ง
งัน เอาพระแสงลงผักไล่ ไป ๆ ๆ ๆ ๆ มะสัควากราบพระบาท
แล้ว เพี้ยนวิ่งต่อหายไปในเชิงไม้อย่างไม่คิดชีวิต ละโคงคอญีแล
ทหารก็ไป นางก้านัลเลยเลียงหมด)

ฉอเลาะ ๑ (สี่ปอ) พี่ผิดเอง ไข้มีเกรง พระน้องรัก เชื่อว่าจัก
จริงจั่ง ดังเคย

ยอมให้ พี่ ชื่นชม สนมเชย คอยจะเอ๋ย โอฐทูล ก็ฟุนไฟ
(ศุภยะลัด) บอกก่อนซี นี่ทำ โดยถ้ำลอง หวังปดน้อง เคยองค์ฤทธิ
หลงไหล

นี้หากน้อง มีสติ รู้ไตร่ตรอง หากหาไม่สัควา จีวาวาย
(สี่ปอ) พระน้องรัก อย่าดูนัก สีซู่ซู่ ฟังเสียงขู่ คราใด พี่ใจหาย
ถึงชมอื่น ชื่นใจ ไข้จะคลาย รักพี่ชาย เหนียวรัง มั่งปะไร

(ศุภยะลัด) นี่พระเบือ เรื่อน้อง หรือต้องสรวาย รียักย้าย ลอบเลี้ยว
เที่ยวไกล

บอกก่อนซี้ ครานี้ เป็นแล้วไป ขึ้นหวลซ้ำ จำใหม่ เห็นใจกัน ฯ ๔ คำ
(พระสามึงจ้อจนหายกริ้ว พอสร่วมกอดประคองพระน้องนางขึ้นปรา-
สาทก็ —)

ปีติมาน

ชุดที่ ๓ ฉกเพชะหึง

องก์ที่ (๑) ๕ (พินาสเพราะชล่า) ฉกในพระราชมณฑิราลัย
อย่างองก์ที่ ๓ ตัวละครอนมี ไทสุ ศกยะลัด กับพระสนมกำนัล มี
มะสัคะวา มะชวยชา แลมะชวยญาเฝ้าอยู่

พม่าครึม ๑ (ใน) ศกยะลัด ฉัตรชีวี ศรีพม่า พระบุญญา เอก
อร่าม ฤกามถวัลย์

สุรางค์ เหล่า สาวสนม บังคมคัล ทรงพระบรร เทิงฤทัย อยู่ในปรางค์

มะสัคะวา หาเรื่อง เคื่องพระเนตร ส่อเหตุ กรวกราต บาดหมาง

แสนรังเกียจ เกลียดขัง ตั้งระคาง นางจะห่าง เฝ้าแทน ก็แสนกลัว

มะชวยชา ชวยญา ยุพาสนม ฉลาดเฉลียว เกลียวกลม แม่อยู่หัว

โปรดปราณ หวานล่อม ประนอมนัว ฝากตัว ตามประสงค์ อนงค์ปอง ฯ

๖ คำ (พาลกริ้วแตกดันด้ามะสัคะวาต่าง ๆ นา ๆ ซ้ำมีแต่คับใจ

โปรดมะชวยชามะชวยญา ปฏิบัติตามพระกระเสร ตรัสเล่น สนม

กำนัลมีแต่ทูลสรรเสริญเยินยอ ตามพระทัย ตรัสให้เล่านิทาน นาง

กำนัลฝรั่งเล่าถึงเมืองฝรั่ง ว่าน้ำแข็ง เช่นลูกเห็บ ต้นไม้ไม่มีใบใน

เหม็นตฤค ตึกมีตั้ง ๑๖ ชั้น มีเรือกลไฟใหญ่ต่อด้วยเหล็กเป็นต้น ไม่
ใคร่มีใครเชื่อ นางเงี้ยวก็เล่าถึงเรื่องเงี้ยวมองไปสำน ตกต้นตาลคนนึก
ว่าตาย ไปดูไม่เจ็บเข้าไป ครั้นกลับมาอยู่บ้านเกิดอาการวิปริต คำ ๆ
หนีไปคุยคุ้ยกัน จึงรู้กันว่าเป็นปอบ ไปบอกจำเมืองเอาไปฆ่า พระ
นางทรงกลัวผี ตรัสห้ามไม่ให้เล่าต่อ ลงท้ายก็ตรัสข้อนมะสัคชะวาร์
ไป (อยากไสหัวไปเสียให้พ้นวัง)

พม่าใจเพชร ๑ (ศุภยะลัด) อีสัคชะวาร์ ขี้ขำ ไม่น่าโปรด

กระดุงกระดุง ถึงโศด โศดของห้อง

มะช่วยชา ช่วยญา น้าประคอง

เราเป็นชาย หมายสอง สุดาชม

แม่พระพี่ พี่ ป่อ พอพระทัย

เราเป็นไม้ รังเกียจ เดียดจะสม

หนะช่วยชา ช่วยญา อย่าปรารมภ์ แม่บรม กษัตริ์ประสงค์ จงปรองดอง ๆ

๔ คำ (สองนางถ่อมตัวว่า ไม่สมควร ไทสุ ก็ทรงชม ทรงข้อน

มะสัคชะวาร์ สนมก้านัดต่างก็ขำ พระพี่ป่อเสด็จขึ้นจากข้างหน้า ตรัส

ถามพูดอไรกัน ไทสุก็ทูลตามจริง พระพี่ป่อก็ทรงพระสรวล พระ

นางจงพระกรรมาห่างคน)

พม่าเพรียว ๑ (ศุภยะลัด) สาวช่วยชา ช่วยญา น้อยหน้าเอ๋ย อี

มะเหี้ย สัคชะวาร์ บ้าจองห้อง

โปรดสนม สมพระทัย ใครล้าพอง

ถวายสอง นางนี้ ดีกว่าใคร ๆ

๒ คำ (พระพี่ป่อทรงพระสรวลขึ้น ๆ ตรัสขอบพระทัย ครั้น

ประทับพระแท่น พระนางเสด็จตรัสว่าจะเสด็จลงสวน ให้มะช่วย

ชาช่วยญาอยู่สนองบาทพระบาเยนทร์

สนมก้านัดนอกนั้นก็โดย

เสด็จเข้าโรง มะสักระวาไม่วายถูกข้อนกริ้วถึงตบแล้วให้ใส่หัวออกไป
เสียนอกพระราชวัง กระนั้นเขาดีใจราวกะขึ้นสวรรค์)

รัญจวน ๑ (ใน) กษัตริย์หนุ่ม กลุ่มคนอง สองสนม ใคร่เชยชม
ชั้นทรง หน่วงไม่ไหว

ศุภยะลัด ตรัสอวย จะขวยใย ยิ้มลไม กวักหัตถ์ ดำรัสชวน
(เอง) มะชวยชา อย่ากลัว มัวกระดาก พระนางฝาก ให้เรา เคล้าสงวน
คอยรับใช้ ไฉนเจ็น จนเกินควร เราอีกอ้วน เสน่หา มาช้านาน
บุญถนัด ศุภยะลัด ตรัสถวาย เถิดอย่าอาย อย่ารัง พิ้งว่าขาน
มะชวยชา มาสีมา ถวายอยู่เฝ้า ชวยญวาน จุตโอสถ กระถนใบ ฯ

๖ คำ (นางกลัว พระสี่ปอจูงกรไปทั้งคู่ ตรัสเย้าหยอกยียวน)

สุริโยทัย ๑ (สี่ปอ) สาวสมัค ักดี พระสี่ปอ หรือมีข้อ
เกลียดชัง หวังไฉน

(ชวยชา) ยอมทอดกาย ทอดถวาย ชีวาลัย เพราะอะไร ก็เพราะมาท
บาทภักดี

(สี่ปอ) สาวเชื้อใหม่ ใจจุนคอ พนอเสน่ห์ ไซ้เสเพล ชวยชา มาสู่สี่

(ชวยชา) แม่พระองค์ ไม่ทรง พระปรานี ไฉนจะมี มธุรส ชั้นสดทรง

(สี่ปอ) รู้รู้ อดสู ก็ไม่มาก ใยออกปาก แต่ละคำ เอ็นอำนาจ

(ชวยชา) จุมมะข้า หรือจะกล้า ละลาบหล้าง เหมือนกระต่าย หมาย

ดวง พระจันทร์

(สี่ปอ) วานอย่าเกรง ไซ้ข่มเหง ให้เคืองจิต ใครผูกมิตร ก็เพราะ

เล่ห์ เสน่หา

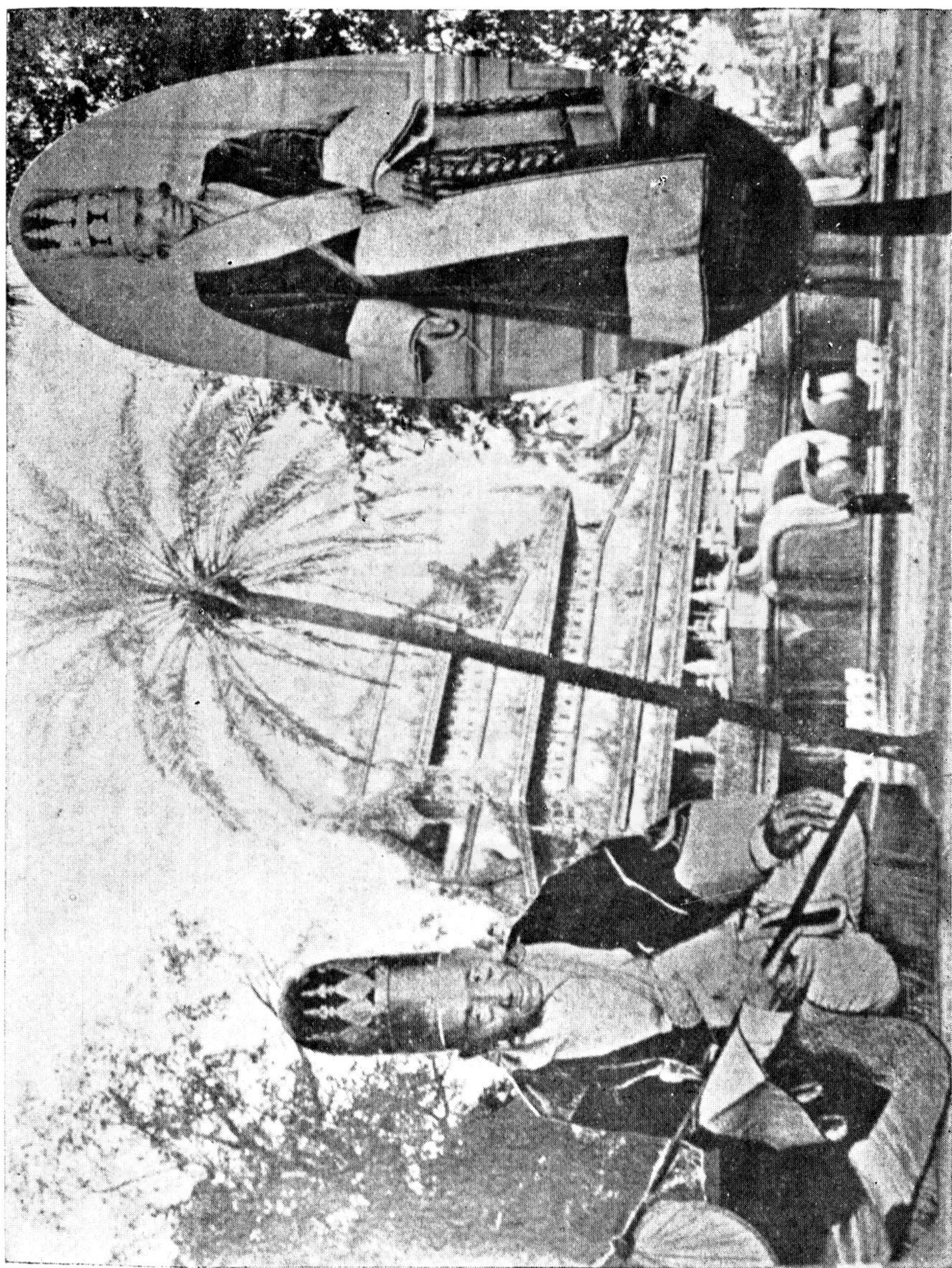
[illegible]

พม่ามวล ๑ (ศุภยะลัด) หนอยเนื้อเต็น ประมูลเป้น มเหเสือก
เร่กระเดือก ร่วมาสน์ อำนาจเพง

พม่าเพรียว ๑ (ใน) โฉมไทสุ ดุเดือด พระเล็ดพลั้ง ดำรัสสั่ง
สาวใช้ ใหญ่ไถ่พลัก

มะชวยซา บ้าโกรธ โดดอีกฮัก บาเณทร์พัยัก พักตร์ห้าม ต่างขามกลัว ฯ
๒ คำ (พระนางยังกริ้วว่าบาเณทร์เข้าด้วย พระสื้ป้อพ้อ พระนางก็ยัง
เร่า ฯ ตรัสสั่งให้เรียกละโคงคอญี่ กับชวยล้งโบ่ กรมวังเลตทหารรักษา

ลโคงคตอญี มหาอำมาตย์ จตุสดมภ์กรมวัง กับ เมี้ยนเมหวัน
มหาอำมาตย์ จตุสดมภ์กรมนา แลรูปพระอาวาสพม่า.

ช่วยล้งโบ มหาเสวก จางวางมหาดเล็ก ว่าทหารรักษาพระองค์.

องค์เข้ามาสั่งให้เอาตัวมะชวยซาไปประหารชีวิตเสีย โดยพระราช
โองการพระสี่ป้องจะค้ำกักรั่วว่าหักพระอำนาจ ทรงกรรแสง เลยอุบ
อับนึ่ง ทหารก็จะเข้ากุมตัว มะชวยซาเสียสติ)

พม่ายะเช้า ๑ (ชวยซา) พ่อแม่เอ๋ย เคยเห็น หรือเช่นนั้น เหมือน
เมืองยักษ์ เมืองผี ไม่มีหัว

เราประจบ สงบเสงี่ยม เผ่าเจียมตัว อยู่ให้ผิว ข่มเหง เพลงคนอง
แล้วพาลหึง ขิงโกรธ เอาโทษฆ่า ข้างพญา กลัวจน พระชนของ
มาทำให้ได้ผิด ฤทธิล้าพอง แล้วไม่ปอง ที่จะช่วย มะชวยซา
โธ่เกิดครั้ง หวังว่า หากุศล ถนอมตน พึ่งเจ้า เผ่าอาสา
เราไม่ผิด นิดหนึ่ง ถึงอาญา จะให้ฆ่า ความชอบ ไม่ตอบเลย ฯ
๖ คำ โอด (พระนางยิ่งกริ้ว พระราชายังง้อขอโทษก็เหมือนยิ่งยุ
ห้ามนาง ๆ ก็บ้ำโทษไม่ฟัง พระนางก็เร่งทหารให้เข้ากุมตัว)

ภูกามพอ ๑ (ใน) ทหารรักษาองค์ ตรงเข้าคร่า มะชวยซา
อาละวาด ฉาดฉาดเฉลย
(เอง) เจ้าแผ่นดิน สิ้นสัตย์ ตรัสภิปราย ฟังจะเคย เห็นประจักษ์ ไม่
รักคำ

มิใช่เรา เข้าผิว กลัวจะตาย รุมทำร้าย ชวยซา บ้าระห่ำ
มเหสี ดูเหลือ เหมือนเสือดำ คอยแต่ฮ้ำ ทำเขา เอาแต่ใจ ฯ
๔ คำ โอด โอ้พม่า (นางดำ สั่งทหารอุดปากก็เงอะงะไม่เข้าใจ
นางก็ดำจนล้นกาย พระสี่ป้องพระศอตกกอดพระเพลาเศร้า)

มะช้อย ๑ (ศุภยะลัด) อีหญิงบ้า กาลี เช่นนี้น่า เอาไปฆ่า
สับเสียง เลี้ยงไม่ได้

อย่าเศร้าโศก โทมัส จัดพระทัย ถวายใหม่ มีถม สนมดี ๆ ๒ คำ
(พระราชธิดาองค์ที่ ๑๐ พระนางเข้าไปกอดก็สับัดเสีย พระนาง
ก็ทรงกรรแสงโฮ กราบพระบาทว่า ๆ พระราชาชเง้พระพักตร์ออก
ทรงสงสาร เหมือนจะกลับบรรโลมก็พอ—)

บิตมาน

องค์ที่ (๒) ๑๐ (กล้าย่อนกล) ฉากสวนในพระราชวังกรุง
มณฑลเลยอย่างองค์ที่ ๘ ตัวละคอนมี พระสีป่อกับพระนางศุภยาลัต
ประทับแท่นในสวน สนมก้านัลเฝ้า มีมะชวยญาด้วย แต่คอยหลบ
เนตร์พระราชา

พม่าละเพ้ ๑ (ใน) พมามินทร์ป็นนิเวศ เกศจังหวัด ศุภยาลัต
จอมเสนห์ มเหสี

สถิตแท่น แผ่นผา สวนมาลี พร้อมสนม นารี บำเรอราย
ยุพะกษัตร์ ประวัติเลห์ เสน่หา มะชวยญา ผูกพัน มั่นหมาย
แต่นางเมียง เลี้ยงตัว ด้วยกลัวตาย พระเนตร์สร่าย สนมสนธิ์ ทิดพระ
ทัย จนพระนาง รคางขุ่น จุนนิตนิต เห็นจริต จอมถวัลย์ ยิ่งหมั่นไส้
มะชวยญา ยิ่งก ทรहनกันย์ ครั้นจะไม่ เฝ้าแทน ก็แสนกลัว ๆ ๖ คำ

พม่าละเมาะ ๑ (ใน) พระยอดเสนห์ มเหสี รัสรวล ยิ้มแย้ม
แนลุ่มชวน เจ้าอยู่หัว

ชวนทำเครื่อง เยื้องตระแห่น อย่างแม่ครัว เข้ายั่ว ยวนทวิ พระปรีดา ๆ
๒ คำ (ให้หาเครื่องหุงต้มมาถวาย กำนันจึงกันหามาถวาย มเหสีห้าม

ไม่ให้ใครทำ ให้พระสี่ป่อหุงเข้า องค์พระนางแกง ต่างไม่เป็น
ต้องถามสนมบางคน มะชวยญาคอยเลี้ยง พระนางคอยฉุน พระราชา
คอยอล้มอเหล้ย ชันจะตั้งเสรำติดไฟก็แสนยาก หุงเข้าไม่เช็ด
เข้าก็เปียกแฉะไหม้ พระนางปรุงแกงก็ไม่เป็น แต่เอาเป็นแล้วทั้งไม่
เป็นรส)

พม่าเพรียว ๑ (ใน) ชิมเสวย เลยเอือน แข่งเยือนยืม

(เอง) จุ่มมะอึ่ม สิ้นสมัค กินภักษา

ใครอยากกิน กินกัน กันน้ำมา ฝัพระหัตถ์ราชา ซายาปรุง

(ใน) นางกำนัล ชิงกัน จะเอาหน้า คดเข้ามา หยิบแย่ง แกงกันยุ่ง
เผ็ดจะตาย วัยวาย เสียตายมุง เอรีจอร้อย พลอยพุ่ง ไปตามที ฯ
๔ คำ (แข็งใจกินแทบจะชิงกัน มะชวยญามา ราชาหยิบประทาน
พระนางกันว่าเขาอึ่มแล้ว เลยเก้อ ผสมทูลว่าอึ่ม พระนางชวนพระ
ราชาทรงส่อนหา เล่นกันเกรี้ยวกราวเข้าโรง แต่มะชวยญาเป็นทุกข์
ร้อน ฝนเล่นไม่สนุกกะเขา แอบยื่นเจ้าอยู่ พระสี่ป่อเลี้ยงมา)

พม่าละหมา ๑ (สี่ป่อ) อย่าทำคลั่ง เชื้อพัง เราสั่งไว้ ไม่มีภัย
เกรงไป ก็ให้ที่

สุภะลัด มนัสสา ทรงปรานี

สาวที่มี มาระยาท ฉลาดยำ

เรียกที่ไร ไถลเลี้ยง ใครเคียงชิด

ก็เบี่ยงบิด คารม เหลือคมจำ

หรือตัวเรา เจ้ามิชอบ ตอบสัักคำ

เอาแต่ทำ ท้อจิต ผิดกว่าเคย ฯ

๔ คำ (ตรัสเท่าใดนางไม่กล้าตอบ เหลียวดูทางโน้นทางนี้ลือกเล็ก
กลัว ต่อเห็นลับคนแน่แล้ว จึงทูลว่า ทรงพระกรุณาแล้ว โปรด
ปล่อยให้รักษาศิลจนตลอดพรรษาก่อนเถิด ไซ้มีเคยรองพระบาทมาลย์

พระทรงเกล้าคลั่ง นางเพลอเร่งใจบ้าง พอได้สติก็ประหยัดใจ บึง
เสีย พระราชาเลยเสด็จเลี้ยง)

รณจวน ๑ (สีป่อ) มะชวยญา กลัวอาญา พญานาง จึงเมืลหมาง
รคางอุรา ชวยญาเอ้ย

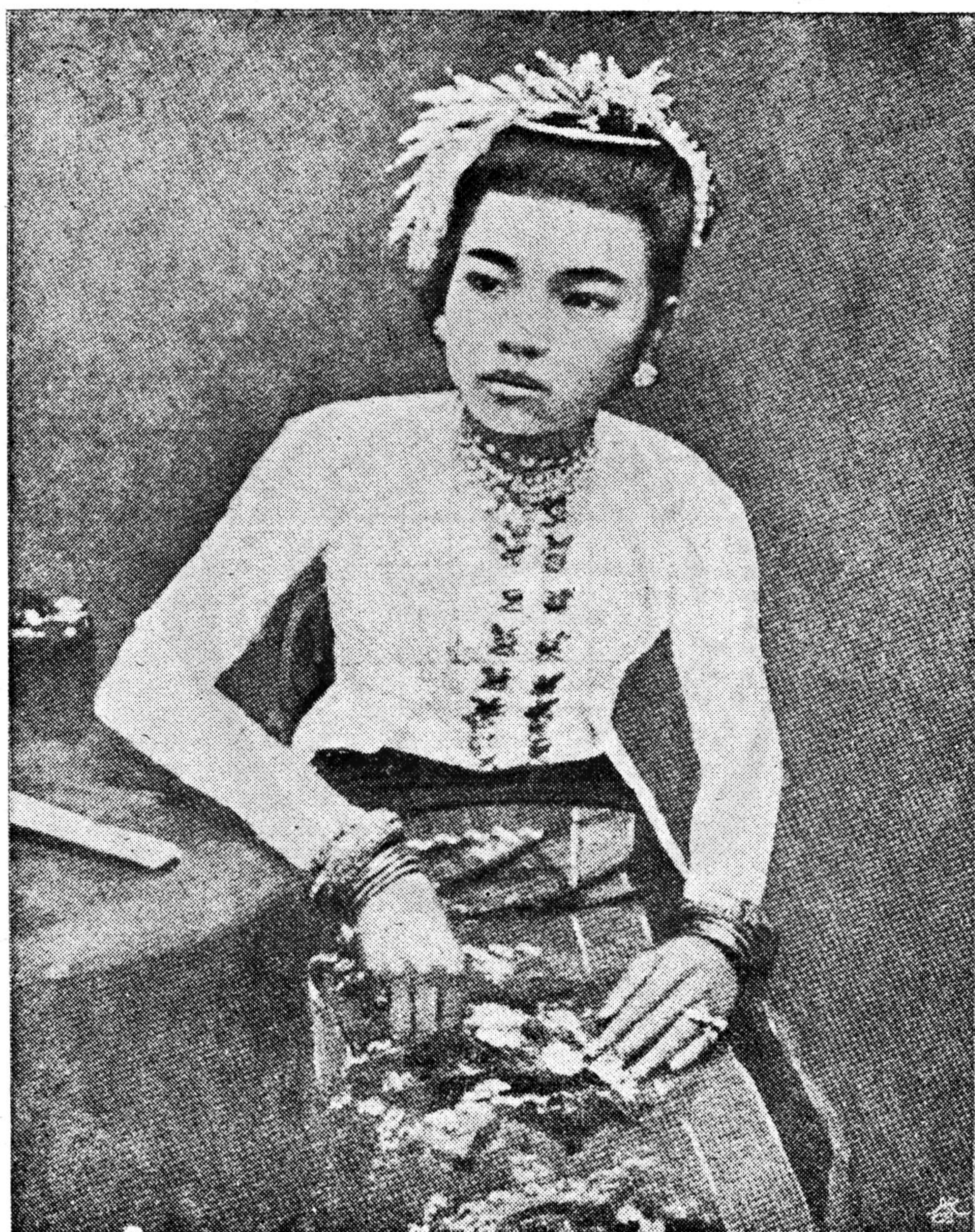
กูรักมาก รักมาก ก็อยากเซย พอชนชม สมสเบย เหมือนเคยมา ฯ
๒ คำ (เสด็จขึ้น มะฮละแม พระสนมขึ้นคานเค็รมาพบมะชวยญา
เข้าจึงถามว่า ทำไมมานั่งเจ้าชุ่มอยู่ที่นี่ เขาโจทกันว่าบาเยนทร์เสด็จ
หรือ นางก็เล่าตามเป็นมาและกำชับไม่ให้พูดต่อไป รำคาญใจนักด้วย
รับสั่งให้หาร่ำไปๆ มิพญาญ์ก็พระเนตรเจียวๆ เกรงชีวิตจะไม่รอด
ไปถึงไหนเหมือนมะชวยชาสักวันหนึ่งเสียแน่ รักบาเยนทร์ก็เหลือ
แล้ว แต่เหลือที่จะเป็นพระสนมไหว จะไปไหนก็ไม่รอด จึงไม่มีอก
มีใจ)

พม่ากะเซิง ๑ (มะฮละแม) ถึงไม่ชั่ว ทำตัว ชั่วเล่นชั่ว ทนอดสู
เสียศรี ยังดีกว่า

เสียชีวิต พิชม์พระราช ะอาชญา แม่บาเยนทร์ ทราบว่า หล่อนลามก
ไหนจะทรง ชุบเลี้ยง ไว้เคียงองค์ ความประสงค์ สมรบิล สิ้นวิตก
ขึ้นเป็นจอม ตัวโปรด โทษคงวก ตกนรก วันหนึ่ง ภัยถึงตน ฯ ๔ คำ
(มะชวยญาถามว่าทำอะไร ว่าต้องมืชู ตอบว่าชาตินี้ยอมตายไม่ขอ
มืชู ก็ว่ามีใช้จะต้องมืชูจริงๆ เมื่อไร แกล้งจดหมายเป็นทีเพลงยาว
ชายถึงทำตกไว้ กำนัลคงชิงดีกันเก็บถวายเป็นมเหสีฯ คงดีพระทัย
บาเยนทร์ก็คงเลิก ด้วยทรงรังเกียจ ก้มหน้าทนอายเอาชีวิตไว้ยกบุญ
ขอทานทนกรรมไปชาติหนึ่งดีกว่า จึงช่วยกันแต่งแล้วอ่าน)

มะชวยญา
พินาญชีวิตเสียบ.

พระสนมที่ต๋องมีพญาญี่ สุขยลัต มเหสี ให้

ครั้นเขาพาตัวมะชวยญาไปแล้ว ลอบตามไป พระมเหสีซัก แอบยุให้
รับเป็นสัจย์ กริ้วว่าไยไม่ทูลเสียก่อน ก็แก้ว่ากลัว ให้เชิญเสด็จพระ
สามีมาทูล ก็เสียพระทัย โดยทรงพระอาลัยโปรดมาก พระมเหสี
ถามว่ารักผัวเดิมมากกว่าบาเณทร์หรือ ก็รับ ตรัสว่าเลี้ยงไม่ได้ต้อง
ขับเสียให้พ้นวัง)

พม่าอ่อย ๑ (ใน) ตรุณกษัตริย์ อัดพระใจ อาลัยเสน่ห

มะชวยญา ว่าแห้ว ผิดเล่ห์หลัง

(เอง) เสียตายสวย ชวยญา นีน่าซัง จะบอกมั่ง สักหน้อย ไม่น้อยใจ ฯ
๒ คำ (ตรัสพ้อ มะชวยญาก็ร้องไห้แทบจะสารถาพตามจริงด้วยฤทธิ์
พิศواسบรมบพิตร หากมิตรสเกิดไว้ ได้แต่ร้องไห้ขแงหา พระนาง
ออกหึงยิ่งตระหนักรว่าโปรดมาก)

พม่าส่ง ๑ (ศุภยะลัด) อีมะนี มีโทษแสน โฉดชั่ว ควรกุดหัว
สมถ่อย ปล่อยไม่ได้

มันดูหมิ่น ปีนคุกคาม ไม่ขามภัย จึงปีดชั่ว ตัวไม่ ไชมลทิน ฯ ๒ คำ
(ตรัสให้เรียกละโคงคอญี่ แลชวยล้งโป่กรมวังแลทหารรักษาพระองค์
ให้เอาตัวมะชวยญาไปพลาญชีวิตเสียโดยพระราชโองการ โทษหมิ่นเจ้า)

พม่าชอย ๑ (ใน) มะชวยญา กลัวอาญา ฆ่าชีวิต มะฮละแม
สิ้นตระบัด คิดเหม่หมิ่น

ไหนดเสียชื่อ ลือชั่ว ทัวแผ่นดิน ไหนด้องสิ้น ชีพเปล่า เพราะเขลาหลง ฯ
๒ คำ (กราบทูลลูกแก่โทษ พระมเหสียิ่งกริ้วใหญ่ พระราชายังสงสาร
ตรัสให้ปล่อยไปพ้นพระราชวัง พระนางไม่ยอม ว่าแต่ก่อนยกโทษได้

นี้ร้ายด้วยหลอกทั้งสองพระองค์ โดยหมิ่นพระเดชานุภาพ นางทูลวิง
วอนขอชีวิต พระราชาจะโปรด พระมเหสีไม่โปรด ตรัสชักถึง
ผู้รู้เห็น มะสละแมร่อนตัว แต่แม่ทรงล่อว่าถ้าบอกตัวเจ้าบุญญา
จะไถ่โทษแทนตัวผิด นางก็รักษาสัตย์ ไม่ทูลขัดใคร)

พม่าเขา ๑ (สี่ป้อ) พระน้องเอ๋ย อย่าเลย อย่าฆ่าเขา เพราะ
กลัวเจ้า นักหนา จึงกลัวลวง
ทำอุบาย สายสน กลทั้งปวง นึกปลดบ่วง ปล่อยสัตว์ เสียบัดน^๕
(ศุภยะลัด) อีตัวโปรด โทษทมิฬ ดูหมิ่นน้อง จึงจองหงอน หลอกเล่น
อย่างเช่นผี
ให้มันเป็น สมอยาก อยากอวดดี แม่พระพี่ โปรดน้อง อย่าบ้องกัน ฯ
๔ คำ (พระราชายังขอกียิ่งกริ้ว)

ภูกามกำสรวญ ๑ (ช่วยญา) ทูลหม่อมแก้ว ผิดแล้ว ที่แก้วักกล้า
เกรงอาญา จริงจริง หมดมึงขวัญ
เพียงแต่เมียน คุกขัง ยั้งชั้วน ข้าน้อยอัน อนาถา สักคราเทีญ
(ศุภยะลัด) หนอยพองหัว ไว้วัว กูตัวโปรด นึกกูโหนด กลกลอก
หลอกเฟิ่นเฟิ่น

ละโคงคอ ญีหนา อย่าทำเมืล นุดมันเดีร ไปฆ่า อย่าตลิ่ง
(ช่วยญา) โอ้บาเยนทร์ โปรดเป็น ที่พึ่งบ้าง อย่าถึงล้าง ชีวิต ผิดไม่ถึง
จะต้องม้วย ช่วยโทษ โปรดรำพึง ถึงเคยพึ่ง สมองธูลี เคยดีมา
(สี่ป้อ) เพียงขับไล่ ไปเท่านั้น เกิดขวัญใจ กริ้วอะไร แรงฉน^๕ เชื่อพัว
แสนสงสาร ขอประทาน เกิดชั้ว นึกว่าปล่อย นกกา อย่าฆ่าเลย

(ศุภยะลัต) จะเลี้ยงน้อง แล้วอย่าบึ้ง กันอื่น แม่โปรดอ้อ อปรีย์
แล้วพี่เอ๋ย

หม่าน้องแทน ถัดอ่ยวอน บ่นภิเปรย ละโคงเฮ้ย เร็วคร่า ไปฆ่าฟัน ฯ

๑๐ คำ (มะชวยญ่ายั้งวองน พระนางก็ยั้งกริ้ว พระราชาอันพระทัย
ละโคงดอญี่แลทหารก็งกกัน พระมเหสีรูกให้คร่าไปทั้งกำลังทูลวองน
จนสุดเสียง สนมก้านักร้องให้สาสารเห็นพระเนตร์เขี้ยวก็สูกลิ้น)

ปีติมาน

องค์ที่ (๓) ๑๒ (ผลเสียสัตย์) ฉากในราชมณเฑียรอย่างองค์
ที่ ๕ ตัวละครอนมี ไทสุ ศุภยะลัต กับสนมก้านันนาง

พม่าโสก ๑ (ใน) พระบารมีมเหสี ศุภยะลัต ตั้งจักร์พัด
กระพือรอบ ขอบเขตร์ชั้น

จะพิททูล สิ่งใด ได้ทุกอัน เหมือนแม่เป็น ปิ่นถวัลย์ มณฑล
เซมบยุแม แลมหา เสนามาตย์ เสื่อมอำนาจ ราชการ ไม่หาญเห
เห็นขอบไหน ได้อุดม สมคเน ใครหมิ่นหมิ่น พระอำนาจ ปาตศิรา ฯ

๔ คำ (มีมะเซกรรยามองแกมาเผ่าถวายเป็น ทูลฟ้องว่า เสนาบดีตั้งให้
มองชวยแคง ไปกินเมืองบุโขะ ด้วยเขาเดิรที่อัครพระมเหสีศุภยะญี่
ทูลเซมบยุแม ผัวตัวเป็นข้าไทสุ ศุภยะลัต กลับถูกถอด ตรัสให้
หาละโคงดอญี่ ให้ไปสั่งห่วนญี่ให้กลับตั้งมองแกไปกินเมืองบุโขะตาม
เดิมถอดมองชวยแคงเสีย มะเซดีใจกลับไป ครั้นพระราชสวามีเสด็จ
ขึ้นกราบทูลก็เป็นแต่พยับพระพักตร์ ขณะนั้นแม่ท้าวมาทูลว่า ชูเป-

ชูเปเม็งญี่

มหาอำมาตย์ ราชมนตรีนายก นอกราชการ.

แมงอู๋ขอเฝ้าพระบาทในทึรโหลาน ทรงปรึกษาพระมเหสีทรงอนุโลม
แล้ว โปรดให้เข้ามา เมื่อตรัสถามว่ามีราชการใด เขาทูล)

พม่าเขว ๑ (ชูปะ) ควรมิควร สุดแท้แต่จะโปรด ราชโทย
ไม่พ้น เกศา

ตั้งจิต คิดฉลอง พระบาทา เป็นข้ามา แต่องค์ เมณฑงเมณฑร
ราชการ แผ่นดิน หมั่นหมั่นนัก สมควรจัก ผดุงรัฐ บัณฑิต
ให้ต้องตาม นิติธรรม ประจำเกณฑ์ ไม่เบี่ยงเบน แบบข้าม ทำตามใจ ๆ
๔ คำ (ครั้นตรัสถาม ทูลว่า สมควรจะทรงเลือกอุปไฮลที่มีสติ
ปัญญาสามารถตั้งเป็นที่ประชุมหัวนญเบงได้ตั้งปรึกษาราชการ สม ประ
เพณี พระนางกรั้วว่า แผ่นดินพระเจ้าเมณฑงเมณฑรก็ไม่เคยมี ทำ
ไมบัดนี้บาเยนทร์ใช้ไม่ได้หรือ ก็อธิบายว่าหาไม่ได้ การฟังความเห็น
คนฉลาดมากปัญญาขึ้นดีกว่าน้อย แลต้องทางนาๆ ประเทศ นิยมตาม
สมัย กราบทูลเพื่อให้ เป็นพระเกียรติยศแลเจริญถาวรแต่พระนคร
สืบไป พระราชาไกล่เกลี่ยตรัสให้หาแก๊งหัวนแมงอู๋ และตั้งคะ
แมงอู๋เข้ามาปรึกษากัน แก๊งหัวนเห็นชอบด้วย แต่ตั้งคะมิได้
ตอบยินยอมแต่ก็ไม่คัดค้าน)

พม่าแสง ๑ (ศุภยะลัด) มองชูปะ เนระคุณ มุ่นโอหัง ไม่น่าตั้ง
เป็นอมาตย์ อำนาจใหญ่

กตบาเยนทร์ เป็นเคน อุปไฮล เขาว่าไร ให้จำ กระทำตาม
ต้องถอดเสีย เพลี่ยเมือง น้ำเคื่องคด ทฤษฎ เจ้านาย ไม่หมายขาม
ตาอุคอง จองหอง พุดลวนลาม ไม่มีคร้าม เดชา พญานคร

แตกตอชี เมงญี ถือดีโปรด อภัยะโทษ ทั้งสิ้น แผ่นดินก่อน
 นำถอดไล่ ถ้ามืดได้ ประทานพร สมโทษกรรม คัดง้าง ล้างอาญา ฯ
 ๖ คำ (พระราชาตรัสว่าความเห็นนี้ใช้ไม่ได้ ถัดจริงพระเจ้าเมนดง-
 เมนทร์มีทรงตั้งขึ้นแล้วหรือ ตรัสให้ ถอดยศบรรดาศักดิ์ชูเปเมงญี
 ลงเป็นไพร่แลขับออกไปพ้นหน้าพระที่นั่ง อย่างเสนอ์อัปยศ
 พม่าใหม่ ๑ (สี่ป้อม) เราขาดเสนาบดี มียศใหญ่ ทั้งเราไร
 ขัตติยราช ะวงศา

จะตั้งใคร ให้เป็น พระเมนตรา ช่วยรักษา อาณาจักร หลักแผ่นดิน
 (ศุภยะลัด) ถ้าอุคอง มีต้อง พินาญโทษ นำจะโปรด แต่งตั้ง สม
 หวังสิ้น

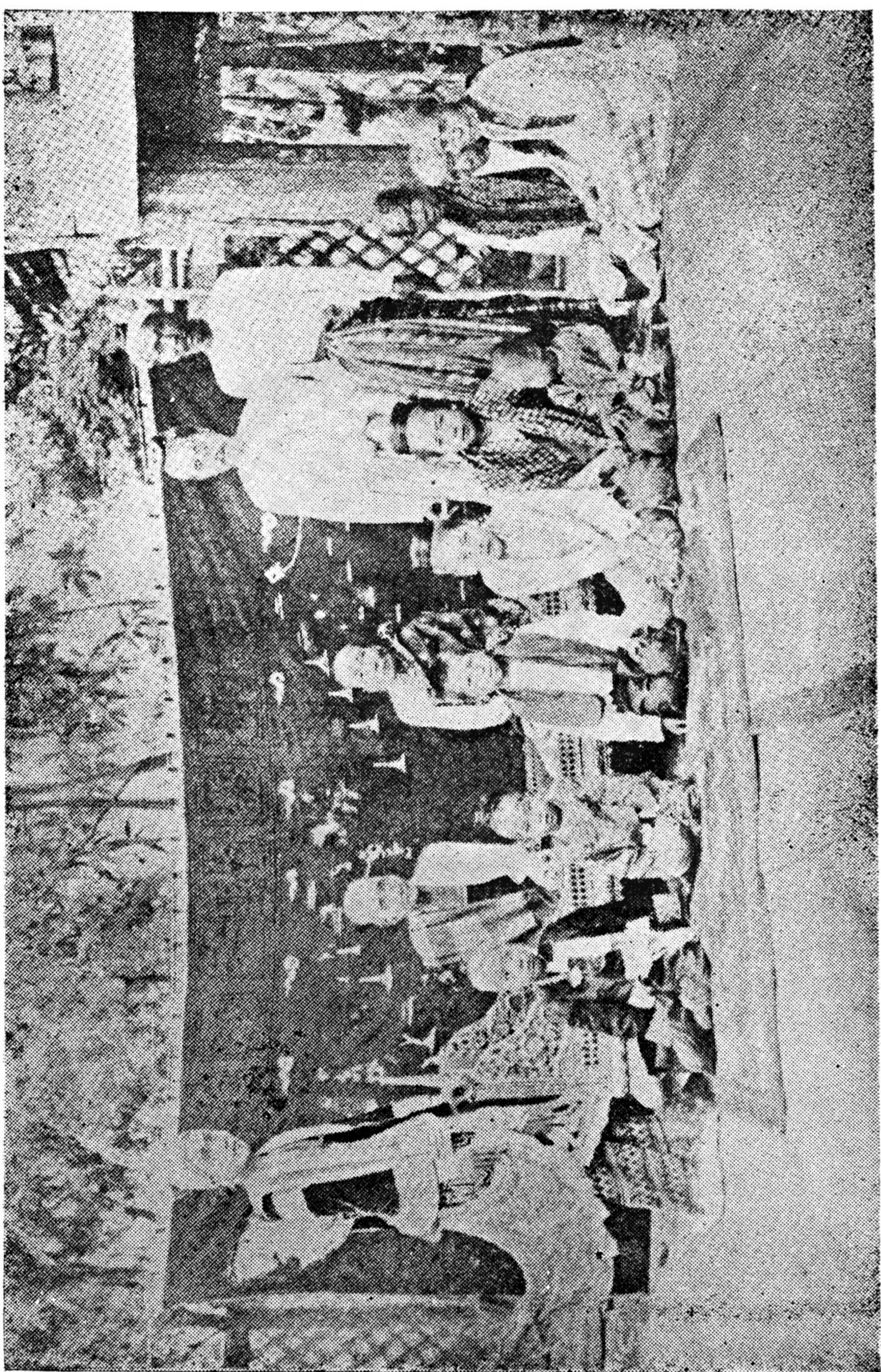
นี้มีผิด ตัดตน เป็นมลทิน ถึงเคยชิน ราชนิยม ไม่สมควร ฯ ๔ คำ
 (พระราชาตรัสว่า มองดู พระสหายแต่ครั้งทรงผนวชมีความชอบ วัน
 หนึ่งเมื่อยามเสด็จไปเรียนวิชาณมหาคุณันตราวาส ประทับณแท่น
 หน้าอุโบสถ เฉพาะมีเหยี่ยวโฉบลงมา ฉีกพระเกล้า ฉีกวโกสัย
 พัดรโปกพระเศียรไป มองดู เป็นเวเคียนชะยาสามเนร ถวายพยา-
 กรณ์ว่าจะได้เป็นกษัตริย์ไม่ทรงเชื่อ แต่ได้ทรงสัญญาว่า ถ้างจริงจะ
 ทรงชุบเลี้ยงให้ถึงขนาด สมควรจะตั้งให้ทรงยศเป็นเมนตรา พระ
 มเหสีก็อนุมิตตาม จึงตรัสให้หาอัคมหาเสนาบดีเข้ามาทรงปรึกษา)

พม่าซึ่ง ๑ (สี่ป้อม) มองดูนี้ มีชอบ มาปางก่อน พยากรณ์ ทุก
 สิ่ง ก็จริงถ้วน

ได้สัญญา ถ้ามสม การมถ้วน จะชุบเลี้ยง เต็มขบวน ให้ถึงใจ

พระเจ้าปะกัณมินทร์ เสด็จพระราชพิธี ที่พระเจ้าเมנדงมินทร์
นครเสียมราฐราชสมบัติ.

พระมหากษัตริย์ชาตินิยม ของพระเจ้าแผ่นดินสยาม พระราชทาน
สมมติพม่า.

ຈະຕ້ອງ ມອດ ດັ່ງຈຸດ

ให้ทรงอิศ วรยศ เป็นเจ้าใหญ่

พระยานาน เมนตรา จะว่าไร

จงพูดไป ตามเห็นว่าเป็นดี ๆ

๔ คำ (สองอัครมหาอำมาตย์^๗ทุลแล้วแต่จะโปรด จักร^๘ตรัสสั่งให้ตั้งพระ
ราชพิธีสถาปนาพระยศเฉลิมพระนามเจ้ายานัน^๙เมन्द्रา พอลวายบัง-
คมพร้อมกันก็ —)

๒๒ บ้านครุหนึ่ง

เมื่อเปิดม่านใหม่ ฉากอย่างเดิม ตัวลคอนมี ไทสุ สุภยะลัด กับ
 สนมก้านัลนาง แลสุนัขฝรั่งตัวโปรด

นอเกาะ ๑ (ใน) ศุภยะลัด กษัตริย์ ศรีพม่า ยอดชายา ยอด
เสน่ห่ มเหษี

ទេពមនុស្ស ឯងប្រាណ បារមី

อิมโม่พี ภูกามะชาติ ราชวัง

สนมกำนัล กัณยา สวามิภักดิ์

ทรงปราโมทย์โปรดสุนัข เมืองฝรั่ง

ใครรักหมา นางพญา โปรดจริงจัง ประจบหมา กันทั้ง พระวังใน ฯ

๔ คำ (ใครรักหมาได้รางวัล ก็ต่างประจบ สุนัขก็หายไป ตรัสให้
ตามหาไม่ได้ ให้ค้นก็ไม่พบ สนมก้านัลต่างร้องไห้ร้องห่ม ยังไม่ได้
ค้นแต่หลังตู้กระจกเงาบานใหญ่ ลำพังผู้หญิงยกมือไหว จิ้งโปรดให้
ตามตำราจมาเลอนต์กระจกเงานั้น พบศพหมาตัวโปรดนั้นตาย ครั้นนำ
มาถวายก็ทรงพระกรรแสง ตรัสให้ เรียกละโคงดอญ กับนายทหาร
รักษาค้อนด้วย)

พม่าชนะมู ○ (ศุภยะลัต) เถวยังยุวต ตำรวจหยาบ บาปลับปลับ

เลอนดัม หมาตายชั่วร้ายใหญ่

ไม่สมรัก ษาองค์ พระทรงชัย

เอาตัวไปฆ่าเสีย มันเพลียเวียง ๆ

๒ คำ (ตำรวจตกใจหมอบฟุบตัวสิ้น บ้างเสียงสิ้นแก้ตัวปฏิเสธโทษ
 สนมก้านัลก็ต่างตกประหม่า พอพระสี่ป้อมเสด็จมาตรัสถาม พระนาง
 ก็ทูลฟ้อง)

ทูลมพรวัว ๑ (สี่ป้อม) ตำรวจเลื่อน ตู้นับ หมาดับจิต มีความ
 ผิด สับปลับ ควรสืบเสียง

แต่ใช่แกล้ง อูอะ พอจะเลี้ยง ทำโทษเพียง สมโทษ อย่าโกรธนัก
 หรือหมาตาย เเคราะห์ร้าย แก่ตำรวจ เราเดาสวด โทษทัບ อับปลักษณ์
 ขอโทษครั้ง เกิดหวัง สวามิภักดิ์ มีพอจัก ผลาญชีวิต ผิดเพียงนี้ ฯ

๔ คำ (พระนางกริ้วหาว่าใส่ความ พระราชาก็ทรงวิงวอนปลอบชู
 ในที่สุดพระนางยอมออก โบกพระหัตถ์ตรัส ไป ๆ ๆ ๆ เป็นแล้ว ๆ ๆ ๆ
 ตำรวจแลทหารต่างดีใจ ละถนละถานถวายบังคม ถลันจะรีบไปก็พอ)

บิตมาน

องค์ที่ (๔) ๑๒ (ฤทธิกำเรืปรุด) ฉากท้องถนนหลวงกรุง
 มณฑลเต ตัวละคอนมีเจ้ายานาน์เมเนตรา กับทหารแลเข้าในกรม

พม่าเหิม ๑ (ใน) องค์เมเนตรา ยานาน์ ฉาวพระยศ เกียรติ
 ปราบภู เฟื่องฟุ้ง ทั่วกรุงศรี

เป็นเจ้าตั้ง วังใหญ่ ในบุรี มั่งมี เงินทอง ของประทาน
 คนกลัวยุญ บารมี ทวีเดช ต่างพระเนตร จอมพม่า ว่าทหาร
 มีหม่อมห้าม งามงาม ตามโปรดปราณ บำเรอองค์ ทรงสำราญ การปูเว
 เทียวชิงจุด มีเลือกบุตร ภรรยาใคร โฉมวิไลย์ ละเป็นขอ ร่อเสนห์
 ละคอนลือ ชื่อดัง ในวังเด ทรงเสเพล เขวอำนาจ ฉกาจรวย ฯ

๖ คำ (ทราบว่าจะมีแห่สลากระกัฏฐ์ ทรงชุ่มคอดนุดหญิงสาวตามพระ-
ทัย ครั้นแห่มีหญิงสวย ๆ ข้าไทยสอดตามองเห็นเหมาะพระทัย
ก็เฮกันนุดมา มีโยพ่อแม่ญาติมิตรจะวิ่งวอน กลับขู่เชิญข่มเหง
เฮเข้าวัง ครั้นเข้าโรงหมดแล้วมีนักเลงออก)

พม่าเขา ๑ (นักเลง) จัดเงินนัก จักได้ ที่ไหนหนอ อ้ออ้ออ้อ
มองยาว ลูกสาวสวย

เขาจะแต่ง หลานเขา บามเราช่วย เห็นจะช่วย แก่ขัด ได้บัดใจ
จะไปขอ ยืมเงิน แม่เถินเถอ ไม่บ้ำเรอ หยิบยื่น ขึ้นไม่ให้
ยุเมนตรา ยานานัน กราวกันไป นุดมาไว้วังเถิน เป็นละคอน ฯ

๔ คำ (พอมองยาวกับหลานชายแลลูกสาวมา นักเลงเข้าไปขอยืม
เงินไม่ให้ ก็ขู่ เห็นไม่ฟังก็ไปหาหมหาดเล็กเข้าไปทูลเจ้ายานานันเมนตรา
พาทหารแลข้าไทยออกมาจูดเข้าวังไป มองยาวแลหลานชายไปร้องให้
กราบไหว้อยู่ประต้วัง กลับถูกเตะต่อยับไล่ ข้าหวลพาลเอาผิดจับ
ตัวไปส่งตรงทังคู้ มีหมหาดเล็กสอพล่อวิ่งมา)

พม่าเปรม ๑ (หมหาดเล็ก) กูไปคูปูเว เหนายโรง ชื่อดังโด่ง
สวยแท้ แม่ฉ้อฉน

งามทั้งรูป กิริยา ทำรำพื่อน เคยเห็นมา ก่อนก่อน ไม่เห็นปาน
ละคอนเล็ก ฤกษ์ดี วันนั้นมา ทูลยานานัน เมนตรา ได้หน้าจ้าน
ทั้งคงได้ เงินทอง ของประทาน ไม่ป่วยการ ละกู คอดนุดเอา ฯ

๔ คำ (เข้าไปสักครู เจ้ายานานันเมนตราข้าไทยแลทหารออกมาคอด
ชุ่ม พอพวกละคอนเล็กกลับมา พุดกันจ้อกแจ้กว่า ต้องแบ่งเงิน
โรงครึ่งหนึ่งไปให้ มองเตนโชนักเลงโต ฟังอาร์กขาเขา หาไม้ก็ไม้พ่น

คนรังแก ด้วยบ้านเมืองทุกวันนี้ไม่เหมือนแต่ก่อน โจรผู้ร้ายชุกชุม
ใครมีกำลังก็ทำเอาแต่ใจ เสนาบดีก็ไม่มีอำนาจ แลไม่เอื้อเฟื้อต่อ
หน้าที่ราชการ เหมือนแผ่นดินเมנדงเมนทร์มหาราช พอขาดคำตรัส
ให้มหาเด็กชวณนางละคอนตัวเอกอยู่ด้วยกันในวัง เจ้าจะทรงชูปเลียง
ป้องกันมิให้ใครข่มเหงได้แทนนักเลงโต เขาไม่ยอม ก็กรูกันจุดแล
ให้ร้อง ไล่เตะพวกพ้องกระจายกันไปก็พอ—)

بيتมาน

ชุดที่ ๔ ถึงอาชาวุฒ่า

องก์ที่ (๑) ๑๓ (จุดเมียท่าน) ฉากในเรือนมองชุยตองนาย
ทหารม้า ตัวละคอนมี มองชุยตอง สามี่ กับ มะเหล ภรรยา ฟังได้เสีย
กันใหม่ ๆ

พม่าชอย รับคนตรี ๑ (ใน) มองชุยตอง คนองจิต พิสวาส
มะเหลชู้ คู่ชีวิต บำราศเหงา
เมียรักผัว ผัวเคลีย รักเมียเคล้า ต่างยั่วเย้า ยวนเสน่ห์ ทุกเพลา ๆ ๒ คำ

สุริโยทัย ๑ (ชุยตอง) ทิพสถาน วิมานฟ้า เอามายืน ก็ไม่ขึ้น
ชูชิวัน พิศรรษา

เช่นเสน่ห์ เหล่น้อย กลอยชิวา เหมือนดวงตา พี่ชาย ไม่คลายรัก
(เหล) บุญของเหล เปรใจ พี่ไปขอ มาร่วมหอ พนอชม สมสมัค
มิขอจาก ยากเชิญ ขอเห็นพักตร์ ฟังพำนัถ ถนอมขวัญ จนวันตาย
(ชุยตอง) ยามเย็นกลับ รับราช การแล้ว มาเห็นแก้ว เนตรกอด ยอด

สหยา

มะเหล ภรรยาเมืองชุตอง ที่ถูกเจ้าขานาเมन्द्रาข่มเหง.

ชั้นชีวิต ชิดชม สมสบาย

บุญพี่ชาย ปานผ่าน พیمانอินทร์ ฯ

๖ คำ (เข้าหอยอกกัน มองคละ พ่อตาย่องเข้ามาเห็นกั้มหัว ว่าตัว
เป็นพ่อหม้ายชราภาพเห็นแต่หน้าลูกสาว ลูกเขยเป็นนายทหารม้า ได้
ดื่งได้ฟัง ดื่งใจเลียงไป สักครู่เสียงเหะโครมา มะเหลว้งออกไปดู
เห็นขบวนแห่เจ้ายานานเมนตราเสด็จผ่านมา ประเดี้ยวใจมีชายโพล่
ขึ้นมาส้ห้าคน ถามว่าไปไหนมา กลับกวักมือเรียกบ่นว่าอ้อสวยจริง
จริง มะเหลไม่ไปก็บังอาจจะคว่ำจับ มะเหลตกใจวิ่งผวาไปกอดผ้า
มีทันไรมองคละหน้าตั้นเข้ามาบอกลูกเขยว่า เจ้ายานานเมนตรารับสั่ง
ให้หาตัว ก็ออกไปกับพ่อตา พ่อตาหน้าตั้นกลับเข้ามาร้องไห้บอกลูก
สาวว่า มองชุตองทำผิดอะไรในราชการเจ้าสั่งให้ทหารจับไปขังคุกเสีย
แล้ว จะโทษหนักหรือเบาก็ไม่แจ้ง พอเจ้ายานานเมนตราพร้อม
ด้วยทหารสนธิธแลเข้าร่วมพระทัยเยี่ยมเข้ามาในเรือน ไถ่มองคละตั้นไป
ทหารสนธิธออกไปกันประตุ)

ตะโมะ ๑ (เจ้า) มะเหลเอ๋ย มะเคย สุขแก่ตัว สงสารผัว ทำ
ผิด เพราะฤทธหมื่น

เราเหลือช่วย ด้วยราช การแผ่นดิน เขาต้องทน จนสิ้น ราชทัณฑ์
สังเวชแต่ แม่นี่ หมดที่หมาย จะฝากกาย ชุบย้อม ถนอมขวัญ
มะเหลอย่า ตกใจ ไปด้วยกัน จะเลียงฉันท ชุตอง เลียงน้องนาง
(เหล) ผัวจุมมะ อูสาหะ สมองราช แม่ผิดพลาด ประมาทไป ไฉนบ้าง
ประทานโทษ โปรดเกล้า เขาไว้พลาถ ความผิดอย่าง ไคหนอ ขอรุ้คิด
(เจ้า) มันผิดข้อ ทฤษฎ ขบถเจ้า เพื่อนของเขา มาฟ้อง จึงต้องคิด
เขาพ้นโทษ เมื่อไร อยากใกล้ชิด สาวก็คิด กลับมา ไม่ว่าไร

(เหลล) พ่อจุมมะ มองคละ กัชรา จะเห็นหน้า ใครช่วย ยามป่วยไข้
 ขอบพระคุณ กรุณา ขำไม่ไป (เจ้า) มันจะได้ หรือเจ้า เขตานักมือ ๑
 ๑๐ คำ (ให้ทหารเรียกพ่อมาขู่ ว่าจะเอาไปทรงชุบเลี้ยงโดยเห็นแก่
 มองชุยตอง พ่อวอนว่าตัวชราไม่มีใครปฏิบัติขอไว้เพื่อนพ่อเถิด ตรัส
 ว่าผิดผิด ก็แก้ว่าส่วนใครก็ส่วนใคร พ่อแลลูกกราบไหว้วีวอน เจ้า
 ทรงพิโรธ)

พม่าพิโรธ ๑ (เจ้า) เราปรานี พุดดี กลับโขยด เมียนักโทษ
 โฉดถ้อย ปล่อยได้หรือ
 เฮียทหาร อย่ากลัว นางตัวลื้อ ช่วยกันฮื้อ เร็วเข้า อุ้มเอาไป ๑
 ๒ คำ เพลงพม่าโสก (ทหารก็เข้าอุ้มให้ร้องประสาธเสียง มะเหล
 ร้อง กรีด ๆ มองคละร้องไห้ โฮ ๆ)

บิตมาน

องค์ที่ (๒) ๑๔ (หาญเกินส่วน) ฉากในตำหนักเจ้ายานาวี
 เมนตรา คนตรีทำเพลงพม่าโสก เจ้ายานานัน้จุมมะเหลเข้ามาปล่อยไว้
 นางหมอบฟุบส่อนให้

ชินเนาะ ๑ (เจ้า) มะรุ่ใหม่ ใจเจ้า ยานานัน้รัก สุดจะหัก ใจหยิ่ง
 ทั้งมะไหว

ผัวมะต้อง โทษหลวง จะห่วยโย ยากจะได้ พันโทษ ชั่วโฉดนัก
 (เหลล) ขำมีผัว ไซ่ตัว สาวทั้งแท่ง โปรดอย่าเกล้ง ปราไส ไม่สมัค
 นอกจากผัว แล้วหนอ ไม่ขอรัก เถิดยอมจัก เป็นข้า อย่างรังแก

(เจ้า) คนสวยสะ เซ่นมะ หรือจะให้ เป็นทาสใช้ เซ่นว่า อย่าเลยแม่
 นำเชยชม สมรส สมยศแท้ เหมือนได้แก้ว แล้วจะแสร์ ไม่สมควร ฯ
 ๖ คำ (ทรงกอดรัด นางปลักไสไม่ผ่อนตาม ชูคว่าพระแสงจะแทง
 เสี้ย นางกลัววอนร้องให้)

พม่าเชว ๑ (เจ้า) เกิดขอชม สมรัก อย่าพักขวาง จะเลี้ยงนาง
 อย่างฟัว ยั่วสงวน

แม่ฝ้าฝน ขึ้นขัด หัดเรเวน ก็เหมือนกวน ใจทหาร ให้ผลาญนาง
 (เหล) ประทานโทษ โปรดแล้ว อย่าเกล็ดกราด แสนอนาถ หนาว
 ภัย ใจผางผาง

อย่ารุกร้อน ผ่อนพระทัย ไว้พลางพลาง มีวันข้าง หน้าถม ประมรภัย ฯ
 ๔ คำ (อ้อนวอนว่า เมื่อร่วมชู้ก็ต้องยินดีด้วยกัน เพลาขึ้นทุกชั้นนัก
 โปรดพักก่อน เจ้าก็แย้มสรวลผละนาง ตรัสเรียกหม่อม ๆ แลแม่ครู
 ละคอนมาอวด ว่าได้นางละคอนตัวใหม่มา สวยนัก ให้หัดลองรำ นาง
 เกรงพระอาญาก็ ฝนรำไปทั้ง ๆ ซ้ำใจ เจ้าชมกะหม่อมห้าม พลาทรวง
 พระสรวลสำเร็จ มหาเด็กเข้ามากระซิบทูลว่า เกนนีห่วนมาเฝ้า จึง
 ตรัสให้ขับนางเหล่านนั้นเข้าข้างใน ให้หาตัวเข้ามา เกนนีห่วนจะขอ
 ทูลความลับ ก็ขับคนออกไป)

พม่าตลก ๑ (เกนนีห่วน) อยากขอฟัง ฝ่าธุลี มีความลับ สำคัญ
 คับ ขึ้นอยู่ รู้กันได้

สองต่อสอง ฝ่าล่อง โปรดอภัย อย่าให้ ใคร ทราบประเด็น ความ
 เป็นตาย

ด้วยธิดา ข้าบาท ปลาดสวย

มาระยาท ฉลาดด้วย อยากถวาย

พังบาเยนทร์ ชุบเกล้า เป็นเจ้านาย

เกรงรกาย ไทสุ เคืองธูลี

แม่เมเนตรา กรุณา ข้าพระบาท

โปรดเรียนราช ะกระเสร ให้แน่นถึ

พอพระทัย ชุบเกล้า สาวเนนซี

หรือคร้ามพระ มเหสี ไม่มีปอง

ถ้าบาเยนทร์ เอนดู แม่หนูน้อย

อย่าให้พลอย ความผิด มาติดต้อง

ถึงจุนตอ พ่อได้ ฝึไครฟ้อง

ใคร่สนอง เจ้าอยู่หัว แต่กลัวภัย ฯ

๘ คำ (ว่าลูกสาวช่อมะเนนซีนั้นสวยมาก อายุ ๑๗ ปี ทั้งฉลาด
แลมีความรู้หลักแหลม สมควรสนองบาทบรมกษัตริ์ เชื่อว่าถ้าได้
ทอดพระเนตร์เห็นโฉมเป็นโปรดแน่ ครั้นจะพาไปถวายตัวเป็นพระ
สนมใน ก็เกรงพระมเหสี ด้วยธรรมเนียมเดียนผิดกว่าแต่ก่อน ดี
ไม่ดีจะมีผิดถึงบิดา จึงขอพระบัญชาบารมีเจ้ายานานเมเนตราเป็นที่พึง
จะควรไฉนดี)

ภูกามเพื่อ ๑ (ใน) ยานานเมเน ตราพึง อยู่ข้างโปรด ด้วยถึง
โสด ปราถนา มาแต่ไหน

จะนุดคร่า บิดาโต อุโปไฮล

ถูกพระทัย เมื่อมา ทูลหาฤา

(เอง) ต้องอุบาย ถ่ายเท เล่ห์คมสัน

ให้มะเนน ซึบั้น ทำใจสือ

มาอยู่วัง ประคังข้าว ให้เล่าลือ

จึงพ้นมือ มเหสี ไม่มีเบียด

จะชวนองค์ จอมเวียง มาเลี้ยงนั

ให้เนนซี บำเรอ เธอบ้วนเปียน

โปรดไหลหลง คงคิด เชิงมิดเมียน

กันเกิดเสียน หนามศุ ภัยะลัด ฯ

๖ คำ (เกนนีห่วนเห็นชอบด้วยทูลลาไป จะพาธิดามาพึ่งพระบารมี)

ภูกามสไคจ ๑ (เจ้า) แม่เป็นที่ เนนซี นารีสวย คงเอออวย
ด้วยเรา เข้าถนัด

ไม่สพช่อง ปองสวาท หากพลาดพลัด ก็สลัด สาวสุตาให้บาเยนทร์ ฯ
๒ คำ (เกนนีห่วนกับมะลาบมารดา พามะเนนชึ้นสาวสวยมา เจ้า
ยานานเ็นเมนตราตลิ่งกลานสวาท แต่มารยาประหนึ่งจะช่วยถวายเป็นเจ้า
สืปอ แกล้งเรียกหม่อมห้ามให้จัดห้อง แลให้เชิญมะลาบไปพัก ทั้ง
สั่งมหาดเล็กให้จัดที่พักให้เกนนีห่วน ตรัสล่อว่าจะเชิญเสด็จพระราช
มาในเร็ววัน แต่จะโปรดมิโปรดนั้นสุดแท้แต่กุศล โปรดแล้วคงจะ
เรียบร้อย พอว่างคน)

พม่าเชย ๐ (เจ้าบอง) แม่ทรงชัย ได้เห็น เป็นต้องโปรด ความ
ลึงโลด เราไหน ต้องไหลเหลน
เถิดจะขอ ล่อเลี้ยง คิดเบี่ยงเบน เพื่อคนกลาง นางจะเอน มาทางเรา
(กะตัว) แม่บาเยนทร์ ยลเนน ชียอดสวย คงเอออวย ห่วนล้อม
ถนอมเจ้า

เฮอโฉมฉาย น่าเสียดาย ไม่บันเบา ไม่น่าเข้า วังใน ตรอมใจเตรียม
คิดไหน ใจน้อง ไหนลองบอก อยู่วังนอก เถิดปะไร หรือใครเยี่ยม
เข้าวังใน สมใจ บิดาเตรียม ขอมเจียมเจียม เจียมตัว กลัวอาญา
(นาง) ข้าบาทเป็น ธิดา ไม่กล้าคิด แล้วแต่บิด ดาเนียม ให้สมหน้า
(เจ้า) ฉะฉลาดนัก หนะนาง ช่างเจรจา วาสนา เอกอุดม สนมใน ฯ
๘ คำ (และเลี่ยมที่เล่นที่จริง เห็นมารดาบิดามากก็เจอน เขาก็วิ่ง
ลูกเขา พาฉุนหม่อมห้ามเข้าไทย หาเหตุขับบิดามารดา ให้หม่อมมา
ซักชวนพูดอยู่ด้วยบ้าง ลวนลามถึงจับต้อง นางร้องกรีด บิดามารดา
โผล่มาชงักก็ -)

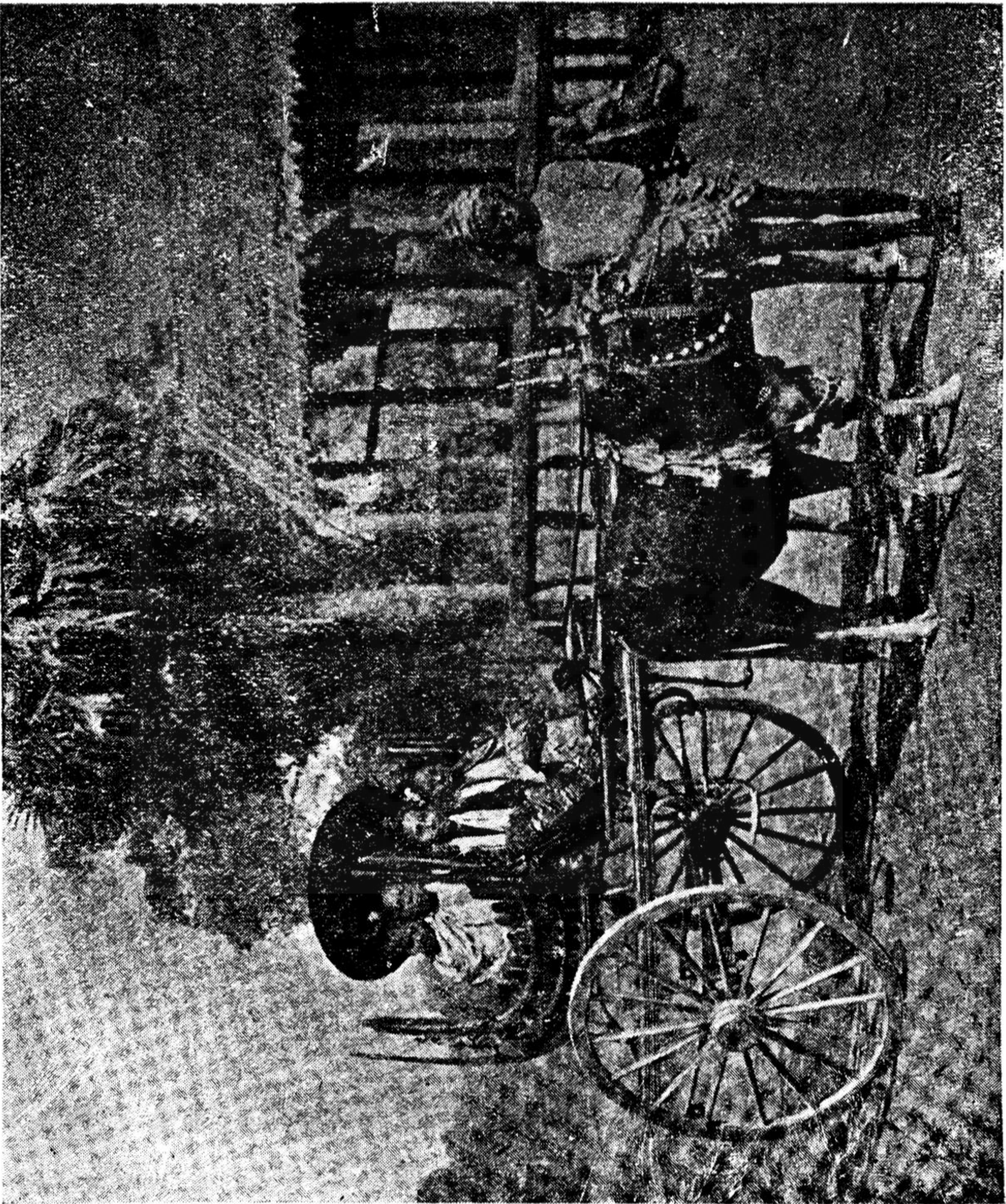
บิดมาน

องค์ที่ (๓) ๑๕ (ชวนบาเยนทร์) ฉากอย่างองค์ที่ ๑๔ แต่
จัดรับเสด็จบาเยนทร์มาเสวย พอเสวยแล้ว ตัวละครนั้นมีพระเจ้าสี่ป้อม
ินทร์ เจ้ายาเนนน์เมเนตรา มหาดเล็กหลวง แลมหาดเล็กประจำวัง
หม่อมห้ามบำเรอ เรียกนางปุเฆมารำเพื่อนถวายบำเรอ)

ภักุเริง ๑ (นางปุเฆ) ถวายบังคม ยุคลบรมะบงกช พระทรง
ยศ ยอดศิลา พญาใหญ่

เดชกำจาย พ่างนารายณ์ บรรลือชัย พระคุณพ่าง คุณไทร วชิรา
พระบารมี ศรีเวียง เลียงโลก นฤโศก สุขสันต์ หารรษา
ปกชีวะ สมณะ พราหมณา ผองพม่า สวามิภักดิ์ พร้อมพรักเอย ฯ
๔ คำ (จบบทแล้วบังคมลาคลานเข้าโรง)

พม่าช่วย ๑ (เจ้ายาเนนน์) เสียแรงเป็น บาเยนทร์ ชิบเอนทร์
กษัตริ์ กลับถูกมัด มเหสี ดัดไหนด
ทุกกษัตริ์ ขนัดสนม อุดมไป นี่พระไร้ สาวเสน่ห์ ครองเอกา
(สี่ ป้อม) เพราะไม่มี สัตริ์ ที่ประวัติ์ เสมอน้อง สุยะลัด หรือดีกว่า
ไม่ประสงค์ ก็ไม่จง เจตนา เพราะไม่น่า รักใคร่ ใครสักนาง
มิควรล่อ ใครพอ จิตไฉน ควรตามใจ ตัวเขา ไยเข้าขวาง
สาวสนม ถมไป ไซ้ไร้ร้าง ที่เจื่อนจาง เพราะไม่น่า สมาคม
(ยาเนนน์) ไซ้เยื่อหยิ่ง หญิงพม่า โสภาผ่อง กว่าพระน้อง มเหสี ยังมีถม
พระองค์ขริ้ม ครีมหอง พะวงงม แต่เชยชม นางเดียว ไม่เหลียวเลย
(สี่ ป้อม) มีที่ไหนด พุดไป ได้เฟิ่นเฟิ่น อวดจนเกิน จริงจัง ก็คลั่งเอย
(ยาเนนน์) มีจริงจริง สวยจริงจริง ยิ่งกว่าเคย ไซ้เฉลย ลวงพญา สงกา
ไย ฯ ๑๐ คำ

มเนนชีบัน บุตรี เกณนิหวั่น พระสนมตัวโปรด ของพระเจ้าสี่ป่อ
มินทร์ ที่ถูกมิพญาญี่ สุขยลัตมเหษี ให้ฆ่าเสีย นั้น แต่ยามยังเยาว์

(ตรัสถามว่าใคร ขณะนั้นบิดามารดาแน่นชับันแอบฟัง เจ้ายาเนนน์
ทูลว่า มะเนนชี่เป็นบุตรเกนนีห่วน ไม่ทรงเชื่อว่ามีจริง ถ้าทรงเชื่อ
จริงคงถวายเป็นพระสนม ครั้นทรงซักก็ทูลตามสัตย์ แลบัดนี้ก็อยู่ใน
วังนี้ ตรัสว่าสุดวิสัยจะสวຍเสมอศุภยะลัดได้ เจ้ายาเนนน์จึงเสด็จเข้า
ไปพามาเฝ้า)

พม่าไซยา ๑ (ใน) จอมพม่า ยลสุตา เนนชี่น้อย โฉมเข้ม
ช้อย ชวนจิต พิศมัย

เขม่นสาว ผ่านคณิง คลึงตไล ยอดอำไพ ในภูกาม งามสมทรง
(เอง) แสนสำออง นางพม่า เห็นมานัก ไม่เหมือนพักตร์ เนนชี่ นวีส่ง
กำลังสาว ขาวขำ ล้าอนงค์ ยิ่งโฉมยง ศุภยะลัด กษัตริย์ ฯ ๔ คำ
(เกนนีห่วนแลมะลาบเห็นพระกิริยาผิดก็ดีใจ หม่อม ๆ ก็ต่างปลาตใจ
เจ้ายาเนนน์ยม)

ภูกามพ้อ ๑ (ยาเนนน์) ขอพระราช ทานโทษ โปรดอภัย อวด
เกินไป ไม่งาม ทรามฉวี
(สี่ป้อยม) ใช้เวลา อย่าลื้อขอเสียที่ จัดเป็นศรี กรุงภูกาม เขางามจริง
(ยาเนนน์เลียง สี่ปอ) มะเนนชี่ มานี้ เป็นไรเจ้า จะมาเฝ้า ไยมิเฝ้า เฝ้า
อ้อยอิ่ง

เกนนีห่วน อยู่ไหน ไยประวิง ปล่อยลูกหญิง นำเสนห์ อยู่เอกา ฯ
๔ คำ (เกนนีห่วนดีใจ ถลาเข้าไปถวายบังคมทูลว่า อยากถวายทำ
ราชการสนองพระบาท แต่เกรงพระราชอาญาพระมเหสี ถ้าทรงพระ
กรุณามิให้เป็นอันตรรายเดื่อตร้อนแล้วขอถวาย มะลาบก็เล่นออกมา
ด้วย เจ้ายาเนนน์ก็ออกมา พระเจ้าสี่ปอตรัสชอบใจ รับจะทรงชุบ

เลี้ยง แลตรัสกระซิบให้ เจ้ายานานับพันนิห่วน แลภรรยาไปเสีย
เจ้ายานานักเลี้ยง พระสี่ป้อมินทร์เรียกมะเนนขึ้นเข้าไปใกล้)

พม่าแปลง ๑ (สี่ป้อม) บุญตาเรา ยานานัน เมนตราช่วย เห็น

สาวสวย เนนซี ศรีพม่า

ขอบใจเจ้า ยานานัน เชิญเรามา ยลนางฟ้า เป็นเป็น ชื่อนเนนซี
เถิดจะพา สุ่มหา นิเวศน์ถนอม เป็นเจ้าจอม สนมนาง แบนข้างที่
เว้นแต่ใจ ไม่สมัค ไม่รักดี ตอบว่าที่ เถิดจะไป ไหมในวัง
(เนนซี) เมื่อบิดา มารดา วอนถวาย ขอฝากกาย เทบธูลี ยินดีหวัง
สนองบาท จอมมกุฎ สดุดกำลัง แต่โปรดสั่ง เวชให้ พันภัยเบียดฯ
๖ คำ (ตรัสเรียกเจ้ายานานันมาปรึกษา ว่าต้องปลอมตัวเป็นชายมหา
เล็ก ไปอยู่ณห้องเครื่องมหาเล็กฝ่ายหน้าก่อน จะได้ตัดความร้อน
ใจ ตรัสว่า ค่อยเป็นค่อยไปกว่าจะเรียบร้อยแล้วจึงค่อยเปิดเผย เจ้า
ยานานันกะทั้ง ตรัสเรียกมหาเล็กสนิทมามอบให้พิทักษ์รักษาแล้วให้
เข้าไปแต่งกายปลอมเป็นชายมาเฝ้า)

พม่ายะเซา ๑ (ใน) จอมพม่าตรัสลา เจ้ายานานัน ตรัสชวนเจ้า

สาวมหาด อ้ออาตม์เปลี่ยน

เหมือนราชวัล ลกสนิท ความมิดเมี้ยน เพลาเจียน เทียงคั้นพระคั่นวังฯ

๒ คำ เพลงเร็วพม่า

ปิดม่าน

องค์ที่ (๔) ๑๖ (เวรสาหัส) ฉกกลานราชวังข้างหน้า ตัว
ละคอนมีพระสีป้อประทับอยู่กับนางเนนซีบน แปลงเป็นมหาดเล็ก
ราชวัลลก ฌแทนลีลาไตตันจันท์ มิมหาดเล็กสนิธคอยดูทาง

พม่ายะซ้อ ๑ (ใน) พระสีป้อ พนอนาง ฟ่างชีวาคม์ สุดสวาท
เนนซี ทวีหวัง

รตยา ออกข้างหน้า เสียจริงจัง ประทับอยู่ จวบกระทั่ง ปณิษยาม
(สีป้อ) เนนซีเอ๋ย เคยกรรมย์ สนมไหน ไม่ชื่นใจ เหมือนเจ้า อย่าเฝ้า
ขาม

จะถนอม สาวน้อย ไร้อภัยความ ให้สมงาม สมรัก ประจักษ์จริง
(เนนซี) เขาหล่อสร้า นางพญา เหมือนขลาร้าย ใครเกี่ยวข้อง ต้องตาย
เช่นพรายสิง

สัทอศกาย ถวายชีพ เชิญถึบทั้ง เพราะรักยิ่ง ชีวิต สุดคิดไถล
(สีป้อ) เธอดุเหลือ เสื่อมมนุษย์ พิรุณโทษ ลงได้ โกรธ มีรู้คร้าม ห้าม
ไม่ไหว

ปลอมเป็นชาย หายตัว กลัว ทำไม ไม่มีใคร รู้เล่ห์ เสน่ห์นั้น
(เนนซี) จุมมะไม่ สُرบ เคารพท่าน ขอแต่รอง บทมาลัย พระอยู่หัว
แสนสวาท บาทบดินทร์ จนสิ้นกลัว รู้สีกตัวย้วย แต่ใจยอม ฯ

๑๐ คำ กล่อม (เขี้ยววน มหาดเล็กสนิธหวาดมาทูลทำไถล ครั้น
สงบก็หยอกยั่วช้อยู่ มะเอเงี้ยวตัวพรายกระซิบออก มาต้อมมอง)

พม่าตลก ๑ (เอ) ศุภยะลัด ตรัสใช้ให้มาสืบ สายสนคืบข่าว
พญา ทำง่ามคร่อม

ออกข้างหน้า ทุกคำ ที่ข้าค้อม กูต้องค้อม ทำเขลา มาเอาความ ฯ

๒ คำ (เห็นพญาเข้าหยอกมหาดเล็กหนุ่ม แต่เสียงหัวเราะเป็นผู้หญิง ฟังเอาศัพท์อะไรไม่ได้ เข้าใกล้เขาก็ไล่)

พม่าจะเม้ ๑ (เอ) นำสงสัยเข้าไป เขาไล่เฉก คงมีเหตุจำๆ
เราทำถาม

เขาขู่ลู่ ดูขบวร จะลวนลาม มีนางห้าม แต่ก็เห็นเป็นผู้ชาย
จะต่อเติม เสริมความ ก็คร้ามกลัว แม้อยู่หัวจับได้ ไล่ด้วยหวาย
ฉวยกรวจัด ตัดหัว ถูกแล้วตาย ต้องขยาย ตามจริง นิ่งไม่ดี ๑

๔ คำ (เข้าโรงไป ทางนั้ตรัสชวนมหาดเล็กเล่นหมาไล่ห่าน แล
คลุมไ้กับสาวเนนซี่ด้วย มเหสีสุภยะลัดกับกำนันสนธิพลอมเป็นชาย
ออกมา มะเอนำชี)

พม่าอ่อย ๑ (ใน) มเหสีสุภยะลัด อัดพระทัย พลิกเหลือ เชื้อ
ก็ไซ้ เกรงไล่สี่

แต่ปลาต พระราช สวามี ทูกราตรี ออกข้างหน้า ไม่ชาวัน
พลอมพระกาย เป็นชาย นายมหาด ยามองค์อาจ ยাত্র์ทยาน คอยผ่านพัน
มะเเเงียว เหนียวนำ กับกำนัน แปลงตัวนั้น เมนคะเล เดียร์เรมา ๑

๔ คำ เพลงพม่า (ลอบมองชล่าเข้าไปเป็นมหาดเล็กที่เล่นเกรียว
กราว เห็นพระราชาประทับแอบซุ่มไม้ กับมหาดเล็กหนุ่ม ก็เมียงฟัง)

พม่ายะเช้า ๑ (สี่ปอ) สาวเนนซี่ ชื่นชีวี ของสี่ปอ เหนื่อยสี่
หนอ วังใหญ่ ว่าไ้งหยา

(เนนซี่) หาเหนื่อยไม่ชื่นใจ ใกล้พญา ชุ่มชีวา เนนซี่ เปรมปรีดีพอ
(สี่ปอ) เหมือนใจเรา เห็นเจ้า เนนซี่สวย ก็ชุ่มชื่น รื่นรวย อูราหนอ

พม่าตง ๑ (ใน) ศุภยะลัด ยินตรัส ถนัดกรรม พระองค์สิ้น
โกธธา สุดฟ้า ฝน

พม่าวอน ๐ (สี่ป้อ) พืผิดนั๊ก น้อ้งรัก ประทานโทษ ควรจะ
โกธ ลับหลอก ปานออกเขน

พม่าตระหนก ๑ (เนนชัย) พระพม่า น้อยมา หาที่ตาย ขอถวาย
 ชีพสการ ปานประสงค์

จะตายเป็น ขอเห็น บาทะบงส์ ขอพระทรง กรุณา เกิดอย่าทิ้ง
 (สี่ปอ) นิ่งเสียเจ้า อย่าเข้า โทโยเชอ เดี่ยวจะเพื้อวุ่นวาย ดูร้ายยิ่ง
 (เนนซี) ข้าบาทหมด เเงหัว กลัวจริงจริง พระยอดหญิง กริ้วกราด
 อนาคตนัก ๆ

๔ คำ (พอ เกนนีห่วนแลมะลาบมาถวายบังคม พระมะเหสีตรัสซัก
 ก็ปดออกตัวไม่รู้เห็นต่าง ๆ ตรัสให้ตามละโคงคอญี่ ช่วยล้งโป๋ นาย
 ทหารรักษาพระองค์เข้ามาไว ๆ)

พม่าฉุน ๑ (ศุภยะลัด) เอาตัวอ้าย เกนนีห่วน สดุดชาติ กล้า
 บังอาจ ปดเจ้า ให้เขาศักดิ์

อีนเนซี อีแม่ คอเหลชัก อัปประลักษณ์ ลวงโลก สมโชคมัน
 ไปประหาร ชีวิต ด้วยผิดหลาย อ้ายมหาด ตัวนาย ร้ายมหันต์
 เป็นเยี่ยงอย่าง ขุนนาง ทั้งนั้น ฐานประมาท ราชทัณฑ์ โทษถึงตาย ๆ

๔ คำ (พระราชาตรัสห้ามทหารก็หยุดชงัก มะเนนซีบันทึกโพบตีพาย
 ร้องให้วิงวอนเลทุลพ้อ ไหนรับจะทรงช่วยมิให้มีผิดร้าย เกนนีห่วน
 มะลาบก็ทุลเร้าให้ พระราชาช่วย มหาดเล็กสนธิก็ร้องให้ ขอให้โปรด
 ช่วย พระมะเหสียิ่งกริ้วหมุนคว้าง แทะบจะทรงประหารเสียด้วยไฟพระ
 หัตถ์เองถ้ามี่พระแสง ตรัสเร่งทหารก็ขยับ พระราชาห้ามเขาก็ก็นอนอยู่)

พม่าเชิง ๑ (ศุภยะลัดคุกขงฆ์ลงกราบบาทพระราชสวามี) ไม่

ให้ฆ่า คนมหา อุบาทว์โลก ก็หมดโชค กรุงพม่า ชีวถวาย
 เกิดน้องขอ ทุลลาฆ่าตัวตาย ดีกว่าอาย ขายราช บาทะบงส์
 เฮียทหาร คร่าฆ่า ไปฆ่าเสีย ยกพระเมีย ครองวัง ตั้งประสงค์

ไม่ฆ่าฆ่า ขำก็กล้า ฆ่าเชิงค์ (ใน) กรรแสงทรง ชบกราบ พิลาปลา
(ศุภยะลัด) ศุภยะลัด ซ้อสัตย์ ต่อเบื่องบาท ถวายชีวาตม์ ราชศักดิ์ สู้
รักษา

เมื่อไม่ทรง สมเพช เวทนา แล้วจะมีชีวาอย่าไร ฯ ๖ คำ
โอด (กราบพระบาทรำพรรณ ครั้นเห็นทหารไม่กล้าพาตัวไป ก็ทรง
แผ่นผาจะโจนน้า พระราชาพลุนไปทรงกอดไว้ ร้องซู่ซู่ พระนาง
ทูลว่า ไม่ให้น้องตายก็ต้องโปรดให้คนทรยศตาย ตรัสสั่งทหารซ้ำ
เขาก็ขยับ พระสืปขอให้เพียงแต่เนรเทศเสียเถิด พระนางมีตอบ
แต่กลับพยักเร่งทหาร)

พม่าครวญ ๐ (เนนซี) โปรดเพียงฆ่า ข้าน้อย อย่าพลอยพ่อ ถึง
แม่ด้วย ช่วยเถิดหนอ พระเป็นใหญ่
มีชีวิต มีได้ ชิด พระบาทไท้ ยอมบรลย์ ดีกว่า ทูลลาแล้ว ฯ
๒ คำ (พระสืปอตรัสวิงวอน มเหสีก็มีพักฟัง เร่งทหาร พระราชา
ห้ามเขายัง ก็สลดจะกระโจนน้า ทอดพระองค์ลงดินเร่า ๆ ๆ ๆ)

พม่าสัว ๐ (ใน) จอมพม่า ทำขยาต ไม่อาจขัด ศุภยะลัด
บัญชา อย่างกล้าแกแล้ว
(ศุภยะลัด) เฮ้ยทหาร เร็วสิหว่า อย่างน้องแบว เอาไปฆ่า อย่าแผ่ว
พระโองการ

(ใน) ทหารเข้า อุดตุด นุดเนนซี เจ้าโศกก็ ก้องเสียง สำเนียงหวาน
ไพเราะ อาลัย ในภูบาล ขอประทาน โทษบิดา จนคร่าเลย ฯ
๔ คำ เพลงฉิ่งพม่า (นางร้องโหยก ๆ สุดเสียงแสดงความอาลัย แลขอ

โทษพ่อแม่ พระสี่ป้อมินทร์ไม่ออกมาแต่สอนเสียพระสติจนลับไปแล้ว
จึงตรัสตะโกนห้ามทหาร แต่เขาหาได้ยินไม่ เห็นไม่กลับก็ชุดพระ
องค์กระแทกลงกับพสุธาแทบจะวิสัยญี พระนางสรวนทอดทรงพระ
กรรแสงโฮ ๆ ก็พอ -)

ปีคมาน

ชุดที่ ๕ พม่าแสดง

องก์ที่ (๑) ๑๗ (บัตรีสนเท่ห์) ฉากในพระราชมณเฑียรอย่าง
องก์ที่ ๓ ตัวละครนั้นมีพระสี่ป้อมินทร์ ไทสุ สุภยะลัด กับพระสนม
ก้านัลเฝ้าพระบาท

พม่าเชว ๑ (ใน) จอมพม่า ระอาองค์ อนงค์โปรด ไซไฟโรธ
แต่รำคาญ มั่นมั่นเฉย

เฝ้าองค์อื่น ต้นอุระ ไม่สเบย เกรงจะเคย องค์กลาย คุร้ายลือ
สุภยะลัด เล่าก็กลัด กมลวุ่น เหมือนมีเรื่อง เคืองขุน มั่นฮัดฮือ
สวามี มเหสี ต่างชื้อบื้อ เหมือนหมายมั่น บั่นมือ ไค้มัวมัว ๆ
๔ คำ (แม่ท้าวเชิญหีบฎีกามาถวาย ทูลว่าละโคงดอญี่เป็ดพบบัตรี
สนเท่ห์ ไม่มีบัตรีตราหรือนามปรากฏ จึงเปิดทอดพระเนตร)

อ่านพม่า ๑ (สี่ป้อม) ข้าพระบาท มหาอมตย์ แต่ขลาดนัก ไม่
กล้าจัก กราบเกล้า เจ้าอยู่หัว
ขอถวาย ฎีกา มาต่างตัว ครั้นนี้เงอ ก็กลัว จะอันตราย

ทราบบุบล คนก่อ ทรยศ พวกขบถ ชุมนุม ชุมนุสหาย
 จะแย่งชิง ชิงมกุฏ ประทุษร้าย พวกทหาร ทั้งหลาย ไพร่นายรวม
 เป็นหลายพัน นัดกัน หาวันฤกษ์ ไม่เอือกกะเหรีก เอะอะ เกรงหละหลวม
 แต่ลวนคิด ปดงำ เชิงกำกวม แม่นเหมาะจริง ชิงสรวม กร่วมเอาวัง
 ช่างเป็นได้ ใครตัว เป็นหัวหน้า คือเมเนตรา ยานานัน เจ้าโปรดตัง
 แม้พระไม่รู้เพลง เกรงพลาดพลั้ง โปรดรวัง พระองค์ ให้จึงดี ๆ
 ๘ คำ (พระนางทูลถามว่าอะไร ก็ตรัสบอก ว่าเห็นจะไม่จริงเป็นไป
 ไม่ได้ พระนางตรองพลาทูลว่า ก็ไม่น่าจะเป็นได้ แต่โบราณท่านว่า
 ถ้าฝอยหาไม้ก็ไ้รู้มูล ต้องฟังหูไว้หู พระสื้ปอว่า ถ้าจริงเป็นไรจะทั้ง
 บัตร์สนเทห์ พระกัตรอง พระนางกัตรอง กำลังตรัสกันอยู่ เสียงปิ่น
 ดังกรืนใหญ่ พระสนมกำนัลต่างตกใจร้องกรีดกร๊าด พระมเหสีตก
 พระทัย พระสื้ปอชักพระแสง ตรัสให้แม่ท้าวไปฟัง เกิดเหตุอะไรขึ้น
 ข้างหน้า ต่างตลึงอยู่ด้วยกัน แม่ท้าวกลับมาทูลว่า เจ้ายาเนานันเมเนตรา
 ให้ครูฝรั่งหัดทหารเกณฑ์หัดอย่างฝรั่งซ้อมรบในพระนคร พระนางว่า
 พิกลนั๊ก)

พม่าตงคียก ๑ (ศุภยะลัด) แต่ก่อนไร ก็ไม่ เคยใครพบ ประ-
 ลองรบ กันยุง ในกรุงศรี

ให้ตกใจ ไพร่ฟ้า ประชาชี ทุกวันนี้ มีแต่ จะแปรปรวน
 หนังสือที่ มีมา โปรดว่าไ้ ทางที่ควร ควรให้ ด่วนไ้สวน
 จริงไม่จริง สิ่งใด ต้องใคร่ครวญ ยิ่งอ้ายวน ชวนหมิ่น ชวนกินใจ ๆ
 ๕ คำ (พระสื้ปอว่า ให้ไปเชิญยานานันเมเนตรามาถามอย่างกันเอง

งามกว่าง่ายกว่า พระนางว่า ง่ายนักไม่สู้จะชอบกล เดี่ยวเกิดมาซ่อม
 รบกันขึ้นบนปราสาทอีกจะทำไฉน ทางดีที่สุดควรจะรับสั่งให้ตั้งตะ
 แม่ญี่ แลนายทหารรักษาพระองค์เข้ามาเฝ้าอยู่ก่อน จึงรับสั่งให้หา
 เจ้า ยานานันเมนตรา เข้ามาจะงดงามทีเดียว พระสี่ป้อมก็อำนวยการตาม
 ชุณนางที่ให้หาเข้ามาถวายบังคมต่างต้นไม่รู้เรื่อง พอเจ้ายานานันเมน
 ตราเข้ามาถวายบังคม พระนางซักพระแสงส่งถวายพระสี่ป้อมๆ เหลียว
 มาอย่างไม่ถูกพระอารมณ์ แต่ก็รับมาพาตไ้บนพระเพลาแล้ว ส่ง
 ฎีกาพระราชทานเจ้ายานานันเมนตราฯ อ่านฯ อย่างปลาต แล้วทิ้ง
 หนังสือลงอย่างน้อยพระทัย ค้อนๆ พระมเหสี ถวายบังคมเบือนๆ
 พักตร์ตั้ง พระสี่ป้อมตรัสว่าจะว่ากระไร ทูลตอบอย่างสับัดๆ น้อย
 พระทัยว่า ไม่จริง คนเล่นกลใส่ความเปล่าๆ เปลือยๆ พระสี่ป้อม
 เห็นชุนนางต่างมหัสจรรย์ใจจึงตรัสว่า มีบัตรสนเท่ห์มาทอดในหีบสำ
 หรับรับฎีกาหน้าประตูลาขวังตามประเพณีว่า เจ้ายานานันเมนตราเป็น
 ขบถ จึงต้องถาม ชุณนางต่างถวายบังคมก้มหน้าหนึ่ง พระมเหสีคอย
 สกิดแนะพระสี่ป้อมไม่ห่างพระกาย)

พม่าอาปุม ๑ (สี่ป้อม) ตอบแต่ว่า ไม่จริง พุดทั้งเสีย บัตร
 สนเท่ห์ คຸຍເຂັຍ คดีใหญ่

น่าบรรยาย ขยายเยี่ยง จริงเพียงใด ขึ้นนั่งไว้ไม่พ้น คนสงกา
 (ชุนนางต่างรับมัลลหาว่าถวายบังคม เจ้ายานานัน) ไม่มีมูล มีรู้ทุก
 ได้สักสิ่ง จึงทูลได้ แต่ไม่จริง สมคำหา
 พระเดชคิลก ปกเกล้า เจ้าชีวา สุดแต่ทรง กรุณา ประการใด

(สี่ป้อแหงนตรอง สุภยะลัด) พุดลำบัดสำนวน กวนใจเคื่อง เธอ
ควรเปลื้อง มลทิน สิ้นสงสัย

ราชการ มิใช่ฐาน หยิ่งไยไฟ ต้องตรัสให้ชี้แจง แหนกราช

(สี่ป้อ) พระยานาน พังเรา โองการก่อน ทำเสนาจน กระบิตกระ-
บวน หาควรท

เมื่อเธอชื่อ สุจริต ผิดไม่มี แก่ราศี อธิบาย ให้หายแคลง
(ยานาน) เมื่อไม่ได้ ทฤษฎ ขบถพ่อ จะกดคอ ให้ขบถ ลดเลี้ยวเกล้ง
ไม่มีอะไร เอาอะไร มาชี้แจง แม่พระองค์ ทรงระแวง ก็จนใจ
ชีวิตพญา จุนค่อ ขอถวาย จะให้ตาย ให้เป็น เห็นอย่างไหน
สุดแต่โปรด มิมีโทษ จะมีภัย ก็สุดแท้ แต่ได้ฝ่าธุลี ฯ ๑๒ คำ
(พระสี่ป้อแหงนพระพักตร์ตรอง ขุนนางนิ้วหน้าถอนใจ สุดแต่พระ
มเหสีตรัสอย่างใดคอยแต่รับ มัลลหาว่า (แปลว่าจริงนัก) บ้าง มี
พญา (แปลว่าถูก) บ้าง อเมตตอเมยะอะไตมา (เพชะคะ) บ้าง
พระนางก็ตรัสแต่ว่า ชอบกล เขาหาว่าเป็นขบถไม่อธิบายแก้ตัว
เจ้ายานานเมตตาไม่ตอบพระเสาวนีย์ แต่โธฐเม้ม ๆ เต็มโกรธไว้ทีฐิ
มานะ)

ช่วยเล ๑ (สุภยะลัด) ราชการ สำคัญ ชันจริงเหนอ มวนึงเทื่อ
กันอยู่ ดูเอาถึ

เมื่อยังไม่ ได้สวน ควรจะมี คำรัสสั่ง ดังที่ ควรบัญชา
ให้คุมเจ้า ยานาน เอาองค์ข้าง กรมวัง ไว้ ก่อน ผ่อนปรักษา
ที่จะเลิก เพิกเฉย เลยชาชา ก็แผกราช จรัญญา จอมบาเยนทร์ ฯ
๔ คำ (พระสี่ป้อตรอง พระยานาน โกรธสับัดพัคตร์)

พม่าฮิดฮัด ๑ (ยานาน) พญาจุนตอ ขอถวาย วาจาสัตย์ ต่อ
ไตรรัตน์ แลภษัตร์ บัตถเวนทร์

ตัวจงรัก รักดี ทุกวันเวลา ใครจะเกณฑ์ เป็นชั่ว ไม่กลัวเลย ฯ

๒ คำ (พระนางตรัสติเรื่องอ้างซ่อมรบยิงปืนโครม ฯ เล่นในพระนคร
ก็เถียงว่าบาเยนทร์ ก็ทราบและทรงเห็นชอบ ด้วยแก่งหวุ่นแมงญู
กราบทูลธรรมเนียมทหารเมืองฝรั่งต้องฝึกหัด รับสนองพระเดชพระ
คุณแล้วก็ต้องทำดีสุดแต่จะพอทำได้ เมื่อไม่ต้องพระกระเสาะตรัสห้าม
ก็จะอยู่ด พระนางจุนว่าคบอุปไฮลขึ้นร่ววังสับสนั่นก ชุมนุมนินทาเจ้า
จะให้คนรุมขัง แจกจ่ายเงินทอง ทั้งไว้อย่างแหม่แหม่นเกินศักดิ์
เจ้ายานาน นิ่งยิ้มแค้น ฯ)

พม่าตริก ๑ (สี่ปอ) เกิดเต็งตะ จะชำระ ในวันหลัง จงคุมขัง
ยานาน แน่เจ้าเอ๋ย

อย่าน้อยจิต ไร้ผิด จิตสเบย ใครถูกฟ้อง ต้องเฉลย ให้ชำระ ฯ

๒ คำ (เต็งตะแลนายทหารถวายบังคม เจ้ายานานถวายบังคมอย่าง
น้อยใจ ถึงสิ้นสับดไปอย่างองค์อาจ)

พม่าแหว ๑ (ศุภยะลัด) แน่ละโคง ดอญี เตี้ยนนี้เจียว เคย
สามารถ ฉลาดเฉลียว ไข่เปรี้ยวประ
ไปวังเจ้า ยานาน เจ้าอย่าละ คั่นสิ่งจะเป็นพยาน การสำคัญ
ให้ทหาร ล้อมวัง ตั้งโองการ คนพลุกพล่าน สังกัด อย่าลักลั่น
ตรวจให้ถ้วน ถีบ ไหวพริบทัน ทราบแล้วนั้น และชำระ จึ่งจะควร ฯ

๔ คำ (พระสี่ปอพยักเขากับังคมลา พระนางก็พราหมุนจะให้ เป็น
จริง)

พม่าป่วน ๑ (สี่ป้อบ้อง) เจ้ายาเนน รักเร่ดังชีวิต หรือจะ
คิด ปองร้าย บ้ายให้ป่วน
นำพระน้อง ปองเวร เบนให้ป่วน ต้องใคร่ครวญ เทียงธรรม ให้มันคง
(พระนางบ้อง) อ้ายมองตุ๋ ยูเห่ให้เสร์สาว มันเหนียวน้ำ
หยาวให้ พระไหลหลง

ขออาญา ผาดให้ล้ม สมทง ปล่อยให้องค์ อาจยาน รำคาญตา ฯ
๔ คำ (ทูลเรื่องคนกล่าวโทษเจ้ายาเนน เทียวข่มเหงบุตรภรรยา
เขา พระสี่ป้อก็คิดว่า เธอหาศุภยะลัดไม่พบ ถ้าเธอพบยอด
หญิงเหมือนพี่แล้วไหนเลยเธอจะทำเช่นนั้นไหว พระยัมยอยกแต่ก็ยัง
มิวายคุณ) ปดมานฆ่าเวลา เมื่อเปดมานใหม่ ละโคงดอญนำรายาร
มาถวาย พระนางจึงรับมาทอดพระเนตร

พม่าสำออย ๑ (ศุภยะลัด) พยานพอ จันร่อ ไม่ลงโทษ ก็
เหมือนโปรด คนใดด โลดขล่า
วู้ทองคำ ทำแท่น เป็นแว่นฟ้า มันเกินหน้า เมนตรา เจ้ายาเนน
เตรียมอาวุธ ยุทธนา สารพัด คอยจะชิง ราชสมบัติ ชัดเทียวเอ้า
โหระวาทอง สองโอ่ง โกงไม้เบา เงินตะเกา เพชรนิล รับสินบล ฯ
๔ คำ (ถวายบาญชี พระสี่ป้อทอดพระเนตร พलगอนพระทัย พระ
นางยุควรรสำเร็จโทษเสียที่เดียวปวยการชำระ)

พม่าอืด ๑ (สี่ป้อ) เป็นไรไป นะหนา ชีวพิ โปรดฆ่า
ชี วิตมนุษย์ พิรุณผล
ชอบแต่กิน เลือดเนื้อ โอ้ยเหลือทน เธอเป็นคน จะร้าย กลายเป็นยักษ์

(ศุภยะลัต) เอ่เกินเลย หนักละซี พระพี่เจ้า ถูกมันเอา หญิงขอ
ล่อลงปลัก

ขึ้นงุยม เกิดจะลัม จมคลักคลัก โธ่้องรัก ทุลดีดี หนีฟุนไฟ
(สี่ปอ) เหตุนี้หนึ่ง เห็นถึง จะให้ฆ่า มันไม่น่า จะเชื่อ ก็เชื่อได้
ถ้าพขึ้น ตะกรุม ตะกราม ตามพระทัย ก็เหมือนไม่รักน้อง ปองสอพลอฯ
๖ คำ (พระสี่ปอณุน พระสนมกำนัลต่างกลัวตัวงอ พระมเหสีก็ทรง
พระกรรแสง)

ปีติมาน

องค์ที่ (๒) ๑๘ (เล่ห้มเห้ย) ฉากในห้องขังเจ้ายาเนนน์เมน-
ตรา ในพระราชวังชั้นกลาง ตัวละครอนมี เจ้ายาเนนน์เมนตรา และ
สนมเจ้าพนักงานหมอบอยู่

พม่าเหเฮ ๑ (ยานานน์) กษัตริ์หนุ่ม ลุ่มหลง อนงค์ยักษ์ ยัง
จะรัก ยุติธรรม หรือบั่นหนอ

กูจรัก ภักดี พระสี่ปอ	ราวกะพ่อ พอเชื่อ ไซ่เสื่อคน
ถวาชัว หนีหา ว่าขบถ	ช่างอยาบช้า สาหัส พยศพ่น
ไม่ใช่ใคร อี้ใจ ทรพล	มันยักย้าย สายสน ไล่กลก
เมื่อบ้านเมือง เคื่องเข็ญ ไม่เป็นเก	ซังเสเพล ให้ฆ่า ดีกว่าอยู่
ความสุขทุกข์ สนุกไฉน ข้าใจรู้	แม้อดสุ সামาน เหลือด้านทน ๗
๖ คำ (น้อยพระทัยพระสี่ปอ โกรธพระมเหสีรำพรรณเค้น)	

พม่าครวญ ๑ (ยานานัน) มาต้องขังวังเรา จะเหงาหงอย ผู้คน
พลอย โศกา โกลาหล

เขาไปล้อม เขาจะตอม ตะกุกคั่น เมียจะป่น ลูกจะเป้ง เจิงกระจาย
ไอ้คนตรี คุรียางค์ สำอองค้อ่า แกะด้วยงา น่ารัก จะหักหาย
นางปุเว เสน่ห์เรือน จะเกลื่อนกลาย แม่ผิตร้าย จริงสักหน้อย ไม่
น้อยใจ ๆ

๔ คำ (แค้นต่าง ๆ ขณะนั้นนายทหารรักษาคำถือขามรองพาน
ทองมีขนมมาส่งให้ผู้คุมถวาย ว่าของบาเยนทร์พระราชทานให้เสวย)

พม่าตริก ๑ (ยานานัน) ขนมนี่ รอยยอ ผีเสื่อร้าย เอายาตาย
มาเส้น ก็เป็นได้

ไอ้ยูกุลัน ไม่เข้า คั้นเอาไป คุรุไส้ มันจื่อกรว็อก หลอกป่วยการ ๆ

๒ คำ (ทหารว่าของพระราชทานไม่เสวยอย่างไรได้ พระยานานัน
ยืมหยิ่งเฉย เขาก็ซุบซิบกับหญิงวังไปสักครู่ กลับมาอีกทำอีกอ๊ก
เดียวทหาร ๓ คนโผล่เข้ามา)

พม่ามูทะลุ ๑ (ทหาร) อย่าขัดพระ โองการ ประทานโทษ แม่
มิโปรด เชื้อพัง ตั้งหักหาญ

จะต้องบิด พระศอ ขอประทาน พระชนม์ท่าน บุษบา เดชบาเยนทร์
(ใน) พระเมเนตรา ยานานัน รู้เท่าดี (ยานานัน) คนเช่นนั้น ขู่ตะคอก
เช่นออกเขน

จะคิดเอา ชีวิต ไม่คิดเวร คุคนเดน ตายหนะมึง เคราะห์ถึงตัว ๆ

๔ คำ (ทหารตกใจขยดถอยไปซุบซิบกะหญิงต่างวังหายไป สักครู่

ใหญ่ทหารถือดาบเปลือยทลิ่งเข้ามายืนอย่างโอหังอยู่ ๔ คน ชูบจับ
กันหับประตู เจ้ายานานี้ยิ้มหยิ่งเฉย)

พม่าสลุด ๑ (ยานานี้) กูรู้ดีวันนี้ ถึงทีละ อย่าเอะอะ ชังน้ำ
หน้า กะลาหัว

ไม่ยอมให้มึงฆ่า ดอกอย่ากลัว มึงขึ้นยั่ว สมิงพราย มึงตายนะ
(ทหารต่างงันขาสันร้วย่อตัวลงถวายบังคม ยานานี้) พุทโธ่พระสี่ปอ
อ้ออย่างนี้ ปล่อยอ้อมิ พญานู ฝัจะกละ
อยู่ติธรรม หย้าเหยอะ เสี้ยเลอะละ อุตสาหะ สมองบาท ราชการ
หวังผดุง กรุงพม่า มหาประเทศ นำสังเวช ฤกามะชาติ เชื้ออาจหาญ
ไม่ช้าดอก ยกยับ อับประมาณ เหมือนประจาร์ องค์เอง ไม่เกรงอาย
ขอบพระคุณ กรุณา เมตตาเลียง ให้ช้อเสียง ยศฐาน โภคาหลาย
เถิดมองตุ จูใจ ยอมใคร่ตาย ขอถวาย บังคมลา อย่างรังแก
ยอมเสี้ยชีพ มิขอลับ ตีบศักดิ์ชาย ไม่ยอมอ้าย พวกอุบาทว์ ปาดคอแล
ไม่ต้องกราบ ส่งดาพ มาเถิดแฮ สาระแน ดื้อดิ่ง มึงจะตาย ฯ ๑๐ คำ
(เรียกดาพ เขาไม่ส่ง เสียงหญิงวิ่งมาเร่งเร็ว ๆ เข้า ทหารจะเข้ามา
ทำร้ายก็คร้ามพระอำนาจ หญิงก็เร่า เจ้ายานานี้เม่นตราทรงพระสรวล
แค้น ๆ เยาะ)

พม่าเหเฮ ๑ (ใน) เจ้ายานานี้ เผ่ากล้า ร่าถลัน แย่งดาพเขา
เร้ารัน เขาขวัญหาย

พนักไช้ ไม่เอา ก็เข้าร้าย จนเจ้าชาย ชิงอาวุธ หลุดมือไป
ต่างหงึกหงัก ชงกัณัน ตัวสั้นเทา ลงย่อเข้า บังคม ประณมไหว้

อกวาวาบ ^พดานแกว่ง แสงใจ ไม่แทงใคร แสงมรณา ฯ ๔ คำ
โอด (ตรีสร้องได้แต่ว่า “ บาเณทร์ฉันหาช่วยอะวะ ” ก็ล้มลงถึง
ชีพตักษัย ต่างตลึงก็ -)

ปีติมาน

องค์ที่ (๓) ๑๕ (สี่ป้อพิโรธ) ฉากในพระราชวังชั้นในอย่าง
องค์ที่ ๑๖ ตัวละคอนมี พระสี่ป้อประทับอยู่ทางหนึ่ง ไทสุสุภยะลัด
ประทับอยู่อีกทางหนึ่ง กับพระสนมนางที่จิตไม่เป็นใจ ด้วยต่างองค์
ทรงพระพิโรธต่อกัน แต่พระเทวีย้มหยันบ้าง

พม่าหวล ๑ (สี่ป้อป้อ) เราเชื่อผิด คิดหลงไปสงสัย ถึงสั่ง
ให้ คุมขัง คลังโทษ

พระยานาน์ เอาผิด คิดคิดมา	หมองอุรา กันเปล่า เพราะเขลากลัว
เราพอรู้ ตู้ง สันหลังหัก	มันขี้มก พาลพงก มาฉกหัว
เขาเข้าใจ ข้ำไทย เขามองมัว	ถึงที่ตัว เราบ้าง จะอย่างไร
แต่ยานาน์ เจ้าน ักคั่นัก	คงจะหัก พยาบาท อาณาฏไค
เราเลี้ยงเขา เขาก็คง ปลงอกัย	เถิดสั่งให้ ปล่อยออก นอกเวรจำ
ถึงพระน้อง ข้องขุน จุนเลอะเทอะ	ตามที่เถอะ เหลวไหล ไม่เป็นสำ
เธอจะโกรธ ขอโทษ ที่เราทำ เพราะพลาดพลั้ง เห็นหทัย คงหายเคือง ฯ	
๘ คำ (ตรีสเรียกนางฉลองพระโอฐ	ให้ออกไปสั่งให้ปล่อย
พระยานาน์แมนตรากลับวัง	พระมเหสีตรีสเรียกนางฉลองพระโอฐมา
กระซิบถาม ครั้นทราบความแล้ว	ตรีสห้ามให้รอก่อน เสด็จตรงไป

ประทับเคียงพระสี่ป้อ ๆ แลกำนัลนางพากันปลาต ด้วยไม่นำพระนาง
จะง้อพระสามี่)

พม่าหวล ๑ (สี่ป้อ) ว่ากระไรว่าไป อย่าได้เคะ เผ้ากวนแคะ
สเกิดเล่น ไม่เป็นเรื่อง
(ศุภยะลัดยัม) อยากรู้่นัก อยากนั้ก เหลื่อยักเยื่อง นางนั้นเดีร
เซื่องเซื่อง ไปไหนกัน

(สี่ป้อ) บอกป่วยการ ชู้คร้าน จะเถียงเจ้า พระยานานัน สุจริต ไข้ผิดผัน
พี่สงสัย ไหลหลง ขังลงทัณฑ์ พยานยัน อย่างสนิธ ผิดของเรา
(ศุภยะลัด) แล้วยังงิ (สี่ป้อ) เสียใจ ที่ใส่ความ พี่ไปหยาม
บังอาจ ประมาทเขา

จึงสั่งปล่อย หน้อยจะหา ว่าใจเบา สกตปาก เสียเถอะเจ้า อย่าเผ้าเพื่อ
(ศุภยะลัด) สกตไม่ไหว จำใจ ด้วยได้ทราบ น้องต้องกราบ ทูลเทียว
เดี๋ยวจะก่อ

เธอปล่อยตัว เธอแพลว แล้วนึเออ รับสั่งใช้ไปจะเจอ ที่ไหนมี ๆ
๘ คำ (พระสี่ป้อสดุ้งพระทัยชงัก ช้าขยั้นถามว่าไหง พระนางทูลว่า
เจ้ายาเนานั้ซึ่งแทงศอองค์เองถึงชีพตักษัยเสียแล้วแต่คั้ณนี้)

พม่าหวี ๑ (ใน) พอฟังว่า พญา สี่ป้อหนุ่ม กระต๊อบทุ้ม
องค์เลือด เผือดฉวี

พระทัยหาย วาบวาบ ด้วยทราบดี มเหสีลอบฆ่า เจ้ายาเนานั้

(สี่ป้อ) เต็มทีแล้ว แก้วกล้า ชล่านัก เห็นเหลือจัก ทนทาน อาการ
เจ้า

ข่มเหงพี่ ลบหลู่ ฤทธิคุณเบา
(ใน) ตรีสเท้านั้น หุนหัน ไม่ผันมา

เพราะรักใคร่ ใฝ่เฝ้า แต่เอาใจ
เลิกกลับปรา สาททอง แสน
หมองไหม้

เสด็จขึ้น ดำหนักห่อ ฝ่อพระใจ

หับทวาร ลั่นใส่ สลักครวญ ฯ

๖ คำ โอศ (สนมกำนัลต่างตลิ่ง
ปราสาท)

พระมเหสีคุณสับจะเสด็จกลับไป

บีตมาน

องค์ที่ (๔) ๒๐ (ลงโทษองค์) ฉากอย่างองค์ก่อน ตัวละคร
มี ไทสุ สุภยะลัด สนมกำนัลนางหน้าดำคร่ำเครียด แต่พระนางทำ
เฉย ให้เล่นปูเวททั้ง ๆ ในหฤทัยไม่สเบย ให้กำนัลไปฟังข่าวพระสาม
เสมอ)

พม่าเร้ง ๑ (นางปูเวขับลำรำถวาย) พระแม่เมือง เปื้องบุญ เดช

บุญหลัง เฉลิมวัง เฉลิมมนัส กษัตริ์สงวน

ตั้งเดือนเพ็ญ เค้นไฟท ชื่นใจชวน

สนมนวต นางสุข ทุกเพราบาย

สุริยงค์ ส่องสว่าง ยามกลางวัน

ราชนี้ ศรีสวรรค์ บุกหลั่นฉาย

ถึงยามแรม แอรร่มแรง แสงประกาย พระมิวาย โสติดิศันต์ นิรันดร์เอย ฯ

๔ คำ (รำพ่อนจบบทแล้วหมอบ พระนางตลิ่งไศล)

พม่าลห้อย ๑ (ใน) กษัตริ์หนุ่ม กลุ่มก๊ัด ขัดประสงค์ เหมือน

กลุ่มคลั่ง ขังองค์ ทรงกำสรวย

ไม่เสวย ไม่สรง ปลงรัญจวน

บันป่วน โศกศัลย์ ไม่บรรทม

ถึงสองวัน สองคืน ฝนร่ำ
 สุขยะลัด อัดจิต อิดอารมณ์
 ๔ คำ (ตรัสให้เล่นปูเวใหม่)

ก็ยิ่งกลับ แค้นคั่ง ประดังถม
 แต่สู้ข่ม แข็งข้อ ไม่ง้องอน ฯ

พม่าเชิง ๑ (นางปูเวขับลำรำถวาย) งามใดใด ไม่งาม เหมือน
 ความรัก ยิ่งสมศักดิ์ สมวงศ์ องค์อัคร
 เรืองร่าม ภูกามนิกาย ถวายพร - ฯ ๑ คำครึ่ง
 (พระนางฉวนก้อย่างไร ขึ้นมา โบกพัดถั้วตรัสห้าม เล็ก ๆ ๆ ๆ ๆ
 วิ่งขึ้นไปบนตำหนักหอ กราบทรงพระกรรแสงโฮ ๆ นางละคอนต้น
 ตกใจ ต่างหอบเครื่องดนตรีเข้าโรง พระสนมไม่เป็นใจ พาว ๆ กัน
 ซอบแซบ)

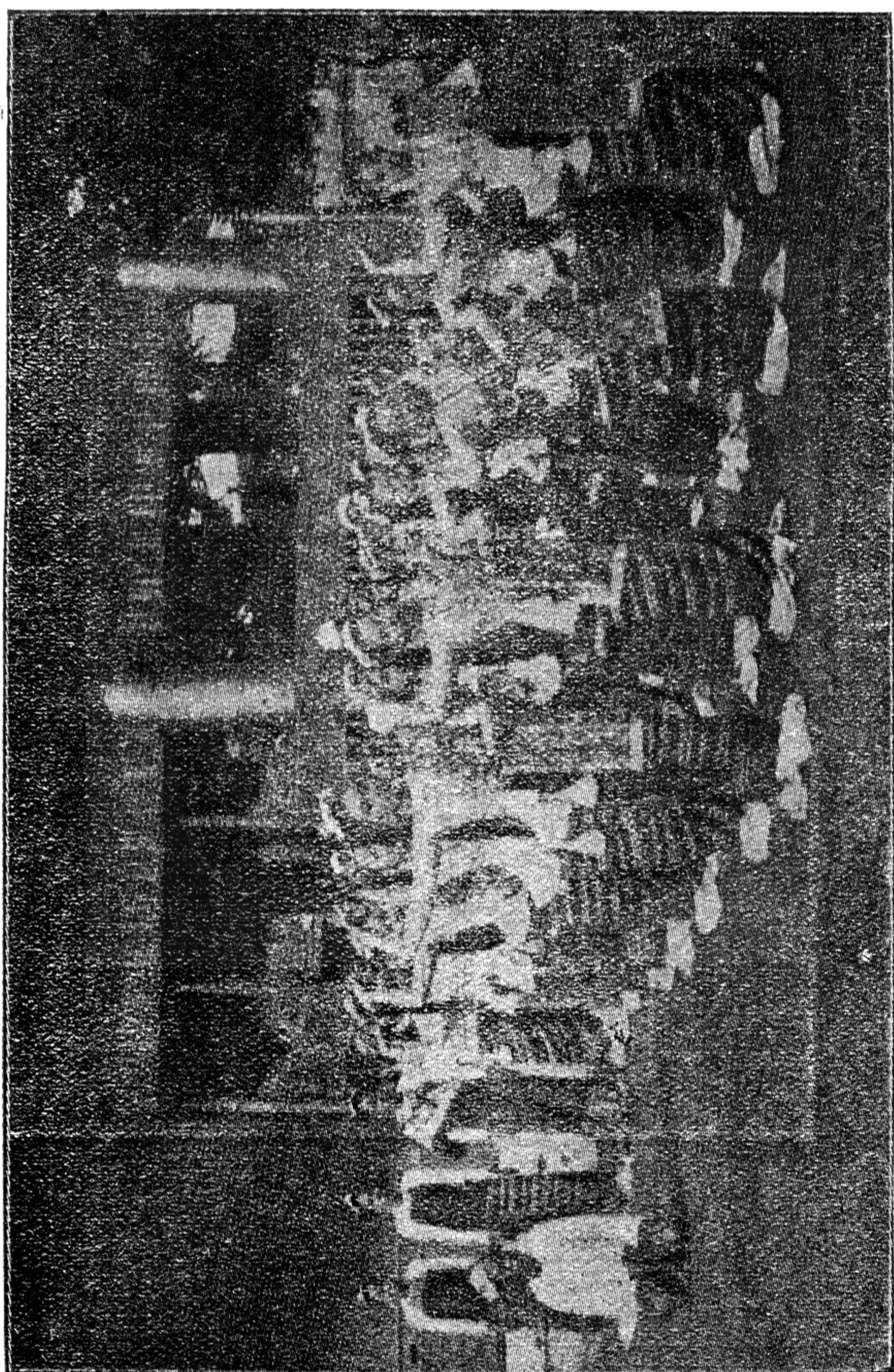
ฉอ้อน ๑ (สุขยะลัด เคาะพระทวาร) ประทานโทษ โปรดชีวิต
 เมียผิดแล้ว หมั้นกล้าแล้ว ไม่ฟัง พระสั่งสอน
 เอาแต่ใจ จนให้ พระเดือดร้อน แม่มีโปรด โทษกรรม ก็เชิญลง
 จะเมียนฆ่า สาระพัด ไม่คัดค้าน ขอประทาน โทษครั้ง คลั่งเพราะหลง
 พะวงพะวัก โดยรัก บาทะบงสุ์ ขอพระทรง สรงเสวย เหมือนเคยมา
 นื่องสงสาร ผ่านฟ้า ยิ่งกว่าตัว พระอยู่หัว จงโปรด เกศา
 (ใน) พระสีป่อ มีขอ จ้านัลจา พระนางทรง โศกา อูรารัน ฯ

๖ คำ โอศ ปิดม่านฆ่าเวลา

เมื่อเปิดม่าน ฉากอย่างเดิม ตัวละคอนอย่างเดิม เป็นแต่สนมกำนัล
 นางร้องให้วิตก ด้วยโทษ สุขยะลัดอ่อนเปลี้ยฟุบอยู่

พม่าครวญ ๑ (ใน) เมื่อสีป่อ พ่อไผท ไม่ตรัสตอบ พระนาง
 หมอบ โศกา ปมอาสัจ

นางปุเว (ระบำหลวง) พม่า.

พระมหาวิหารพม่า.

เจ้าหญิงววยบ้วยเมณฑรามิเลยายมะเนาะพระนม กับข้าหลวงชั้นดี ๆ
อยู่ด้วย ที่เทศนาจบ

พม่าชวยเล ๑ (ใน) มหาวิหาร โอฬาร สักการพระ วันธรรมัส
สวณะ มีพระสงฆ์

มหาเถร บันเเว เจนจ้านง ธรรมาธิบาย ถวายองค์ พระกัณยา
สาวสนม กำนัถนาง ล้วนข้างใน ขวนกันไป พังธรรม ะเทศนา
จึงพระธรรม ะรักจิต จิตปรีชา รุ้แตกฉาน อ่านคาถา ยกบาลี ๆ
๔ คำ (เทศนา)

พม่าเชว ๑ (ใน) เณรชูชอ กล่อกรุ่ม หนุ่มกำดัด เพื่อนนั่ง
พัด ข้างธรรมาสน์ ไม่คลาดที่

แม่ท้าวทั้ง กรมวัง สังกัการี ถ้ำแกมมี กำกับ คั่งคับกัน
เจ้าหญิงงาม นามอนงค์ องค์กรววยบ้วย พระโณมสวย สาวน้อย เน็ดช้อย
ขวัญ

ทรงศรัทธา มาหวัง พังพระธรรม แต่กรรมบัน ดาลเห็น เณรชูชอ ๔ คำ

พม่าหวิว ๑ (ใน) เณรยัมย่อง จ้องพระพักตร์ เหมือนจรรู้ ว่า
โณมตรู ต้องพระทัย อาลัยล่อ

เจ้าเณรจ้อง เชอก็มอง พระเนตพ้อ เหมือนจะส่อ เสน่ห์ผวา เข้าหากัน
เณรสวาท วรรณภู สวาทเสียว ดั่งใจเดียว แดชยาน เชื้อสร้านขวัญ
ถึงสพตา สร้าสยอง สองช้วน บุปเพสัน นิवासใจ ให้ไยดี ๆ

๔ คำ (พระเทศนาจบถวายของ เจ้าววยบ้วยชแงดูเณร ๆ ก็ยัมรับ มหา
เถรอนุโมทนาลากลับ เณรก็แบกหีบคัมภีร์ไปแต่เหลียวหลังแลจนลับ
เหลือแต่เจ้าหญิงววยบ้วยกับยายนม แลข้าหลวงน้อยคนไม่มีใครสงสัย)

พม่าป่วน ๑ (งวยบ้วย) เณรตนนี้ ทักล้ำ เอ้อมมาคิด ชวนสนธิ
พิศมัย ไฉน

เหลือปลาต หวาดเสียว เหนียวฤดี ให้ปรางี้ หน้าหนุ่ม กรุ่มชัว
พอเณรลับ วับใจ จะใคร่เห็น ทรวงหรือเต้น ตัก ๆ ลาลึกหนา
ชรอยเนื้อ คู่สร้าง ปางไหนดมา บุปเพสัน นิวาสนา ให้มาดล
แนะนมขา ไครนะสา มะเณรนั้น ดูเหมือนฉนั้น เคยเห็น เปนหลายหน
เณรช่อไหร่ อยากใคร่ ไปนิมนตร์ ขึ้นมาบน วิหารน้อย จะคอยพบ ฯ
๖ คำ (นมว่าไม่รู้จัก รู้แต่ว่าเป็นศิษย์พระมหาเถรธรรมะรักจิต ปานนี้
กรมวังสั่งมีการีเขามิไปกันหมดเสียแล้วหรือ พระนางเร้า นมก็ลงไป)

พม่าอาปู้ ๑ (งวยบ้วย) ลืมถวาย ดอกไม้มหาเถร เกิดฝาก
เณร ไปแทน แม้นประสพ

ห่างเห็นหน้า อูรารวน แทบชวนชบ หรือเณรหลบ หลีกถัด คั่นวัดวา ฯ
๒ คำ (นมแลสั่งมีการีพาสามเณรชูช่อขึ้นมา ต่างเผอเรอไม่ประสา
ในสองสำนัก นมทูลว่ากรมวังออกไปเสียแล้ว ยังแต่สั่งมีการีก็เกือบ
แคล้วกัน เจ้าหญิงถือพานดอกไม้ตรงเข้าไปใกล้)

พม่าตงคียก ๑ (งวยบ้วย) ฝากดอกไม้ ไปถวาย มหาเถร เกิด
ประเคน เณรก็ได้ เป็นไรหนา

(เณร) พระเดชพระคุณ เป็นบุญ อาตมา ถวายชีวา ถวายกาย ถวายพร ฯ
๒ คำ (ถามช่อ ทูลนามชูช่อ ศิษย์มหาเถรอยู่วัด จะศีกถวายตัว
เป็นข้าอยากเฝ้าเหมือนใจจะขาด ไม่เห็นเจ้าแทบจิตจะไม่เป็นใจ เจ้า
หญิงก็เห็นขันยัมระร่ออยู่ในพระพักตร์ ไฉนถูกใจตรงกัน เณรเกี่ยว

หนักเข้าทุกที ถึงเจ้าหญิงยอมสละภาพว่า รักชูชอดังชีวิตเหมือน
กัน สัมภารีกับนมมวอเหลือไปไม่ประสา ทูลเตือนให้เสด็จกลับ)

ปีติมาน

องค์ที่ (๒) ๒๒ (กฤษณาสอนหา) ฉากในตำหนักขนิษฐภักินี
งวยบ้วย ในพระราชวังชั้นในกรุงมณฑลเล ตัวละคอนมี เมณฑรามี่
งวยบ้วยประจวร ยายนมพยาบาล

พม่าลห้อย ๑ (ใน) แสนสงสาร กานดา เมณฑรามี่ เจ้างวยบ้วย
งวยฤดี เป็นใจจับ

คิดถึงสา มะณเณรหนุ่ม คลั่งคลุ้มคับ พ่างจะดับ ชีวาคม สวาทตรอม
(งวยบ้วย) นมขานม กรมจิต ดังพิษม้ง ด้วยณเณรชู ชอคลัง หวังถนอม
อมระมนตร์ ดลฤดี ประนีประนอม จะเป็นตาย หมายยอม ทุกอย่างเป็น ฯ
๔ คำ (นมไม่เชื่อหู ครั้นทราบตระหนักชนหัวถูกปากคอสนั่นทูล
ห้าม อ้างเป็นเจ้า ตรัสว่าทราบทุกอย่างแต่รักเหลือหักไหว อ้างผิด
ราชอาณาจักรกับไพร่ ตรัสว่ารู้แล้วแต่ยอม ใครจะว่าชั่วช้านั้นใดก็ตาม
เถิด ไม่เห็นหน้าใจจะขาดลงรอน ฯ นมขู่หรือยกก็ตั้งต้นทำเดี๋ยว
ข้าหลวงเข้ามากราไคสงบไปพักหนึ่ง แกล้งขับเสี้ยแล้วก็เร้านมให้
ช่วย นมว่าจะพาเกตายด้วย จะขอทรงรับผิดเอง นมก็ไม่ยอมแล
ทูลห้ามให้สกดพระทัยเสี้ย เรื่องพรรณนี้ก็สงบไปเอง)

พม่าฉอน ๑ (งวยบ้วย) ลูกแสนรัก สักจิต สุดคิดถอน ฝาก
อักษรนี้ให้ ถึงไม่เห็น

แม่เกิดความ ลามร้าย ตายกันนั้น โอ้ยทุลหวั ^๒อย่าพำ รังรำพึง
(งวยบ้วย) ^๓สิ้นมารดา มหาชนก ปกเกศา ^๔เห็นแต่หน้า นมเท่านั้น ^๕เป็นที่พัก
ขอทานม ^๖แม่มีสม มโนคนึง ^๗ลูกคิดถึง ^๘เณรน้อย ^๙กลอยชั่ว ๑

พม่าลำออย ๑ (งวยบัวย) นมไปให้บอกให้ เณรได้ทราบ จุ-
มะกราบ กามะเณร เสน่ห์

พม่าพ่นอ ๐ (นม) เซอสีเป้น เมนตรามี่ หนีมารี อุตริ ไหล
 เหลน รักเงรไพร

พม่าตริก ๑ (งวยบ๊วย) องค์พระพี่สืปอ หน่อนเรศวร รักเป็น
 เชษ จูาตรง ไม่หลงหวล

ศุภยะลัฑ มัตตอัย เป็นคัควร เราจึงปรวน ใจเบน รักณรรเลว

นางกษัตริย์ ขัตติยะ ถึงจะหยิ่ง ก็เป็นหญิง สวามนุษย์ สมมุตเหลว
 หญิงกับชาย สายสนี่ สำลีเปลว อาจร่วมเหว เสนหา ไม่ว่าใคร
 ชูชอเอ๋ย กระไรเลย บุญเคยสร้าง เหลือจะร้าง จางรัก เข้มหักไหว
 ถัดยอมกาย ตายเป็น ไปเช่นไร จะขอไผ่ ฝากรัก ไม่พังก้าว ๑

๖ คำ (นมออก ยืมย่องเข้ามาเผ้าข้างที่)

พม่าอืด ๐ (นม) กูไปชู้ ชูชอ ร้อนหง่อท้อ มีหนังสือ ฝาก
 ถวาย เสียตายหัว

ไม่ตอบรัก คักคัก สำนักตัว กูเด็ดขั้ว ทูลห้วยาย คงหาบปอง ๑

๒ คำ (ส่งหนังสือถวาย เจ้าหญิงรับมาทรง)

พม่าชล่า ๐ (งวยบ้วย) ชูต้องลา สึกขา สามะเนร พักพึงพา
 มหาเถร เอนขนอง

คณิงหา ยอดสุดา น้ำตานอง ไม่เห็นช่อง เผ้าแหน แสนรทม
 ชูทอดกาย ถวายตัว ไม่กลัวผิด ครุ่นขอชิด ขวัญฟ้า กว่าจะสม
 พอได้รับ พระอักษร นออ่อนชม ชื่นอารมณ์ ชูชอ เสียพอแรง
 ทรงสังเวช ชายทุเรศ ทเวศเหงา โปรดให้เผ้า ถัดจะมา อย่าเสยง
 อยู่ห่างโฉม ไตรมจิต สดปลิดแปลง จึงแสดง อาศูร มาทูลเอย ๑

๖ คำ (นมว่ามนรักใคร่ไรกะมัน ขี้ข้าออกพรรณนั้น ดีแล้วเอา
 เป็นสงบกกันเสียที่ เจ้าปลาตพระทัย รู้ว่านมคงไปชู้ ดักคอแรกไม่รับ
 ครั้นทรงอ่านหนังสือให้ฟัง ยายหน้าเสียส่อนรับเป็นสัจย์ ยิ่งห้าม
 พระนางก็ยิ่งเร้าให้ช่วย นมว่าหนังสือก็ได้แล้วพอมั่งเถิด ตรัสว่า
 ไม่ได้พบไหนชีวิตจะรอด สงสารเนร นมว่าประทานเงินก็พอ เมี่ยมัน

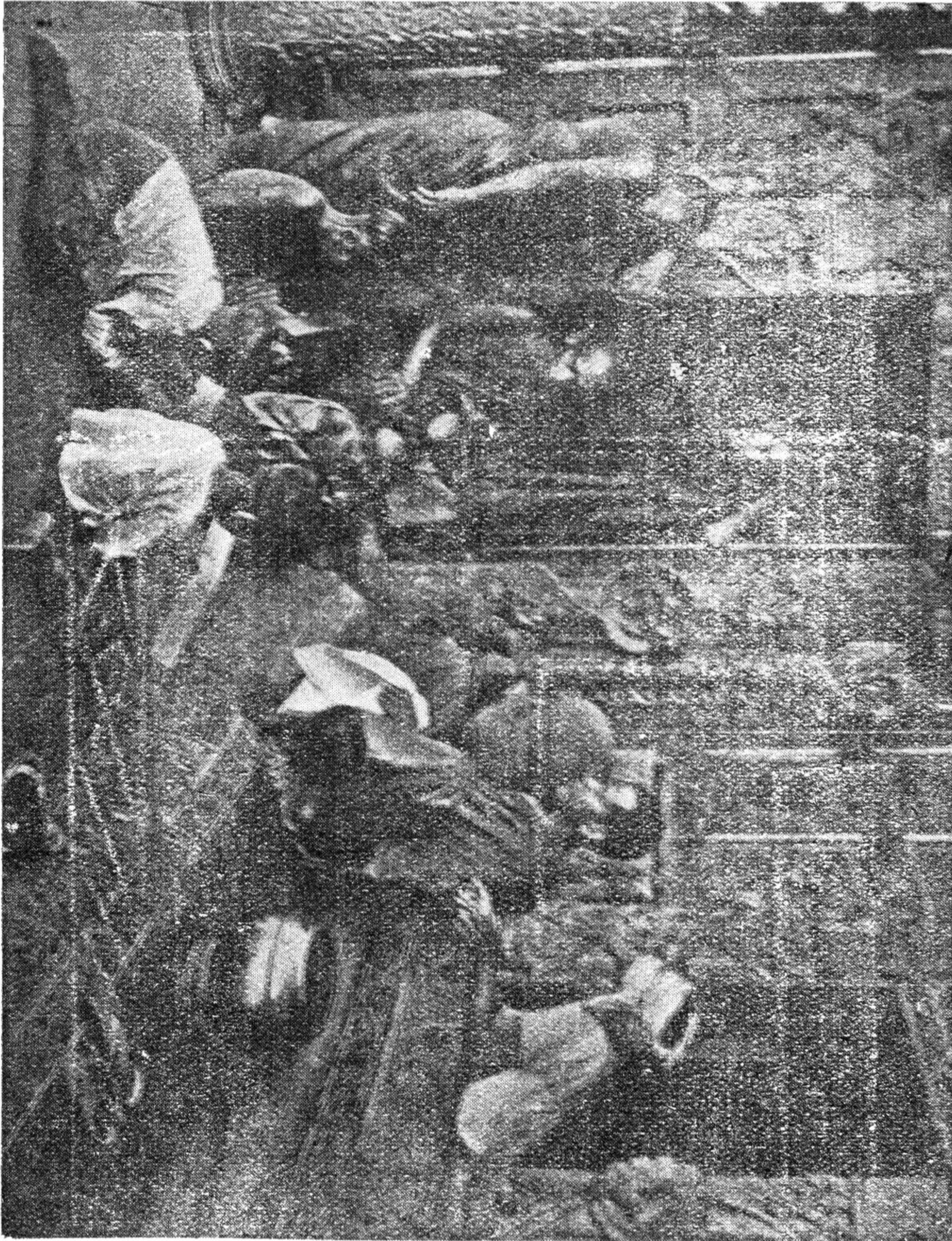
หาได้ถมไป นีพอมันศึกก็ได้แม่หม้ายโยมอุปะถากแม่ลูกอ่อนอยู่แล้ว
เจ้าไม่เชื่อ ลงท่ายนมก็รับว่าเหลว)

พม่าเหว ๑ (งวยบ้วย) นมไม่ช่วย งวยบ้วย ป่วยไม่^{ขึ้น}ฟัน สุดจะ
ฟัน ใจพราก จากเพื่อนหวัง

ช่วยหว่านล้อม ปลอมพา มาในวัง แม่นมสั่ง เวชลูก อย่าผูกเคื่อง ๆ
๒ คำ (นมตบอกลาง น้อยใจ ดำริห์นอกกรือตอไรรุนแรงถึงเพียงนี้
เจ้าก็ตรัสใจจริงว่าฉันรักเขาเสียสุดสวาทขาดใจแล้วนิมนเอย นมสง-
สารเลยร้องไห้)

พม่าพาว ๑ (งวยบ้วย) กำลังหนุ่ม ชุ่มชวย สวยจัง⁺จัง เหมือน
ผู้หญิง รุนสาว เนื้อขาวเหลือง
ปลอมเป็นหญิง ถึงวัง ไปรอบเมือง ใครจะรู้^{รู้}เรื่อง เป็นไม่มี
พอถูกพบ สพสม อารมณ์รัก แล้วถึงจัก จากไป ไม่^{รู้}จู้
นี้ต่างรัก แล้วก็ต่าง ห่างอย่างนี้ สงสารชี วิตเขา จะเศร้าปอง
(นม) ตายจริงตาย ร้ายใหญ่ ใจประสงค์ ถึงเสียองค์ กะอายไพร่ ยาย
สยอง
แม่เป็นหงส์ หรือจะลง ในตมดอง ขนลุกขนพอง นื่องกษัตริ์ อย่าหัดชน
(งวยบ้วย) เป็นมนุษย์ สมมุติหมาย ยายอย่าเพื่อ ล้วนเสมอ ศักดิ์ศรี
ไม่ตรีผล

ใจลูกรัก เขาก็รัก สักกมล ร่วมระคน ตามรัก จักเป็นไร
มิใช่ร้าน ชานสังวาส ประดาษศักดิ์ นี่เพราะรัก ชายหญิง สิ่งวิสัย
แม่มมเวท ะนาลูก โปรดผูกใจ ช่วยออกไป พาเขา ปลอมเข้าวัง ๆ

พระสงฆ์เจ้าพม่า สอนหนังสือศิษย์ในกุฏิ.

๑๐ คำ (นมไม่ปลงใจ เจ้ากรรมเสงวิงวอน ลงท่ายสัญญาว่าพบกัน
กันเดียวแล้วให้กลับไป นมว่าต้องรอให้ผมยาว เจ้าจัดเครื่องแต่งตัว
มีผมซ้องสำรองไว้ให้ หายประจวบร้อมย่องได้)

พม่าเชว ๑ (งวยบ้วย) นี่และเห็น ใจนม สมแม่เลี้ยง รักลูก
เพียง แม่ตัว มุ่นมัวหวัง
จะให้ลูก สุขสบาย หายอ้าปลั่ง ความทุกข์ครั้ง นรุด ลูกสุดแล้ว ฯ
๒ คำ (กอดนม ๆ หน้าเสียเบ้ไปเบ้มา ทูบอกชกหัวร้องให้โฮ โทม
กอดเจ้าหญิง ก็พอ -)

บิตมาน

องกัที่ (๓) ๒๓ (กล้ำปลอม) ฉากถนนหลวง เห็นกุฎีที่ปัก
ชูชอบัณฑิต ตัวละคอนมี มองชูชอนั่งหน้าเสรำ จูบพระอักษร
เจ้าหญิงทูลหัวอยู่

พม่าชลา ๑ (ชูชอ) เจ้ายอดสวย งวยบ้วย แม่ทูลหัว ชูสิ้นกลัว
โทษภัย เหมือนได้แก้ว
มาทูลเกล้า เข้าเย็น เห็นว้าว
คงไม่แคล้ว สมสวาท กอดบาทชม
จะนั่งนอน ข่อนจิต คิดถึงเจ้า
คณิงหา อูราเรา โฮยแพ้ผม
ไม่มีใครยาว สาวสวรรค์ จะบรรทม อยู่เอกา นาระบบม อารมย์ช่วย ฯ
๔ คำ (คล้ออักษรอ่าน)

อ่านพม่า ๑ (ชูชอ) นมัสการ เณรน้อย กลอยชีวิต มิตรระจิต
มิตรระใจ อาลัยสวย

พี่ชู่ชอ หน่อมนุ ค่องวยบ้วย
 พี่รักน้อง ปองบาก ฝากชีวิต
 น้องคิดถึง รำพึงพี่ ทุกวัน

บุญจึงช่วย สมเช่น ได้เห็นกัน
 น้องแจ้งจิต สองเรา เคล้ามิ่งขวัญ
 สองใจยัน ใจประวิง จริงไหมเอ๋ยฯ

๔ คำ (อ่านแล้วก็จูบ ๆ แล้วก็ทูลหัว แค้นผมไม่มีใครยาวทนใจ เอา
 ยาสาบ ยายนมกระเดียดกระบุงออกโกรธบ่นตบตับตรงเข้าไปหา ว่า
 พุดไม่เชื่อจะรันเข้าไปหาตาย ชู่ชอเถียงว่า เกิดแล้วก็ต้องตาย ตาย
 สบายใจเต็มใจตายโดยยินดี เมื่อไรจะตายได้อย่างนี้ นมว่าจะพาหัว
 ยายไปด้วย ให้ใส่ช่องแต่งตัวปลอมเป็นหญิง เห็นคนกรายมาหลม
 เอาผ้าคลุมหัว นมบ่นกะปอดกะแปดไม่หยุด ครั้นแต่งตัวแล้ว ยาย
 สอนให้พุด จุมมะ แทนจุนดอ ถ้าทูลเจ้านายให้เต็มพญา ให้ขานว่า
 อะเมนดอเมื่อยะอะไตมา หรือมัลลลาหว่า หรือมีาพญา หักกิริยา
 พलगายก้อดหัวเราะหู่ทั้งทุกข์ไม่ได้)

พม่าแปลง ๑ (ใน) ชู่ชอแปลง แต่งกาย กลายเป็นหญิง เพื่อน
 งามพรั่ง ยิ่งอย่าง นางรูปสวย

ปากจิ้มลิ้ม ยิ้มขยด ระทระทวย ยายนมงวย งามชม นิยมงาม

(นม) กระนั้นน้ำ เมนตรามี่ เทวีสวย โฉมงวยบ้วย งามงอง หลงสุดด้าม

(ใน) ยายนำหน้า พงาปลอม ค่อยต่อมตาม พยายามปิดบัง เข้าวังในฯ

๔ คำ เชิดฉิ่งพม่า (พวกเจ้าชู่เห็นเคาะเคาะแกะยายโกรธ อุโปไฮล
 บางท่านเห็นอลืมอะเหลี่ยกระหึ่มยิ้มย่องเฆาะ ยายขู่ว่าข้าหลวงแม่
 เจ้าชีวิตมิพญาญี่ เหล่านั้นต้นตะกายเลียง) ปิดม่านฆ่าเวลาครู่หนึ่ง

เมื่อเปิดม่าน ฉากลานราชวังขึ้นในใช้อย่างองกัที่ ๑๖ ตัวละคอน
 มียายนมพานางปลอมเข้ามา คนตรียังทำเพลงฉิ่งพม่าอยู่

พม่าเห่ ๑ (ใน) ยายชรา ตกประหม่า พางกเง็น แข็งใจเค็ร
ตามรัง คืดหลังไหล่

ชาววังเห็น ไม่เว้น ว่าหน้าใคร ชมชู้ขอ พรอไป ยายใจปลิว
เค็รกกัก มุ่งตำหนัก พระน้องนาง ออกผางผาง ใครทัก แกชักฉิว
พ่อหนุ่มแปลง แกล้งจรีต เค็รกรัดนิ้ว ยายหน้านี้ว กระชุ่นไล่ไปตบั้น ฯ
๔ คำ เพลงฉิ่งพม่าอีก (มะเอแลชาววังมาพบอยากเข้าไปรู้จักทักทาย
ยายตบัตตูปอง ที่ขัดไม่ได้บอกว่า หลานมาเยี่ยม บ้างชวนไปถวาย
ตัวแม่เจ้าอยู่หัว ยายกระซิบสอนว่ากลัวไม่ยอม จะกลับไปอยู่บ้าน จน
จะลับตัวก็ -)

บิตมาน

องค์ที่ (๔) ๒๔ (ยอมตาย) ฉากอย่างองค์ที่ ๒๒ ตัวละคร
มี เจ้าหญิงงวยบ๊วย คนตรีทำเพลงวังเวง ข้าหลวงออกมาพาลกริ้วไล่
พระเนตสร่าย เค็วลูกมอมอง ฯ รำไป เค็ว ๆ ก็แต่งพระองค์ เค็ว
ก็มองอีก เค็วก็หยิบจดหมายออกมาทรง เค็วก็ทรงจูบอักษร
เค็วก็สท่อนพระทัย เนตชเง็ตลง

พม่าล่อย ๑ (งวยบ๊วย) วันนั้นหนอ ชู้ขอ ชลอรัก ถึงตำหนัก
วังใน สมไฟฝัน

ไฉนละหนา จนเวลา จะสายัณห์ ไม่เห็นขวัญ ใจลลาย หรือยายเกรง
หรือเกิดความ ตุ่มตาม ลูกตามผิด เขาจับทิต จับนม ไปข่มเหง

(ใน) ยิ่งยามเย็น ยิ่งไม่เห็น ยิ่งอลเวง (งวยบ้วย) นวยเสียบเพลง
พลาตปอง ละน่องต้าย ๆ

๔ คำ (ชเง้หา พอเห็นนมพาพิศพลอมคลานเข้ามา)

พม่าหวี ๑ (ใน) โฉมงวยบ้วย ระทวยองค์ ทรงวิโยค พอชโงก
เห็นพิศ ไม่พิศหมาย

พระทัยปึก ระทึกระร่ว ไปทั่วกาย ข้างฝ่ายนาย ชูชอ ก้อร่อยม
คลานเข้าเฝ้า น้อมเกล้า เจ้ายอดรัก ทำเมียงพักตร์ ดัดจริต ฤทธกรุ่ม
กรุ่ม

สองหนุ่มสาว ฝ่ายอารมณ์ หวังชมชิม ยิ้มกระหยิ่ม ทรวงมอง กันสองรา
๔ คำ (นมกำขับพรุ่งนี้ต้องรีบกลับออกไปเสียแต่เช้า ยายจะออกไป
กันคน นึกถึงเจ้านายของตัวจะเสียศักดิ์กร้องให้ชเง้ แลเห็นงามสม
กันก็ยิ้มทั้งน้ำตา กำขับแล้วกำขับเล่าแล้วก็ออกไป)

พม่าสรวล ๑ (ใน) เจ้าหญิงสวย งวยบ้วย งงงวยจิต ชื่นชีวิต
ซิดชาย ที่หมายหา

น้อมยิ้ม พร้มพักตร์ หน้าอุรา พระโลมา สยองกร นอ่อนอาย
หนุ่มชูชอ กล่อคนอง มองคนหมด ค่อยกระถด ลั่นदान แล้วคลานสรวาย
โถมกอดองค์ อนงค์นอ่อน ช้อนพระกาย ชื่นตักชาย สุขชม เสียบสม
รัก ๆ ๔ คำ

พม่าเห่ ๑ (ชูชอ) ถึงจะตาย ไม่เสียตาย ชีวิตนิค ได้ไชยซิด
ชื่นอารมณ์ สมสมัค

แท่นบุญ อุ่ณเกศา สวามิภักดิ์ ถึงทราศักดิ์ สวาทหวาม มิทรามเลย

(งวยบัว) ดุซึเอ้า เข้ากอด เลี้ยวตลอดคว่ำ เขาชวนมา ทำเช่นนั้น หรือ
 พี่เอ๋ย

ประสาธรัก กันก็จัก ใคร่คุ้นเคย นี่สร่ายสอด กอดเกย รำคาญใจ
 (ชุชอ) ประทานโทษ โปรดอภัย ใจรักขอด มิให้กอด สมรัก หักไม้ไหว
 ขอจุมพิต เกิดผิด ร้ายอย่างไร ทำโทษให้ สมโทษ โปรดเมตตา
 (งวยบัว) เห็นเขารัก ละยั้งหนัก ไปเจียนนี้ พุดดีดี โอนอ่อน ก่อนสน่า
 นื่องก็รัก ไซ้จะรัก แต่เอกา เป็นวาสนา จึงสม อารมณ์ปอง ฯ
 ๘ คำ (ชุชอว่ากริ้วว่าจูบว่ากอด ก็โปรดจูบโปรดกอดชุชอเสียบ้าง ก็
 แล้วกันจะได้หายกริ้ว เจ้าก่อนยิ้ม เลยชมพระพักตร์เลจูบเอาจริง ๆ
 ด้วย ชุชอว่า ยังงั้นต้องหายกัน กริ้วอีกไม่ได้)

พม่าอาปุ ๑ (ใน) สองคู่รัก ร่วมรัก สมัคจิต ชื่นชีวิต สเร้งขวัญ
 กันทั้งสอง
 สาวชบโหล่ ชายหนุ่ม อุ่มประคอง กอดตระกอง เกยปราง พ่างจะกลืน ฯ
 ๒ คำ โลมปีดมานครุหนึ่ง

เมื่อเป็ดมานใหม่ฉากอย่างเดิม ตัวละคอนมี เจ้างวยบัวแมนตรามี
 นอ่อนชูชออยู่ในฉาก

พม่าตงคียก ๑ (ชุชอ) บุญชูชอ ก่อไว้ ชาติไหนนั้น ชื่นสวรรค์
 ทันทา ชื่นชื่น

ถึงต้องตาย ขอถวาย ชีวิตยืน ไม่ขอคืน เคาหา นิราองค์
 (งวยบัว) ไม่เห็นจัน รักกัน ตายด้วยกัน ชื่นช้วน ชื่นอารมณ์ สม
 ประสงค์

เห็นพอปีด มิได้ ไครทนาง มาเจาะจง สืบจับ ความลับเรา

(ชูชอ) อยากซื้อผ้า ใคร่พา กันยาเร่ หนีจากจันท์ มั่นทเล เหม่งเขา
แถบย่างกุ้ง มะระเหม่ง เหล่งลำนนา หรือเลยเข้า กรุงสยาม หมด

คร้ามภัย

(งวยบ้วย) คิดก็ชอบ แต่จะลอบ ไปต่างด้าว ต้องปิดข่าว ทุกผู้รู้ไม่ได้
ทั้งต้องเตรียม เงินทอง สำรองไป พอจะได้ เลี้ยงตัว ไปชั่วตาย ๆ ๔ คำ
(ปรึกษากันว่าจะรออยู่จนจัดเรียบร้อย จึงจะลอบหนี แล้วยกหนึ่ง
เข้าหยอกกัน นมออก)

พม่าฮิด ๑ (นม) ต้องรีบฉะ อ้ายทิต เกรงผิดพลั้ง ออกจาก
วัง เร่งร้อน แต่ก่อนสาย

ใครรู้ไป เกิดไข้ ชั่วหลังลาย ดาพจะปาย คอกะจุก หุยกกล้วย
น้ำเสียดาบ สายกษัตริย์ หัดสมรศ ชายทรหส นึกมา จนสร้าหัว
ต้องปิดเขา เพราะเจ้า นายของตัว ถึงได้ชว นึกว่าฝัน แล้วยกนี้ ๆ
๔ คำ (กระแอมไหลเข้าไป ต่างถอยห่าง เร่งให้รีบกลับ ผัดยาขี้
ไม่ยอม ครั้นเจ้าหญิงวิงวอนยายก็สท่อนใจออกมา เกริ่นว่าไม่ทรง
สบายใครอย่ากล้ากราบเหนอ เข้าโรง มีข้าหลวงสองนางจะไปแต่ง
เครื่องพระสำอาง นางหนึ่งคลานเข้าไปเห็นสดุ้งตกใจถอยมาซุบซิบกัน
แอบดู นมผ่านออกมาเห็นท่าไม่ชอบกลไ้ ว่าให้บรรทมตื่นเสียก่อน
จึงให้เข้ามา เข้าไปทูลว่า ให้เสด็จออกเสียบ้างกันคนสงสัยก็จำตาม
มะเอเคยมาเล่นก็มา ไม่มีใครรแวงว่าเป็นตัวพรายกระซิบต่างเอาแต่ล่อ
ชูชอกก็กล้อออกมาผสมกะข้าหลวงสาว ๆ ด้วย พุดพลั้งไปเป็นพญา
จุดต่อที่ไรข้าหลวงคอซันก็กลบเกลื่อน)

พม่าสลด ๑ (ใน) เจ้างวบบัว ระทวยองค์ ทรงกระดาก เห็น
คนมาก ผากอุรา สร้างวี
ยังเขาคู ชูชอ ฝ่อฤดี ด่วนเสด็จ เข้าที่ วิสูตรบั้ง ๗ ๒ คำ
(ข้าหลวงพากันรุมทักทายชูชอซึ่งตั้งชื่อว่ามะเจียน ๆ พุดพลั้งบ้าง คน
รุมรักซึ่งสอนธรรมเนียมชาววัง ชวนอยู่ ชูชอว่าไม่อยู่จะกลับไปบ้าน
มะเอมาแอมมอง เจ้าทอดพระเนตรเห็นพาลกริ้วว่าหนวกพระกรรมจะ
บรรทมกลางวัน ไล่ข้าหลวง ครั้นชูชอจะไปตามเขาแก้สงสัย ก็ทำกริ้ว
ตรัสให้มาถวายอยู่งาร ชูชอทำกลานตัดจรีต ครั้นลับคน เด็ดสร่าย
อาจ ตรงเข้าไปสรว่มกอดจูบ เจ้าหญิงชบบ่าก็พอ -)

ปีติมาน

ชุดที่ ๗ เกิดความ

องค์ที่ (๑) ๒๕ (พราयกระชับ) ฉากอันเตราชอุทยานในราช-
วังกรุงมณฑลอย่างองค์ที่ ๘ ตัวละคอนมี นางสนมกำนันถอดเสื่อ
นอกนั่งคุยกันเพลิน ดนตรีทำเพลงวังเวง พอเสียงกระดิ่งเงินสนร่ว
ต่างรีบสรวมเสื่อแต่งตัวหมอบเข้าระเบียบ พระสี่ปอ กับไทสุ สุภ-
ยะลัดเสด็จออก ประทับพระแท่น

พม่าช่วยเล ๑ (ใน) พระสี่ปอ หน่ออนริสร พิศิณฐ์กษัตริ์ สุภยะลัด
มเหสี ทวีหวัง

จะบำรุง กรุงพม่า รักษาวัง

เจริญดัง อุภัยะราช มุ่งมาทปอง

พระร่วงชม สนมเสน่ห์ พระเทวี ก็ไม่มี บาดหมาง ระคายข้อง
 ไม่คิดกลับ ลับลม คมคนอง ชักร่านหมอง มีเรื่อง ขุ่นเคืองกัน ฯ ๔ คำ
 พม่าเขว ๐ (ศุภยะลัด) พระพี่เจ้า ไยมิเคล้า นักสนม ผ่อน

ภิรมย์ รื่นสเร้ง บรรเท่งขวัญ

ประเดี๋ยวนี้ มีเรา อยู่เท่านั้น จะป่วนปั่น อารมณ์ มุ่นกรมตรอม
 ขนิษฐน้อย งามบัวย เชอสวยสุด กำลังผูก ผ่องภิรมย์ สมถนอม
 น้าบรรโลม โฉมเฉลา เป็นเจ้าจอม เกิดจะช่วย หวานล่อม ถวายเอง
 (สี่ปอ) เดียวจะเป้ง เร่งขึง เกิดหึงสา ถึงเชษฐมา นาสท้าน หาญข่มเหง
 พืชเกียจ เกลี่ยคบาป ออกหลาบเกรง อดเวง วุ่นวาย ระคายใจ
 (ศุภยะลัด) ประทานโทษ แล้วมิโปรด ยกโทษกรณี ยังตรัสย้อน ข้อน
 ว่า น้าหมั่นไส้

โปรดน้องหญิง แล้วจะนั่ง ทิ้งไว้ไย น้องรักไม่ ไฟฟุน ทูลสัญญา ฯ ๕ คำ
 (ลงท้ายพระสี่ ปอกลับถูกพระอารมณ์ พระนางตรัสสั่งแม่ท้าวให้ ไป
 เชิญเสด็จเจ้าหญิงงามบัวยเมณฑรามัจฉา มาเฝ้า พอแม่ท้าวมาทูลว่า
 เสด็จมาแล้ว พระนางศุภยะลัดก็สทิตพระภรรดาพักษ์ให้ ไปรับรอง
 ขับพระสนมนางแลเสด็จหลบเข้าข้างใน เหลือไว้ให้นางพอรับใช้
 พระนางงามบัวยเสด็จขึ้นมาถวายบังคม หมอบอยู่ห่าง นางปลอมเชิญ
 หีบพระสลาทลงตามเข้ามาหมอบต่อพระองค์ไปด้วย ข้าหลวงนอกนั้น
 นั่งพักอยู่ไกล มะเอนามั่งคุดอยู่ด้วย พระสี่ปอเสด็จลุกมาตรัสเชิญ
 พระน้องนางไปประทับในซุ้มไม้ที่รโหฐาน ข้าหลวงปลอมเร่ตามซิด
 ทิดพระองค์ไป แต่มิกล้าก็ซังกหมอบอยู่ห่างหน่อย)

พม่าอันอื่น ๐ (สี่ป้อ) เธอทราบไหม พี่ให้ เชิญมานี้ เพราะพี่มี
เรื่องเล็ก จะปรึกษา

เป็นความลับ ประองตอง กันสองรา เชิญขึ้นมา ร่วมอาสน์ ขยาดไย
(จับพระกรจุ พระนางไม่ขึ้น ข้าหลวงปลอมแค้นฮึดฮัด) ทุกวันนี้
พี่เธอเพียรรัก หวังใจจัก ปลงจิต พิศมัย

ศุภะลัด ตรัสอนุญาต ไม่มาทัก ไข่อื่นไกล พี่น้อง สมครองกัน
(งวยบ้วย) ประทานโทษ โปรดเกล้า อย่าเข้าตรัส น้องต้องขัด เต็ม
แรง อย่างแข็งขัน

เคยอย่างไร โปรดเลี้ยง แต่เพียงนั้น อย่าพัวพัน เลียมเล่ห์ เสน่ห์เลย
(สี่ป้อ) นิจาเจ้า เผาตรัส ตัดสวาท เราสมชาติ สมสวय งวยบ้วยเอ๋ย
พี่ไม่รัก แล้วมีพัก มาวอนเชย เสียแรงเอ๋ย ฉออ่อนว่า จงปรานี ฯ ๘ คำ
(พระนางบัดปลักไสยามพระเลียมลามกอดรัด พระสนมต่างเลี้ยงหมด
ข้าหลวงปลอมฮึดฮัด พระนางสับัดหลุดเล่นหนีไปเสียเฉยๆ ตรัส
เรียกก็มีพักรอ พระสี่ป้อเกื้อ ประทับฝันพระขนองนึ่งมึนอยู่)

พม่าบอน ๐ (ข้าหลวง) มะเอเอ๋ย เคยไป ในตำหนัก มะรู้จัก
คนสำคัญ มันไหมนี่

ขอมะเจียน เพียนเผ็ด มีเม็ดดี ไข่สัตรี ปลอมเล่น เป็นผู้ชาย
(เอ) ชายหรือหญิง อย่างไร ไข่ธุระ ไม่เห็นจะ เกี่ยวข้อง ต้องสอดสร่าย
(ข้าหลวง) เขาตัวโปรด ตัวเปื่อง เรื่องแยบคาย มันแสนร้าย อดสุ
ชู้นางฟ้า

(เอ) ผู้หญิงนี้หนะ มะนั้น วันไปเจอ หมอบเป้อเหลอ ใส่ความ หยาม
เขาน่า

(ข้าหลวง) มิเชื่อไป ดูเถอะมะ เมื่อจะมา ทราบรับสั่ง ให้หา แม่นวายน
๖ คำ (เล่าว่ามันเป็นขู้ของงวยบ้วยเมณฑรามิ พอรับสั่งให้หาว่าบา
ยรินทร์ทอดเสน่ห์ มันพกมิดถือหีบพระสลาตามขึ้นมาด้วย กำชับอย่า
ให้พูดไปจะเกิดความ มะเอทำเชอรับสบถให้ พอข้าหลวงอีกคนหนึ่ง
วิ่งมาบอกว่า พระนางงวยบ้วยเสด็จกลับแล้ว ทรงพระกรรแสงไป
ด้วย หันมาว่า นั่นแหล่ล่าหล่อน แล้วก็วิ่งเข้าโรงตามไป)

พม่ากระหยิ่ม ๑ (เอ) อีนเอา กำนัล รางวัลใหญ่ มาบื่อนให้
เป่งเป่ง เก่งใจหาย
จะต้องตาม ไปดู รู่แยบคาย สมอบาย ได้น้ำ คราสำคัญ ฯ ๒ คำ
(วิ่งเข้าโรง ไทสุสุกยะลัดเสด็จออก แอบมองเห็นพระสามีประทับ
เจ้า เข้าไปทูลถามว่า ๆ กระไร ตรัสขึ้น ๆ ว่า ไม่ตกลง เขาไม่
รักพี่ เสด็จลุกขึ้น พระมเหสีทูลถามจะเสด็จไหน ตรัสว่า จะไป
เที่ยวเตร่เล่นหน้อยเลยเข้าโรง พระนางทรงพระสรวล)

พม่าฉงน ๑ (สุกยะลัด) นี่ยังไง กันเหนอ ไม่เอออวย นื่อง
งวยบ้วย คือตั้ง ทำงั้ง

คงเจตนา มารยา ไปอย่างนั้น	ไม่รู้ทัน หญิงรุ่ม วุ่นท้อแท้
พระสี่ปอ เทียวหนอบ เคยมี	ไม่พอใจ สตรี ทั้งสาวแก่
ทุกผู้หญิง ถึงโลด โขยดแล	แต่กลัวแม่ เสืออยู่ ไหมดูเอา
นีกอีกที่ กิดไปอย่างหนึ่ง	เดี๋ยวจะตั้ง เสน่ห์ครอง เป็นของเขา
นีกอีกที่ กิสงสาร ไม่บันเบา	ไม่รู้เท่า เล่ห์ลิก ศักสตรี้ ฯ ๖ คำ

(กำลังตรอง มะเอแอบมาหมอบให้ให้ตาอย่างผล็พลาม ไทสุรู้ที่
จับสนมกำนัลเสีย พอว่างคนกรากเข้าไปชิด)

พม่ายะโละ ๑ (เอ) ทรงทราบไหม ทำไม นะไทสุ งวยบ้วยน้อง
นางดู เคียดพระพ

ทรงหวานล่อม มียอม มียืด เรื่องมันมี ร้ายกาจ อนาคตัน
(ศุภยะลัด) เธอเห็นพี่หึง จังมารยา ไม่เชื่อบา เยนทร์ถนอม เป็น
จอมขวัญ

กูรู้เช่น ไม่เห็น อัจฉรย์ เหตุเท่านั้น ต้นถนอ อีคนเคอะ
(เอ) ไม่ใช่ไม่ใช่ ไม่ใช่ ดอกไทสุ อย่าเพ้อคุณ มะเอ เขวไปเถอะ
จะอิลุม ตามตาม เกิดความเลอะ จูมะเจอะ อาเภท เหตุน่ากลัว ๆ
๖ คำ (ครั้นตรัสซักก็ทูลว่า ทงวยบ้วยเมเนตรามีไม่ปลงพระทัย
เพราะคบชู้ปลอมมาไว้ในตำหนัก ตั้งช่อมะเจียนปลอมเป็นหญิง เมื่อ
นั้นก็ตามเสด็จขึ้นมาจากหน้าที่นั่ง พระนางตรัสเรียกพระสนมมาซัก
ว่า งวยบ้วยเมเนตรามีพาข้าหลวงเข้ามาด้วยจริงหรือ ก็ว่าจริง กริ้วว่าเง
ไม้ไล่ ก็ว่ากลัว ตรัสไล่ไป แลซักมะเอ ๆ ก็เล่าตามเป็นมา ว่าตัว
ย้อนไปมองที่ตำหนักเห็นกอดกัน แลหึงบาเยนทร์ ว่าขึ้นปล้ำจะแทง
เสีย ชูมันส่อนมีดมาด้วย เต็มฝอยตามแบบ ถวายทานบลถ้าไม่จริง
ให้ตัดหัว พระนางเสด็จไปหยิบถุงเงินมารางวัลหลายร้อยรูปี๋ ยังแถม
สร้อยเพชรอีก ๑ สายด้วย มะเอดีใจเกือบตายเลียงแอบไป ตรัสใช้
พระสนมไปเชิญเสด็จพระสวามีไปสวนมา)

พม่าพิโรธ ๑ (ศุภยะลัด) เอรวังดังสร่วม หละหลวมนัก น่า
กลัวจัก รุมมะตุ้ม เป็นหลุมชั่ว

อ้ายผู้ชาย ร้ายแสง ลอบแปลงตัว เข้ามายั่ว ยุ่งชู้ อยู่ในวัง
แม่ขบถ ทรยศ บาเยนทร์หมาย จะทำร้าย มิขยุ่ม หมดคุ้มขัง

ไปตามละ โคงคอ อัยารอรั้ง อังรับสั่ง รักษาองค์ ด้วยตรงมา ฯ
 ๔ คำ (เถ้าแก่รีบไป พระสนมกลับมาทูลว่า ลั่นเกล้าลั่นกระหม่อม
 ไม่ได้ประทับอยู่ในอุทยาน พระนางตรัสว่า คงเสด็จออกข้างหน้า กริ้ว
 หมุนไปหมุนมา พอตอดพระองค์ลงสท่อนพระหฤทัย ก็—)

บิตม่าน

องค์ที่ (๒) ๒๖ (รีบตัว) ฉากในตำหนักเจ้าหญิงวรวัยเมน-
 ทรามืออย่างองค์ที่ ๒๒ ตัวลคอนมี ชูชอกกับเจ้าหญิงวรวัยเกล้าคลั่ง
 กันอยู่ในพระฉาก คนตรีทำเพลงฉิ่งพม่า พระสี่ป้อมเหลียวลือกเล็ก
 ย่องยิ้มกริ่มกริ่มเข้ามา

พม่าแซ่ ๑ (สี่ป้อม) เอ้ตำหนัก รักษาพวกข้าหลวง คงไม่กล้า
 ละลาบละล้วง เสออะหน้า

หรือเขารู้จัก แอบลักมา หาเมนตรา มิน้อย พลอยเหนียมตัว
 ขึ้นเร่เล่ห์ เสน่หา บนปราสาท เกรงอำนาจ ต่อแย แม่อยู่หัว
 ถึงแสนรัก ไหนจัก สนิธนัว เพราะเจ้ากลัว โทษภัย ไม่ไยดี
 มาตำหนัก เห็นจัก ประนอมจิต ได้ ชื่นจิต เชยประคอง พระน่องพี่
 เจ้าวรวัย สวयरระรัน ชื่นชีวี ปานฉนี้ เห็นพระน่อง อยู่ห้องใน ฯ

๖ คำ (ทรงกระแอม เจ้าหญิงจำพระสุรเสียงได้สดุ้ง ให้ชูชอหมอบ
 ถวายอยู่ารพัดทำบรรทมหลับ พระสี่ป้อมย่องเข้าไปตรัสถามบรรทม
 หรือ ชูชออีกอีกไม่กล้าทูลตอบแต่แค่นั้น ยิ่งพระโณมสรวนทอดยั้งฮึด
 ฮึด พระนางสับัดหนึ่มานั่งชิดชูชอ ถวายบังคม พระสี่ป้อมเก้อ เลย
 ประทับเข็นอยู่บนพระแท่น)

พม่าอ้อยอิ่ง ๑ (สัปอ) ความจริงใจ ใจเกล้ง แสลงรัก นำ
ประจักษ์จิตพี นัณ

เอาแต่ฉิว กริ้วตรัส ตัดอาลัย พังใจ มาง้อ ขอบมา
ถึงชั้นใจ ไม้ไป ปราสาทบน จอมกมล เนาดำหนัก จักมาหา
เชิญประทับ บนนี้ กับพียา เฮ้อข้า หลวงอะไร ไปให้พ้น ฯ

๔ คำ (ชูชอกัมหน้ำฮัดเสียไม่พึงรับสั่ง เจ้าหญิงทรงพระกรรแสง)

พม่าพ้อ ๑ (งวยบ้วย) พระกรุณา แล้วย่ามาชมเหง นื่องแสน
เกรง บารมี หมดที่ต้น

แทรกดินได้ ก็จะไป ลำพังตน สูดผ่อนปรน เสน่หา โปรดการุญ
พระเป็นพี รักเหมือนพี ไม่มีคิด เชิงสนธิ เวียนวก ลามกมุน
ขอพึงสอง มเหสี ผู้มีบุญ จลองคุณ บาเณทร เป็นจันทาย
(สัปอเลือนองคัลลงมาชิด ตรัส) เสียแรงรัก สัมคมา หาถึงห้อง
จะปล่อยนื่อง พ้นมือ อย่าคือหมาย
(กอดไขว่คว้านางบัดแรง ๆ แล้วย้าพลัก สัปอ) นื่องนารี ตัวพีสี่เป็น
ชาย เหมามาชมเหง คเนงร้าย ก็ใส่ความ

(งวยบ้วย) อไรนี้ สัปอ ขอเสียที่ ขึ้นเข้าซึ้ง จ้วงจาบ ทำหยาบหยาม
จะเป็นไร เป็นเถิด ยอมเกิดความ เลือดมิตราม องค์พรู ก็ดูเอา ฯ
๘ คำ (โดดมาคว่ำขุด น้ำดอกไม้ เทศที่เครื่อง พระสำอางต้อยแตก
ครึ่งท่อนกำไว้ ข้างชูชอโดดไปเคียงองค์พระนาง มีมิดกำส่อนไว้ใน
เสื่อ พระสัปอทรงพระสรวลแค้น ๆ ตรัสว่า นี่พระนื่องไปเอาบ้าน
นอกที่ไหนมาหน้าตาออกสวย ๆ แต่เชื่อพิลึก ตรัสให้นั่งลง เขาไม่นั่ง
ก็ทรงพระสรวลเขิน ๆ เสด็จห่างออก)

พม่าคนึง ๑ (สี่ป้อม ป้อม) ท้ายเรือแจ้ว เอาแรง เข้าโหมหัก สง-
สารจ๊ก โทมนัส ขัดใจเร่า

ไม่ต้องขาม เพียรตาม มายั่วเย้า คงกลับจิต พิชัยทุเลา ลงสักรวัน ๆ
๒ คำ (ตรัสเรียก เฮ้ยข้าหลวงบ้านนอก เจ้าหญิงตรัสให้ไป ก็คลาน
มาถวายบังคม สี่ป้อมซักถาม มึงชื่ออะไร ทรงจับคางเชย ก็ไม่ทูลตอบ
เจ้าหญิงสวนร้องทูลตอบแทนว่า ช่อมะเจียน ตรัสว่าตำหนักนั้นรวยคน
สวย ๆ จริงหนอ แต่ข้าหลวงบ้านนอกก็ยังไม่ยอมทรงจับแก้ม ก็เอา
มือปิดแรง ๆ คล้ายตี พอพระสนมคลานเข้ามาบังคม สดุ้งพระทัยตรัส
ถามตามมาทำไมกัน ทูลว่ามีพญานาคให้เชิญเสด็จ ตรัสซักว่าธูระ
อะไร ก็ว่าไม่ทราบเกล้า ๆ ตรัสกำชับอย่าให้พูดออกไป แล้วก็เสด็จ
เข้าโรงทั้งอิหลักอิเหลื่อ ชูชอดูหมิ่นฮึดฮอดกะแทกกันนั่งลง เจ้าหญิง
แอบมอง ครั้นลับพระองค์แล้ว โถมมาสรวมกอดคอซุกดงແပတັກ
คนโปรดชมพระเศียรอยู่กับบ่า)

พม่าสาวออย ๑ (งวยบ้วย) ผิดชูชอแล้วไม่ขอ สวาทใคร หนะ
สองใจ เราประนอม ถนอมมัน

(ชูชอ) ข้าบาทยอม มรณาศ ขอฟาดฟัน ถ้าบาเยนทร์ หุนหัน พะลังใจ
ถ้าทูลเกล้า รักเจ้า ชีวติโน่น เปนขอโชน ชีพตน ทนไม่ไหว
ช่อสัตรี มีขอมี่ สวาทใคร นอกจากไต้ ชูล่องค่อนงค้งาม ๆ

๔ คำ (กอดจูบประคองเข้าข้างใน มีทันไรยายนมตกใจตัวสันกระหืด
กระหอบเข้ามา ข้าหลวงก็กะเล่อกะล่าเล่นเข้ามาเต็มตำหนัก มอง
ช่องพระแกลกกันซุกมุน นมทูลว่า ทหารมาล้อมตำหนัก ละโคงคอญ
เขามาโน่น ต่างตลึงงัน ชูชอลอยห่างหมอบปนข้าหลวง ละโคงคอญ

กับทหารออก เห็นเจ้าหญิงก็ถวายบังคม ตรัสให้ถามว่าทำไม เขา
ไม่ตอบ คลานเข้าไปคั่นหัว ว่าพระเสาวณีตรัสให้จับตัวอายชูชอ เจ้า
หญิงร้องกรีดตลิ่งซังก เขามองหาไม่รู้อยู่ที่ไหน ละโคงคอยมองทาง
โน้นทางนี้พียักทหารให้จับก็จับนางข้าหลวงผิดตัวนางร้องว้าย เทียวสุม
จับคนโน้นปล่อยคนนี้เสียงร้องจืดจืดกันเป็นระเบ็งเป็นหลายหน ละ-
โคงคอยสงสัยให้ทหารกุมข้อมือ ชูชอ ๆ ร้องหวีดทหารก็ปล่อยเสียอีก
ละโคงคอยชู้กข้าหลวง ในที่สุดให้พาตัวจึงจับได้ เขาจะเอา
ตัวไป เจ้าหญิงโผวมากอดคอชูชอจูบฟอด ๆ เขาสดุ้งนักร้าม
บารมี แต่ชูชอตลิ่งกลัวเสียหมดสติ ชะแม่มาเร่ง ละโคงคอยแจ้ง
ใจให้คร่าเอาตัวไป นางพญาผวาจะตามนมกอดไว้ได้พระสติทอดพระ
องค์ลงทรงสอนให้ ขณะนั้นแม่เท้าเยียมเข้ามา ข้าหลวงกระซิบถาม
ว่าทำไมอีกเล่า ก็ว่ามีพญาญีมีเสาวณีให้เชิญเสด็จ งวยบ้วยเมนตรามี
ขึ้นไปปราสาท ข้าหลวงร้องไห้โฮขึ้นดั่งลั่นพร้อมกัน ยายนมลมจับ
เฮ้อ ๆ ไทสุ งวยบ้วยกลับตลิ่งลุกขึ้นประทับยิ้มหยิ่งเฉย ก็-)

ปีติมาน

องค์ที่ (๓) ๒๗ (กล่าวอาญา) ฉากอย่างตอนที่ ๒๕ ตัวละคอน
มี พระสีป่อ ประทับทอดพระทรง พระมเหสีพระพักตร์นี้ว นางสนม
ก้านัลหมอบก้มหน้ากลัวตัวสั่น คนตรีทำเพลงเร็วพม่า ละโคงคอยนำ
ทหารมัตมองชูชอเข้ามาถวายบังคม กลัวเต็มทน ด้วยใจเสียแทบเป็น
บ้าเสียแล้ว

พม่าป่วน ๑ (ใน) พระสีป่อ ท้อมาก กระดากด้วย เพราะหลง
งวย เคา่ลุ่ม ข้อนชุ่มซำ

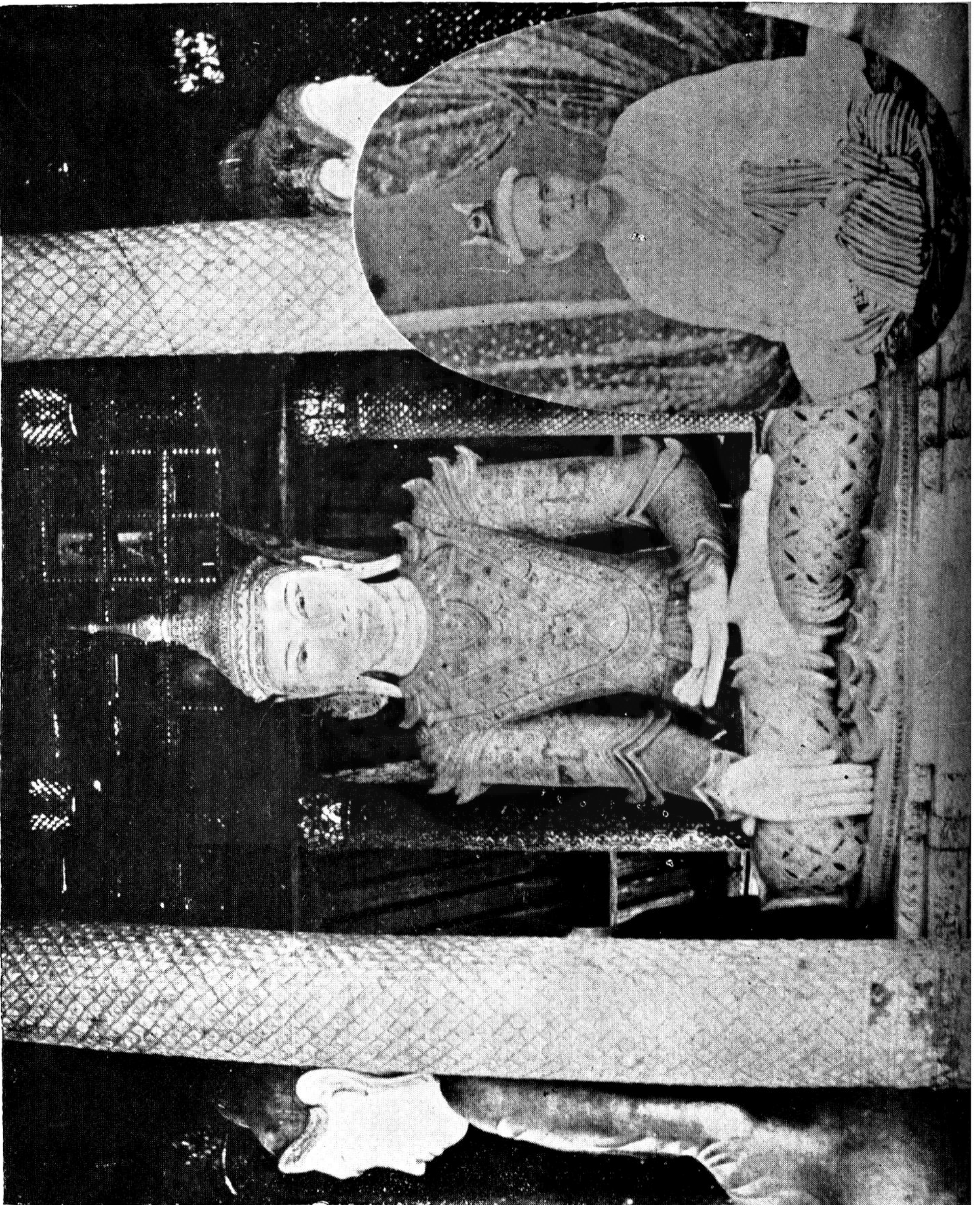
ฉุนนิตนิต คิตรงับ ให้ดับความ เสียดายงาม งวยบ้วย สวยสุดใจ
ฝ่ายไทสุ สุภะลัด ฮัดฮัดขิง เนตถิ่ง หุนหัน หมั่นใส่
ให้ละโคง คอญี่ รุ้ชักไซ้ ชูชอให้ การตาม ความอ้ายวน ฯ

๔ คำ (ว่าเห็นเจ้าหญิงงวยบ้วยเมณฑรามี่ปางเสด็จออกทรงธรรมใน ะ
วิหารก็ปลอมเข้ามา ไม่มีใครรู้เห็นเป็นใจ ตรงเข้าไปปาวมนตร์เสน่ห์
ทั้งจอมมืด ข่มขึ้นพระทัย ก็ไม่ทรงยินยอมจนบัดนี้ ตรัสขับก็ไม่ออก
ไปเอง ตัวอยู่กับพระมหาเถรธรรมะรักจิตเรียนมนตร์เสน่ห์ในสำนักนั้น
พระมเหสีตรัสให้สั่งการนิมนตรัมหาเถรเข้ามา เจ้ากุกตใจกลัวแ ม
ลงกราบ นั่งแท่นพลาดแทบหกลกเมน ตรัสให้ตาม ๒ อัครมหาเสนาา ะ
เข้ามา แลให้ซักถามมหาเถร ๆ รับสารภาพว่าได้สอนมนตร์เสน่ห์
จริงแต่ยังเป็นสามเณร ได้พาไปพัดในวิหารในวังวันถวายธรรมเทศนา
เจ้านายฝ่ายใน กริ้วเร่องค์เจ้าหญิงงวยบ้วยให้รับมา ชะแม่โหล่นจำ
วืงกันสอ ๆ ยายนมประคององค์เข้ามาเฝ้า ถวายบังคม พระเนตจ้อง
จับชูชอ ๆ กลับเสียสติไม่คิดใครหมด มหาเถรเอาแต่ถวายพระพรเป็น
ยอไทสุตบึงไป มเหสีตรัสชักเจ้าหญิงเอง)

พม่าฉุน ๑ (สุภะลัด) เจ้างวยบ้วย รูปสวย ไม่ขวยจิต โฉน
คิด ชั่วเพลื่น เสียเกินส่วน

สมรศไพร่ ไม่รัก ศักดิ์สมควร ทั้งลามลวน ลอบให้มาในวัง ฯ

๒ คำ (ไทสุงวยบ้วยหมอบชลเนตหยดเฉพาะ ๆ ไม่ตอบ ก็กริ้วเหว ๆ
ฮัดขื่นมายมหยิ่งอย่างองค์อ้าย)

แก่งหวุ่นแมงญี่ อูค็อง เตตตอช็ดอญี่ (อภัยอัครมหาสมุหนายก)
พม่า แลพระพุทธรูปทรงเครื่องสีลาขาวองค์ใหญ่.

พม่าฮัตถ์ ๑ (งวยบัว) จุมมะมนุษย์ ก็ต้องสุด แต่ใจรัก ไม่
เห็นจัก ทูจรีต เพราะติดขัง

อยากพบเขา ก็ให้เข้า มากำบัง ไซ้โอหัง หมิ่นราช อาชญา
ส่วนพระพี่ รักพระพี่ สักปอได้ นื่องรักใคร กริ้วกราด ประดาษคำ
นื่องมีผิว แต่ตัว ไม่ชั่วช้า ถวายชีวา สุดแท้ แต่จะทำ ฯ ๔ คำ
(ตรัสซักก็ทูลอย่างไม่หวั่นว่า เห็นเขาในมหาวิหารยามฟังเทศนาก็มี
หนังสือนัดให้เขาเข้ามาหา เพราะเธอต้องขังไปหาเขามีได้ มีได้ คิดชั่ว
ช้า พระสัปกก็ทรงเป็นพยาน ท้าวเธอลอยถอนพระทัย ถามใครถือ
หนังสือสนธิ์ ก็ว่าไม่ทูล สงสัยยานม แกสบถพล่อยๆ ปฏิเสธ
มเหสีตรัสให้เจ้าหญิงปรึกษาโทษของตัวเอง ก็ทรงพระสรวลว่า จุมมะไม่
ได้ทำให้เสียศักดิ์เพราะสงวนศักดิ์จึงรีเช่นนั้น ให้ปล่อยไปอยู่กินด้วยกัน
ตามใจสมัคร พระมเหสียังกริ้วตรัสบริภาษใหญ่)

พม่าเพรียว ๑ (ศุภยะลัด) เจ้าหน้าด่าน คร้านนับ ว่าพี่น้อง ทำ
ผิดต้อง ทำโทษ ชั่วโฉดต่ำ
ให้สักเป็น ข้ำพระ อยู่ประจำ วัดพระธรรม ะรักจิต อุทิศไป ฯ
๒ คำ (ตรัสถามแก้งหวุ่นแมงญูเห็นว่ากระไรบ้าง มหาเถรชิงถวาย
ยถา แก้งหวุ่นทูล)

พม่าก้าน ๑ (แก้งหวุ่น) อันพระราช อาชญา เป็นพ้นเกล้า
ท่านเป็นเจ้า ผิดขบวร หากควรไม่
เลขาข้าพระ โยมสงฆ์ คงแต่ไซ้ เอาคนไพร่ หลวงรบาท พระราชทาน ฯ
๒ คำ (พระนางตรองพลาถพยับ ฯ)

พม่าห้าม ๑ (ศุภยะลัต) โดยโองการ ผ่านภู เจ้าอยู่หัว จงเอา
ตัว คนผิด อ้ายทิตหาญ

องค์งวบบัว สวดยสง่า ฆ่าประจาร สมหน้าด้าน ชั่วเหลือ เสียเชอวงศ์ ฯ
๒ คำ (ชูชอแทบสลับคอตกหน้าเขียว เจ้าหญิงงวบบัวตรัสเอาใจว่า
ทุกข์ทำไม รักกันตายด้วยกัน คงพบกันชาติหน้า ด้วยเราหาบาปมิได้)

พม่าลห้อย ๑ (งวบบัว) ขอบพระคุณ กรุณา มหาราช เลี้ยง
ข้าบาท นื่องนาง อย่างประสงค

ยามกำพร้า มหาชนก ปกชีวงศ์	มาตุรงค์ สิ้นชีว์ พงส์ปอ
ขอทูลลา พระมหา เทวีเจ้า	ขอบพระคุณ อุ่นเกล้า คำเข้าหนอ
ข้าน้อยตาย ไม่เสียดาย ชีวาท	ไม่มีข้อ ทุจริต เป็นผิดเลย
เกิดเป็นหญิง สิ่งเสน่ห์ ไซ้เฉฉิด	ทำนอกริต หรือเป็น เช่นเฉฉอย
รักชูชอ ก็พนอ ให้ชมเชย	มิได้เคย เสยสร่าย ขายมากชู้
เถิดชูชอ ชูชอ ขออย่าโศก	มาไปโลก หน้าประดั่ง กันทั้งคู่
มองอู่คอง หลานต้อง ขอลาครุ	ขอพระวงศ์ จงอยู่ นิรันดร์เทญ ฯ

๘ คำ (พระนางกริ้วเร่งให้กุมไปเสียพลัน ฯ)

พม่าตระนก ๑ (ใน) ทหารรัก ษาองค์ ตรงนุคฉวย มือชูชอ
งวบบัว ไม่ช่วยเงิน

เดิรเคียงชู้ คู่อนงค์ ทรงดำเนียร สี่ปอเมิด พักตร์เมียน กลอกเคียรโคลง ฯ
๒ คำ (ยายนมรื่องให้ คลานตုပ်ตัมตาม มหาเถระจะไปบ้างก็กลัว)

พม่าเพลี่ย ๑ (แก้งหวุ่น) เดชะพระ กรุณา อาญาเจ้า เป็นพ้น
เกล้า หนักใจ ทูลให้โล่ง

ประเพณี กรียะศักดิ์ หลักจรรโลง ให้แย้งโอง การราช บาทยุคล

ขัตติยชาติ ถึงพิภพ ไม่ฟาดฟัน เหมือนไฟร้ฟ้า สามัญ กลางถนน
พระขนิษฐา ภูบาล ถึงผลาญชนม์ มิครปน ชายชาติ ประดาชทาย ฯ
๔ คำ (พระนางแหงนตรอง พระสวปอ พยัก ๆ แล้วยกถอนพระทัย)

พม่าจะเด็ด ๑ (ศุภะลัด) สมรสไฟร้ อยากไฟร้ น้ำใจไฟร้ ก็
ควรให้ เป็นสม นิยมหมาย

ไยจะอาย แทนเขา เขาไม่อาย ไม่รักสาย สุระศักดิ์ รักลามก
เออขอบคุณ แก้งหวุ่น ไข่นุณโกรธ เขาชั่วโฉด ขาของค์ หลงวิตก
แทนเขาไย ใครอื่น หรืออื่นยก บาปนรก คนบาป ทราบแก้ไข ฯ
๔ คำ (แก้งหวุ่นถวายบังคม มเหสีเอียงพระพักตร์ตรองอย่างไรขอ
พระกรปรกพระพักตร์ทรงสอน พลาจชบองค์ลงกราบ ทรงพระแท่นมหา
เศวตะฉัต ทรงกรรแสงโฮ พระสวปอ แล ๒ อัครมหาเสนาบดีสอน
มหาเถรเล็กเล็ก ก็ -)

บิตมาน

ชุดที่ ๘ ยามร้าย

องค์ที่ (๑) ๒๘ (หม่าบัณฑิต) ฉากตะเล็งแก้งที่หม่าคนนอก
นคร ไกลวัด ตัวละคอน มินาย แลพลทหาร กับเพชชะฉาฉา แวดวง
มองชูชอนักโทษ แลเจ้าหญิงงวบบัวยที่จะต้องสำเร็จโทษ ยายนมแล
ข้าหลวงสองสามคนนั่งอยู่ห่าง ๆ คนตรีทำเพลงธรณีส้องให้พม่า มี
ราษฎรเค็ดรทางมาทราบเรื่องก็ขวัญหายชุดลงถวายบังคมแล้วเลียงไป

พม่าชินเนาะ ๑ (ใน) นายทหาร กราบกราน เมณฑรามี่ จัด
มาลี รูปเทียน เจียนร้องให้

ถวายบูชา พระมหา สถูปไกล พธำมรง ส่งให้ มอญบัณฑิต ฯ

๒ คำ (ต่างจุดส่งให้ไปวางบนขา กราบ)

พม่าวอน ๐ (งวยบ้วย ถ้อจั้นทองรองน้ำ) ขอเดชา สรณา คม
มั้นใจ รัตนไตร หทัยยุค สุจริต
กตัญญู บิตูรงค์ องค์บพิตร เจ้าชีวิต เจ้าพิ พระสัปอ

เดชะผล กุศลละคุณ ยกบุญทาน เจริญธรรม กรรมฐาน บันดาลส่อ
 จะเกิดไหน ให้อู่ กับชูชอ อย่างมีข้อ จากกัน จนวันตาย
 ชาติพม่า แลมหา ฤๅคามประเทศ จรุงเรื่อง กระเดื่องเดช ฤๅสลาย
 (ใน) ธิฐานพลาง นางสวย ระทวยกาย ประณมหัตถ์ ถวาย วันทนา ฯ

๖ คำ (ทรงจิบน้ำในขันทองแล้ว ย่นให้ซู้ซอดัม)

พม่าอาลัย ๑ (งวยบ้วย) ชูชอเอ๋ย เงยหน้า มาดเมี้ยว เดี่ยว
ตายเสีย แล้วเว้น ไต่เห็นหน้า
คันทัน ชาติัน ร่วมชัว เกิดปะรา ปรรพ ประสพกัน ฯ

๒ คำ (ชูชอไม่มีสติ มีใ้พระนางจะเซยคางชบพักตร์แลตรงจุมพิต
ไขว่อยู่ ทรงบ่อนน้ำกดม ๆ ๆ แล้วก็ถอนสอน คนทั้งนั้นอดสังเวชมิได้
แต่ใจทักกันว่าผีตายโหงทั้บ)

พม่ากรรแสง ๑ (งวยบัว) แม่นมชา ลูกตา แล้วหนานม
 พระคบผงม ลูกอุดม สมมิ่งขวัญ
 ลาแล้วหนอ สาวสาว นางเหล่านั้ ไม้เห็นกัน แล้วหนอ อีกต่อไป ฯ

๒ คำ โอด

[illegible]

ความลับลึก ไม่ปริก ษาผู้ใด จะพึงใคร สิ้นแม่ เหลือแต่ตัว
(ข้าหวง) แม่เจ้าเอ๋ย เคยคุณ พระอนุเกล้า จะโศกเศร้า อาดูร ถึงทูลหัว
เป็นเลขวัด เลखा โหยหน้ากลัว จะหมองมัว ชีวี แท้ไป ฯ ๔ คำ โอด

พม่าหวาน ๑ (ใน) ถึงเพลา เสนา กล้าฉกาจ สั่งเพชชะมาฏ ลง
มือ รือไม้ไหว

เชิญเจ้าหญิง ขอดงาม ทรามอาลัย มองชูชอ ขอให้ นิ่งไกล่กัน ฯ
๒ คำ (เขาษมาแล้วก็ล้อมเพชชะมาฏรำดาบแกว่งมาจวนจะถึง ต้อง
ชก ด้วยเสียงละโคงคอญี่ตะโกนมาว่า หยุต ฯ ฯ ก็ต่างตกตลึงตาม
กัน เข้ามาถวายบังคมเจ้าหญิงแล้วสั่ง)

พม่าโหม่ง ๑ (ละโคง) พระเสาวนี ว่ามี ราชประสงค์ ให้เชิญ
องค์ น้องนาง เชิญสร้างศัลย์

เสด็จขึ้น วังราช ไม่ฟาดฟัน ชูชอนั้น ให้ฆ่า อย่ารารอ ฯ
๒ คำ (ต่างดีใจตามกัน จนชูชอเองก็ยมเย่อก ชายตาชำเลื่องดูเจ้า
หญิง ข้าหลวงถึงหัวร่อกาก นมยกมือท่วมหัวบนเขกอะไรพิมพ์ ละ-
โคงเชิญเสด็จเจ้าหญิงนั่ง สิ้นพระเศียร)

พม่าฮึดฮัด ๑ (งวยบ้วย) จะฆ่า ชู้ คู่ชีวา ไม่ฆ่าเรา ไม่ยอมเข้า
ไปดั่ง สั่งละหนอ

ป่วยการอยู่ คู่ชีวัน ถูกพันคอ อยากจะขอ ตายตาม หวงห้ามไย ฯ
๒ คำ (นมโกรธห้ามไม่ให้ตรัส ข้าหลวงก็พากันทูลตัด บุญแล้วเชิญ
เสด็จขึ้นวังในเถิด ละโคงคอญี่ก็ทูลเร่ง)

พม่าเคือด ๑ (งวยบ้วย) ไหนได้อาย ขาหยหน้า ฆ่าชู้เสียง แล้ว
กลับเลี้ยง ฆ่าชู้ อยู่ไม้ไหว

ขึ้นไม่พัง ไม่ฆ่า ข้ำไม่ไป

จะเป็นไร เป็นกัน เถอะวันตาย ฯ

๒ คำ (ละโคงว่าเกรงพระราชอาญา บังคับให้นมแลข้าหลวงประคอง
พระองค์ เขาคยั้นคยอแต่เกรงพระอาญาจักร์ ก็ต้องอุมมิโยกริ้วปลัก
ทรงขัดขึ้นก็ถึงจุด แลพยักให้รับลงดาพหม่อมองชูชอ เจ้าหญิงยั้งคั่นร
รื่องกริด ๆ ละโคงคอญักระซิบสั่งให้เอาม่านบังนักโทษเสียอ้างเกรง
ราชอาญากราบทูลไม่ไหว ขอให้เสด็จไปทูลเอง จึงเสด็จขึ้นขึ้นข้า
หลวงประคอง)

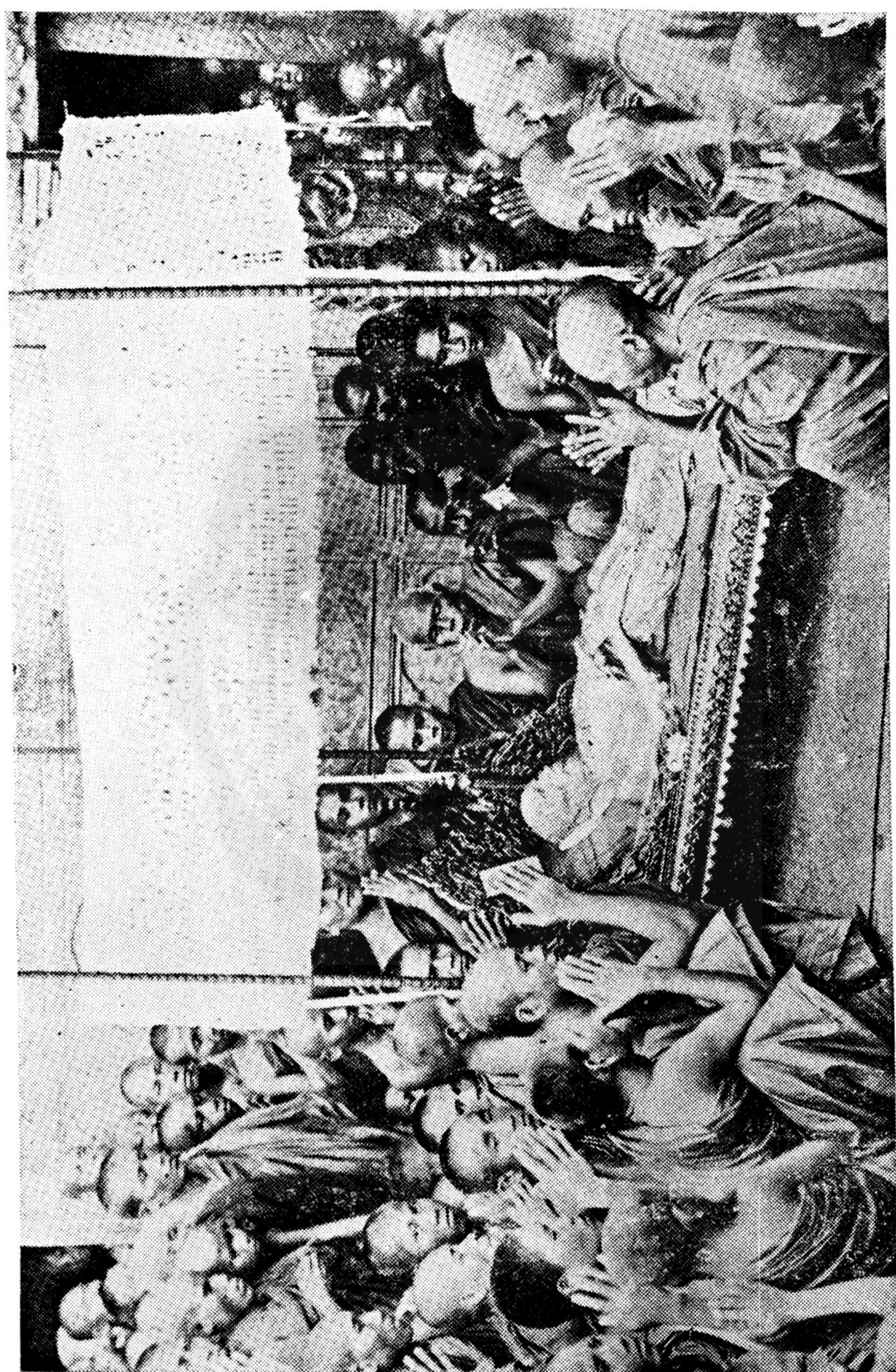
พม่ากำสรวญ ๑ (งวยบ้วย) ชูชอเอ๋ย เราเคย เป็นเพื่อนม้วย
แม่พี่ตาย ตายด้วย ดั่งมันหมาย

แม้อรอดรอด ด้วยกัน เถิดวันร้าย จะถวาย วาจา ทูลว่าวอน ฯ

๒ คำ (เขาเร่งก็ทรงพระกรแสงออกแต่นามชูชอ ๆ ๆ จนลับ ทหาร
พธำมธรงว่า ท่านก็จะแล้ว แก่ม่านลง ชูชอคอขาดแล้วเอาหัวปัก
หลัก เอะอะจะกลับกันบ้างว่า มักรัใหญ่ไฟสูงนักมันจึงต้องตายสมน้ำ
หน้า บางคนว่าคุ้มแล้ว ถึงตายก็ได้ดมดอกฟ้า ด้วยเจ้าหญิงสวย
เหมือนนางฟ้า เสียงหวีดว้ายเหะเหะในโรง เจ้าหญิงงวยบ้วยหลุดวิ่ง
ผวามา เห็นชูชอหัวขาด ก็โถมเข้าสรว่มกอดศพกรแสงโฮสลบ นม
ข้าหลวงแลละโคงคอญัวิ่งตามมา ละโคงดูข้าหลวงที่ปล่อย ก็ว่าทรง
สบัติไม่ทันรู้ตัว ช่วยกันแก้ไขฟันทูลชวนเสด็จ ว่าไหน ๆ เขาก็ตายแล้ว
เชิญเสด็จไปเผาเถิด ก็ไม่ถอยกันแต่กรแสงสอนกอดศพอยู่ ละโคง
คอญักลัวผิด ชูมาญโทษให้ข้าหลวงปล้ำขึ้นโดยหักหาญ เจ้าหญิง
กรแสงคั่นรนให้ปล่อยพลาংเขาก็รับเสด็จไปโดยฝืนพระทัยจน -)

บิตม่าน

พระมหาสังฆราชเจ้าพม่านิพพาน.

องค์ที่ (๒) ๒๕ (ชีวิตน้องนาง) ฉากอย่างองค์ที่ ๒๖ ตัวละคร
 ๒๖ เว้นแต่หมาเถรกับสังข์การ์ไม่มี แลมีเลงเพง
 อัดเวนหวุ่น ดนตรีทำเพลงโอ้รายพม่า ละโคงคอญีพาข้าหลวงเลยาย
 นมประคององค์เจ้าหญิงงวบบ้วยเข้ามาหน้าพระที่นั่ง ปล่อยองค์ก็ตรง
 ไปถวายบังคมตรงพระทวารมหาเศวตฉัตร แลยกขึ้นทั้งสองพระ
 องค์ ทรงกรแสง)

พม่าคลั่ง ๑ (งวบบ้วย) ข้าน้อยทำ ตามจิต ว่าผิดร้าย ก็ควร
 ตาย ตามโทษ พี่โปรดก่อน
 เป็นกษัตริย์ ตรีศกลอก กลับยกย่อน ราษฎร ทั้งสิ้น จะนินทา
 ไหนน้องอาย ไหนขาย ชูลีบาท ควรพิณฆาต ชิวาลัย อย่าไว้หน้า
 ไว้ชีวิต ผิดด้วยกัน ก็ฉันทา แม่ทรงพระ กรุณา ข้าเสียเทอะ
 ขึ้นเลี้ยงไว้ ไม่ฆ่า ก็หาอยู่ แสนอาตุ ระอุรา น้ำตาเสอะ
 โธ่พระพี่สัปอ ขออย่าเลอะ โปรดน้องเถอะ ให้ฆ่า อย่ารารอ ฯ
 ๖ คำ (วิงวอนให้ประหาร นมเลข้าหลวงต่างกะพัดกะเฟียคนน้อยใจ
 พระสัปอน้ำพระเนตหยดเผาะ ฯ แก้งหวุ่นแมงญี่น้ำตาไหลพราก ฯ
 นอกนั้นก็หันหน้าสท่อน ฯ พระมเหสีเห็นพระพักตร์บัง แต่พระอัสสุ-
 ชลนัยไหลเป็นทาง เจ้าหญิงก็พ้อวิงวอนให้พิณฆาตเสียอย่างเดียว ขณะ
 นั้นเจ้าพนักงานเชิญขันสาครรองถุ้งทั้งก้อนหินแลขดเชือกมีฝาชีปิดตรง
 เข้ามา)

พม่าเดียว ๑ (ศุภยะลัด) เจ้างวบบ้วย สวยเสียเปล่า เวลาเซอะ
 ชะ มินีกจะ อภิเษก เอกจริงหนอ
 ไข่เชิญเป็น มเหสี พระสัปอ ดอกอย่าพ้อ อย่าทำ ให้ฆ่าฟัน

มองอู่คือง ครอบงำ เราเนะนำ ว่าที่ท่า นอกรัต นั้นผิดผัน
 จึงเรียกกลับ มารับ ราชทัณฑ์ โดยฉนั้น บรรพะราช ประเพณี
 เฮี้ยจับเจ้า เข้าถุ้ง ประจันัน เอาลงขัน ใบหลวง ไปถ่วงที่
 กลางกระเส แหม่อ ระวดี ล้างอัปปรีย์ บ้านเมือง เครื่องรำคาญ ฯ
 ๖ คำ (เจ้าพนักงานถวายบังคม เจ้าหญิงงวยบ้วยยืมออกกราบบังคม
 ธิปไตยว่าถูงมาสรวมแคะอุระประเทศพลางสำรวล่วน)

พม่าสั่งเมือง ๑ (งวยบ้วย) เหวพระคุณ กรุณา ในครานี้ น้อยยินดี
 เห็นตรง ว่าสงสาร

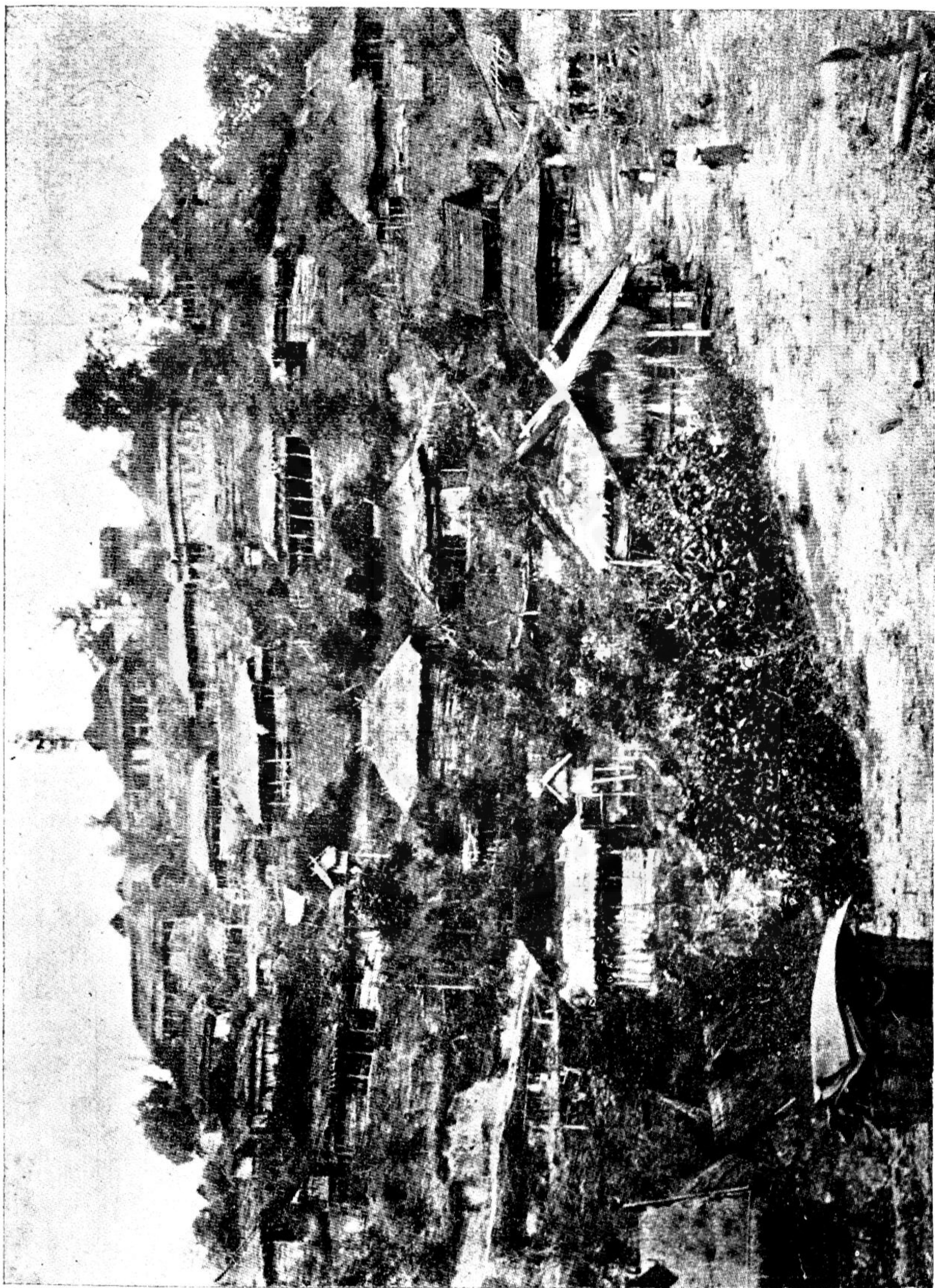
ไไหนว่าชั่ว ตัวรับ อัปรमान ไไหนขึ้นชื่อ ลือสท้าน มัณฑเล
 ไไหนรักไพร่ ใจคิด ผิดเป็นชอบ ไไหนได้ลอบ ถักขู กู้เสนห์
 ไไหนเขาตาย อยากตาย สมหมายเปร ไชจะเสร เสรงประวิง อ้อยอิ่งวอน
 เมนดงเมนทร์ ธิเบนทร์บาท นารัตชนก ลูกขอยก หัตถา ทูลลาก่อน
 ขอพระพี่ สีป่อ หน่ออุธร พระบั้งอร สุภยะลัด กษัตริย์
 เจริญทวี ศรีสวัสดิ์ วัตรร้าย ขอถวาย บังคมลา บาทาพี่
 ตายตามสัน วาสนา ในครานี้ สันชีวิ ไม่สัน ถวิลปอง
 ให้พระวงศ์ อลองพญา สถาวร ราชฏร สุขสันต์ กั้นทั้งผอง
 เอกะราช ชาตพม่า อย่าเปนรอง กษัตริย์ครอง บัตพิน ชั่วดินฟ้า ฯ
 ๑๐ คำ โอศ (ชักถูงปิดเคียรก็ -) ปิดม่านครุ่นหนึ่ง

เมื่อเปิดม่านใหม่ ฉากอย่างเดิม ตัวละครอย่างเดิม แต่เจ้าพนักงาน
 ทยอยกันสาครออกไป ขายนมแลเข้าหลวงเจ้าหญิงงวยบ้วยก็หายไป
 หมดแล้ว)

เจ้าฟ้าผู้ผ่านเมืองไทใหญ่ แลพระมหาที่เว ชื่นพม่า แต่ง
เครื่องต้น.

ตเวกบ้านไนเมืองไทใหญ่ แคว้นสิงขรภูมิ ขึ้นพม่า.

พม่าสทก ๑ (แก้งหวุ่น) ขอเดชะ พระมหา การุญะภาพ ด้วย
ได้ทราบ ข่าวก้าวกรเกรียวกล้า

ทวยศ ขบถ พระเดชา	ชักพม่า หัวเมือง กระเคื่องรวน
เข้าพวกชยาน หาญบุก ตั้งรุกรบ	ตื้ตลอบ เมืองน้อย พลอยปั่นป่วน
ลือเมงกุน เมนตรา ลอบมาชวน	รื่ก่อกวน กำเริบ เสรีบสงคราม
บ้ำงว่าเมียน คงไค เมนตรา	เตรียมโยธา มหาพยุห์ สู้สนาม
ไม่รับปราบ ราบลั่น คงลวนลาม	ทั้งนี้ตาม แต่ทรง พระเมตตา ๗

๖ คำ (พระสื้ปอตรัสปรึกษาพระมเหสีเป็นเจ้าก็เจ้าการ)

พม่าอำนาจ ๑ (สื้ปอ) ดูก่อน เติ้งตะ เมงญี่ เร่งเลือกคัด
เสนี่ ที่แก่วกล้า

เกณฑ์โยธา ห้าพัน ทันเวลา	ให้จ่อช่อง นรธา เป็นแม่ทัพ
ยกไปปราบ พวกชยาน ที่หาญเต็บ	ก่อกำเริบ เป็นขบถ กดให้ดับ
ต่อราบคาบ ปราบประลัย ภัยร้งบ	เสร็จสมดัง บังคับ จึงกลับกรุง ๗

๔ คำ (เติ้งตะเมงญี่รับพระโองการว่า อะเมนดอเมียะอะไตมา)

พม่าเถล ๑ (เลงเทงอ๊ต) ห้างบอมเบ เบอมา ผูกป่าไม้ เต็มก็
ได้ สัญญา ไม่พายุ้ง

คำต่อตาม พิกัดส่ง คงบำรุง	เมื่อสมมุง ประองดอง ไม้ล่องมา
ถึงด่านภา ษี่ไม้ ให้คำต่อ	พม่ารัก ขาข้อ ขออาสา
ไม้ ไม่ตก หลายศก วกสัญญา	ขอเหมาเป็น อัตรา ประจำปี
ไม้จะตก มิตก นั้นยกไว้	เงินตามเหมา เขาจะให้ เหมือนอย่างว่า
ครั้นปีใหม่ ไม้เก่า เอาลงมา	ไม่เสียค่า ต่อเก่า อ้างเหมาปี
ข้างพม่า ว่าสัญญา ไม้คราเก่า	ก็ต้องเอา ตามสัญญา เก็บภาษี

เขาไม่ยอม เราก็ไม่ ให้ ไม่นั้น

พุดเชโก นุญาโต ตูลาการ

สุดแท้แต่ กรุณา โปรดการุญ

ล่องมาขาย กลายคดี ถึงกงซุล

ขอตั้งศาล คนกลาง วางเหว่น

จักฉลอง พระคุณ ตามกำลัง ฯ

๑๐ คำ (ตรัสปรึกษามเหสีแล้วตรัสว่า สัญญามีแล้วจะตั้งอนุญาโต
ตูลาการมาบังคับเราได้อะไร หรือ เราก็เป็นบรมราชธานี ถ้าไม่ให้ภาษีตาม
สัญญา ก็ให้รับไม่ว่าง เเลงเทงอัครับพระโองการว่า อะเมนดอเมียะ
อะไตมา ก็ -)

ปีติมาน

องค์ที่ (๓) ๓๐ (ระคางแก่น) ฉากในตำหนักพระพันปี นาง
พญาข้างเพือก ตัวละครอนมี เชมบยุมะอะฉิน ไทสุ สุภยะกะเลราชธิดา
องค์น้อย แลเข้าหลวง มียายมะเนียะเอาของมาถวาย ร้องให้ทูลฟ้อง
ว่า ตรัสให้สามเฒ่าไปทำป่าไม้ารันรับท้องตราตั้งไปจากแก่งหวุ่นแมงญู
แล้ว พระมเหสีสุภยะลัดกลับตรัสให้คืนไป ให้เงินทำเสีย จนใจไม่
มีเงินขึ้นถวายดังทูลไว้ พระพันปีตรัสให้กลับไปก่อน แล้วจะถามดู

พม่ารำพึง ๑ (ใน) พระพันปี ศรีพฐ เชมบยุแม ทรงท้อแท้

พระทัยซุด เห็นสุดหวัง

(เชมบยุแม) พระสีป่อ อ้อแอ้เอาแต่ฟัง สุภยะลัด เห็นขว้าง ตั้งแต่

ปรวน

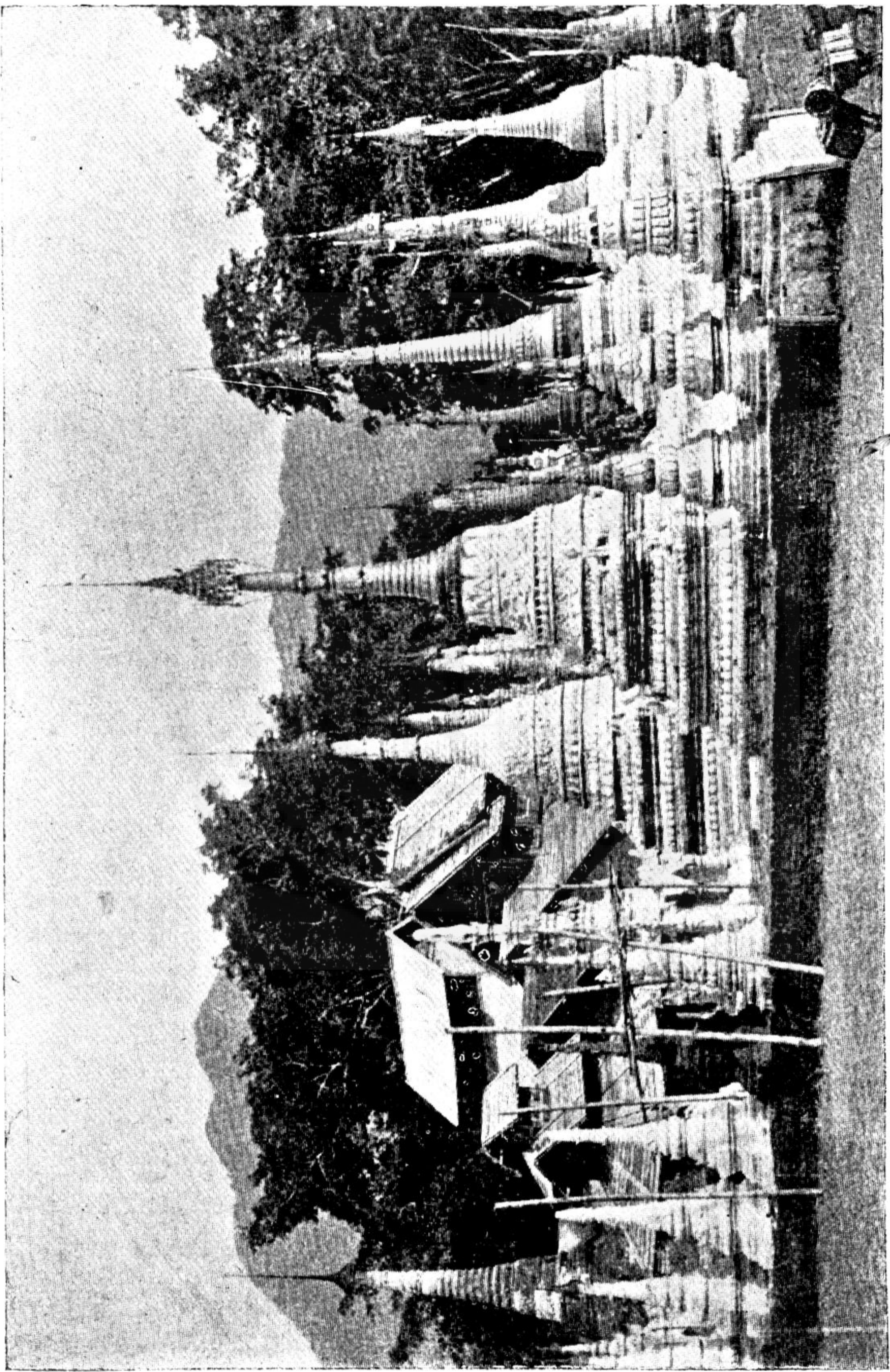
ไว้อ่านาจ ราชศักดิ์ หักหน้าแม่

เกิดขบถ ทดไท่ ออกโฉรวน

ทำเอาแต่ ตามจิต คิดหวนหวน

ขุนนางล้วน อิดใจ ไปตามกัน

พระเจดีย์ ในวัดเมืองไทใหญ่ ขึ้นพม่า.

ครั่งพระบาท เมนดง ดำรงฉัตร สาระพัด โอนอ่อน ทรงผ่อนผัน
 เสนาบดี ต่างมี อำนาจครั้น นีหุนหัน รันทนง ไปองค์ เดียว
 ทั้งดูร้าย หลายข้อ ก่อร้ายร้าย คนทั้งหลาย เช็ดขยาด ต่างหวาดเสียว
 ขึ้นปล่อยไว้นานไป จะไหลเดียว ขบถเฉียว เสวตะฉัตร น่าอัศจรรย์ ๗
 ๘ คำ (บ่นขึ้นข้อสุภะลัดแล้วไม่มีใครชอบเสียเลย พระสืปอกี
 เชื้อเมีย เอาแต่ลงราชอาณากราดเกรียว เลี้ยงคนด้วยอาญาอย่างเดียว
 เอาไว้ที่ไหนอยู่ นำวิตกนัก อย่างแต่ใครหาไหนอื่น แต่แม่บังเกิด
 เกล็กยังตัดอำนาจเสียหมด พุดอไรมั่งก็ไม่ขึ้น เหมือนแผ่นดินตก
 เป็นของคนอื่นเขา นำอนาถนัก มะเอเงียวทำใจเชื่อไม่ประสาทลงมา
 คอยแอบฟัง ตรัสต่อไปว่า เวลานี้เราว่าอย่างไร เสนาบดีเลอไปไฮล
 เป็นยอมตามหมด ทั้งไว้นานหมดคนเก่าแล้ว เราจะมองอดต้น ทำ
 อไรไม่ได้เสียหมด ยายมะชอต้นตำหนักก็พยักพเย็ด ทำโกรธหน้า
 น้ำค้วขอไปด้วย ๗ หมุ่นแกไม่มีใครได้สินบนพิททุล)

ฤกามมุ่น ๑ (เซมบยูแม) ต้องคิดถอด สืปอ คนก่อเหตุ เนระ
 เทศ คุมขัง อยู่วังใหม่

ไปเชิญเจ้า ยาวาง เมนตราใน เมืองพม่า ฝายไต้ เชอกกลับมา
 เจ้ายาวโอ๊ก เมนตรา พี่ยานัน มีลูกเมีย พัลละวัน กันนักหนา
 แต่องค์น้อง ครอบองค์ ประงชายา ทั้งเจ้าจอม มารดา นีคาลัย
 ควรเถลิง ราชสมบัติ ฉัตพม่า อภิเชก ขนิษฐา องค์น้อยได้
 ไทสุสุ ภะกะเถ คณเณใน เชอคงไม่ กล้าผจญ ชนนี้ ๗ ๖ คำ
 (ยายมะชอกก็พลอยพยักพเย็ดสนับสนุน ตรัสให้มะชอไปให้หามอง
 ญั่ว เวเคียนชยา โหระเถ้า เข้ามาเฝ้า)

พม้ามส่ง ๑ (เซมบยูแม) เขาเห็นแม่ แก่เหี่ยว หมดเขี้ยวเล็บ
 ทำเสียเจ็บ หักหน้า กล้าถึงที่
 ถ้าไม่คิด แก่กัน ให้ทันที คงบั่นสี่ป้อมเหลืง กะเจิงเลย ฯ ๒ คำ
 (พอตาโหราเถ่าเข้ามถวายบังคม ตรัสให้ตรวจพระชะตาไทสุ สุภยะ-
 กะเล พระยศจะถึงเป็นมเหสีได้หรือไม่ โหรทูลว่าได้ และต้องเป็น
 เป็นแล้วจะโปรด โปรดแล้วจะซ้อสัตย์ ซ้อสัตย์แล้วจะซัพทักษ์ใน
 พระหัตถ์พระสวามี แต่จะพลัดพรากจากพระชนนี ตามพระสวามีตก
 ไปต่างด้าว ได้ทุกขโถมนัสแสนสาหัส ตรัสว่าเพื่อเจ้าพล่ามไปใหญ่
 เสียแล้ว ดีแล้ว ตรัสให้ตรวจพระเคราะห์พระพจน์ปี มีพระประสงค์
 อันใดจะสำเร็จหรือไม่ ทูลว่าถ้ารับคิดก็คงสำเร็จแต่เกรงจะไม่คิดเสีย
 เองนั้นและ เมื่อไม่รับคิดก็เพราะเหนื่อยชาจนสิ้นเวลาเสียเองนั้นและ
 ตรัสว่าเพื่อเสียเองนะและมากไปละ ตรัสถามจะฟังพระธิดาองค์ไหน
 ได้ ทูลว่าไทสุ สุภยะญ์นั้นและ จะถวายปฏิบัติอยู่จบสุรคต พระ
 ราชทานรางวัลแล้ว โหรเถ่าก็ทูลลาไป)

พม่าตลก ๑ (เอบ้อง) นึกว่ากูไม่รู้ประสี่ประสา สมณาคุณกู
 รู้ใหม่เหย
 อย่างน้อยน้อย ร้อยรูปัย ครานี้เว้ย โหยกูเคย สืบมิด ไม่จิตใคร ฯ ๒ คำ
 (พระชนนีหลงล่อมะเอ มั่นเกล่งทำเบื้อบ้า เป็นบ้าจิด้วย ยายมะ-
 เนียะร้องให้เข้ามาทูลว่า คนรู้ว่าแกมาเผ่าที่นี้ ใครแอบไปทูลพระมเหสี
 องค์กลาง นายประตุพาลจับหลานสาวแก ซ้อมะซิดตอคร่าไปจ้ง จะ
 บีบคอตายเสียก็ไมรู้ ขอพระบารมีเป็นที่พึ่ง ตรัสให้มะซอไปพึ่ง)

พม่าฉุน ๑ (เซมบยูแม) โสยมมีแต่ ช่มแม่ ไม่มีขาด ตัดอำนาจ
กู่ป่น ทนไม่ไหว

เฮ้อทำให้่มากมาก เกิดฝากไว้ กูทำมั่ง ละจะให้ น้ำตาย้อย ๆ ๒ คำ
(ยายมะชอมาทูลว่า พธำมะรงเขาเรียนละโคงคอญี่ ๆ ว่าโทษพกโพย
หวยเข้าวัง พระพันปีตรัสให้มะเนียะไปกะมะชออีก บอกละโคงคอญี่
เถิดว่า ข้าสั่งให้ปล่อย นายประทุมั้นเชอเซอะ เดียวนี้หวยก็เล็กแล้ว
เงินขึ้นกูเคยได้อยุ่ไปหลาย ๆ หลัก็หลุดไปหมด เพราะมเหสีองค์
กลางเขาอิจฉาเกล้งทูลพระสั๊ปอให้เล็ก ก็ตามใจเมีย โปะหิวยเดียน
เหมือนกระดาดเปลา แต่ก่อนดอก มีหวย ๖๐ ตัว อุโปไฮลเขาออก
เวลาเย็น ๆ ใครถูกใช้ ๔๔ ต่อ ๕ อันนั้นก็แทงได้ ยังมีหวยเดือนโพย
หมายเลข โพยละ ๓ รุ๊ปยั ใครถูกได้หมื่นรุ๊ปยั แลเอาตัวขึ้นข้างแห่
รอบเมือง โพยจึงห้ามไม่ให้เข้าวัง เพราะชาววังชอบเล่นกันถึงนิบหาย
ขายตน เดียนเล็กแล้วยังจะจับโพยไว้ทำไมอีก มะเนียะถามว่าหลาน
แกยังมีชีวิตอยู่หรือ เห็นไหม มะชอว่าไม่ได้เข้าไปในตรงจะเห็นที่
ไหน ไปแต่ที่กรมวัง มะเนียะว่าเกรงเขาจะเกล้งบีบคอตาย พระพัน
ปีแปรเอา ว่าหาความมากเกินไปละ ๒ มะไป ไทสุสุยกะกะเลทุลถาม
ว่า อ่อนนี้หวยเล็กแล้วหรือ พระพันปีฉุนตอบเออ หวยประจำวันประ
จำเดือนเล็กหมด แม่ต้อว่าสุยกะลัดกลับอ้างเหตุว่า อ้ายมองอ่องผัว
อ้อมะเจียเมียเล่นหวยนิบหายเหลือแต่ที่บ้านเรือน เอาไปจำนำเขาแทง
หึ่งสิ้นตัว ตัวเดียว ครั้นผัวไปแทงหวยถูก อารามดีใจจึงมาบอกเมีย
ผิดถนน ข้างเมียเห็นผัวกระหัดกระหอบมา นึกว่าหวยกินล่อนแก่นไม้
อยากเห็นหน้า จึงผูกคอตายเสีย ข้างผัวมาเห็นเมียตาย เลยแทงคอ

ตายทั้งคู้ เขาว่าหอยฆ่าไฟร่ฟ้าของเขาๆ ก็เล็กเสีย สุขยะกะเลว่า ดี
เสียอีก ก็กลับทรงฉุนๆ พอ ๒ มะกลับมา มะเนี้ยะทอดตัวทูปอกชก
หัวร้องไห้ใหญ่ ตรัสถามมะชอว่าอย่างไร เขาปล่อยตัวแล้วหรือ มะ
เนี้ยะชิงทูลว่าที่ไหนเล่า เขาเกล้งบับคอฆ่าเสียแล้ว มะชอเถียงว่า
ละโคงคอญีบอกว่า เป็นลมบาทาทักตายเอง ไทสุ สุขยะกะเลทรงสดุ้ง
ร้องอู๊ย คุณพระช่วย ! จริงๆ นะแหละ พระชนนีปัดพระพักตร์กรร-
แสงสอน ว่า เป็นได้ เป็นได้ เป็นได้ถึงเพียงนี้ มะเอหน้ำเล็กลาก
จะโดดหนี ก็พอ —)

ปีติมาน

ชุดที่ ๙ อุบายพระนาง

องค์ที่ (๑) ๓๑ (แสนเฉลียว) ฉากอย่างองค์ที่ ๑๕ ตัว
ละคอนมี มเหสีสุขยะลัด กับพระสนมกำนัลนางเฝ้าเบื้องบาท

พม่าเห่ ๑ (ใน) สุขยะลัด ขัตติยางค์ พระนางสาว พระเดชราช
แสงแดด แผลไฟ

ท้าวฤกาม ขามพระ เตะชะไกร	จอมฉัตชัย พม่าเอง ก็เกรงยำ
ดุเหมือนเสือ เอื้อเฟื้อ ก็เหลือแสน	คนที่แค้น คนที่ชูป อุปถัมภ์
ต่างนินทา สรรเสริญ ประเมิลคำ	ก็ยากนัก ดำริห์ ดีหรือชม
เธอหวังดี ปรีชา ยากหาสุ	ไร้ความรู้ เชื่องค์ ทนงข่ม
แต่สัตย์ซื่อ ถือนับ ชังลับลม	รักบรม สวามี เป็นชีวิต ฯ ๖ คำ

(มะเอมาแอบลับ ๆ ล่อ ๆ ครั้นเห็นตรัสขับนางสนมกำนัลหมด อัง
มีพระธรรมา ให้เหลืออยู่นางเดียว แลตรัสให้นางนั้นไปคอยดู ถ้าพระ
สัพโสดีจขึ้นจากข้างหน้า ให้รีบวิ่งมาทูลก่อน พอว่างคนตรัสเรียก
มะเอเข้าไปใกล้ ถ้ามวันนี้มีข่าวอะไรบ้าง)

พม่าพรอน ๑ (เอ) โอ้ยวันนี้ มีข่าว หนาวหนาวร้อนร้อน พระ
มารดา ขอนเอย เสียจริต

คิดจะข่ม ศักดิ์บรม ะบพิตร ถึงจะปลิด เสวตะนัต ผลิตราชา
จะเชิญเจ้า ยาวบาง ตั้งเป็นเอก อภิเชก ไทสุ ขนิษฐา
พระองค์น้อย เชื้อถ้อย เวเคียนชยา ซ้ออายตา มองญัว ตัวสำคัญ
ยายมะซอ สอพลอ ประจ้อประแจ เชมบยูแม มุ่งร้าย หมายแม่นมั่น
ว่าขุนนาง ต่างเกลียด ทรงเกลียดกัน อำนาจตัน ดึงทง พระองค์เดียว ๆ
๖ คำ (ยิ่งซักมันยิ่งฟ้องทุกกะธต่อสร้อยตามธรรมดา พระราชทาน
รางวัลแล้วขับไป เกรงคนจะเห็น)

พม่ากำสรวญ ๑ (ศุภยะลัด) ร้ายนักหนา มารดา อัจฉาลูก ครั้น
จะผูก อาฆาต ก็หวาดเสียว

ครุกรรม นานรก ไหม้หมกเจียว ต้องรังใจ ไซ้เฉลียว แก่เกลียวร้าย
เชมบยูแม แสร้ขบถ ถอดยศเรา คิดเชิญเจ้า ยาวบาง อังถวาย
ขนิษฐน้อย ปล่อยภิเชก เอกอุบาย ชูบเจ้าชาย ผังปลุก เช่นลูกตัว
แม่สันสุก ยะกะเล เสน่ห์นุค ก็คงอยู่ด สาระแน แม่อยู่หัว
ขึ้นเชิญยาว ยางพา มาพันพัว ยิ่งน่ากลัว น่าอิจฉา ยิ่งกว่าเรา
กำจัดศุภ ยะกะเล เสรสังหาญ ก็สงสาร ขนิษฐา สุดฆ่าเจ้า

ขึ้นปล่อยไว้อย่างให้พระแม่เร้า คิธรรับเจ้า อนภิเชก เณกพระทัย ฯ
๘ คำ (ครอบกลุ่มกล้ำ)

พม่าพิโรธ ๑ (ศุภยะลัด) อ้ายโหรเถ้า เจ้าเล่ห์ เวเคียนชยา จะ
ต้องฆ่า เสียก่อน ผ่อนไม่ได้
อึ่งจะกละ มะซอ รอไว้ไซ้ เป็นสายใน ผูกสั้น สิ้นสกา
พระน้องน้อย ปล่อยเล่ห์ เสน่ห์ล่อ ให้สี่ป้อม เป็นพัว หักหัวหาง
หมดธิดา ซาพิษม์ ความคิดค้ำ ขึ้นกำจัด คัดง้าง ก็ข้างร้าย ฯ ๔ คำ
(ตรีสเรียกผู้รับสั่งแลสนมกำนัลมา ให้บอกกละโคงคอญ์คุมทหารแล
คุมตัวโหรเถ้ามองญ์เข้ามา จะให้เอาไปฆ่าเสีย โทษให้ร้ายแผ่น
ดิน ผู้รับสั่งก็ไป ทางนั้นก็กริ้วโหรดั่ง ๆ ละโคงคอญ์แลทหารเมื่อ
ได้ยินพระสุรเสียงแปร ๆ ก็กลัวพระราชอาญาสงสารโหรชรา แต่ตัวตา
แกกลับยืมตำหาหัวไม้)

พม่าต้อยหอย ๑ (โหร) ในตำรา ชะตากู รู้ชัดชัด ท่านจะตัด
หัวฆ่า นั้นอย่าหมาย
กลับจะรวบ นะไม่ว่า ข้าทำนาย ตกที่นั่ง ลูกพระพาย เพลดงกา
เฮี้ยต้นไย อ้ายหนุ่มหนุ่ม คุมไปเถอะ พอไปเจออะ ก็จะโปรด เล็กโทษฆ่า
ได้รางวัล ขวัญเข้า และเงินตรา ทั้งยศฐาน หน้าบาน ไม่ชานชุด ฯ
๔ คำ (เขาพาเข้าไปถวายบังคมพระมเหสี ตาวางโตเบิกบานสบาย
ทูลทักว่า จะโปรดให้ตรวจพระชะตาอีกหรือแม่เจ้าชีวิต มีพญาญ์พระ
พักตร์บั้ง สนมกำนัลนางแลทหารต่างตระนกสงสารโหรเถ้า)

พม่ากระโชก ๑ (ศุภยะลัด) อ้ายโหรเถ้า เจ้าตำรา วิชาโง อย่า
โหม่งโหยง ไว้ตัว หัวจะกุด

เป็นขบถ คดจิต คิดประทุฐ มึงเสือกมุด หัวฉิบหาย ทำนายใคร
 ว่าจะเป็น มเหสี มีพระยศ สารภาพ สดสด ปดไม่ได้
 ไม่จริงจ้ง ดังว่า จะว่าไร ชำมึงให้ สมโกง แค้นโผงดี ๆ ๔ คำ
 (มียกริ้ว ตาโหรย้มเฉย ตรัสว่าไม่ให้การหรือจะได้เอาไปฆ่าเสียที่
 เดี่ยว แกทูลว่าทูลชี้ทูลมาหนักกะหนักละ ตรัสขึ้นมึงดูใคร ตาแกทูล
 ตอบว่าดูโทษุธิดานางพญาช้างเผือก ตรัสถามดูว่าไง ทูลย้อนจะดูว่าไง
 ก็ดูว่าจะได้ เป็นมเหสินะซี ตรัสขึ้นเผื่อไม่ได้เป็นจริงจะว่าไง ทูลตอบ
 หยันว่าให้ฆ่าเอา ตรัสว่าไม่ได้เป็นเสียแล้ว ทูลเถียงว่ากริ้วเสียแล้ว
 ตรัสสั่งละโคงคอยให้คร่ำตัวมองญวโหรไปฆ่าเสีย เขาเข้าจุด ตาแก
 กลับดูว่าเสือก ชำก่อน ตรองให้ดี มีพญาญี เมื่อมันกลับจริงเหมือน
 ทำนายจะว่าไง มเหสียังกริ้วว่าเมืลเสียเถิด ตาแกว่าเป็นแล้วก็ยังหลับ
 ตางมไปได้ ตรัสว่าเป็นที่ไหนกูยั้งนั่งอยู่นั่งทั้งคน ตาแกแยงก็นั่งอยู่นั่ง
 นะซีใครไปเถียงเล่า ตรองดูให้ดี ๆ เมื่อแต่ก่อนนั้นนะ ก็ว่าไม่จริง ๆ ๆ
 อย่างนี้ ครั้นจริงเข้าไม่เห็นให้ร้างว้างวัล กลับจะตัดหัวนำหัวร่อ พระ
 นางตรอง ๆ ๆ)

พม่าชู ○ (โหร) เมื่อสิบปี มเหสียังรุ่มรุ่ม แม่เจ้าประคุณ กราบ
 ไหว้ ทำนายถึ

ในตำรา บ่งว่า ชะตาคี	จะเป็นมิ พญาญี ศรีภูกาม
ครั้นทายให้ว่าไม่จริงละคา	มิปราถนา มโหสิริย์ อยากทูลถาม
จริงหรือไม่ ไหนว่า ถ้าสมตาม	ทำนายยาม มีบุญ คุณของตา
จะตอบแทน ให้แสน สาส์สเชียว	อโหประเดี้ยว นี่ให้ เอาไปฆ่า

ก็ยอมตาย ขอดวาย บังคมลา แต่ตำรา ว่าพิฆาฏ ไม่ขาดคอ ฯ ๖ คำ
 (ตาเกษมพระมเหสีก็ยิ้ม ว่าเออจริงของคุณตาลืมไปได้ เมื่อกระนั้น
 ตานี้เองได้ทายว่าจุมมะจะได้เป็นนิพญาญ์ ขอโทษเถอะ ตรัสให้ไป
 เรียกเงินทองเสื้อผ้าแลเสื่อยศมาพระราชทาน แล้วตรัสชักว่าทาย
 ศุภยะกะเลด้วยหรือว่าจะได้เป็นมเหสี ก็พยักว่าทายจริงแลจะได้เป็น
 จริง ๆ ด้วย ออกกริ้ว ๆ ตรัสขึ้นถามอีกว่า ในตำราบอกหรือว่ายาวยาง
 เมนตราจะได้เป็นกษัตริย์พม่า แกว่าแกไม่ได้ทำนายอย่างนั้น ตรัส
 พชดถ้ากระนั้นไหน ศุภยะกะเลจะได้เป็นมเหสี ยาวยางเมนตราได้เล่า
 แกว่าแกไม่รู้แกไม่ได้ทาย ๆ แต่ว่าจะได้เป็นมเหสี ตรัสพชดถามเป็น
 มเหสีพระเจ้าสี่ปอหรือ แกสบัดหน้าว่าไม่ทราบไม่ได้ดู ตรัสว่าลองดูที่
 ตาแกว่าไม่ดูละเข็ดเดี้ยวหัวจะเด็ด ก็ทรงพระสรวล ขอโทษแลโปรด
 ให้กลับไปเถิด ต่างถวายบังคมลาออกไป)

พม่าระเร่ ๑ (ใน) ตาโหรเก่า ขาเข้า พระมนเทียร เงามหัวเจียน
 จักพราก หลุดจากศอ
 ครั้นขากลับ กลับรวบ ฟูมฟวยพ้อ เสื่อยศปอ ภูมโต อุโปไฮล ฯ ๒ คำ
 (พระนางตรัสให้ไปเชิญเสด็จพระขนิษฐาองค์น้อย ไทสุ ศุภยะกะเล
 ขันมาเฝ้า)

พม่าหวล ๑ (ศุภยะลัดบ้อง) ต้องเกลี้ยกล่อม หวานล่อม ให้
 ยอมกาย ขกถวายสี่ปอ รอไม่ได้
 แมตั้ดรา กากหง่าว สิ้นหนาวภัย ไม่ต้องไข เนระคุณ แม่รุนแรง ฯ
 ๒ คำ (ไทสุ ศุภยะกะเลเสด็จมาถึง ทรงยิ้มย่องจงขึ้นพระแท่น ขบ
 สนมก้านัลเหลื่อแต่นางคนสนธิธถวายอย่างารพัด)

พม่าฉะเลาะ ๑ (ศุภยะลัด) น้องรักพี่ มีพระชน ะมายุ เป็น
โทสุ เฉลิมพม่า นำแสง

พระยศฐานัน บารมี อยามีแคลง พี่ใคร่แต่ง ศักดิ์สงวน ให้ครอง
คิคมี่คู่ สู่สม ภิมย์สวาท สมสง่า ฤกามะราช ประยูระหงส์
เราเป็นเจ้า จำเรา รักเฝ้าพงศ์ เจ้าพระวงศ์ เมณฑง มืองค์เดียว
แต่ส ป้อ หน่อไ้ พระทัยดี กระนั้นพี่ พังบาท ไม่หวาดเสียว
เพราะเห็นดี ไซ้พี่ คัดคดเคี้ยว เรากลมเกลียว กันได้สมใจปอง ฯ

๖ คำ (ตรัสหวานล่อม พระน้องนางก้มพระพักตร์หนึ่ง , พระพี่นางก็
เล้าโลมให้ทุกพระดำริห์)

พม่าซึ่ง ๑ (ศุภยะกะเล) เกิดมาครั้ง หวังสร้าง ทางกุศล อุดม
ดล บุนะภพ สพสนอง

ซังลำบาก มียาก มีคู่ครอง อยู่ล้าลอง อีสระ ไทย์กะตัว
พระมารดร ก็ข้อน ชรามาก มีคู่คลอ ก็ไม่อยาก จะจากพี่
ไม่อยากดี เช่นพระพี่ น้องนั้กลัว จะหมอมัว ทรมาน รำคาญใจ
มีแต่แม่ แท้ห้วง เหมือนดวงจิต ยังจะคิด หาเพิ่ม เติมไม่ไหว
ไไหนสามี่ ไไหนบุตร นุดอาลัย แต่ละล้วน กวนฤทัย เร็ดไรบุญ ฯ

๖ คำ (ทรงปฏิเสธ พระพี่นางชมพระสามี่ก็รับว่าดี พี่ได้ของดีก็
อยากแบ่งให้น้อง ทูลขัดว่าธรรมะดาของรักของสงวนก็ต้องหวง จะ
หมองใจกันโดยหาอันไม่ พระพี่สัญญาว่าจะไม่หึงหวง พระน้องแย้ง
ว่าสุดวิสัย ถึงพระพี่จะไม่หึงเขาก็เชื่อพระทัยเธอเองมิได้ว่าจะไม่หึง
พระพี่ พระพี่ว่า ถึงพระน้องหึงก็จะสู้สกดพระทัยฐานเป็นพี่ พระน้อง
ว่ามีสามี่ก็ต้องปฏิบัติ ไไหนจะมีเวลาสนองคุณพระชนนี และยก

พม่าสำรวย ๐ (ศุภยะลัดบ็อง) ธรรมะดา นาร์ เรืองมั่ว ขอบ

เล่นตัว มารยา ขำไม่วน

พม่าอาลัย ๐ (สี่ ปอ) นื่องทำไค พระทัย จุนเฉียวนัก ครั้นทล

ทักษิณ ชินวัตร

ฟังได้ผ่าน ภูกามถวัลย์ ทุกวันนี้
 เมื่อไฟร้ฟ้า เสนา มหาอมาตย์
 เห็นไฟไม่ สมศักดิ์ จักชুবยอม
 เป็นกษัตริ์ หรือจะพลัด เป็นเมเนตรา ดวงชีวา สุภยะลัด ตัดไม้ไหว
 แม้รังเกียจ เดียดฉั่น ประหวั่นภัย พี่ยอมไป ผนวชสงฆ์ เป็นองค์ชี้
 (สุภยะลัด) คิดอะไร พระทัยอ่อน ไม่ช้อนกล มั่นหมดหน ทางไป เมื่อ
 ไหร่น

ต้องอุบาย ถวายกล ชนนี้ มีควรตี ตนตาย เสียดายองค์ ฯ คำ

(ทูลว่าการที่ชนนี้คิดวุ่น ก็เพราะยังมีโทษ สุภยะกะเล หวังจะ
อภิเษกพระเจ้าที่จะยกขึ้นทรงราชย์ใหม่ ถ้าตัดต้นตอเสียแล้วก็หมด
หนทาง เพราะเขาเป็นคนอื่น ถึงกริ้วกราดเรายังดีกว่ามิใช่หรือ
พระสวามีปอนิ่งโคลงพระเกล้าเปล่งพระสุรเสียงแต่ซู่ซู่ ๆ ๆ แล้วบ่น ๆ
ก็ดอไรร้ายแรงเช่นนั้น พระนางสรวลเย้ยว่าทรงเดาแต่ข้างร้ายเช่นนั้น
อยู่เสมอ ๆ เมียพระพมมีไชยักษ์ดอกหนา)

พม่าอุบาย ๑ (สุภยะลัด) โปรดหวานล่อม ชุบย้อม ถนอมเสน่ห์
สุภยะกะเล นื่องงาม ตระมประสงค์
ทำลายพิท ชีณกาจ มาตุรงค์ ก็เกลื่อนร้าย กลายลง เป็นมงคล
ไม่หึงหวง ล่วงเกิน เชิญใกล้เกลี่ย อย่าให้เสีย สุระชาติ ประดาผล
เธอสวยสุนทร รุ่งสาว น้าวกมล มาร่วมชม สมกมล พันรำคาญ ๆ
๔ คำ (สวามีปอนิ่งสรวลระรี้ส จะรำคาญหนักขึ้นนะไม่ว่า พระนางทรงยืน
ยืนมิให้ทรงรำคาญ ทูลว่าได้เรียกมาไว้ในห้องใน พระนางจะหลบไป
อุทยาน ผลักพระสวามีย้มเขิน ๆ เข้าไปในห้องแล้ว ตรัสชวนสนม
ก้านัลนางเข้าโรง โทสุ สุภยะกะเล สบัดออกมา ว่าดูสิคนไปไหน
กันหมด เอ นี่จะเล่นเราทำอะไร บาเยนทร์ดอดเข้าไปกวนผิดทำแล้ว
กริ้วก็ทน ต้องกลับตำหนักดีกว่า พอจะเสด็จไป พระสวามีเสด็จ
สวนตามออกมาหยุดพระกรไว้ ก็ซุดลงนั่งก้มพักตร์พิโรธ)

พม่าสำออย ๑ (สวามีปอนิ่ง) พมุล่งอ ขอสุภ ะยะลัด โดยประวัตี
วรรณุช สุดสมาน

ก็เมตตา ปราโมท โปรดประทาน ถึงพระมาร ดาคง ปลงพระทัย

๔ คำ (ตรัสบรรโลม พระน้องกัมพัตร์ส่อน)

(ศุภชะกะเถ) รักเป็นน้อง เกิดอย่าปอง คนองเชย น้องฟังเคย ทุล่งอ
ขอเสียที่ ๆ

๔ คำ (ตรัสเล่าโลมพระนางก็ปฏิเสธ ครั้นเข้าเลี่ยมโลมกอดรัด
ก็ร้องกรีด ทรงกรรแสงอึงคึงหาว่าข่มเหง ฆ่าเสียเถิด ทำ
อะไรนี้ไม่เป็นผู้ใหญ่ เรียกพระชนนีช่วย พระสวามีปอสเห็น สนม
ก้านนางโพล่เข้ามาเห็นตกใจถอยกลับ สุขยะลัดเสด็จมาพระเนตร
เขียว พระสวามีปอสขึ้นพระเคี้ยว สุขยะกะเลเข้าสรวมกอดพระพันนาง
ทรงกรรแสงพ้อว่าอย่าให้พระสวามีปอสมาข่มเหงได้ ก็ว่าเพียยกถวายเพราะ
เห็นสมควร พระน้องก็ยอมทราบอยู่แก่พระทัยเอง น้องนาง
ว่าเกล้งจะให้เข้าใจ ก็ทรงสัญญาไม่หึงหวง พอแม่ท้าวเข้ามาทูลว่า
แก้งหวุ่นแมงฉู่ แลเลงเทงอัตเวนหวุ่นขอเฝ้ามีราชการสำคัญ พระ
มเหสีปลอบพระน้องประคองกอดเข้าในห้องใน พระสวามีปอสให้เข้า
มาถวายบังคม)

พม่าเชิง ๑ (เลงเทงอ๊ต)

คอเวอนเมนต์ อินเดียน คู้ยเขี่ยเรื่อง
ให้ขุนเคื่อง บงกช บทะศรี

ใช้กงซุล มุ่นล้าง ทางไมตรี
ห้างบอมเบ เบอมา โกงป่าไม้
ยัดซุงไว้ เขาไม้ ประณีประนอม
ยังพม่า สับเย็กต์ แลเจ็กโกง
คดีปล้น คดีฉ้อ ก็อะเอา

พูดพาลรี พาลขวาง อังไม่ยอม
เราให้ใช้ ภาษี ไม่มีถ่อม
พูดอ้อมค้อม กลอกกลั๊บ จะปรับเรา
ก็โง้งโหยง ย่อนยนตร์ ช่วยคนเขา
อำนาจเข้า ปรักปรา ทำแต่ใจ

อังกแต่เรียก เรือรบ สพประมาณ
มันพาลผิด น่าจะคิด ชิงเวียงชัย

ไว้อำนาจ บิดตะกูด พุดไม้ไหว
ขึ้นนั่งไว้ เบื่องหน้า ทำลูกกลม ๆ

๔ คำ (พระราชาตรอง พอมเหี้ยสุภยะลัดเสด็จออกมาตรัสถาม เลง-
เทงอ๊ตก็ทูลเรื่องอังกฤษคุกคามต่าง ๆ ปรีกษาแก้งหวุ่นก็เห็นว่ารุนแรง
นัก ตรัสถามแก้งหวุ่นเห็นอย่างไร)

พม่ามองเล ๑ (แก้งหวุ่น) ปราชญ์ฝรั่ง เสสว่า ถ้าให้ดี ต้อง
ไมตรี มหามิต อังกฤษขาม

ฝรั่งเสส เขตคู้มั้นคร้าม
(สุภยะลัด) ดีดีดี ทำไมตรี ฝรั่งเสส
ดีสนิธ แม้อังกฤษ คิดลาลวน

เกิดสงคราม ช่วยพม่า คงซากวน
สองประเทศ ร่วมมิต คิดสงวน
เราก็ชวน ช่วยรบ เป็นจบกั๊ย

(เลงเทงอ๊ต) แต่เขาว่า ถ้ากระนั้น ต้องบันแดน ในเขตแคว้น ชยาน
เหนือ เออเออเฟอให้

สุดแต่เขา เข้าวาง ทางรถไฟ
การสำคัญ อันใด ในพม่า
ในนคร มณฑลเส คณค

เราคบชาติ ไหนใหม่ ให้เขารู้
ให้ปรีกษา ทูตา จะมาอยู่
คิดจะสู้ อังกฤษ อมิตกัน

(ศุภยะลัต) ว่าไฉนมอง อู๋ค็อง คำของเขา จะควรเรา โอนอ่อน ยอมผ่อนผัน
หรือคัดง้าง อย่างไฉน รู้ไม่ทัน จะเสียชั้น เชิงวุ่น หนะคุณตา ฯ

๑๐ คำ (แก๊งหวุนตรอง เลงเทงอัททูลว่า ฝรั่งเศสได้เมืองเขมรเมือง
ญวนเรียกประเทศอินโดจีน จะบรรจบพระราชอาณาจักรทางเหนือข้าม
จีน อังกฤษฝ่ายใต้ แลตวันออกนั้น ถ้ารู้ว่าพม่าเป็นมหามิตรกับฝรั่ง-
เศส รบไฉนรบด้วยกัน ก็คงทุเลาข้ามเหง นีดูมันเข้ากะคนของมัน
พาลต่าง ๆ อไฉนดิก็ปรับ ๆ ๆ อ้างจะเอาแต่เงิน ๆ ๆ เงินแผ่นดิน
พม่าหาที่ไหนให้ตามใจมันก็กลองหวาดไหว พระมเหสีพยับ ๆ ที่รอฟัง
ความเห็นมหาอำมาตย์เถ่าก่อน)

พม่าสทก ๑ (แก๊งหวุน) ฝรั่งเศส เดชฉกาจ ชาตัมหิทธิ เหมือน
อังกฤษ คนละทิศ ติดพม่า

คล้ายหนีสัน รันคม สมตำรา จะสัญญา ประองตอง ตรองให้ลึก
ข้างอังกฤษ ฤศยา จะหาเหตุ ฝรั่งเศส รวงตัว ต่างกลัวศึก
จะเบาขึ้น หรือจะหนัก ต้องพักนึก จุนดอตรึก เห็นท่า น่าหนักใจ
ข้อที่เขา เอาสัญญา ว่ายืนยัน ยอมตามนั้น ทั้งสิ้น หมั่นไม่ได้
ปากเป็นมิต ใจคิดคนองใน รวงไว้ ตรองก่อน อย่าร้อนรน ฯ

๖ คำ (ต่างตรอง เลงเทงอัททูลว่า ถ้าไม่ยอมหมด ฝรั่งเศสก็ไม่ยอม
เป็นมหามิตรในข้อที่ว่าใครรบพม่าเขาจะช่วย)

พม่าหยิ่ง ๑ (ศุภยะลัต) ยอมดีกว่า สัญญา มหามิตร คบอังกฤษ
เป็นคู กูถูกป่น
ฝรั่งเศส ประเทศใหญ่ ไฉนจะรบ เหมือนอายคน เกะนิด อังกฤษโกง

(ใน) พระสีปอ ก็พยัก พระพักตร์ตอบ ทรงเห็นชอบ นางพญา บัญชา
โผง

สั่งให้เหลง เเทงอ๊ต จัดชักโยง คีตราวงโครง สัญญา ปรีักษากัน ฯ ๔ คำ
(ต่างถวายเป็นมงคลลาไป แก้งหวุ่นไม่ถูกอารมณ์แต่ก็พูดไม่ออก)

พม่ากล่อมพญา ๐ (ศุภยะลัด) ศีกภายนอก ออกดีดี เหมือนมีชัย
ศีกภายใน ยังคำ ต้องห้าม

ให้ลงเอย เฉยอยู่ รู่ไม่ทัน จะเสียชั้น เจิงกล ชนนี้
เสด็จไป ในห้อง พระน้องอยู่ สุดแต่ขู่ หรือขอ ล่อลู่
ถึงไม่ปลง เจตนา เชื่อว่าที่ เกิดไม่มี ผิดอื่น ถึงขึ้นใจ ฯ ๔ คำ
(พระสีปออด ๆ เออน ๆ ก็อ่อนควักปลักรุนจน—)

ปีติมาน

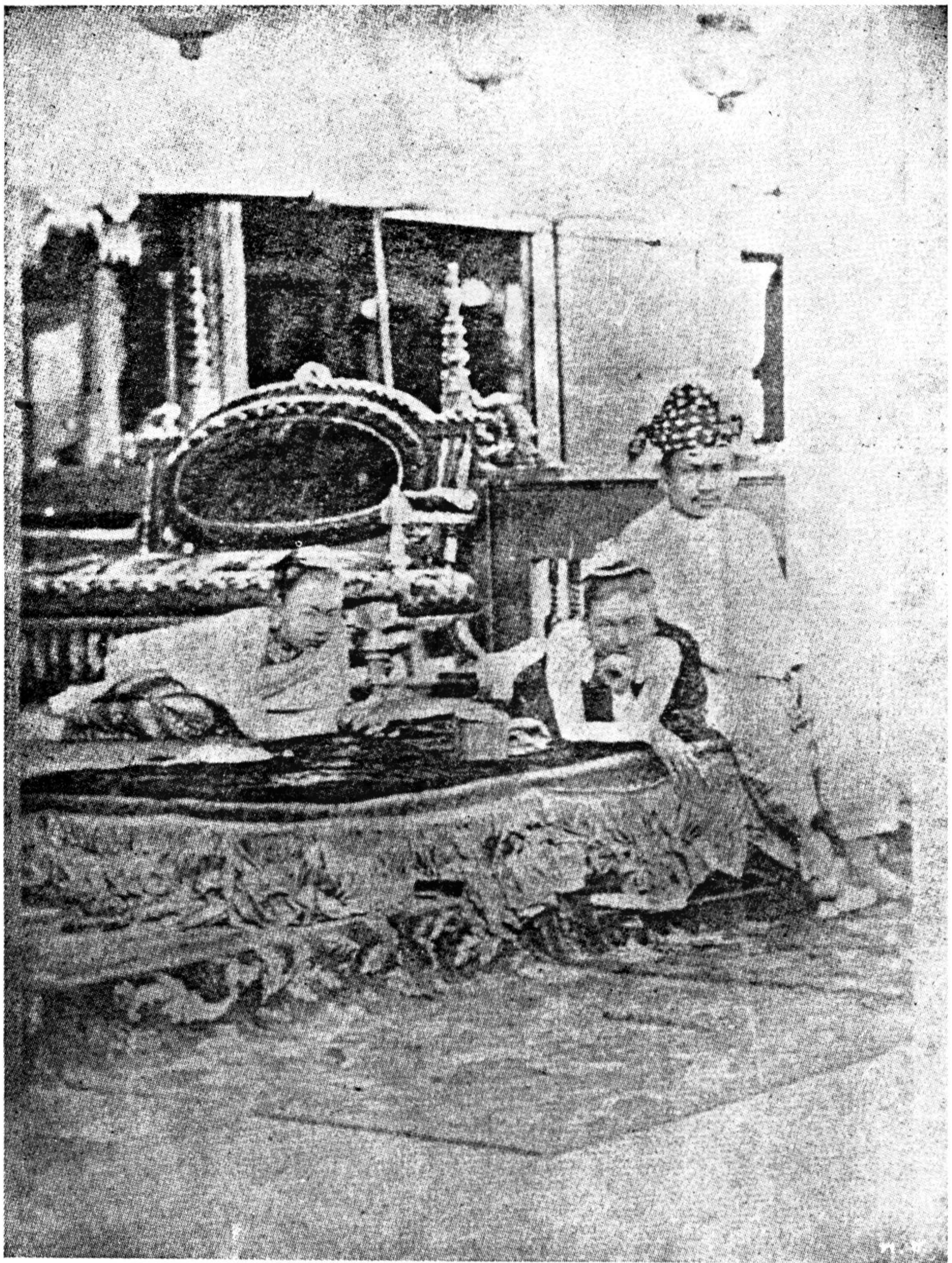
องค์ที่ (๒) ๓๒ (เกลียวเลื้อน) ฉากในห้องพระมเหสี ศุภยะ-
ลัด ตัวละคอนมี ไทสุ ศุภยะกะเล

พม่ารำพึง ๐ (ศุภยะกะเล) จะกลับไป ตำนัถ ก็กักขัง ตัว
เราครั้ง นัตติ คิดโนน

พระมารดา มีรูเรื่อง เยื่องอย่างไร จะดีได้ เหมามโน เราโลเล
จะร้องอึง ตึงตึง คลังเหมือนพี ก็บัดสี สมเหมา ว่าเจ้าเล่ห์
พีทำได้สาระพัด สาระเพ ฉวยเราเซ ชวดกาย เสียดาบชนม์ ฯ

๔ คำ โอต (พระสีปอเข้ามาแล้วข้างนอกเสียงใครลั่นกุนแจนับ)

พม่าสำออย ๑ (สี่ป้อม) พึงตั้งใจตามพระทัย พระน้อยน้อย จะ
 ใคร่กล้อย พระดำรัส ก็ขัดสน
 อยากเห็นพักตร์ รักน้อม ก็ต้องทน กวนกมล น้อมเง ถึงหมางเมืล
 (ศุภยะกะเล) ขึ้นเมตตา อย่างว่า เหมือนชำน้อง น้อมใคร่ครอง
 พรหมจรรย์ ไม่ผันแปร
 เวทนา ขนิษฐา พียาเชิญ พระดำเนิน ไปที่ พระพินาง
 (สี่ป้อม) ไม่ไปแล้ว แก้วกุลาม คร้ามที่สุด แต่เหลือยุด ทรวงสวาท ถึง
 บาดหมาง
 ขอเชยชม สุมรัก มิพักวาง จะต้อตั้ง อิงปรางค์ ก็ยอมอาย
 (ศุภยะกะเล) โปรดทูลพระ ชนนี โดยดีก่อน อย่าเพ้อร้อน ทรวงหรั
 กระสับกระส่าย
 นื่องนารี พระพี่ สีเป็นชาย ทำนื่องให้เสียหาย นัยนัยนัย
 (สี่ป้อม) หญิงกะชาย ร้ายมิมิ ไมตรีสวาท ไซ่ต่ำชาติ เชยชม เราสม
 ศักดิ์
 ถึงถื่อโทษ โกรธก็ตาม เกิดยามรัก จะตีหยิก พลิกปลัก มียอมคลาย ฯ
 ๑๐ คำ (ไทสุยิตฮัดปลักทรงพระกรแสงเมื่อพระพี่ทรงกอดกระหวัด)
 สออยพม่า ๑ (ใน) สงสารขนิษฐ นารี ศรีเสน่ห์ สุภยะกะเล
 องค์สิ้น พระขวัญหาย
 ดิ้นสลัด บัดผัน กันพระกาย แสนระกาย เคืองคัง ฤกรังแก
 พระสี่ป้อม คลอชิด สนิธน้อง กรประคอง เชยปราง ไม่ห่างแห
 ชายหนุ่มหยิ่ง หญิงสาว คราวจอแจ ก็ท้อแท้ แปล่เปลี่ยน เลยเสียองค์ ฯ
 ๔ คำ (โลม)

พระเจ้าเสือ ป้อมินทร์ พระราชาพม่า กับมีพญาญี ไทสุ สุภะลัต
พระมเหสีองค์กลาง แลไทสุ สุภะกะเล พระมเหสีองค์น้อย ประทับ
ณราโชรรักษ์โอรุณ ในพระราชวัง กรุงมณฑล.

องค์ที่ (๓) ๓๓ (เงื่อนขำ) ฉากอย่างองค์ที่ ๓๑ ตัวละครนั้นมี
พระสัปโหมินทร์ กับไทสุ สุภะกะเล ประทับณราชาอาสน์ ดนตรี
ทำเพลงรณรมย์

พม่าระเร่ ๑ (ใน) ฤกามินทร์ ปันบุรุษ สุดเสน่ห้ สุภะกะเล
ขนิษฐน้อย คล้อยประสงค้
เฝ้าเชยขวัญ บรรโลม พระโฉมยง ชื่นฉวีวงศ์ ปราโมทย์ แสนโปรด

ปราณ ๗ ๒ คำ

พม่าฉ่อน ๑ (สัปอ) รักน้องหญิง จริตจิต หนักคิดขัด กระ-
ตุงกระตุง สบั้งสบัด ประหัดประหาร
เสน่ห้แสน แม่นใจ ก็ไม่ปาน ไม่สงสาร เสน่หา พียาเลย
(สุภะกะเล) เป็นกษัตริ์ สาระพัต จะตรัสคล่อง ช่มเหล่งน้อง ตาม
พระทัย จะให้เฉย

น้องขัดขวาง ช่างกลับ สักกิเปรย น้องไม่เคย รักใคร่ ไยมิกัน
(สัปอ) ขอเชยชุบ โฉมสุกะ ยะกะเล ร่วมเสน่ห้ พี่น้อง ประคองขวัญ
(สุภะกะเล) ขอพึ่งบาท ชั่วตม้ถวายเป็น ไม่วายวัน โปรดผูกพัน
พิสวาท อย่าฟาดไกล ๗ ๖ คำ

(สุภะกะเล) ด้เมี่ยงมามอง ๗ ฉิว ๗ แลวก็ ฝน ๗ ฉุนเจือ ๗ ตรงมาประทับ
สุภะกะเล ถอยแลเชยเครื่องพระสลามมาตั้งถวายเป็น

ฤกามพ้อ ๑ (สุภะกะเล) น่าน้อยใจ โฉมนี้ พระพี่เจ้า ช่าง
ทำได้ ทำเอา ไม่ปราไส

เสียดสุทธี ริหยาม งามหรือไร ยุทูลให้ พียา มารังแก

นิวจิตจำน

ไปหลอน มารคม กันข่มขี้

บทที่ ๑

อย่าเพลงฤทธิ์ นักเหนือ เพชอแก้ว

น้ำใจเจ้า ไซ้เจ้า ใจเคঁแม่
ไม่ปราบเสีย ให้พอ ยกคอเถียง พอถูกแป้ว เข้าละแม่ ดูแพ้เทียว
มันเหลือเถียง นื่องประดาษ ชาติ
มาเหมียว

ไปจากปราสาทนี้ เคี้ยวนี้เจียว หรือจะเหนียว เอาไว้ก็ได้เรา ฯ
๔ คำ (ได้ พระนื่องวังไม่ไป ไม่ได้เสือกมาเอง นุดขึ้นมาข่มเหง
เมื่อเสียทีแล้ว ก็จะต้องปฏิบัติพระสามีสมน้ำที่ ปราสาทของพระชนก
ด้วยกัน ร่วมพระสามีสด้วยกัน ไม่ได้มาช่วงชิง พระพี่ทูลให้พระสี่ปอ
ได้ ก็ทรงห้าม พระพี่ทูลหาว่าพระนื่องมูสา ไหนว่าจะไปถวายปฏิบัติ
พระชนนี ก็ทูลเถียงว่า มีพระอักรมเหสีสุภะญะอยู่องค์หนึ่งแล้ว
เพดานนั้นยังองค์เปล่า เคี้ยวนี้พระพี่นุดมาให้มีคู่ พระพี่เองเสียอีกตรัส
ไม่จริง ว่าจะไม่หึง ก็ยังยืนยันว่าไม่ได้หึง พระนื่องหึงเอง พระนื่อง
เถียงว่า ไหนทรงสัญญาว่า ถึงนื่องหึงก็จะสกดพระทัยละเป็นไร พระพี่
ตรัสว่า นี่ไม่ชั่วแต่หึงเปล่า กลับดูหมิ่นพี่ด้วย พี่ไม่ได้สัญญาว่าจะ
ยอมให้ใครดูถูกเล่น ตรงเข้าจะตบตีก็สู้พระนื่องไม่ไหวถูกรวบพระ
หัตถ์สับดลุ่มลง พระสี่ปอห้ามก็ถูกผลักเซไป ไม่มีจะพึ่งรับสั่งทั้ง ๒
องค์ พระพี่กริ้วหมดสติ)

พม่าเดือด ๑ (สุภะยะลัด) เฮ้ยใครอยู่ ข้างนอก บอกมาเฮ้ นุด
เจ้าสุภะยะกะเล ไปเร็วเข้า
ขึ้นไม่ฟัง สั่งกู ก็ดูเอา จะตัดเกล้า เส้นศักดิ์ ประจักษ์ตา ฯ ๒ คำ
(สนมกำนัลนางต่างเข้ามาจะนุด พระสี่ปอห้ามก็ชงัก พระนางสุภะ-
ลัดก็ขึ้นสั่งพิฆาตโทษถึงประหารชีวิต ถ้าไม่ทำตาม เขาก็กรากเข้าไป

มากคน สุขยะกะเลทูลพระสามให้ช่วย สุขยะลัดก็ปลักใส่พระ
สี่ป้อม เลยเลียงเข้าโรงหาไป กำนัลเข้าจุดปลักใส่สุขยะพระองค์น้อย)

พม่าครวญ ๑ (สุขยะกะเล) โอ้พระพี่สี่ป้อม หน่อกษัตริย์ ไร
หลุดหลุด ตรัสไว้ว่าเงา

หลบพระองค์ เหมือนลง พระอาญา ให้ข้ามุดคร่า นาน้อยใจ
เมื่ออาโลก โลกนี้ ไม่มีสัตย์ เหลือจะอัด ใจจน ทนอยู่ไหน
พระพี่พระพี่สี่ป้อม ขออภัย นื่องทูลลา แล้วไม่ขอเห็นเลย ฯ
๔ คำ (ทรงแกรแสง พระนางสุขยะลัดเร่งให้จุด เขาจุดพระน่องก็ถีบ
ลงกราบพระทวารเสวตะฉัต แลกราบพระพี่แล้ว โบกหัตถ์ห้ามไม่ให้
จุด เสด็จฉลาเข้าโรงไป พอลับพระองค์ พระนางพี่ก็ทอดพระองค์
ลงกับพื้น สองหัตถ์ปิดพระพักตรา กรรแสงโฮโฮ ก็—)

บิตม่าน

องค์ที่ (๔) ๓๔ (จำลา) ฉากในพระตำหนักนางพญาข้างเพื่อก
ตัวละครอนมีเชมบยูแม กับมะซอ ตรัสชักถึงไทสุ สุขยะกะเล ว่า
ขึ้นไปบนปราสาทโดยดี แลเสียพระองค์บาเยนทร์เสียแล้ว

พม่าอาลัย ๑ (ชนนี้) นำแก่นสุข ะยะกะเล เสเพลพลัด แม่จะจัด
ให้งามงาม ตามเฉลย

หนีชล่า สาละวอน บือนให้ไชย เป็นหมดเอ๋ย แล้วละแม่ แผ่ตามเป็น
เสือกเชิญเจ้า ยาวายง เหมือนอย่างนีก มันยังลิก ไปอีกซ้ำ โสยทำเชิญ
เขาไม่ใช่ ลูกเต้า หรือเขาแว่น แต่ลูกแท้ ยังเห็น ไม่เอ็นดู

ต้องล้มฟุบ เพราะศุภ ะยะกะเล บังอาจเน ระคุณพยศ โอยอดตุ
 อุบายศุภ ะยะลัด สกักกุ เอาไปอยู่ ลอยหน้า ชล่ำใจ
 พระสั ปอ ข้อรว กั้วเหมือนหนู เกอะคอยดู หน้อยลูก ก็ถูกไล่
 ดูแต่ศุภ ะยะญี่ นี่เป็นไร เกิดใครใช้ เสือกสน รนไปเอง ฯ
 ๘ คำ (กรวบน มะขอ สอพลอไม่เต็มปาก ได้แต่ถอนใจเฮ้อฮำไป
 ตามวิสัยอดสนับสนุนไม่ได้ ไทสุ ศุภยะกะเลผวาออกมา ทอดพระ
 องค์ทอดบาทพระชนนี ทรงพิลาปให้โฮ โฮ)

พม่าแปลง ๑ (ศุภยะกะเล) ลูกอยู่กับ ชนนี้ ดีดีแล้ว พ้องค์
 กลาง ช่างเกล้า มาข่มเหง

ตรัสให้หา พี่ยา ก็หาเกรง ขันกมล อละเวง จนเสียวองค์
 พักกลางกลับ ขับไล่ ไข้ข้า รุมดุคร่า จอมภพ ก็หลบส่ง
 ทำให้ขาย บาทา มาตุงค์ ไข้ลูกปลง ใจยอม ประนอมไป ฯ

๔ คำ (ทรงกรรแสงพรรณนา มะขอเห็นทำไมได้การ ลือกเล็กเปิด
 ไปเสียให้พ้น พระชนนีก็กริ้ว ว่าแก่พระองค์ ที่แท้ก็เล่นไปเอง จะ
 ทรงจัดให้ดี ๆ ไม่เอา พระบุตรทูลตามสัตย์ว่า เต็มใจจะสนองพระ
 คุณตามพระทัย แต่บังเอิญเป็นไปเหลืออำนาจจะรักษาองค์ไหน ก็
 ไม่ทรงเชื่อ พระธิดายิ่งน้อยพระทัยหนัก)

พม่าซึ่ง ๑ (ชนนี้) อย่าปดแม่ แก้ว เลยกแล้ว ริชล่า
 กล้าเกล้า เลียงไม่ได้

อยากให้ดี ประองตอง ไม่ต้องใจ ถูกเขาไล่ ละสีชาน พังมารดา ฯ ๒ คำ
 (ทรงพระกรรแสงสบัดเข้าโรงไปเสีย)

พม่าหวี ๑ (ศุภยะกะเล) ผัวก็ทิ้ง พี่หญิง ก็จองโทษ แม่ก็
โกรธ ตัวก็เสีย เอ๊ยทุกท่า

อับอายแอ้ แท้กรรม เคยทำมา จะดำนมี ชีว ไปว่าไร ๆ ๒ คำ โอด
(พระอัคมเหสีศุภยะญีเสด็จมาถามข่าว พระน้องก็ทูลตามเรื่อง)

พม่าหวล ๑ (ศุภยะญี) อย่าพาโล โทมะนัส กัดมานะ นึกคำพระ
แถลงธรรม์ กลั่นร้องไห้

มันไม่เที่ยง ดอกน่อง ร่ำร้องไย ตัวตนไม่ มีแท้ มีแต่ทุกข์
เกิดมาครั้ง หวังสนุน บุญกุศล สงวนชนม์ โดยชอบ จิตปลอบปลุก
ล้วนลงท้าย ตายหมด กำหนดยุค แสงสุข สมช่อง อย่าหมองครวญ ๆ
๔ คำ (ตรัสสอนเอาพระทัยพระน้อง ยามจะเป็นต้องเป็น ๆ แล้วก็
มิควรจะฝืนมาคิด ตั้งหน้ายกบุญขอตานหาที่พึ่งภายภาคหน้าดีกว่า
พระชนนีกริ้วไม่ไปถึงไหนดอก ไม่ทราบเรื่องตกพระทัย นึกหวาด ๆ
อยู่แล้วว่าลงท้ายก็เป็นเช่นนั้น เสด็จกลับ)

พม่าโหย ๑ (ศุภยะกะเล) เหลือจะอยู่ สู่ โสภ โลกมนุษย์ เป็น
ที่สุด รูปนาม ตามสงวน

สาระพรรณ ผันแปร เหลวเรวณ สิ่งมิควร เป็นเป็น เห็นทันตา
พระแม่เอ๊ย เคยเลี้ยง เคยเคียงบาท ลูกขอลา มาตุราช พบชาติหน้า
ทูลลาพี่ สี่ ป่อ หน่อพญา ขอลูกลา ศุภยะญี ฟ้องคักกลาง
อภัยลูก อย่าผูก เวราเลย นิจาเอ๊ย ชอกช้า เพราะกรรมสร้าง
เป็นสันชาติ วิชาสนา ชีวาวาง (ใน) ราพรรณพลาถ นางกษัตริย์ ฮัดฮัด

ตรอง ๆ ๖ คำ โอด

(หาที่หาสไบจะผูกพระศอกระทำอัตตะวินิบาต พอโหนดพระองค์ห้อยลง มะซอเข้ามาเห็นกำลังคืบ ตกใจแต่มีสติ วิ่งถลาคว้ามิดยกรม้ารอง ท้าวตัดผ้าองค์ตกตั้งลง ร้องอึง ช่วยด้วยๆๆ พระชนนี พระนางศุภยะญีแลเข้าหลวงต่างตื่นวิ่งสอ ๆ กันเข้ามา เห็นก็ช่วยกันเปลี่ยนผ้าพันพระศอออก ตรัสให้ตามหมอหลวง ช่วยแก้ไขพลาทรวงพระกรแสงเข้าหลวงวิ่ง่วนไขว่ แพทย์แก้ พระสี่ปอ พระมเหสีองค์กลางเสด็จมาช่วย่วนอยู่ด้วย หมอทูลว่าเห็นจะมีพอเป็นไรนัก พระชนนีเหลือบเห็นพระเชยขวัญแลพระธิดาองค์กลางสับัดพระพักตร์ค่อนว่า , ยังจะตามมาฆ่าอีกหรือ ศุภยะลัดก็กรแสงกอดพระน้องน้อย แลกราบบาทพระชนนี พระสี่ปอกราบเจียน ๆ)

พม่าพ่าย ๑ (ศุภยะลัด) ลูกผิดแล้ว แกลวกกล้า เพลาโกรธ ผิด

เพราะโทษ โทษะ สิ่งสมอง

คนโน้นนิด คนนี้หน้อย พลอยพระน้อง

ฉิวขุนข้อง ถึงฆ่า ชั่วล้าย

(ชนนี) พระสี่ปอ พ่อมิกวร จะลวนลาม

รู้ว่าขาม มเหสี อยากมีใหม่

(สี่ปอ) จุนตอผิด ฤทธิรัก น้องหนักใน

ทูลเกลี้ยไกล่ สองอนงค์ ไม่

ทรงฟัง

(ชนนี) ศุภยะญี มานี้ ซื่ออย่าเงื่อง ดูตั้งเครื่อง เฝ้าแหน แทนแม่มั่ง

(สี่ปอ) ขอบพระทัย ไม่เป็นไร ระไวระวัง

พระน้องนึ่ง คอยประคอง

เถิดน้องนาง ฯ ๖ คำ

(พอพ้นคืบพระสติต่างถอย แพทย์บังคมลาออก เหลือแต่สีกษัตริย์ประทับอยู่สองข้างองค์พระน้องน้อย)

พม่าลห้อยหวล ๑ (ใน) อัปฉระ สุขยะ ขนิษฐน้อย เนตร์ชม้อย

ลห้อยให้หทัยผาง

ตรัสไม่ออก กลอกเศียร วิงเวียนคราง

เห็นรอบข้าง พระพี่ ล้วนที่รัก

จับหัตถ์ชน ะนีนาง วางเกศ

พระพันปี ทรงฝืน อยู่นอดัก

จับหัตถ์สอง ฟันาง วางแนบพักตร์

แล้วทูลเศียร สอนชัก ตลิ่งแล

คว่ำหัตถ์พี่ สี่ป้อม ท้อทรวงซ้ำ

ตระกองกำ ทูนนลาค อนาคตแน่

ถอนพระทรวง หวงสุด หยุตชเง้ แค้นเต็มแก่ โอโฮ โสกา ฯ ๖ คำโอด

ปีติมาน

ชุดที่ ๑๐ อังขุณา

องค์ที่ (๑) ๓๕ (สัญญาฝรั่งเศส) ฉากอย่างองค์ที่ ๓๑ ตัว
ละคอนมี พระเจ้าสี่ป้อมินทร์ สุขยะลัดมเหสี แลนางสนมกำนัล
เฝ้าเบื่องบาทบุคคล

โพธิสัตว์ ๑ (ใน) พม่าเมนทร์ ธิเบนทร์ถวัลย์ มัณฑาเล พระ

ยอดเสน่ห้ มเหสี โมฬีหล้า

สถิตมน เทียรทอง อ่องโอฟาร์

สนมกำนัล กัลยา บำเรอราย

ปรีวิตก หมกหมุ่น ชุ่นคิด

ด้วยอังกฤษ อุกอาจ เก็นคาคหมาย

จับเหย้มหาญ พาลพิรุช ปทุษะร้าย หลายเรื่องหลาย ข้อวิวาท ฉากครั้ง

๔ คำ (แม่ท้าวมาทูลว่า เลงเทงอ๊ตเวนหวุ่น ขอเฝ้าในที่ ระโหฐาน

ตรัสให้หาเข้ามาถวายบังคม)

เลงเทงอ๊ตเวนหวุ่น มหาอำมาตย์ จตุสดมภ์กรมคลัง ว่ากรมท่าแลบุตร.

พม่าเขว ๑ (เลงเทงอ๊ต) อินเดียนคอ เวอนเมนต์ เขี้ยวเข็ญพูด

แต่งราชทูต มาสู่ ขู่เข็ญขึ้น

ห้างบอมเบ เบอมา โกงปานนั้น ให้ปล่อยชุง ให้มัน เสียทันที
 ทั้งปรับไหม เราให้ เงินทำขวัญ ไม่ให้มัน พักดกะบวร ส่วนภาษี
 ความสับเย็ก แจกพม่า บรรดามี ทุกคดี รุกรัด ตะพัดไป
 ทั้งทราบเกล้า ข่าวทาง เมืองอย่างกุง เตรียมรบพุ่ง พม่าพาล เป็นการใหญ่
 สงทหาร มากเหลือ เรียกเรือไฟ รดมไว้วางท่า จะราวี่ ฯ ๖ คำ
 (พระนางศุภยาลัตตรัสว่า เราสัญญากับฝรั่งเศสแล้ว ใครรบเราเขา
 จะช่วยรบด้วย ไยไม่บอกผู้แทนฝรั่งเศสให้ยกทหารมาบ้างเล่า เลงเทง-
 อ๊ตทูลว่า พระราชาอาญาไม่พินเกล้าฯ หนังสือสัญญาที่ลงนามประทับ
 ตราไว้ต่อกันแล้วนั้น ยังหาได้เรตีไฟไม่ ยังใช้ไม่ได้ ตรัสไยไม่รับ
 เรตีไฟเสียเล่า ทูลว่าเขากำหนดไว้ภายใน ๖ เดือน ข้างเราเรตีไฟ
 แล้ว แต่ฝ่ายข้างประธานาธิบดีฝรั่งเศสเขายังไม่ส่งมา เรสิดองฝรั่งเศส
 ที่เพิ่งเข้ามาถึงใหม่ ก็ว่าได้ ส่งหนังสือไปโทรเลข ณ เมืองอย่างกุงแล้ว
 ยังมีได้ตอบมาจากกรุงปารีส พระสื้ปอตรัสถามว่า มองอู้อี้องว่ากระไร
 เล่า ทูลว่าที่ไหนฝรั่งเศสจะช่วยเรา น่าจะล่อข้างอังกฤษให้เข้าใจว่า
 ฝ่ายเราจะโอนอ่อนผ่อนตาม ย้ำเกรงเขา ถ่วงเวลาไว้ พระมเหสีตรัส
 ว่า ทำไมเขาจะไม่ช่วย นะโปเลียนเข็ญแข็งบันเบาหรือ ทูลว่า อำนาจ
 ราชการในฝรั่งเศสบัดนี้ตกอยู่แก่ประธานาธิบดี ตรัสว่า อายายอม
 อายฝรั่งเศส รบกับกัน ตรัสให้ตามเต็งตะเมงญี่เข้ามาเฝ้า ตรัสถาม
 ถึงทหารก็ว่ามีมาก แลเข็ญแข็ง ตรัสให้เบิกเงินหลวงจัดซื้อศัสตราวุธ

ยุทธภัณฑ์ แลเกณฑ์ทหารขู่มนั่ง ถึงเต็มมันแล้วมันก็ชงัก ดูแต่
แผ่นดินปะกันมินทร์ยังทำไมเราไม่ได้ โดยฟังพระชนกนาถเจ้า เสนา-
บดีทั้งสองบังคมลากลับไป มะจอยยงเข้ามาเฝ้าพระมเหสี)

พม่าสท้าน ๑ (จอยยง) เริ่มลือเล่าข่าวอังกฤษ คิดสงคราม โจร
ผู้ร้าย ลุกถาม ในกรุงศรี

พวกพ่อค้า กะลาญกาม คร้ามเต็มที ทูกราตรี ปล้นสดมภ์ รังไป
โจทชู้ตัง ฝรั่งแกล้ง แต่งยังดู ปลอมมาขู่ ทำร้าย ทั้งนายไพร่
ทุกร้านห้าง ต่างปิด ล้วนอดใจ ผัวจุมมะ กลับไป เมืองบอมเบ ๗
๔ คำ (เล่าว่าสามี่ถูกปล้นกลัวเลยหลบไปอินเดีย กองตระเวนก็เหลว
ไหล บ้างลือว่าทหารที่เกณฑ์ระดมเข้ามาในกรุงสมทบปล้น บ้างว่าฝรั่ง
แต่งคนปลอมมาทำร้าย เสียงปืนยิงบึงสท้าน เตือนร่อนไปทั่วบ้านทั่ว
เมือง พระสี่ปอตรัสให้หาเมียนห่วนเข้ามาเฝ้า ดำรัสถาม ก็ว่าผู้ร้าย
กำเริบมาก เป็นกะลान้อย เป็นพม่าในหัวเมืองปลอมปนเข้ามามาก
ออกลาดตระเวนจับได้เนือง ๆ ก็ยังไม่สงบ มะจอยยงทูลลา)

พม่าขัดตียะ ๑ (พระสี่ปอ) ต้องตรวจตรา รักษา อย่าหวาดเกรง
เมียนห่วนเอง ออกสำรวจ ตรวจสืหา

(ศุภยะลัด) จับผู้ร้าย ได้มัน กันเกรอ อย่าโยเย เอะอะ ขำระพลัน
ถ้าเป็นสัตว์ ตัดหัว เป็นตัวอย่าง เอาไปล้าง ทุกแหล่ง เห็นแข็งขัน
คงอยู่ดปล้น คนโหด เกรงโทษทัณฑ์ ถ้าแม่มัน เป็นกะลา คร่าขังคุก ๗
๔ คำ (เขารับๆ ส่งแล้วบังคมลาไป แม่ท้าวทูลว่า เต็งกะเมงญูขอ
เฝ้า ตรัสให้เข้ามาถวายบังคม)

พม่าตาหม่อง ๑ (เต็งตะ) เรือแม่พม่า ลอบพา นายทหาร อังกฤษผ่าน กรุงปดอม เทียวด้อมบุก
ทำแผนที่ บ้อมกำแพง แสงรุก นุกละหุก พวกเรา จับเอาไว้
(เจริญ พระนางศุภยาลัต) อ้ายพม่า ฆ่าเสีย เพี้ยอุบาทว์ ขบถชาติ
ทรยศ งคไม่ได้
อ้ายฝรั่ง จำขัง แล้วส่งไป ถึงกงซุล ขอให้ เขาชำระ ๓ ๔ คำ
(เต็งตะบังคมลาไป มะชิตตอภรรยาเมียนหวนร้องไห้มาเฝ้าพระมเหสี
ขณะนั้นเสียงป็นปึง ตกใจกัน ตรัสให้ไปสืบ ได้ความว่าผู้ร้าย
ปล้นต่อสูเจ้าพนักงาน)

พม่าตระนง ๑ (ชิตตอ) ยามบ้านเมือง ขุ่นเคือง เกิดเรื่องร้าย
คนต้นแตก เหล็กทำลาย อยู่เอะอะ
ไม่กินนอน แสนร้อน ใจจุมมะ เขาปดประ กาศฝรั่ง ชูตั้งปดอม
ว่าอังกฤษ มิได้ คิด เชิญพิฆาฏ ฤกามะชาติ ราษฎร ผ่อนเกลี้ยกล่อม
จะกำจัด ขัตติยะ ควรจะพร้อม ใจกันยอม ช่วยฝรั่ง มั่นหวังดี
ภัยจะปลอด แม่ถอด บรมนาถ ถอดพระบาท จอมเสนห์ มเหสี
เชิญยาวโอ๊ก เมนตรา ครองธานี ได้พึ่งพา บารมี คัมชีวิต
คนเชื่อกำ กี่ระสำ ระสายพล่าน เกณฑ์ทหาร เกณฑ์สเบียง ก็เลี้ยงบิต
ทรชน เทียวปล้น ไปทุกทิศ สาเหตุผิด นิดเดียว คลายเกลียวโต ๓
๘ คำ (มเหสีตรัสซักเพราะอะไร ก็ว่าเพราะเมียนหวนสามิไม่ปลงใจต่อ
ราชการ ค้างออกจากบ้านว่าจะไปตรวจหน้าที่ก็ไกลไปกภภรรยาสาว
ชาวพม่าฝ่ายใต้พวกยังดูเสียยังรุ่งกะตา เข้าขึ้นถึงวังไม่เป็นอันเอาราช-

กิจ บ่ายกลับมาบ้านก็หลับ ค่ำตื่นขึ้นก็ไปบ้านเมียสาว ต้มมะขิดตอ
เป็นข้าหลวงเดิมแต่เป็นเมียพระราชนาน พุดอะไรก็ไม่เชื่อฟัง ไม่ได้
มาอยู่ด้วยกันกว่าเดือนแล้ว จึงเกิดกตัญญู ถ้าตรัสให้จับอเมียสาวพวก
ยังดู ไปให้พ้นพระราชอาณาจักร หรือจับขังคุกเสียแล้ว โจรผู้ร้ายก็
คงสงบ)

พม่าสอດสร้อย ๐ (ศุภะยะลัต) อ้ายเมียนหวุ่น เนระคุณ สฤตะ
ชาติ ไม่เกรงราช ะอาญา นำโทโย

ทั้งเมียพระ ราชทาน พาลเฉโก หลงโลกโม โทษันต์ ภรรยา
พม่าแท้ แม่ใจ อ้ายยังดู เชื้อศัตรู ทูจรีต ผิดนักหนา
ยามบ้านเมือง กะเดื่องภัย ไม่นำพา เอาไปฆ่า เสียเถิดนะ พระสี่ป้อม
มีน้ำเกิด ปล้นสดมภ์ ขรมเรื่อง อ้ายกรมเมือง หลงสาว มั่นน้าวล่อ
ตามเมียนหวุ่น เดียวนี้ อย่าร้อร ถัดจะขอ ต่ำว่า ให้สำใจ ฯ ๖ คำ
(กริ้ว มะขิดตอกลับตกใจ เมียนหวุ่นเข้ามาถวายบังคม)

พม่าเหี่ยม ๐ (ศุภะยะลัต) พญาเลี้ยง เพียงนี้ แล้วมิสา เจ้า
ค้นหา บ้าเสน่ห์ เกล่ไกล

หลงอีลูก พม่าไต้ ร้ายสุดใจ กล้าทั้งเมีย ภูให้ ไม่อินัง
จึงเกิดโจร ปล้นหึง อิงนคร แอบไปนอน กกเมีย เสียก็ได้
ต้องกุดหัว เคยตัว ชั่วจรรไร ชุบเลี้ยงมึง ไม่วา ไพร์สันดาน ฯ ๔ คำ
(กริ้ว พระสี่ป้อมตรัสถามว่าจริงหรือ เมียนหวุ่นทูลว่าตัวตรวจราชการ
ทั้งกลางคืนกลางวัน ผู้ร้ายไม่มีใครสงบ เพราะอังกฤษปิดประกาศจะ
เอากรุงมณฑลยกถวายพระยาวโวกเมนตราให้ได้ จึงพากันกำเริบ
ยังได้ปลุกษาภรรยาหลวงจะมากราบทูล มเหสีซักเรื่องภรรยาน้อยก็รับ

หมื่นขุนหวุ่น มหาอำมาตย์ จตุสดมภ์กรมเมือง กับท่านผู้หญิง
แถบุต.

ว่ามีจริง แต่หาใช่พม่าฝ่ายใต้ไม่ เป็นธิดาสาระจอสู้ แต่ก็ไม่ได้ไป
มากกว่าเดือนแล้ว ด้วยวิตกถึงราชการแผ่นดิน แม้แต่ภรรยาหลวงที่รัก
ของตน ยังไม่เป็นอันจะวิสาละ พระมเหสียังกริ้วว่าโกหกควรม่าเสีย
อย่าเลี้ยง มะชิตตอกใจถึงร้องไห้)

พม่าวิงวอน ๑ (ชิตตอ) อย่าถึงฆ่า ราชอาญา ไม่พินเกล้า บาบ
เปล่าเปล่า โปรดทรง พระสงสาร

เหมือนเมี่ยงฆ่า สามี่ ตีประจาร ขอประทาน โทษา อย่าฆ่าเลย
เพียงจับอี่ เมี่ยงทุพล พ้นพม่า เมี่ยงห่วนคง อาสา ไม่ชานเฉบ
จุมมะรับ ประกันไต่ก่อนไม่เคย พึ่งจะเอ๋ย ไม่พึ่ง จึงปลั่งไป ฯ ๔ คำ
(ตรัสไต่สวนเมี่ยงห่วนภรรยาคงไต่ความว่า มีภรรยาน้อยจริง บาง
วันก็ขาดราชการบ้าง ตรัสให้ละโคงคอญีเอาไปจำขังไว้ให้หกลบจำ
มะชิตตอกใจขอพระราชทานโทษ ตรัสว่าเคยตัว มะชิตตอกก็ร้องไห้
วิงวอน เลยทรงพระสรวลตรัสพิฆาฏโทษอย่าให้ประมาณต่อไป แล้ว
ทูลพระสืปอเอาเป็นแล้วเสียที่ เรียกละโคงคอญีมาตรัสสั่งให้ปล่อย
เมี่ยงห่วนพ้นโทษไป มะชิตตอกราบ ๆ ๆ หัวร่อออกกราบ ๆ ๆ คลาน ๆ
จะไป พระมเหสีทรงสรวล พระสืปอสท่อนพระทัยซู่ซู่ ก็พอ -)

บิตมาน

องค์ที่ (๒) ๓๖ (สาเหตุปล้น) ฉากกลางพระนครมณฑล
ดนตรีทำเพลงฉิ่งพม่า ตัวละคอนมีพวกผู้ร้ายด้อม กองตระเวนตรวจ

ตรา มีแขกแบกสินค้ายาถูกตีชิง กองตระเวนกลับจับแขกไป มีชาว
บ้านนอกแบกปืนห่อผ้าพันออกมา ๒ คน

พม่าถูกละหุก ๑ (พม่า ๑) เกณฑ์พม่า รบอังกฤษ กูคิดท้อ เขา
จะถอดสี่ป้อม เป็นข้อใหญ่

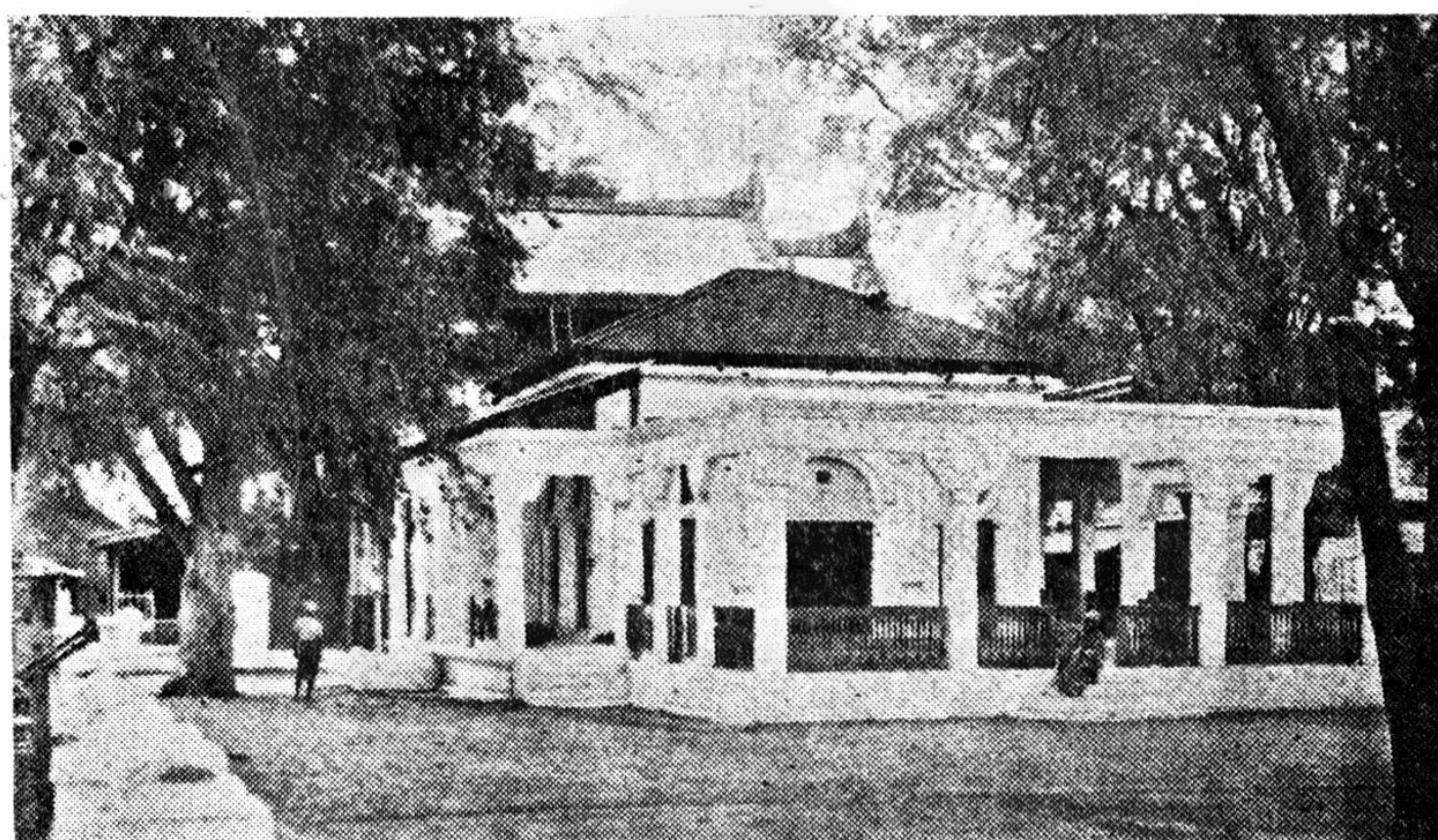
มเหย้า สุขยะลัด ฉัตรกรุงไกร น้ำพระทัย ร้ายกาจ อนาถนักร
(พม่า ๒) ถ้าอังกฤษ มันคิด เอาพม่า กูอาสา กู้ชาติ ไม่อาจผลัก
นี่เปลี่ยนเจ้า เราพม่า สวามิภักดิ์ ไยประดัก ประเด็กรบ หลบหรือมิ่ง
(พม่า ๑) ไนก็เกณฑ์ ตัวก็เกณฑ์ เขาก็เกณฑ์ ไหนให้รบ ไหนตะเวน
เมืองหึ่งหึ่ง

อ้ายบ้านเรา เข้าปลา คนคร่าทั้ง (พม่า ๒) กูคิดถึง อ้ายเช็ด เป็ดละวา ๆ
๖ คำ (กลัวเขาตามจับตัวก็โรเรใจเลยเปิดเข้าโรง เมียนห่วนแล
บริวารออกตรวจคนกลัวราบ)

พม่าท้อ ๑ (เมียนห่วน) จับผู้ร้าย ได้มาฆ่าทุกคน ก็ยังปล้น
กันฉกาจ ชาติพม่า

ยามบ้านเมือง เคืองเข็ญ เขม้นมา ซ้ำกันฆ่า กันเอง ช่มเหงกัน
อ้ายอังกฤษ คิรบ เพราะสพท่า เห็นพม่า ชังพม่า ฆ่ากันบัน
ขึ้นวุ่นวาย ลงท่าย จะร้ายครัน สูญเผ่าพันธุ์ ฤกามกะเด็น เป็นชะเลย ๆ
๔ คำ (พอเสียงปล้นกันตึงตังเอะอะจะชิงเข้าโรง มีพม่าวิ่งราวเตียบ
เครื่องยศเมียนห่วนไปดื้อๆ เหะเหะกันไปทางโน้นทางนี้ -)

ปิดม่าน

พระที่นั่งไหม้องค็่าว ในอันเตราชอุทยานพระราชวังพม่า กรุง
มันทเล ที่พระเจ้าสีป่อมินทร์ ลงพระนามยกมหานครให้อังกฤษ.

องค์ (๓) ๓๗ (ผจญอังกฤษ) ฉากในพระที่นั่งองค์ขาวใน
อุทยานชั้นใน ตัวละครอนมี พระสีปอ พระมเหสี ศุภยะลัด ประทับ
บนพระแท่น สนมกำนัลสนองบาท เก่งห่วนแมงญี่ เต็งตะแมงญี่
เลงเทงอัดเวนห่วน เมียนห่วน เมียนเมห่วน แลละโคงตอญี่ ประ-
ชุมเฝ้าพร้อมกัน

พม่าคนึง ๑ (ใน) สีปอเมนทร์ ชเนนทร์นาถ ชาติพม่า ศุภยะ
ลัดชายา อูรารเหย

รุ่มอารมณ์ รทมถวิล สิ้นสเบย ฟังจะเคย ข่าวศึก ระทึกภัย
(สีปอ) ด้วยอังกฤษ ประชิต อัดติเมตัม ให้อภัยคำ โอหัง ฟังไม่ได้
บอมเบเบอ มาถ้อย ให้อภัยไม้อื้อ ซ้ำปรับไหม ให้อ้าง อ้างบังคับ
พม่าเจ็ก สับเย็ก รายเล็กใหญ่ ก็ให้ให้ เงินทอง โทษต้องจับ
เล็กสัญญา นานา ประเทศลับ เรสเดนต์ กำกับ การสำคัญ
ล้วนรวบรัด มัดพม่า ยิ่งกว่านาย กดคอกล้าย เมืองออก บอกเข้มเข้น
ไม่อ่อนน้อม ยอมตาม ในสามวัน จะจุโจม โหมหั่น มั่นทเล
จึงประชุม เสนา มหาอมตัย์ ปรีกษาคดี ชี้ขาด ไม่หันเห
จะควรรบ หรือควร จะปรวนแปร สมคณ เขายอม ประนอมตาม ฯ
๑๐ คำ (ตรัสถามความเห็นเสนาบดีผู้ใหญ่ พระมเหสีศุภยะลัดนำ
ข้างเห็นควรรบ)

พม่าหงุดหงิด ๑ (ศุภยะลัด) พุดโยโส โอหัง ดังเป็นทาส ไว้
อำนาจ อำมะหิต ไม่คิดขาม
เหมือนมันมัด มือสลบ เป็นจบความ ถ้าไม่ทำ สงคราม ยอมคร้ามมัน ฯ
๒ คำ

พม่ายะโล ๑ (แก้งหวุ่น) ที่อังกฤษ คิตรบ กลบสาเหตุ ฝรั่งเศส

เศส สัญญา พม่านั้น

แม่ไครรบ รบด้วย จะช่วยกัน ขื่อในสัญ ญาเล่า เขาเข้าใจ
 เหมือนแผ่นดิน เป็นถิ่น ฝรั่งเศส อาณาเขต ติดต่อ รอไม่ไหว
 เพลาพอ ยักรอ แรตีไฟ เขาจึงได้ พาลเรา จะเอาเมือง
 แม่มียอม ประนอมตาม กฎามมะชาติ คงพินาศ มือเขา ไม่เข้าเรื่อง
 พละยุธ ศราวุธ ก็ ฝัดเคื่อง ควรยกเยื่อง อ่อนน้อม ประนอมตาม
 ขื่อรุนแรง แห่งใด ขอไกล่เกลี่ย ถึงจะเสีย เปียบมัน ต้องครั้นขาม
 มีเวลา แล้วพม่า พยายาม กลับณรงค์ สงคราม ในสามปี
 ยังมีโชค โยกโย้ราโชบาย ฝรั่งเศส ค้าขาย หลายกรุงศรี
 คิดให้ถูก ผูกราช ะไมตรี บางที่มี ช่องอ้าง ขัดขวางกัน
 ถึงมียอม อังกฤษ แม่ คิดเหตุ ขื่อสัญญา ฝรั่งเศส ก็เข้มข้น
 ได้ทางนี้ ทางโน้น โคนสำคัญ ขึ้นรบมัน แล้วพม่า ปราชัย ฯ ๑๒ คำ
 (พระมเหษีนุ นวามันดุถูกสาระพัด ตั้งเรสเดนต์มาเป็นนาย ถ้ากระ-
 นั้นพระสีป่อจะเป็นมหากษัตริ์ไป ทำไม กลัวอายชาติมีจนาธิฐิแล้ว ก็
 เหมือนเสียเสวตะฉัตพม่า แก้งหวุ่นทูลตามได้เคยออกไปเห็นทหารอัง-
 กฤษแลฝรั่งเศส ทั้งทหารในอินเดีย ล้วนชำนาญในยุทธนัยศัสตราวุธเขาก็
 เข้มแข็งชงัดนักรบ ข้างพม่าทหารก็ไม่สันทัดพิชัยสงครามเทียมเขา ศัส-
 ตราวุธยุทธภณก็ไม่มีบริบูรณ์ ดูแต่ครั้งปะกันมินทร์รบอังกฤษยังต้องเสีย
 พม่าฝ่ายได้ แลยะขาย หากเมנדงเมนทร์มหาราชไม่ชิงขึ้นเกลี้ยถวัลย์
 ราชย์แล้ว น่าที่จะหมดชื่อพม่าเสียแต่ในครั้งโน้นแล้ว ถ้าลงได้เสียทุก

เสียแล้วยากที่จะกลับฟื้นตัวขึ้นได้ไหว ชลottedไว้แก้มือเมื่อหน้าฉลาด
คมกว่า มเหสีกริ้วว่า บ้านเมืองครั้งกะนั้นกะเดียนผัดกันมาก เทวะ-
ดาสัมมาทิฐิรักษาพระบวรพุทธศาสนาเมื่ออยู่ ตรัสถามเสนาบดีผู้อื่นใคร
จะเห็นอย่างไรบ้าง ใครจะเห็นอย่างมองอู่คืองหรือ ก็ไม่มีใครเอ่ย ตรัส
ถามเต้เงาะเงาะหน้า)

พม่าชวยมอง ๑ (เต้เงาะ) อังกฤษทมิฬ หมิ่นพม่า แสนสาหัส
หมิ่นกษัตริ์ หมิ่นทหาร สันดานไพร่
พลุกุถาม ใช้ขาม มันเมื่อไร ฝึกหัดไว้ แคล้วคล่อง ทำนองรบ
ยุทธภัณฑ์ สรรพศาสตรา ถ้ามิสม มีอาคม คงกะพัน ไม่หันหลบ
ขึ้นยอมมัน ฉันทหญิง สิ่งบัดซบ ยอมเป็นศพ อย่ายอม ให้คร่อมคอ
(ศุภยะลัด) ก็เสนา ข้าราชการ ะการอื่น ใครจะยื่น ความเห็น เช่นไหนหนอ
(ขุนนาง) ขอถวาย ชีวิต ไม่คิดท้อ มีจนาทิฐิ มีขอ จะยอมมัน
(ศุภยะลัด) ตาอู่คือง มีองชรา จะว่าไร เราพร้อมใจ กันเต็ม อย่าง
เข้มขัน
(แก้งหวุ่น) รักเจ้านาย ยอมถวาย กายชีวิต ยังยืนยัน ขึ้นรบ เป็นจบ
เชียว ฯ ๘ คำ
(กริ้วแก้งหวุ่น ทูลพระสืปอให้ตอบอย่ายอม ให้เต้เงาะเมงญับการ
สงครามแล้วคงเอาชัยได้)

พม่าหวล ๑ (แก้งหวุ่น) อันพระราช ประเพณี บุรีพม่า แม้จะ
ทำ ยุธนา ปรีชาเฉลียว
ชุมนุม मुख ะมนตรี กันที่เดียว มีควรเลี้ยว หลีกเล่ห์ ประเพณี

แม่มีเชื้อ พังคำ นำถวาย

โปรดชุมนุม นิกาย มนตรีศรี

เห็นโฉน ทราบใต้ ฟ้าจุล

จึงค่อยมี โองการ ให้ราญรอน ๗

๔ คำ (พระสี่ป้อมินทร์ทรงอำนาจตาม)

พม่าชินเนาะ ๑ (ศุภยะลัด) ที่ประชุม เบงใต้ต์ ครั้งไหนมา ก็

ยินยอม จอมพม่า ไม่กล้าถอน

ถึงจะมี ประชุมใหญ่ ในนคร

ก็คงย้อน ตกลง ทำสงคราม

แน่นะเต็งคะ แมงญู เสนีกกล้า

เร่งตระเตรียม โยธา ฟ้าสนาม

อย่ารีรอ ท้อลิต คิดครั่นคร้าม

เอาอย่างตางุ่มง่าม หยามตัวเอง

เพราะแก่เกิน เด็ดเต็ม แก้มแปดแป้ เหมือนยายแก่ โกงโกง ย่องโย่งเย่ง

สมถือพัด ผัดหน้า ทำโคลงเคลง หัวมิ่งเหม่ง เข้าวัด ตาบัดขบ ๗ ๖ คำ

(กริ้วประมาต ชวนพระสามเษด็จขึ้น)

พม่าโคด ๑ (แก้งหวุ่นป้อม) แต่พระเจ้า เมนดง องค์ชนก ยัง

โปรดยก ย่องมิมัว หัวประจบ

การแผ่นดิน หมั่นหม่ เสาเพลทบ

จะสลับ หมื่อดเมือ หมดเชอวงศ์

ชาติพม่า มหาประเทศ เดชกษัตริย์

สืบสมบัติ ขัตติยะ ประยูรหงส์

กว่าพันปี ครานี้ เสียทีลง

จะย่อยยับ อัมระมง คลประลัษ ๗

๔ คำ โอด (ถวายบังคมตรงปราสาท อัลปยศจะกลับ)

ปีติมานฆ่าเวลา

เมื่อเปิดมานใหม่ฉากอย่างเดิม ตัวละคอนมี พระสี่ป้อมินทร์ กับ
มเหสีศุภยะลัด แลนางสนมกำนัลเฝ้าพระบาท

พม่าเชว ๑ (สี่ป้อ) ก็วันนั้น มนตรี มีประชุม หมู่เบงไต้ต้ ใน
 ชุม ตึกหลังใหญ่

ในกรุงหัว เมืองอโห อุโปไฮล ต่างพร้อมใจ กันมา ปรีกษาการ
 (ศุภยะลัด) ฝ่ายเต็งตะ ตระเตรียม ทหารรบ อาวุธครบ มีวิชา ล้วน
 กล้าหาญ

ตอบอังกฤษ คิดขัน ประจันบาน ดีกว่าลาน กลัวทุ้เช่นอุค็อง ฯ
 ๔ คำ (ประทับคอย พระชนนีกับไทสุ สุภยะญี ไทสุ สุภยะกะเล
 แลข้าหลวงออก แต่สองพระธิดากับข้าหลวงหลบเสีย เหลือแต่พระ
 พันปีเสด็จเข้ามาข้างใน)

พม่าแซ่ ๑ (ชนนีป้อ) ตาแก้งหวุ่น แมงญี เสน่เถ้า ไปกราบ
 อ่อนวอนเร้า ให้เกี่ยวข้อง

สุภยะกะเล สุภยะญีสองพี่น้อง ก็นั่งร้อง ให้หึง อ้อยอิ่งเรา
 ให้อ่อนน้อม ยอมฝรัง อย่าคั่งรบ จะเสียภพ ฤกามะชาติ พินาศเขา
 สุภยะลัด ไม่รู้จัก ว่าหนักเบา ข้างพระเจ้า สี่ป้อ ระย่อเมื่อย ฯ ๔ คำ
 (เสด็จไปประทับถามว่า นีตกลงจะรบอังกฤษเจียวหรือ พระสี่ป้อทูล
 ว่ายังกำลังประชุมปรึกษากันอยู่ สุภยะลัดทูลว่าจะรบเพราะมันดูหมิ่น
 นัก พระชนนีตรัสห้ามว่า แก้งหวุ่นแมงญีเขาเห็นแน่ใจว่าถ้าขึ้นรบ
 เป็นเสียกรุงเสียเสวตะฉัต เขาข้าของราชการมาแต่แผ่นดินพระบาท
 บรมชนกนาถเจ้า พ่อยังหนุ่ม เคยเล่าเรียนแต่วัดๆ วาๆ จะเข้าใจราช-
 การไม่ถึงกระมัง ตรัสให้ดีๆ พระมเหสีเถียงว่า เต็งตะแมงญีก็คนเก่า
 ครั่งเมนดงมินทร์เหมือนกัน เห็นให้รบ พระชนนีว่า ไม่เคยไปเห็นนา-

นาประเทศ แลไม่รู้เหมือนตาอูค็อง เขาไม่ดีพระราชบิดาจะตั้ง
เขาเป็นเตตตอชีเมงญี่ปาปะมุตมหาสมุหนายกที่ไหน ขณะนั้นแก้ง-
ห่วนเมงญี่ เต็งตะเมงญี่ เลงเทงอ๊ตเวนห่วน แลเมียนห่วนเข้ามา
เฝ้าถวายบังคม)

พม่าตีก ๑ (แก้งห่วน) ที่ประชุม เบงได้ตั้ง ได้ปรึกษา ตกลงว่า
พม่าควร ค่วนไกล่เกลี่ย

ตอบอ่อนน้อม ยอมเขา เพราะเราเพลี้ย ขันรบสู้ อยู่ในเสีย เอี้ยข้างร้าย ฯ
๒ คำ (พระเมหะปลาตพระทัย ที่ ๆ ประชุมเบงได้ตั้งไม่เคยขัดขึ้นพระ
กระแสร นี่แรงตาอูค็องคนเดียวชักนำ ตรัสถามเต็งตะกลับความ
เห็นหรือ ก็ว่าไม่กลับ แต่น้ำน้อยแพ้ไฟ จะขัดขึ้นธรรมะบุญสันนิบาต
ไปมิชอบ จึงตรัสถามเลงเทงอ๊ต รับว่ากลับความเห็น เพราะรู้สึก
ครั้งประกันมิตรรับก็สู้เข้ามาได้ เมียนห่วนก็ทูลเช่นกัน มเหสีกรว
พระสี่ป้อมหนึ่ง มเหสีหันมาถามแก้งห่วนว่าบนหัวอุปไปโฮลนักละชี ก็
ถวายบังคมทูลว่า กิซแจงตามสุจริตกตัญญู พระมเหสีตรัสสั่งเต็งตะ
ให้ไปร่างหนังสือตอบอังกฤษไม่ยอม แลร่างประกาศราษฎรให้เข้าใจ
อย่าให้กลัวอ้ายกะลาหยังดูแล้วพาเข้ามาถวาย ต่างบังคมลากลับไป)

พม่าพรวน ๑ (ชนนี้) ควรยับยั้ง มั่งชี พระสี่ป้อม อย่าแข็งข้อ
ระย่อน้อง ลองเบียงบ้าย

ตาอูค็อง ข้าของ ราโชบาย

แกทักทาย ต้องยัง พังการม

แต่ชนก ปกวัง ยังนับถือ

ขึ้นต้นต่อ ฉวยพา พม่าลุ่ม

จะเสียววงศ์ เสียวองค์ หลงนิยมน

ถ้อยเต็กอม มือนั้น ไม่ดีแท้

แม่ช่วยชุบ อุปถัมภ์ ดำรงภพ เหมือนพ่อลบ หลู่เหลื่อ ไม่เชื่อแม่
จะผลาญชาติ พินาศนคร ลงนอนแบ ไข่เสียแต่ สี่ ป่อ เชิญพ่อตรอง ฯ
๖ คำ (ทรงพระกรรมแสงพรรณनावังวอน พระสี่ ป่อสอนแล ฯ พระ
มเหสีไม่ทูลตอบ)

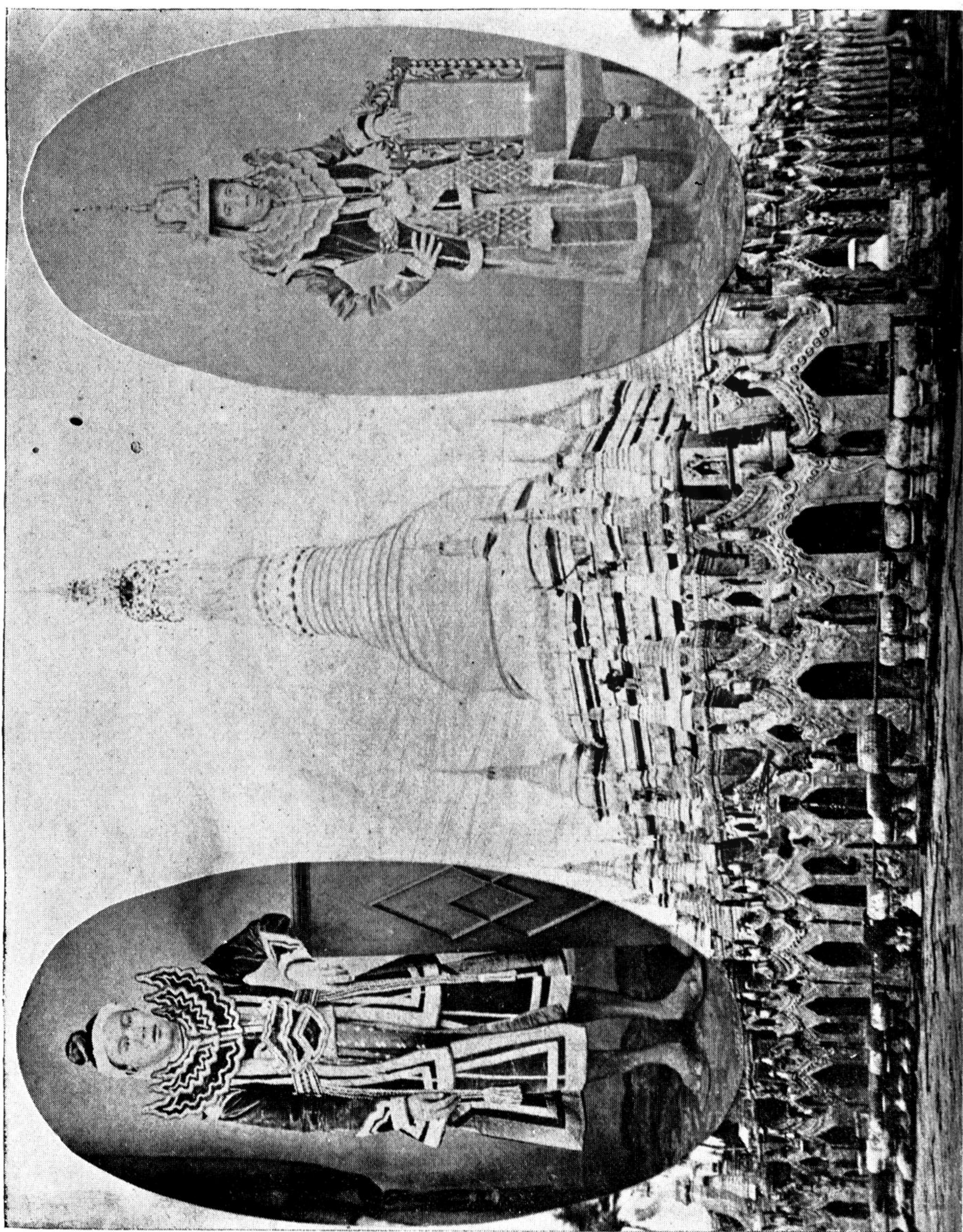
พม่าหยิ่ง ๑ (ศุภยะลัด) การแผ่นดิน ทั้งสิ้น ไข่มั่นเหม่ รุม
วุ่นเหว เขวคิด ก็ผิดช่อง
ต้องสุดแท้ แท้กษัตริ์ จะจัดปรอง เอาคำของ คนแก่ แพ้ภัยตัว
พระมารดา เชอตา ชราหลง วางพระองค์ เทียมคู่ เจ้าอยู่หัว
ออกความเห็น เขียวเชิญ เล่นออกนัว โห้ย่น่ากลัว เหลวไหล ไม่เป็นอัน
นำเทียมคู่ อุดอง ทำนองเอก อภิเชก ศักดิ์เพิ่ม เฉลิมขวัญ
อืปากอึ่ง มึงมาเสือก ทำไมกัน หรืออวดบุญ ญาประมุข ทูลชนั้ว ฯ
๖ คำ (กริ้วก้านัลเสียดสี่พระชนนี มั่นดูถูกไม่รบไหวหรือ ทหาร
เราก็มืดใหม่จางครุฟรัง ปืนผาอาวุธก็ซื้อใหม่ ไม่เหมือนแต่ก่อน
พระชนนีตรัสอ้างความเห็นที่ประชุมเบงได้ต์ พระมเหสีก็แย้งว่า ถูก
อ้ายตาอุดองเกบั่นดูถูกบาเยนทร์ ไม่ฆ่าเสียก็บุญนักหนาแล้ว)

พม่ากำสรวน ๑ (ใน) เชมบยุแม ท้อแท้ แปล่สังเวช เห็น
เหลือเหตุ กลั่นโกรธ พิโรธฉิว
น้อยพระทัย จนพระทัย แทบไปปลิว พระพักตร์นี้ว ลุกยับ กลับ
มนเทียร ฯ ๒ คำ
(น้ำพระเนตรคลอ ฯ กริ้วเต็มกลัด สองพระธิดาทูลวังวอนอย่าให้ ทั้ง
กรุงพม่าเสีย ก็ทรงสอนสั่งพระเสียรทรงจุมพิตจูงเข้าโรง พระนางศุภ-

ยะลัดตรัสให้ ตามเต็งตะเมงญี พาร่างหนังสือตอบอังกฤษ แลประกาศ
เข้ามาถวายพระสีป่อ ทูลว่านี้ไม่ยอมทำตามอัลติเมตัม นี่ประกาศให้
ราชทูรทราบ อย่างถ้วนัน ทหารของพระพุทธเจ้าอยู่หัว พระเจ้าช้าง
เผือก พระเจ้ามนเทียรทองราชาธิราชอันทรงพระเดชานุภาพปราบสากล
โลกธาตุจะทำสงครามเอง ให้ราชทูรทำมาหากินตามภูมิลำเนาโดย
อุ้นใจเถิด พระสีป่อทรงพยัก ๆ ส่งมเหสี ๆ ทรงอ่านแล้วประทาน
เต็งตะให้ มีไป)

พม่าเชิง ๑๐ (ศุภยะลัด) ส่งทหาร ออกไปที่ปลายแคว้น รักษา
แดน บำราบ ปราบศึกเสียน

ทัพเรือบก ยกพล อย่างวนเวียน ตรวจทเบียด สี่หมื่น พันฉกรรจ์
เรือรบใหญ่ กลไฟ ปืนใหญ่กล ดินกระสุน หนูนชน ขมิ้มมัน
สเบียงศัสตราวุธ ยุทธภัณฑ์ รับผิดชอบ รักษา บ้อมปราการ
ห้าหมื่น พันทหาร ชำนาญรบ ประจำครบ นักรา ทุกหน้าด่าน
ทั้งตั้งค่าย รายฝั่ง ตั้งโองการ รวมทหาร หกหมื่น พร้อมปืนไฟ
ยังกองหนุน เตรียมหนุน รุนรบพุ่ง ตีอย่างกึ่ง ห้าหมื่น พลปืนใหญ่
แม่พม่า คราน เริ่มมีชัย เร่งบันบุก รุกไป เป็นไม่รอ ๆ ๘ คำ
(ให้แม่ทัพมาทูลลา เต็งตะถวายบังคมลาไป ทางนี้ทหารเข้ามาชน
ศัสตราวุธโรงแสงในวังไขว่สอ ๆ พระสีป่อประทับชม ครึ่งหลับ
พระมเหสีเป็นพระธูระเอะอะ เจ้าพนักงานเตรียมธงเลขของพระราชทาน
นายทหารแม่ทัพนายกองมาไว้อ้อม เต็งตะเมงญีก็พาแม่ทัพนายกอง
เข้ามากราบถวายบังคมลา)

ตั้งตะเม็งญ์ อัครมหาเสนาธิบดี กับจอของนรธา มหาเสนา
แลพระมหาเจดีย์สถานพม่า.

พม่าจีนเนาะ ๑ (ใน) จึ่งเต็งตะ แมงญี่ เสน่ใหญ่ นำแม่ทัพ
ที่ได้อรับอาสา

คุมทหาร สองแสน แสนศักดา ไปรักษา อาณาจักร นครินทร์ ฯ
๒ คำ (พระสี่ปอพยักอนุญาต พระมเหสีทรงอำนวยการพระราชทาน
ธงแลดาบ บางคนทรงตบ่า สัญญาถ้ามีชัยชนะพระราชทานพระกำนัล
ในด้วยทรงทราบว่ายังไม่มีภรรยา บางคนทรงถอดพระธำมรงค์ในนิ้วพระ
หัตถ์พระราชทาน ต่างถวายบังคมลาออกไปโดยลำดับ เต็งตะคอย
ทูลขานรายนามจนหมดแล้วจึงออกไปที่หลัง คือ ๑ แซ่วังมู คุม
เรือรบทหาร ๕ พัน ไปประจำปลายแดน ๒ ลอกาซง คุมทหารหมื่น
๕ พันไปตั้งค่ายรายฝั่งซ้าย ๓ อำมะลือกหวุ่น ถือพล ๒ หมื่นไปรักษา
บ้อมฝั่งขวา เมืองมินฮูลา ๔ อะน็อกแวงมู ๕ ตอนแตงหวุ่น ๖ จา-
ลอปวา ๗ งาจุหวุ่น รวม ๕ นายคุมทหาร ๖ หมื่นกองละหมื่น ๕ พัน ออก
ไปตั้งค่ายแลประจำบ้อมรายทาง ๘ ตัวทัพหนุนถือพล ๕ หมื่นนั้น จอ-
ช่องนระธา ๙ กองรักษาพระราชวังแลพระนครพล ๕ หมื่น คืออะน็อก
แผ็กดักหวุ่น)

พม่าวังเวง ๑ (ศุภยะลัด) การณรงค์ มิน่าทรง พระวิตก ทัพทั้ง
บก เรือยก ไปปกถิ่น
ญี่สิบหมื่น พันทหาร ชำนาญจีน ไม่เหมือนครั้ง ปะกันมินทร์ เหม่หมื่น
เตรียม
นี้ ปั้นเล็ก ปั้นใหญ่ ซื่อใหม่หมด ดินกระสุน หนุนชด สาหัสเหี่ยม
ชาติมีจนา กะลาต้อ หรือจะเหี่ยม ทงได้เหี่ยม ย่างกุ้ง สมมุงปอง ฯ
๔ คำ (เห็นพระสี่ปอหมุย ๆ พยักซิม ๆ หวาดพระทัยอย่างไรขึ้นมา

บ้าง ก็ขอพระยกุลหัตถ์ ปัดพระพักตร์กรรแสง สนมก้านลตกใจ พระ
สีป่อสดุ้ง แว่วสระเสียงโฮขึ้นลอย ๆ)

ปีติมาน

องค์ที่ (๔) ๓๘ (ฤทธิรบฝรั่ง) ฉากในบ้อมเมืองมินฮฺลา
ตัวละครอนมี อำมะลือกหวุ่น แลนายทหาร พลเกณฑ์
พม่าจะเค็ด ๑ (ใน) แม่ทัพอำมะลือกหวุ่น หมกมุ่นคิด แสน
หนักจิต ทอดชีวิต คิดส่นอง
กษัตริย์ชาติ ศาสนา พมามอง อยากเห็นช่อง บ้องประชิด อังกฤษตี
(อำมะลือก) กองทัพเรือ เหลือกำลัง เชว้งมู ก็ครางอุ้ออกศึก นัก
บัดสี

พลห้าพัน เกณฑ์กัน ไม่ทันที่ ได้แต่สี ร้อยเล่า ไม่เข้าใจ
เรอรรบมา ห้าลำ ล้วนชำรุด ประเดี้ยวหยุด แก่เครื่อง เรอเหลวไหล
ต้องลอยไอ ระวดี้ บัดสีใจ มาจอดใน ปากเกร็จ ถียะตมโย
ปืนที่จ่าย รายลำ ชำรุดสน เบ็กลูกดิน ผัดทุเลา จัดเท่าโล
ขอเบ็กเงิน จัดซื้อ หรือถียโย ล้วนแต่โร เระเบ็ง ให้เร่งมา ฯ ๘ คำ

พม่าท้อแท้ ๑ (อำมะลือก) ลอกาซุง ฟุ้งตั้ง ผังซ้ายนั้น ได้พล
พัน ห้ายื่น แทนหมื่นห้า

จ่ายปืนไม้ ปืนใหญ่ ไม่ได้มา ก็อุตสาห์ ตั้งค่าย ได้ค่ายกอง
เขาไซ้อิน ชเนียพม่า วิชาฝรั่ง ดูจึงข้าง ตั้งจิต คอยคิดบ้อง
เราอยู่บ้อม มินฮฺลา ทำเป็นรอง ทุลพลสอง หมื่นมา พันห้าร้อย

เบ็ญปิ่นใหญ่ ไฉ้มา สิบห้าบอ ก ไฉ้แต่หลอก เอาหน้า ว่าพล่อยพล่อย
ดินกระสุน ทุนต่อ หรือก้น้อย ครั้นจะคอย พร่อมมือ หรือก็ทราชม ฯ

๖ คำ (ท้อใจ แต่คิดจะฉลองพระเดชพระคุณจนสุดปัญญา ให้
ทหารออกไปสืบได้ความว่า อังกฤษยกทหารแขกนายฝรั่งมาหมื่นคน
ลงเรือแม่ลัดเป็นเรือรบแปดลำ ก็ให้ร่ว่งนำที่ ให้ไปสืบอังกฤษยก
มาจับทัพเรือพม่าได้หมดแล้ว พม่าจึงจนหมดลูกดิน หนึ่งก็ไม่พ้นด้วย
เรือม่อรว ไม่มีสะตีม ฝรั่งได้แล้วต้องจูงเข้าฝั่ง เดียวจาระบุษมา
บอกว่า ฝรั่งกำลังแบ่งกันขึ้นบกจะตีบ้อมนี้แลแต่ค่ายลอกาซุง แต่ยก
กันขึ้นฝั่งโน้นมาก เสียงแตรเดี่ยวเสียงปิ่นรบม่อกลองเกราะพม่าให้
โหม่นั้น อำมะลือกหวุ่นสั่งให้ ยิงปิ่นใหญ่ช่วยครู่เดียวเสียงฮูเร ฯ ฯ

พม่าแตกหมด อังกฤษได้ค่าย)

พม่ากระเจิง ๑ (ใน) มีทันไร พละไกร แยกอังกฤษ ยกประชิด
ตีบ้อม ล้อมสนาม

อำมะลือก ออกสู้ ไม่รู้คร้าม ให้ยิงปิ่น ตามตาม โต้ตอบกัน
ลูกแตกมา พม่าตาย ลงหลายสิบ อำมะลือก ไหวพริบ ไม่ขยี้
ใครย่อท้อ ระย่อขนาบ เอาดาพพัน ปิ่นเล็กใหญ่ โล้กระชั้น ประจันยิง ฯ
๔ คำ เช็ดพม่า (ยิงโต้ตอบกัน ดินลูกห่อยหอย ไฉ้ ปิ่นเล็กคอย
ยิงกันไว้ เสียงแตรฝรั่งเร่งพลปิ่นบ้อม)

พม่าสท่อน ๑ (อำมะลือก) ถึงตัวตาย ไม่เสียตาย ชายทหาร
ประจันบาน มั่นตะบม ให้ส่มหยิ่ง
มั่นรุกล้อมปิ่นบ้อม อ้อมช่วงชิง โล้จับเชญ เป็นรวิง ไม่นิ่งยอม ฯ

๒ คำเช็ด พม่า (ยิงต่อสู้ เสียงทหารแขกฝรั่งโฮเฮโกลเข้ามาพ้อโฮเร ๆ ๆ เข้าบ้อมได้เขายังอำมะลือกลุ่มหงายขาดใจตายก็เสียบ้อมมินฮลา)

ปีตมาน

ชุดที่ ๑๑ นากล่าเหมื่อนชลาต

องค์ที่ (๑) ๓๕ (คลั่งฉลองชัย) ฉากอย่างองค์ที่ ๓๗ ตัวละครนั้นมีพระเจ้าสีป่อมินทร์ แลเมเหย์ศุภยะลัด พระสนมกำนัลเผ้าละโคงคอญูวิ่งเข้า ๆ ออก ๆ พังราชการข่าวศึกเสนอบาท

พม่าตระนก ๑ (ใน) จอมฤกาม หวามหวาด ขยาดศึก อูราระทีก
แทบพระกาย จะฝ่ายพอม

มเหย์ ถึงฤดี ทวีตรอม ยังมีถ่อม ทนงสรวล ชวนเปรมปรีดี ๆ

๒ คำ (ละโคงคอญูวิ่งหืดหอบขมเข้เข้ามาทูลว่า ได้ข่าวแล้วมัลลาหว่า ทรัสซันถามข่าวดีหรือไร ทูลว่า ข่าวเต็งคะเมงญูมาเผ้ามัลลาหว่า พอเต็งคะเข้ามาถวายบังคมหน้าเสรำ แต่ทำข้ม มเหย์ตรัสว่า อ้ายอังกฤษแพ้วเราละซี พระสีป่อสท่อนพระทัยถามเป็นไบบ้าง)

พม่าไซยา ๑ (เต็งคะ) ทัพอังกฤษ ประชิตนิกาย ปลายเขตร์
แดน ถียัตมโย โผแล่น เรือรบรี

ทัพเรือเรา รดมเข้า ประจันต์
จับได้เรือ รบฝรั่ง ทั้งปืนใหญ่
รุงขึ้นข้าง ทัพบก ยกประจัน

มันเสียที แดกพ่าย ตายอนันต์
สองลำไล่ พันแขวง สู้แข็งขัน
บ้อมมินฮลา ประดากัน เข้าโจมตี

ตัวขึ้นเครื่องนายโรงเอก ละคอนหลวงพม่า ของมีพญาญี่ สุภะรัต.

ก็แตกพ่าย ตายยับถอยทัพล่า ทัพพม่า ไล่กระชั้น พวกมันหนี
ให้จอช่อง นระธา พาโยธี ยกทัพหนุน รุนรี ตระหนัไป ฯ

๖ คำ (มเหสีดีพระทัยทรงพระสรวล สนมก้านัลถึงพากันตบมือ
พระสี่ยิ้ม ๆ สุขยะลัดตรัสว่าดีแล้ว ให้ถอนทัพรายทางกิ่งหนึ่งยก
รตามตามไปช่วยจอช่องนระธาเถิด)

พม่าระเร่ ๑ (ใน) มเหสีดีพระทัย มีชัยเริ่ม โชคประเดิม แก่
ภูกาม คร้ามไฉน

ตรัสเล่นละ คอนช่วย อำนวยชัย ฉลองมไห ศวรัยพม่า คราสำราญ ฯ

๒ คำ (เรียกปุเมาเล่น โปรดให้ข้าราชการประจำซองในพระราชวัง
เข้ามาประชุมคูละคอนถวายชัยะมงคล)

พม่าอุติกรรม ๑ (ปุเ) องค์สี่ยปอ หน่อฟ้า เชาฉาน อวตาร
ผ่านพม่า มหาถวัลย์

ศุภยกะลัด กษัตริย์ จอมขวัญ เฉลิมขวัญ มัณฑาเล เสน่ห์กรง

อ้ายอังกฤษ ฤศยา มาบังอาจ แพ้พินาศ หนีตลบ เล็กบพุง

ภูกามะชาติ พงบาท อุภัยผดุง นับจะรุ่ง เรื่องถกเถียง สำเร็จเอย ฯ

๔ คำ (โปรดรางวัล มเหสีราชทานสร้อยคอ พระราชาราชทานเงิน

มเหสีตรัสว่า ไม่ช้าก็ตีได้อย่างกุ่ม เสด็จไปพร้อมกะจุมมะนมัสการ

พระมหาสถูปเชวตะกองด้วยกัน สู่เจ้าตรองแต่งคำถวายชัยะมงคลไว้

ให้ไพเราะเถิด จะได้รางวัลงามกว่านี้ ละคอนเล็ก ต่างบังคมลากลับ
เต็งตะเมงญี่เข้ามาเฝ้า)

พม่าสำรวย ๑ (เต็งตะ) ข้าวเข้ามา ทัพพม่า กล้าประชิด ดี
อังกฤษ ตั้งค่าย ปลายแดนต่อ

พม่ามาแขก ๑ (เต็งคะ) อามะลือก ออกโถม โจมทัพแขก
 พรหมแดนแตก คนตาย ต่างฝ่ายหนึ่ง
 ศัสตราป็นผา บรรดาแม่
 แม่ เป็นที่ จุนดอ ขอยกตาม ๆ ๒ คำ
 เหยื่อธรรมาสถานแก่งหวุ่นว่า จะควรให้เต็งคะยกตามไปดีไหม ก็ทูล
 ว่าสุดแท้แต่จะโปรด กริ้ว ว่าดีสำนวนไม่รู้แล้ว ทรงพระสรวลเย้ย)

ปิดม่านช้าเวลา

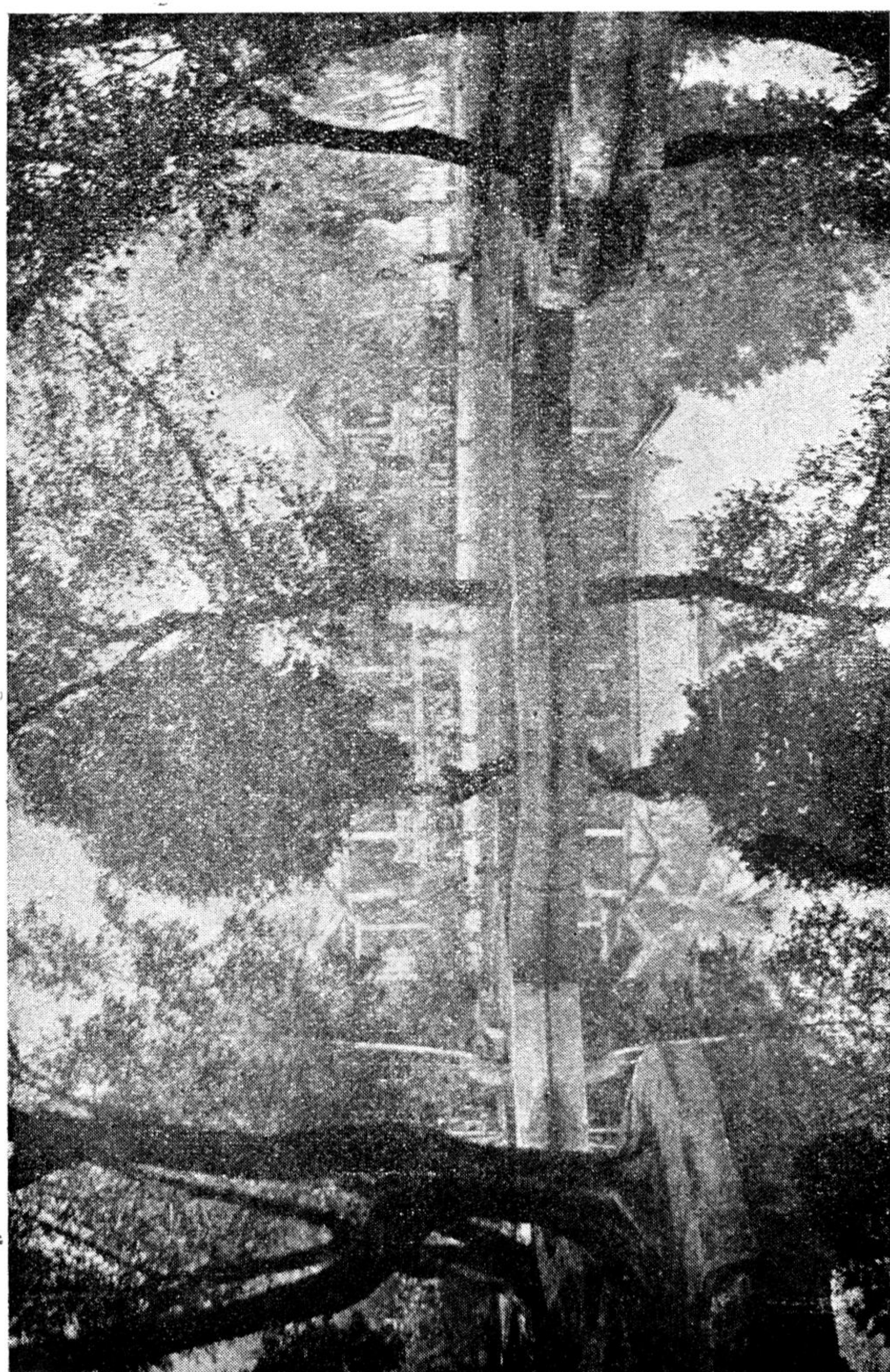
พม่าเขว ๑ (ใน) ภูกามินทร์ ปีนพม่า ซาหาหยิ่ง กมลกริ่ง ร้าย
ร้าย รคายขาม

ถวายบังคม พระเจ้าสี่ป้อมเสด็จมายืนตรงหน้า ตรัสให้ละโคงคอยอ่านพระราชดำรัสให้ฟัง)

อ่าน ๑ (ละโคง) พระบาทบรมบพิตรสี่ป้อมินทร์ พระเจ้ามนเทียรทอง พระเจ้าช้างเผือก พระเจ้าราชาธิราชแห่งสกลพิภพ ผู้มีบุญญะเดชาภินิหารอวตารมาปราบยุคให้ไพร่ฟ้าประชาชนมีสุขทั่วภวามณฑล ทนุยกพระบวรพุทธศาสนาให้สถาวร ขอประกาศแก่พ่อค้าทั้งหลายให้ทราบว่า การที่ต้องทำศึกปราบอังกฤสมฤจนาทิจิครังนั้น เพราะมันโง่โง่บังอาจ หมิ่นพระราชอาณาจักร คงจะพ่ายแพ้พระบรมฤทธิ์านุภาพด้วยกำลังแสนยาโยธาหาญ อย่าให้พ่อค้าตระนกกตกใจไป ให้เปิดห้างร้านค้าขายเป็นปกติ ฝัะเกิดเหตุขัดขวางฉนั้นใดให้กราบทูล จะพระราชทานพระราชานุเคราะห์ทุกประการ อนึ่งเรือเมล์ได้รับส่งสินค้าต้องอยู่ดั้นก็จะโปรดให้จัดเรือกลไฟหลวงเดินแทน ถ้าหากเรือเมล์นั้นยังหาได้เดินตามเคยมา ขอให้ยึดเอาพระบารมีปกเกล้าๆ เป็นที่พึ่ง อย่าสรวองสมกันให้เป็นที่หวาดหวั่นแก่ประชาราษฎรสืบไป ฯ (ให้แปลให้กันฟัง พ่อค้าต่างถวายบังคมขอบพระคุณกรุณาแล้วก็บังคมลากลับไป)

พม่าท้อแท้ ๑ (ใน) แต่เสวยราชสมบัติ ฉัตพม่า พระสี่ป้อม
ราชา มหิศวร
ฟังจะออก พระดำริห์ ตรียบวร ทุกสิ่งถ้วน โดยพระทัย แต่รายนี้
ศุภยะลัด มนัสฉกจ ราชชายา คลุ้มอูรา รทมอยู่ ไม่สู้
สำแดงพระ กรุณา บารมี เป็นครั้งที่ ปฐมผดุง กรุงภูกาม ฯ ๔ คำ
(พระราชาชำเลื่องดูพระอาการเหี้ยมท่อน ๆ พระทัย ก็ทรงสยอง)

ปีติมาน

อันเตราชอุทยาน ในพระราชวังพม่า กรุงเทพมหานคร.

องค์ที่ (๒) ๔๐ (โคจรควณ) ฉากในอันตราชุตยานอย่าง
องค์ที่ ๒๕ ตัวละคอนมี มเหสีสุภะลัต ทรงพระดำเนียรซ้ำๆ ออกมา
เมื่อคนตร้าทำเพลงพม่าวังเวง มีพระก้านัลตามน้อยนาง

พม่าโสก ๑ (สุภะลัตบ้อง) โอ้หนักใจไฉนอยู่ มีรู้กล่าว รับ
แต่ข่าว มีชัย ในสนาม

แต่จังหวะ เต็งตะ ข้อนจะคร้าม	ดาอู่ค้อง ลองถาม ก็หยามเย้ย
สาวสนม กรมใน ดีใจสร้า	แต่ซุบซิบ กระหยิบตา ไม่กล้าเอ่ย
พระสัปอ ท้อพระทัย ไม่สเบย	เซมบายูแม แผ่เฉย ไม่ชันบาน
ทั้งปรีดา ทัพพม่า ว่าชนะ	ในอุระ หนักไฉน เหลือใจขาน
หรือเขาหลอก บอกเท็จ เชิดรำคาญ	ครั้นจะงก สทกสท้าน ก็ไม่ดี ฯ ๖ คำ
(ตรัส ขับก้านัลเสีย เหลือแต่มะเขวลองเต็กอายุ ๑๓ ปี เชิญหีบพระ	
สลาทอง โดยเสด็จดำเนียรซ้ำๆ ไปในสวน)	

พม่าควณ ๑ (สุภะลัต) โอ้ยามเข้า หนาวฟ้า ชั่วชาติ ออกผ้อด
อ้วนระทด กำสรดศรี

โอ้นกเอ๋ย เคยสำเร็จ เชิงมาลี	เสียงซ้อซ้ แสร้งร้อง คนองบิน
โอ้บุบผา ผกาก้าน ตระการดอก	เจ้าก็ออก ระร่นราย ถวายกลิ่น
โอ้น้ำพุ พุ่งพร้อย ฝอยวาริน	ไม่สุดสิ้น ชุตลิ่ง อยู่ดั่งเคย
ถนนน้อย รอยเพลื่น เด็ดเที่ยวเล่น	ก็ยังเห็น เด่นตา ชั่วเอ๋ย
แสนหนักจิต อิดใจ กระไรเลย	เหมือนจะเซย สวนผกา คราสุดท่าย
โอ้พิลึก สึกฝรัง ครั่งไฉน	ดูปีกบัก หนักฤทัย มีใครหาย
ถึงมีชัย ใจหมาง ระคาบกาย	จะลากร้าย กระไรอยู่ มีรู้เลย ฯ ๘ คำ

(เด็กหลายคนเข้ามาวิ่งเก็บดอกไม้เล่นกันอยู่ทางโน้น พระนางอยู่ด
สท่อนพระทัยทอดพระเนต ๆ แล้วก็ถอนพระทัย)

พม่าอาลัย ๑ (ศุภยะลัด) โอววันที่ ๒๔ เดือนพิจิต เหมือนชีวิต

ศุภยะลัด อัคระเหย

อุราโรย โดยดิน สันสเบย สดจะเนย เน้อยใจ อยู่ในปรangk
สองพันสี่ ร้อยญี่สิบแปดศก อนาถอก ออกกร้าย ระคายหมาง
หรือจะส่อ ข้อเข็ญ เกิดเป็นलग ให้อ้างว่าง ผางอก สทกใจ ๆ ๔ คำ
(ตรัสให้มะเชวลองไปล่อเด็กที่เล่นอยู่นั้นมาคนหนึ่ง พระนางแอบตั้น
ไม้บัง ครั้นเด็กมาเห็นพระองค์ก็กลัวร้องไห้เงอะเผ่นหนี เขายึดไว้
ดินร่ำ ๆ ทรงปลอบถามว่า เมื่อเข้าหรือเมื่อคืนนี้ พ่อแม่ที่บ้านเขา
พูดเขาทำอะไรกันบ้าง เด็กไม่ค่อยจะกล่าวทูล แต่ในที่สุดจึงค่อยเชื่อ
ทูลว่า เขาฝั่งของ ไม่เป็นอันจะกินจะนอน ห้ามไม่ให้ไปข้างไหนเกรง
จะพลัดกัน ตรัสซักทำไมจึงทำอย่างนั้น ทูลว่า กะลาอย่างคูนันมารบ
ตรัสเล่าโลมว่า ก็พม่าชนะจะกลัวไปทำไม มันไม่มาได้ดอก เด็กว่าที่
ไหนได้ เรือรบมันหลายเลขของพม่าที่ถึเยตมโยฝรั่งก็จับได้หมดแล้ว ค่าย
เลบ้อมที่มันฮูลาก็เสียหมดแล้ว อามะลือกห่วนก็ตายเสียแล้ว กะลา
ยิงปืนโครม ๆ แจกประกาศว่า ถ้าราษฎรคนใดไม่เกี่ยวข้องด้วยเจ้า เขา
ก็จะไม่ทำร้าย ด้วยไม่ใช่ธุระเขา ๆ จะรบแต่กับเจ้านายเท่านั้น พ่อแม่
ก็ไม่ไว้วางใจ พระนางตลึงถอนพระทัย ทรงปลดเข็มกลัดฉลองพระองค์
เพชรพระราชนาคองค์ ๑ ตรัสกำชับไม่ให้บอกใครว่าทรงซักไซ้ นอก
จากเรียกมาพระราชนาคของ ไล่ให้กลับไปเล่นตามสบาย แลเรียกมา

ใหม่อีกคน ๑ ครานี้มาง่าย ด้วยรู้ว่าไม่มีอันตราย เด็กคนนั้นทูลว่า บ้า
 ลูกก็หนีไปเหนือเสียหมดแล้ว ว่าฝรั่งจะยกทัพขึ้นมาถึงกรุงในวันสอง
 วันนี้ คงเสียกรุง ด้วยทหารก็ไม่มีปืน เกณฑ์คน ๑๐๐ ก็ได้แต่ ๒๖
 คน ค่ายตามรายทางก็ไม่กล้ารบเสียโดยมาก เขาว่าขุนนางพม่าสั่งห้าม
 บ้าง ไม่กล้ารบเองบ้าง คนหนีเสียหมดบ้าง พระราชทานเข็มเพชรอีก
 องค์ ๑ ตรัสให้เรียกคนที่ ๓ มา เล่าว่าฝรั่งมาเป็นค่ายเป็นกอง อุโป-
 ไสต่างผ่อนครอบครัวหนีขึ้นเหนือ ห้างร้านก็ปิดหมด พ่อแม่ร้องให้
 รงมไป พระราชทานเข็มกลัดเพชรองค์ที่ ๓ แล้วขับไป พระפקตร์
 สลดพระศอกตกสท่อนพระทัยรำพึง ดำเนิร์ชฯ)

พม่าพิโยค ๑ (ศุภยะลัด) มันกลัวเกิน กลียดเกิน เกินไปหมด
 พากันปด เหมือนเด็ก เล็กเหลวไหล
 ราชการ แผ่นดิน หมิ่นสุดใจ เจ้ามืดได้ ทราบจริง ล้วนสิ่งลวง
 อนาคตเอ๋ย พึงจะเคย รู้สึกองค์ มามัวหลง ล้นหลอก บอกเสียขวง
 โอ้ครานี้ น้ำที่ จะเสบทรวง อ้าเมืองหลวง วังหลวง จะร่วงโรย ฯ
 ๔ คำ โอศ เพลงสยอง (ดำเนิร์ชฯ) พระสัปอเสด็จออกפקตร์
 เสรว้า กอดพระทรวง พระมเหสีพาไปกอดชบפקตร์แทบพระอังสา
 สอน-) โอศ

พม่ากรรแสง ๑ (ศุภยะลัด) เมาน์เมาน์ กรรมเรา เสียแล้วเหนือ
 มัวหลงเพื่อ มเมอเหิม ไม่เต็มโหย
 อ้ายยังดู จูโจม ตระโหมโหม
 ถียัตม โย โยธา ก็ล่าแพ้ว
 เราหลงโดย ถูกหลอก ไม่บอกจริง
 บ้อมมินฮูลา เหลือแก้ แปล่ทุกสิ่ง

มันรุกใกล้มันทเล จะเจชิง เห็นจะกลิ้ง ครานี้ แล้วสี่ปอ ๆ ๔ คำโอด
 (พระเจ้าสี่ป้อมินทร์ น้ำพระเนตรคลอ ๆ กอดพระนางบ่นแต่ซู่ซู่ ๆ จะ
 ทำไงเล่า เคราะห์เรามาถึงเสียแล้วนินะพระน้องเอ๋ย ขณะนั้นเสียงป็น
 ตึง ๆ ๆ สดุ้ง สนมกำนัลนางต่างวิ่งร้องกรีดกรีดมาซังก้องให้ ทูลว่า
 กะลาบังคูดงกฤษมาถึงกรุงเสียแล้วมัลลหาว่า โอ! เชมบยูแม แล ๒
 มเหสีก็ทรงพระกรรแสงซิก ๆ เสด็จมาประทับตลิ่งนั้น เสียงในโรงเห
 หะ แตรเรือแลม้องกลองเกราะพม่าระคนกันอึงคึง เต็งตะแมงญี่แล
 นายทหาร ละโคงคอญี่เสนาบด้าง หน้าตั้นเข้ามาถวายบังคมชบหน้า
 ก็พอ -)

ปิดม่าน

องก์ที่ (๓) ๔๑ (จวนค้อย) ฉากในท้องพระโรงอย่างองก์ที่ ๑
 ตัวละครนั้นมี พระเจ้าสี่ป้อมินทร์ พระมเหสีสุภะยาลัด แลพระพันปี
 ประทับราชาอาสน์ พระอัคมเหสี สุภะยัญญี่ พระมเหสี สุภะยะกะเล
 ประทับอีกพระแท่นหนึ่ง แก้งหวุ่นแมงญี่ แลคณะปิงยิส ทั้งพระสนม
 กำนัลชุนนุมนเฝ้า เสียงแซ่ซ้องด้วยแตรทหาร หวิดเรือกลไฟแลม้อง
 พม่าณฤโฆษนั้นนั้นทางในโรง)

ทยอยพม่า ๑ (ใน) แสนสังเวช ประเทศพม่า เพลาร้าย ทั้งเจ้า
 นาย สนมอมาศย์ อนาถหนอ
 ท้าอังกฤษ ประชิดถึง ตลิ่งท้อ ล้วนเฟื่อนฝ่อ ระยอกลัว หมดมัวเมา

จอมธานี มเหสี สุกยะลัด สงสารอด อรสลด กำสรดเศร้า
 เชมบยุแม แดพรน สันเทาเทา พระลูกเจ้า สองนาง พ่างฟูบองค์
 เสนามาตย์ หวาดหัว กลัวพินาส สงสารชาติ อำมะหิต หมดพิสังค์
 ชุมนุมาช ะมนตรี้ ร่วมชีวงศ์ กษัตร์ทรง ปรีกษา จะว่าไร ๆ ๖ คำ
 (เชมบยุแมเห็นกษัตร์เขยพระเนตปริบ ๆ มเหสีสุกยะลัดก็พระ
 พักตร์ดำ พระศอตก จึงตรัสถามความเห็นเสนาบดี จะทำไฉนดี
 ต่างก้มหน้าถวายบังคมนิ่งสท้อใจ ข้างในโรงก็เสียงโกลาหลเหะเห จึง
 เจาะตรัสถามแก่งหวุ่นแมงญี่)

พม่ากำสรวน ๑ (แก้งห่วน) ถึงเวลา ที่สุด ต่อยุทธนั้น อย่างนี้
 ฝัน เลยจบ รบไม่ไหว

ได้แต่พูด ส่งทูต เราออกไป
 แม่รู้กรัน เพียงอัล ติเมตัม
 ถึงหากเขา เอาหนัก ในพักัน
 (ชนน) เฝื่อนมันยัด พระนคร ไม่ผ่อนผัด จักรยัตร์ ชิงไฟท ทำไฉนนั้น
 (แก้งหวุ่น) คนอังกฤษ ฤทธจกจาก ชาติสำคัญ ยุกติธรรม โอบอ้อม เขา
 ย่อมมี

แต่ครั้งนั้น ปะกัมมินทร์ สันฤทธน้อม แต่พอยอม ตามใจ ไม่สู้
 เมณฑงเมณฑร ขอมเช่น ราชไมตรี ยังยก พลคืน ไม่ขึ้นทวน ฯ ๕ คำ
 (ตรีสแก่พระสั ปอ ว่ากระไรเล่า ก็ข้าเลื่องคุณพระมเหสีสุระเสียด
 เครือ ฯ ตรีสถามเต็งตะแมงญี่ จะเห็นอย่างไรบ้าง)

พม่าโผน ๑ (เต็งตะ) อ้ายฝรั่ง ยังดู ศักรร่าย เจ้าอุบาย หลาย
ตระบัด พิษม้วน

ยอมเช่นนั้น มันก็ชอบ ตอบขบวร
ถึงเสียทัพ ยับมัน กระชั้นเมือง

ให้มันถ้วน ตามปอง ไม่ต้องรบ
ถึงเชิญเคือง แคไหน ไซ้สลับ

ชาติพม่า ยังพม่า ไครมาลบ

จะหมอบซบ ให้คร่อม เหลือยอมตาม

พลรักษา ปราการ ทหารมี

ควรต่อตี แย้งยุค จนสุดด้าม

เมื่อหมดมือ รออูสาห์ พยายาม

การสงคราม แพ้ชนะ ย่อมประจำ

หนีไปเหนือ เพื่อบ้อง มันปองรอด

แม่บุญพลอด ทางบก ยกตระหนั

มันปลาวาฬ เราเสีย เมื่อกรากตรา

เห็นพอปล่า ทางบก วิตกไย

เมื่อแพ้วาย บอมตาย เสียทั้งชาติ

ข้อพม่า หาทาส ชาติใดไม่

นี้ไพร่ฟ้า พม่าฉกรรจ์ อนันต์ไป

เจ้าควนให้ยับย้อย น้อยใจนัก

เจ้าเมงกุน เมนตรา เมื่อคราพ่าย

ก็ยกปาย ขึ้นอุดร ไม่หย้อนศักดิ์

เมื่อหมดท่า หมดพม่า สวามิภักดิ์

ก็ยังหัก หาญด้น ไปพันแดน

จุนคอเห็น เช่นนี้ ที่อังกฤษ

มันแผลงฤทธิ์ ขึ้นมา ไซ้กล้าแสน

เพราะพลเรา เบาบอบ ไม่ตอบแทน

มันจึงเล่น เรือดิ่ง ถึงสบาย

ไซ้เท่านั้น มันบอก ถึงหลอกเจ้า

ลงให้เรา ล่มจม แทบล้มหงาย

ถ้าจะยุทธ ต้องยุทธ ถึงสุดท้าย

ขออย่าหมาย อังกฤษ มิทมนุญย์ ฯ

๑๖ คำ (มเหษีตรัสขึ้นให้ ๒ อัครมหาเสนาบดีโต้ตอบกัน ต่างก็ขึ้น

ความเห็นแตกต่างมีเหตุสนับสนุน พระสี่ป้อมตรัสถามเสนาบดีอื่น ละ

ล้วนเห็นตามแก่งหวุ่นเมงญี่หมด พระชนนีตรัสถามพระบุตรองค์

กลางจะว่าอะไรเล่า)

พม่าปวน ๑ (ใน) สุขยะลัด อัดพระทัย ไม่เชื่องค์ มิกล่าทรง
วินิจฉัย จนใจสุด

พระทรงเต็น โครมโครม แสนโทรมทรุด เชมบยุแม ก็ผูก พระวาจา
(เชมบยุแม) ต้องเลือกสอง อำมาตย์ ฉลาดล่อ ไปติดต่อกับฝรั่ง ดัง
ปรึกษา

มียิสเลง เทงอ๊ต คัดสองรา ไปพุดจา ตามกะทู้มองอูค็อง ฯ ๔ คำ
(สองมหาอำมาตย์ก็เรียนปฏิบัติต่อแก๊งหวุ่นแมงฉู แล้วจะบังคมลาไป
ศุภยะลัดตรัสว่า น่าจะตามมองชูเปเข้ามาลองหาฤาจะดีกระมัง
พระสี่ป้อพยัก พระชนนีแลสองพระบุตรสนับสนุนว่าดีทีเดียว ก็ตรัส
ให้ละโคงคองรีบไปตามตัว เข้ามาถวายบังคม)

พม่ายะเหล ๑ (ชนนี) ท่านก็รู้เรื่องราว ข้าวแกใจ เห็นอย่างไร
อย่าช่วย ช่วยฉลอง

ศึกอังกฤษ ประชิตกรุง โดยมุงจง จะล้างผลาญ วานตรอง ให้จึงดี
ข้างเต็งคะ จะรบ จนชบชุน ข้างแก๊งหวุ่น ให้แพ้ ช่วยแก้
หรือเห็นทาง อย่างไหน อุบายมี เพลาน จวนตัว อย่ามัวแค้น ฯ ๔ คำ
(ตรัสเอาใจ ชูเปถวายบังคมหมอบก้มหน้าสอ้น)

พม่าฟ่าย ๑ (ชูเป) พระคุณพระ เมन्दง ดำรงหัว ไม่ถ้อตัว
โทมนัส ซ้อสัตย์แสน

ยอมยกชี วิตถวาย ใคร่ตายแทน ผีวะแม่น ช้องสุ้ศัตรุมี่
น้หมดช่อง อูค็อง สนองชอบ ขันคิตตอบ รบพุ่ง แก่กรุงศรี
จะซำร้าย ตายยับ ทัฬหะรานี้ เป็นสุดที่ ชิงชัย ได้แต่ยอม ฯ ๔ คำ
(ศุภยะลัดว่า เขาไม่เอาตามอัติเมตัมแล้วเขาจะเอาบ้านเมืองได้ไหม
ชูเปทูลว่าได้ ตรัสเถียงว่ามองอูค็องว่าเขาไม่เอา สนองว่าเห็นด้วย

เกล้า ๆ ว่าที่ไหนดเขาจะละ ร้องให้ส่อนเฮือก ๆ ๆ ตรัสว่า งั้นสู้ไม่
ดีกว่าหรือ ก็ทูลว่า ชื่นสู้ยิ่งซ้ำร้าย)

พม่าประชุม ๑ (ชนนี้) ถ้ากระนั้น สองท่าน อำมาตย์ใหญ่ จงรีบ
ไปใกล้เกลี้ย พุดเกลี้ยกล่อม
อย่าให้ถึงราวราน คิดหวานล่อม พุดอ้อมค้อม อุบายครม มองอูค็อง ๆ
๒ คำ (๒ มหาอำมาตย์บังคมลาไป)

พม่าจะเด็ด ๑ (เต็งตะ) เห็นยิ่งกลัว อ้ายตัวมหาโลก มันคงโอบ
เอาอยู่ พอรู้อย่าง
เป็นหมดชาติ วาสนา พม่าปอง เหมือนขังข่อง ปลากุ้ง บ่อนพวงมัน
(แก่งหวุ่น) ก็เป็นได้ แต่ใจ จุนคอคิด ว่าอังกฤษ ฤทธา เดชาขยัน
ฤทธิลือ เพราะถือ ยุกติธรรม เมื่อจะอัน ทรายฉนั้น มันก็กรรม
(ชนนี้) เต็งตะว่า ถ้ามบ แลหลบหนี ยังจะดี กว่าถ่อม ลงยอมขว่า
(แก่งหวุ่น) พลก็ตาย ซ้ำร้าย ลงปลายพล้า นั้นและซ้ำ สูญชาติ
ข้าบาทเล็ง
(เต็งตะ) ไหนจะสูญ แล้วทูล กระหม่อมแก้ว ยอมแหม่ว ไยเล่า เรา
ก็เก่ง

ให้มันเต็ม ฤทธิถลอง ท้องตะเบ็ง ความเห็นเต็ง ตะฉนี้ ไม่มีแปร ๆ
๘ คำ (ว่าถ้าเจ้ายอม คนพม่าไม่ยอม แม่หากว่ากะลา ยังคุมมันเอาเป็น
เมืองขึ้น ก็น่าสงสารชาติพม่า ถ้าพม่าเต็มใจรบจนตายหมดชาติ ก็ยัง
ดีกว่าเป็นทาสขเลยมฤจณาธิฐิ ถ้าพม่าเอาใจออกหากจากเจ้า เราก็นั้น
ไปต่างประเทศอย่างเจ้าเมงกุนเมเนตรา แก่งหวุ่นแย้งว่า นั้นรุนแรงเกิน

ต้องการ เขาคงไม่เอาเมืองดอก เป็นแต่กดขี่เอาเปรียบเท่าไร เราก็ยอม เมื่อมีเวลาเตรียมตัวเห็นพอวัดเหวี่ยงแล้ว สาเหตุทำสงครามหาได้ง่ายนิดเดียว เมื่อเห็นแน่สู้เขาไม่ไหวอยู่อย่างนี้จะสู้ ช่างพม่ายังเขลาเหมือนเจ้าชวนให้ข้าพินาศเปล่า ไม่เป็นอันรักชาติแต่ผลาญชาติ พอ ๒ มหาอำมาตย์กลับเข้ามาถวายบังคม)

พม่าช่วยเล ๑ (๒ มหาอำมาตย์) เยนอราล ว่าอัล ตีเมตัม เรา
ไม่ยอมอย่าเข้าไปพุดแก้
ถ้าพม่า อ่อนน้อม จะยอมแพ้ จงสุดแท้ แต่อังกฤษ จะคิดการ
อย่าต่อยุธ ยอมสุด แล้วแต่เขา ทั้งปล่อยเหล่า พหล พลทหาร
ซึ่งประจำ รักษา บ้อมปราการ จะคิดอ่าน มาเฝ้า พระเจ้าเอง ฯ ๔ คำ
(พระชนนีแลศุภยะลัคตรัสซึก เขามาเฝ้าแล้วจะเอาอย่างไรอีก ก็ว่า
ไม่ทราบเกล้า ฯ ตรัสถามแล้วยอมเขาไหมเล่า ก็ว่ายอมตามพระราช
โองการดำรัสไป ต่างตกตลึงกันไปทั่วกัน ตั้งคะส่อน ๆ จนโฮ ศุภ-
ยะลัคก็โฮ พระชนนีสองพระธิดาแลนางสนมกำนัลก็โฮขึ้นพร้อมกัน
พระสวปโปโมกพระหัตถ์ทั้งสองห้าม ๆ ๆ แต่อย่างไรก็พลอยปล่อยโฮขึ้น
ด้วยเมื่อ—)

บิตมาน

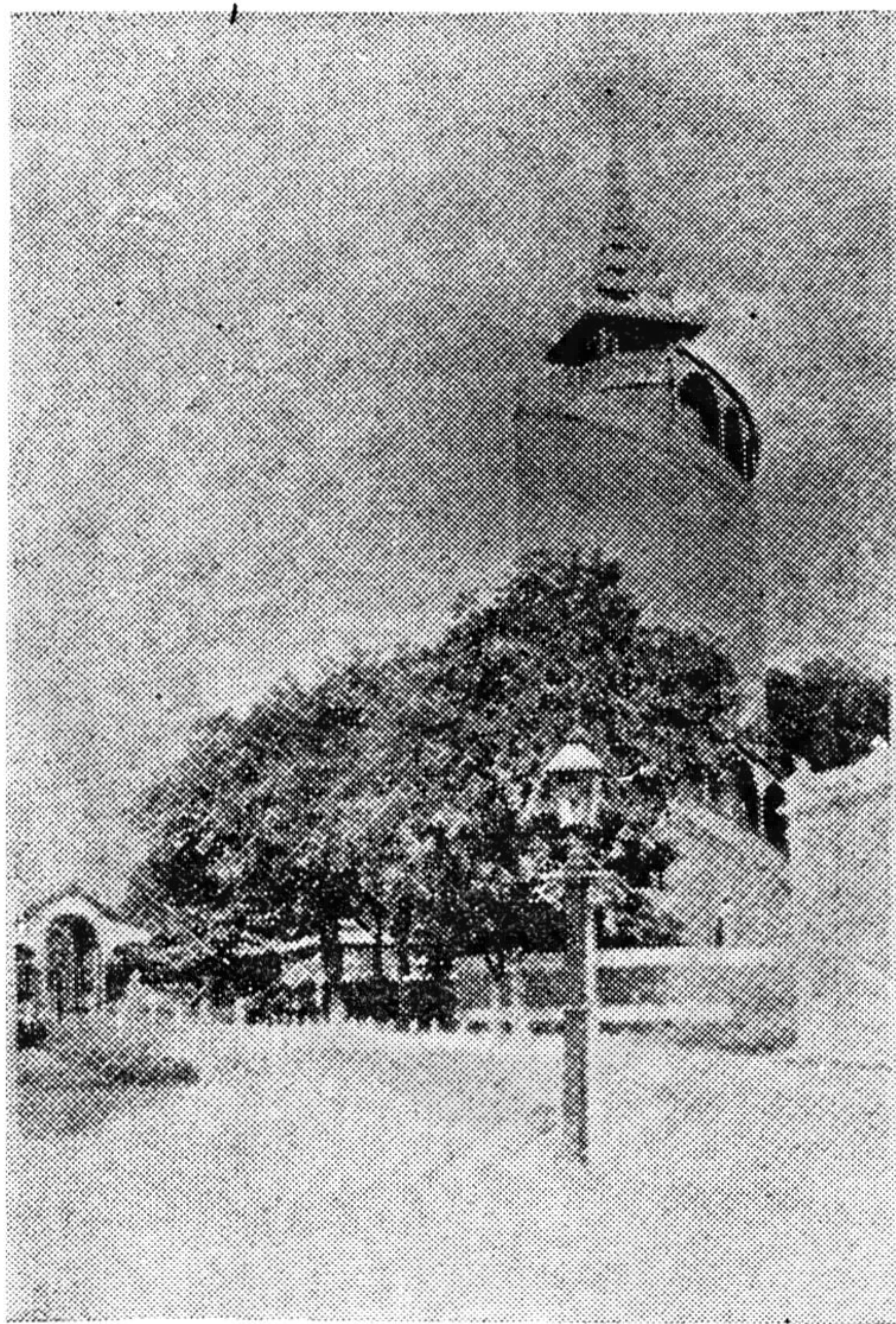
องค์ที่ (๔) ๔๒ (ลห้อยลเหี้ย) ฉากลานในพระราชวังริมหอ
สูง ซึ่งมีทหารประจำอยู่บนนั้น คนตรีทำเพลงโอ้ร้ายพม่า ตัวละคอน

มีพระนางศุภยาลัตติยานีเสด็จทอดพระอรุณอยู่พระองค์เดียว นางกำนัล
บางคนเข้ามาทูลลาเปิดฉลุไป ทหารพม่าวิ่งไล่คนเครื่องรบเข้าเก็บ
ในคลังแสงใน หอวังชาววังมองๆ แล้วหนีไป เสียงแตรทหารฝรั่ง
ในโรงบั้งไกลๆ นางพม่านั่งทอดเข่าแว้งๆ อยู่บ้าง สักครู่มีกำนัล
นางน้อยคนวิ่งพาออกมาตามเสด็จ)

พม่าโคล ๑ (ใน) ศุภยาลัตติ กัดแต่ไม่แน่วจิต ว่าอังกฤษ
คิดรคม มาข่มเหง

เพียงแค่นี้ใหญ่ นึกไป ยิ่งให้เกรง จะเลยแคว้ง เสือรัฐ ฉัตรราชา
แม่เขาจะ ปราณี่ เขามิบอก นี่ทำออก หาญหัก เอาหนักหนา
แต่สันคิต หมดฤทธิ หมดบัญญัติ จะฟังพระ จินตนา ก็ล่งเล ๔ คำ
(ตรีสให้ กำนัลวิ่งขึ้นไปถามนายทหารยามบนหอสูงว่า ทหารอังกฤษ
ยังทำอะไรกันอยู่บ้าง ได้ตอบว่า จอดเรือ ทหารยกขึ้นบกมาหลายพัน
เรือก็หลายสิบลำ เดี่ยวเสียงแตรเร้า พระเทวีกี่เสด็จขึ้น แลสดูทุก
คราวตอบ บอกพม่าประจำรักษาบ้อมกำแพงก็ไม่มีแล้ว ประตูประนคร
ก็เปิด ราษฎรชายหญิงรุมยืนนั่งดูกันอยู่เป็นหมู่ๆ ในลานพระราชวัง
ไม่เห็นมีใคร อุโปไฮลประจำของแลทหารรักษาองค์ไม่รู้ไปข้างไหน
กันหมด ฝรั่งตั้งแถวทหารอยู่แล้ว ทหารม้ามักมาก ข้างไม่มีลากปืน
ใหญ่หลายสิบกกระบอก นอกนั้นปืนเล็กเป็นแขกหัวโตเป็นพัน มี
ขุนนางพม่าลงไปต้อนรับ บางทีจะเป็นแก๊งหวุ่นแมงมูกก็เป็นได้ ทหาร
ออกเค้ารมาแล้ว ถึงประตูข้ามคูพระนครเข้ามาแล้ว แยกกันไปเป็น
หลายทาง ตรงมาพระราชวังก็โอ้ ทหารม้าแขกและมาก แยกเป็น

หอสูงในอันเตราชอุทยาน พระราชวังพม่า กรุงมณฑล.

กอง ๆ ทหารราบขึ้นบ้อมก็มี เลี้ยวกลับไปทางตวันออกก็มี ที่ท่าเรือก็
ยังมาก แต่เป็นแขก นางกำนัลมาทูลลากันอีก)

พม่าครวญ ๑ (ศุภยะลัด) ศุภยะลัด กษัตริย์ เทวีขวัญ ของ
กำนัล นางใน จำใจเห

ชะตาตก ปลอกเปลี่ย เสรีาเซี่ยเซ ด้วยเป็นเว ราชนอง เหลือบ้องกัน
ไปเถิดไป ขอบใจ ให้ ไซสรอย แต่น้อยน้อย บำรุง ผดุงขวัญ
ยังเหลือแต่ ความระลึก นึกเท่านั้น มีชวัน มีขอลืม ดมอาลัย
เถิดบ้านช่อง ช่องแขว พ่อแม่มี จริบหนี ก่อนกะลา เข้ามาใกล้
เป็นสิ้นบุญ วาสนา เวลาไซ้ เถิดขอให้ เจริญสุข ไปทุกนาง ๆ ๖ คำ
(ทรงกรรแสง กำนัลก็ต่างร้องไห้ เข้ามากราบพระบาทแล้วไปบ้าง
บิดามารดาเร่ไปตอย ๆ บ้าง นักร้องให้อยู่ไม่ไปก็มีบ้าง ตรัสถามไย
ไม่ไป ทูลว่าชาตินี้ไม่ขอห่างพระยุคลบาทมิพญานี้แล้ว ทหารร้องทูล
ลงมาว่า ทหารม้าฝรั่งจนถึงพระราชวังแล้ว เลงเทงอัทกับเมียนหวุ่น
ออกไปรับ ทหารล้อมรายรอบพระราชวัง เข้ามาข้างในน้อยคน พระ
นางชบพระองค์ลงหมอบกะพ่น)

พม่าโอด ๑ (ศุภยะลัด) โอ้เมนดง องค์บพิตร บิตุเรศ พระเกิด
เกศ ผั่งปลุก ลูกทุกอย่าง

นิมิตรมณ ทเลเสถียร มนเทียรปรางค์ ๒๖ ศกสร้าง สถาวร
เถลิงชาติ เอกะราช อำนาจใหญ่ ผดุงไพร่ พ้าสุโข สโมสร
ศุภยะลัด ขัตติยะ กะลัมพร ถ้างนคร ถ้างวงศ์ ถ้างองค์โทรม
ซ้าถ้างชาติ เอกะราช โอ้ชาติเอ๋ย พม่าเคย แก้วศึก เข้มอีกโหม

ประทานโทษ โปรดเถิด พระเกิดเกล้า ลูกคนโง่โง่เวลาไม่เข้าเรื่อง
 ให้เครื่องยศ องค์กษัตริย์ ต้องขัดเคือง อดสูเบื่อง บาทบุคคล เพราะรณเอง
 สุขยะลัด สุขยะลัด ชวชัดหนอ เหมือนไปล่อ พยัคฆา มาข่มเหง
 ต่อภัยถึง จิงรูก รุสีกเพลง เพราะไม่เกรง ไม่เชื่อ เออคำใคร
 โปรดลงโทษ โปรดฆ่า ธิดาอุบาทว์ มันผลาญชาติ ผลาญเวียง เลี้ยงไม่ไหว
 (ใน) พलगทูปอก ชกศิรา โสกาลัย กลิ้งเกลือก เสือกใน ชูลีครวญ ฯ
 ๑๔ คำโอด (ตะโกงดอญหน้าต้นสนขึ้นเข้ามาบังคมทูลว่า กะลา ยังดู
 อังกฤษมันจะเข้ามาเพำอยู่แล้ว ฝนพระกายเสด็จลุกขึ้น กำเนิดบัดชูลี
 แต่งฉลองพระองค์แล่ม่นพระเม้าพิจัดพระมาลาการถวาย)

สาท บิตูรงค์ ทรงสงวน

อ้ายยังดู ชูบั้งกับ ต๋องรับมัน หยิบกุ่มา สไบสุวรรณ มาปล้นเที่ยว ๆ
๔ คำโอด (ช่วยกันเชิญเครื่องทรงพระพักตร์ แลเครื่องพระสำอางมาถวาย
ช่วยกันแต่งพระองค์พลากรื่องให้พลา ละโคงตอญ์วิ่งเข้าวิ่งออก มา

ทูลรำไปว่ามันจะเข้ามาอยู่แล้ว เชมบยูแมแล ๒ พระธิดาเจ้าตระหนก
มาบอกว่ามันมาแล้ว มันจะเข้ามาอยู่แล้ว ศุภยะลัดลงกราบพระบาท ๓
กษัตริย์สอน พระสื้ปอระทวยสท่อนออกมา)

พม่าสของ ๑ (ใน) นางกษัตริย์ ศุภยะลัด เพียงพินาศ โถมกอด

ศอ เยาวราช อนาถเสียว

เสียงสอน ตระกลัน กระหมื่นเทียว สื้ปอเหลียว เหลอหมอง ประคองนาง
(ศุภยะลัด) ถึงเวลา แล้วหนา พญาหนุ่ม เกิดอย่าคลุ้ม พระวิโยค
โปรดโสกสร้าง

เราร่วมตาย ร่วมเป็น เชื้อธรรมาจ แล้วจะหมาย พระอร่า ไปว่าไร ๆ ๔ คำ
(ร้องไห้กันกระเสระ ๆ พอเลงเทงอัดแลเมียนห่วนพาเยเนอราลแล
ออฟฟิชเชออังกฤษโผล่เข้ามาเห็นก็ต่างชงัก ทางนี้ก็อยู่ดรอ้งให้ต้นตก
ใจละลานตลิ่ง ศุภยะลัดกลับประคองกระตุนพระสามี่ค้อยคงพระสติ
ออกดำเนียร -)

บิตมาน

ชุดที่ ๑๒ เอกะราชถลาย

องก์ (๑) ๕๓ (เสียมณฑล) ฉากในพระที่นั่งขาวในสวน
ขาวอย่างองก์ที่ ๓๗ ตัวละคอนมี พระสื้ปอมินทร์ มเหสีศุภยะลัด
ประทับราชาอาสน์ พระพันปีแลสองพระบุตรเจ้าประทับพระเก้าอี้ยาว
ตั้งโต๊ะเก้าอี้รับแขกเมือง มีเยเนอราลเปรนเดอคัสต์แม่ทัพ กับออฟฟิช

เชออังกฤษซื้อโคโลเนลสะ เลเดนพุดพม่าได้คล้องแลล้ามอีกคนหนึ่ง
ล้ามหมอบแต่ฝรั่งขึ้น นอกพระที่นั่งทหารแขกเข้ามาตั้งแถว เสนาบดี
พม่าหมอบ คือแก้งหวุ่นเมงญี่ เลงเทงอ๊ตเวนหวุ่น เมียนหวุ่น คณะ
โปยิสทั้งละโคงคองญี่ กับมหาเด็กสนธิธ ยังมีสนมกำนัลนางนั่งถัดไป
ข้างหนึ่ง

พม่าระทม ๑ (ใน) แสนอนาถ บรมราช ชาติพม่า พระชายา
เศร้าสลด ไม่สดไส

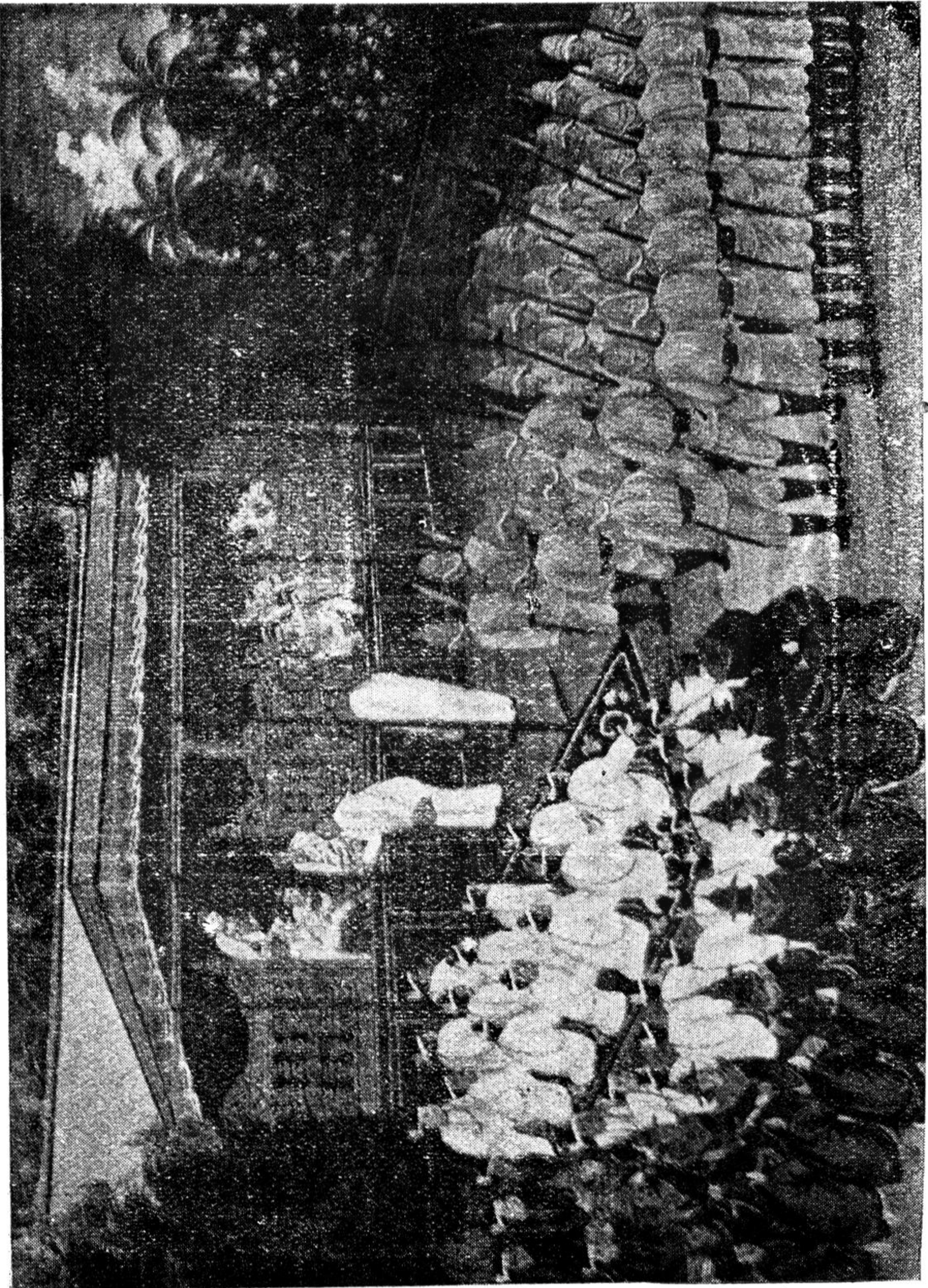
พระชนนี พระบุตร ตลิ่งตไล กำนัลใน เสนา ล้วนหน้าดำ ๆ ๒ คำ
(เซมบยุแม่ทุลเตือนพระสี่ปอให้ตรัสกะเขา ก็ทรงนิ่ง ครั้นเยเนอราล
ถวายกำนัลตรงเข้าเฝ้า ถวายมือก็ยื่นพระหัตถ์ทรงสัมผัส (เป็นคราว
แรกในพงสาวดารพม่าที่พระราชเจ้าจับมือคนต่างประเทศ) สักครู่หนึ่ง
ทรงอุบือบอไรกับเลงเทงอ๊ต ให้พุดกะแขกเมือง)

พม่าแปลง ๑ (เลงเทงอ๊ต) บรมกษัตริ์ ตรัสว่า อย่าหุนหัน ทุก
ข้ออ๊ต ดีเมต้อม ยอมยังคำ
เสียดพระทัย เข้าใจ ผิดชอกช้า จะเกรงยำ ต่อไป อกัยพลั้ง ๆ ๒ คำ
(ล้ามแปลให้เยเนอราลฟัง)

โยชะรำ ๑ (เยเนอราล) พม่าไม่ ยอมตาม ความที่ขอ แจ้งในข้อ
คำขาด บังอาจหวัง

จะรื้ออ ต่อยุธ สุดกำลัง แล้วจะตั้ง ย้อนเก่า ไม่เข้าทาง
คอเวอนเมนต์ อินเดีย ก็เสียใจ พม่าไม่ ยอมตพัต ตั้งขัดขวาง
จึงส่งสัญญา ญาใหม่ มิให้ร้าง เชิญเจ้าข้าง บาเยนทร์ เซนพระนาม ๆ ๔ คำ
(ส่งสัญญาถวาย พระสี่ปองัน เซมบยุแม่ให้เลงเทงอ๊ตถามว่า ๆ กระ-

รูปภาพ ฝ่มือช่าง พม่าवाद เมื่อพระเจ้าสีป่อมินทร์ ขกมหนคร
ให้อังกฤษ.

ไร เขาตอบว่า มอบกรุงพม่าให้คอเวอนเมนต์อินเดียหมด ต่างจั้ง
สท่อนสเท็น เขาก็เร่งให้ทรงเซน ก้อง โหนสัญญาจะยอมตามทุก
อย่าง ถ้าไม่ทรงเซนก็ผิดสัญญาอีก เขาทำอะไรเองไม่ได้นอกคำสั่ง
ต้องทุลเร้าเร่งให้ทรงเซนเท่านั้น เสนาบดีแลเชมบยูแม่ต่างปรึกษากัน
แก่งหวุ่นแมงญีทุลว่ากาลล่วงเลยมาถึงเพียงนี้เสียแล้ว ไม่ทรงเซนไม่
ได้ สุขยะลัดผืนพระขนองให้ ทรงกรรแสง ครั้นพระสี่ป้อตรัสถาม
ยังใจดี ก็ส่อนทุลว่า เซนก็เซนเป็นไรก็เป็นไป)

พม่าอาลัย ๑ (ใน) พระสี่ป้อ ท้อพระทัย มิใคร่กล้า จับปากกา
เซนอักษร สท่อนหวน

ร้อนฤดี รือรือ คร้ามก็คร้าม โอ้ โอ้ยาม แสนร้าย เซนขายเมือง
แม่ทัพตุน แก่งหวุ่น ทุลพระแม่ เชมบยูแม่ ชเง้งจัก พระพักตร์เหลือ
กษัตร์มอญ น้องนาง ต่างชำเชื่อง สูดยักเยื่อง ตกลง เป็นทรงเซน ฯ
(เชมบยูแม่ให้ถามว่า นี่แล้วเมื่อไรเขาจะกลับ แลจะให้ทำอย่างไร
ต่อไป จะต้องส่งต้นไม้ทองเงินแลเครื่องราชบรรณาการไปทุกปีหรือ
ต่อปีมือธิกะมาศจึงส่ง)

บุษชะเย ๑ (เยเนอรอล) เชิญสี่ป้อ ราชา ซาชาแม่ ตามกระเสร
ไวสะรอย คอยใคร่เห็น

สู่อินเดีย เสียก่อน จะผ่อนเย็น คอเวอนเมนต์ เป็นธรรม จะบำรุงฯ ๒คำ
(ตกใจกัน ถามไปทำไม เขาว่าไปอยู่โน้น ถามใครไปบ้าง เขาบอก
ว่าพระเจ้าสี่ป้อ พระมเหสีทั้ง ๓ แลเชมบยูแม่ นอกนั้นสุดแท้แต่
จะเอาใครไปด้วย ถ้าสมควรแล้วก็ได้ทั้งนั้น ถามไปทำไม ตอบไปอยู่

โน่น ถ้ามเสียใจขอไม่ไปก็ได้ไหม ตอบว่าต้องตรัสกะไวสะรอย เขา
เป็นแต่ผู้น้อยถ้อยคำสั่งถ้าทำดีต่อไม่ขัดขึ้น เขาเป็นชาติยุคติธรรมพอ
พูดจากัน ถ้ามแล้วข้างกรุงพม่าจะทำอย่างไรกัน ตอบว่านั่นธุระของเขา
แต่คงทำอย่างไรสุดแต่ให้ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินอยู่เย็นเป็นสุขเป็นข้อสำ-
คัญ ถ้ามเข้าของจะรีบเอาหมดหรือ ว่าไม่รีบเลยจะเอาอะไรไปได้หมด
เขาจะปฏิบัติให้เป็นสุข บอกว่าธรรมเนียมพม่าบาเยนทร์ไปอยู่ต่าง
ประเทศไม่ได้ เขาว่าต้องพูดกะไวสะรอย ว่าสงสารราษฎรจะเดือด
ร้อน เขาว่าราษฎรไม่พอใจอยู่ในปกครองพระสีป่อแลมเหษจึงต้อง
เชิญเสด็จไป ก็อึง เขาก็รู้ว่าอะไรอย่างไร พระเจ้าสีป่อได้แต่แลไป
แลมาแล้วสท้อนพระทัย เชมบยูเมตรัสปรึกษาเสนาบดีคนไหนก็ทูล
แต่ว่าให้ถ้ามแม่ทัพอังกฤษเขาเท่านั้น ครั้นทรงรูกหนักเข้าก็ทูลเป็น
เสียงเดียวตามอุค้องว่าต้องเสด็จไป พระนางศุภยะลัดทรงพระกรร-
แสงโฮ)

โยชา ๑ (สีป่อ) ขอผัดสัก เดือนหนึ่ง ถึงจะทัน เตรียมสิ่ง
สรรพ เครื่องใช้ มิให้ยุ่ง
(เยเนอรอล) ผิดคำสั่ง สุดหวัง ผ่อนผดุง (สีป่อ) กระนั้นรุ่ง เจ็ดวัน
จะพลันไป ฯ ๒ คำ
(เขาว่าชำนาญ ต่อลงมาจนตกลงเป็นพวungan พวกฝรั่งทูลลาไป ขุนนาง
จะไป เชมบยูเมตรัสให้ไปส่งเขาแล้วจงกลับเข้ามาใหม่ ให้ละโคง-
คอญไปตลาดแลกกลับมาทูลว่า แม่ทัพกลับลงไปเรือรบแต่ทหารแขก
นายฝรั่งตั้งล้อมพระราชวังแข็งขันอยู่)

พม่ารักบ้าน ๑ (ศุภยะลัด) มัณฑเล เสน่ห์พนอ ของพ่อสร้าง
 ไม่ได้กลับ ลับร้าง โอ้ปรางค์ใหญ่
 (ศุภยะญี่) ขัตติยวงศ์ ธารงถวัลย์ ขวัญเวียงชัย โอ้ประลัย มไหศวรรย์
 ลงวันนั้น
 (ศุภยะกะเล) เหลือคิดเห็น ว่าจะเป็น เช่นเป็นวุ่น แม่พระคุณ มหา
 ชนก ปกเกศ
 พม่าเย็น เป็นสุข ทุกข์ไม่มี นับพันปี ศรีภูกาม ลือนามไกล
 (ชนนี้) เมื่อราชา ชะตาขาด ชาตีกิษุณ สดแต่บุญ เท่านั้น ผันไม่ไหว
 (ศุภยะลัด) โอ้อกอด ศุภยะลัด เหลือขัดใจ หมายถึง บ้านเมือง
 รุ่งเรืองบุญ
 หนักกลับซ้ำ ตัวทำ ให้พินาศ อวะชาต เกเร เนระถุน
 (ชนนี้) รุ้สึกตัว รุ้สึกกลัว เมื่อตัวขุน รุ้สึกคุณ แมวกรู เมื่อหนูมา ฯ ๘ คำ
 (คร่ำครวญกันทั้งนั้น) แก้งหวุ่นแมงญักกลับเข้ามาทูลเตือนพระสติให้
 จัดของ ศุภยะลัดบอกไม่มีใจจะจัดแล้ว พระแม่พระพี่พระน้อง
 ช่วยที่เถิด พระสีปอกีสันพระสตีตลิ่งอยู่ พระพี่พระน้องนางต่าง
 ไปจัดของมีค่ามา พระชนนีตรัสถามแก้งหวุ่นรำไปว่า นี่ผ่อนผันอย่าง
 ไรไม่ได้แล้วละหรือ แก้งหวุ่นสอนทูลว่าไม่ไหวเสียแล้ว ก็ชุดพระ
 องค์ลงทรงพระโศกาโฮ เลายรับกันเสร์ก็—)

บิตมาน

องก์ที่ (๒) ๔๔ (เอื่อนาถ) ฉากอย่างองก์ที่ ๔๓ ตัวละคร
 มีพระสีปอบาเณนทร์ ประทับทอดพระขงฆ์ พระนางศุภยะลัดนั่งเศร้า

พระศอตก ละโคงคอญี่นั่งคองุ้ม สนมก้านัดนั่งร้องไห้กระซิก ๆ อยู่
สองสามคน

พม่าสั่งเมือง ๑ (สี่ป้อม) บรมะนาถ ราชบิดา ทูลลาแล้ว จะหมด
แว่ว วีระวงศ์ สืบพงศา

เสียดายชาติ เสียดายราช ถวัลยา เสียดายมหา เศวตฉัต รัชธำรง
มิพอท พี่ยา พากันม้วย อยู่เห็นหน้า กล้าช่วย ชูประสงค์
เหลียวอ้างว้าง หมางเม้น เห็นแต่องค์ กับโฉมยง ยอดสวาท อนาคตรว
(ศุภยะลัด) แต่เกิดมา อยู่มหา นิเวศกว้าง จะอ้างว้าง ร้างร้าง พระวังหลวง
จะห่างชาติ ห่างญาติ มิตรทั้งปวง แสนเป็นห่วง มไหศวรรย์ ตันหัวใจ ฯ
๖ คำ โอศ (เซมบยุแมเล ๒ พระราชบุตรเสด็จมา ก็ทรงพระกรรแสง
กราบมหาปราสาท ก้านัดนาง ต่างร้องไห้ เข้าไปทูลอาสาตามเสด็จ ศุภ-
ยะลัดตรัสว่าบิดามารดาจะอยู่เห็นหน้าใครเล่า ขอบใจแล้วอย่าไปเลย
ก็ไม่ยอม ว่ายามมีบุญได้ พึ่งพระบารมีเป็นสุข ถึงยามทุกข์จะทิ้งแม่
เจ้าชีวิตเสียเสียใดเล่า แก้งห่วนแมงญี่วังหน้าต้นเข้ามาทูลว่า เขามา
แล้ว เลงเทงอ๊ตเวนห่วน เมียนห่วนพาเยเนอราลเลอออฟฟิซเชอ ๒
นายกับล่ามพม่าแต่งฝรั่งเข้ามาถวายคำนับ แฉวทหารแขกก็ตามเข้ามา
ตั้งแถวอยู่นอกพระที่นั่ง เขาคุนาฟิกา พลาญเชญเสด็จ ก็ร้องไห้กันโฮ)

พม่าอ่อย ๑ (สี่ป้อม) ยังเข้าอยู่ รอคูร หนึ่งเถิดหนอ ขอแต่พอ
พร้อมขบวร ด่วนไปไหน

(เยเนอราล) บรมกษัตร์ จะผิด อีกเมื่อไร สามชั่วโมง พอไหม ตรัสให้ดี ฯ
๒ คำ (ตกลงทรงรับ ฝรั่งมานั่งพัก)

พม่ารำจวน ๖ (ใน) กษัตริ์หนุ่ม กลั้มวิญญู มีรูตรัส เสียตาย
ประเทศ เศวตฉัตร เณลัมศรี

เสียตายชาติ เสียตายราช ะธานี มีรูที่ คิดอ่าน ประการใด
เนตชแ่ง แลทาง พระปรารังคมาศ หวลแลราช อุทยาน สท้านให้
ยังอัดอั้น ขันจึง ตลิ่งตไล ผงับผ่งอน ถอนพระทัย อยู่ไปมา ฯ

๔ คำ โอศ (มเหษีชนนีต่างผันพระขนองทรงพระกรแสงซิก ๆ พระ
สี่ปอสกิดศุภยะลัด พอเหลียวสพพระเนตก็ไชจะตรัส เป็นแต่ทรง
เพ่ง ๆ แล้วก็ถอนพระทัยซซซุ เบเนอราลคณาพิกามาถวายค่านับทูลว่า
ถึงกำหนดแล้วเชญเสด็จเถิด ตรัสขอผัดอีกชั่วโมงหนึ่ง เขาก็ยอม
กลับไปนั่งเก้อพิัก ก็เป็นแต่ประทับเหม่อ ๆ อยู่อย่างนั้นเอง เขาดู
นาพิกาก็ มาทูลเชญเสด็จ ทรงขอผัดอีกชั่วโมงหนึ่ง เขาว่าช้าเสีย
เวลามากนัก นานพอแล้ว ตกลงต่อตามเขายอมถวายอีก ๕ นาที
เบเนอราลเด็รไปมาอยู่จนครบกำหนด มาทูลก็ทรงเหม่อหนึ่งเสียเฉย ๆ)

ฝรั่งหน้าแดง ๑ (ใน) เบเนอราล รำคาญ ภูบาลเหม่อ กระซิบ
สกิด ออฟฟิซเชอ เสนอหน้า

ถวายค่านับ สี่ปอ หน่อพญา เอาแขนสอด พระอังสา พาคัลไล ๒ คำ
โอศ (ร้องให้กันแข็งแสร้ พระชนนีแล ๓ มเหษีต่างลงกราบปราสาท
แล้วลุกตามเสด็จเห็นประทับรอกก็ซุดนั้ง พระเจ้าสี่ปอตรัสถามละโคง-
คอญ์โดยสุระเสียงอ่อย ๆ ว่า นี่จะไปด้วยกันหรือไม่ ร้องให้อู้อู้อ ลง
ท่ายทูลว่า หามิได้ ตรัสถามไม่ไปหรือ ก็เอาแต่สอนไม่ตอบ เมียน
ห่วนเลงเทงอัด ทุกคณะปิงยิสก็เช่นกัน แต่แก๊งห่วนเมงญ์สันศิริษะ

เพลงทยอยพม่า พระสี่ป้อมอุดพระองค์ ลงชบกราบปราสาท ลูกขึ้น
 เหลียวอาลัยแลตลิ่งนึ่งเสีย พระนางศุภยະລັດดำเนียรแข่งไปไข้ ไข้บอก
 ฝรั่งให้ปล่อยแขน ฟุบลงกราบพระพี่เจ้าแล้วก็จูงพระกรดำเนียรต่อไป
 เสียงร้องไห้โฮสนั้น)

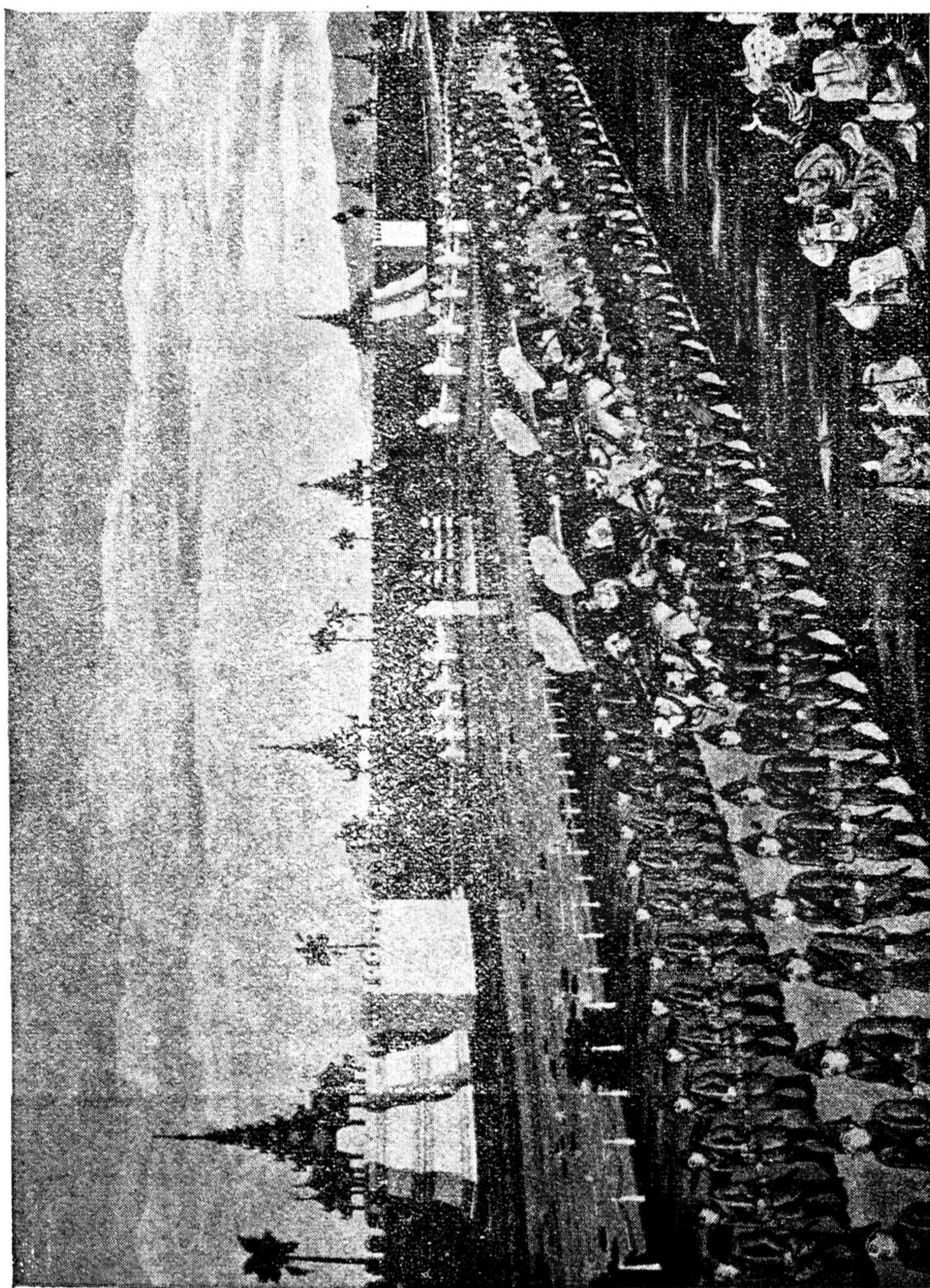
ปีติมาน

องค์ที่ (๓) ๔๕ (ฟินาศแคว้น) ฉากลานในพระราชวังชั้นกลาง
 ตัวละครอันมี ขุนนางแลราษฎรชายหญิงหมอบแลนั่งตลิ่ง บ้างก็สยาย
 ผม คนตรีทำเพลงทยอยพม่า มีทหารอังกฤษถือธงอังกฤษนำหน้า
 ทหารแขกแบกปืนน้ำแลแข่ง แม่ทัพแลนายทหารอังกฤษเดินเคียง
 พระสี่ป้อมเช่นคู่เคียง พระนางศุภยະລັດจูงกรพระสวามี มีพม่าเชิญ
 เครื่องสูง พระชนนีพระมเหสีแลกำนันน้อยคนตาม มีขุนนางเสนาบดี
 ตอนท้ายเดินขบวนช้า ๆ ขุนนางราษฎรรายทางถวายบังคมร้องไห้บ้าง
 ถึงทอดมปฎวายรองยุคลบาทเคารพบ้าง)

พม่าโหย ๑ (ใน) โอ้บัดนี้มิ ะทัศนา พม่ามินทร์ เทวศกวิล
 สิ้นสเร้ง ดังเพลิงไหม้

พระสติ ตันตัน อันพระทัย	ตลิ่งตไล แลปราสาท ราชมณเฑียร
แสนอาลัย ฤทัยหาย เสือตายตัว	อูราร้าว รลึកความ ยามเสถียร
บรมพิตร นิมิตไว้ว วัลย์รเมียร	ศัทรุเบียร พรบาท นีราศวัง
สงสารศุภ ะยลัด กษัตริย์	จรลี เหลียวแล แข่งหลัง
(ศุภยະລັດ) ลาแล้วเหนอ เหมอผกา ลดาตั้ง	ชีวิตหวัง ชมช้า จิตจำลา

รูปภาพฝีมือช่างพม่าवाद เมื่อแก้เสด็จพระเจ้าสุปอมินทร์ ไปลง
เรือบฝรั่งเศส.

(ชนนี) โอ้ปรางค์มาศ ราชเสถียร มนเทียรทอง จะเป็นของ แหกฝรัง
ซังน้ำหน้า

โอ้ร่มขาว วาวถวัลย์ ขวัญชีวา เอื่อนาถ ชาติพม่า พาประลัย

(ศุภยະဓမ္မ) แต่อลอง พญาญี ศรีพระวงศ์ จนบาเณนทร์ เมณฑง ทรง
เป็นใหญ่

จะโชมเซ เดโซ โอ้กรุงไกร นับจะไร้ ชาติยา พม่าทราม

(ศุภยະဓမ္မ) โฟเทพญา บาญีตอ หน่อนเรศ ปะกัณมินทร์ ปั้นประ
เทศ เกศสนาม

เคยขจัด ศัตรุ กู้กูคาม คู่สยาม พัน้อง สองนคร

โอ้ครานี พม่า นิคาลัย เหลือกรุงไท วัฒนา กว่าแต่ก่อน

ลาแล้วหนอ ขอช่วย อำนวยพร ให้ถาวร เอกะราช ชาติชมพู

(ราชฎร) โอ้อนาถ ชาติพม่า ชะตาตบ ไหนจะกลับ ฝันเชื่อ เห็นเหลือกู้

โอ้มนุษย์ ผลิตาณมนุษย์ เป็นสุครุ้ ขาวจะฟู เหลืองจะฝ่อ ระยอภัย

แต่ปุ่ชวด รวดมา พม่าเอ๋ย จะยากเข็ญ เป็นขเลย หาเคยไม่

ร่วมชาติสาสะนาหน้อย ไม่น้อยใจ เหลืออาลัย บัดเถวนทร์ ยาเมนทร์
เมือง ฯ ๑๘ คำ โอต

บิตมาน

องค์ที่ (๔) ๔๖ (แสนเสยง) ฉากอย่างตอนที่ ๔๕ ตัวละ-
คอนมี พลทหารแขกแสนายทหารฝรั่งเดีร่ปวน เจ้าบ้อยกู่เล็กแขกก็มี
ขุนนางแลราชฎรพม่าวิ่งละลาน ดนตรีทำเพลงสยออง ชาววังพล่านหนี
เขตรวจตราสพประมาณต่าง ๆ

พม่าอนาถ ๑ (ใน) แสนสังเวช ประเทศพม่า คราไรเจ้า แยก
 ฝรั่ง ปลั่งเข้า นิเวศเนื่อง
 โอ้เจ้านาย กระจายเร้น ยามเชิญเคื่อง ต่างหน้าเหลือง ละลานภัย ไป
 ทุกคน

พระน้องเมน ตรามี่ ฤดีหวาม ออกชุ่มซำม ปามบุก ไปทุกหน
 ในร้ววัง ฝรั่งแขก เข้าแปกปน โยยยากยับ สับสน ทูรน์ร้อน ๆ ๔ คำ
 เพลงฉิ่งพม่า (เมนตรามี่ข้าหลวงขนของมา พบอุโปไฮลขอหาฤา จะ
 ไปหาที่พึ่งที่ไหญ่ได้วันช่วยพาไป เขาใคร่ช่วยแต่กลัวฝรั่ง กำลังกังน
 ทหารแขกมา พากอดรัดข่มเหงเล่น ตามปลั่งการ สพประมาทต่าง ๆ
 อย่างน่าลอาย พม่ากลัวลาน มันพาไป เจ็กบ้อยคร่านางข้าหลวงเดิน
 เข้าโรง เดี่ยวยายแก่คลุมหัวมา ทหารแขกไขว่คว้า เห็นชรากลบถีบ
 สั่ง ขุนนางพม่าบางคนลอบพาเมนตรามี่ออกไปได้ก็มี อีกรายหนึ่งข้า
 หลวงพามา พบเจ็กบ้อยโถมเข้ามารวบองค์ไป กำลังโกลาหล ก็ —)

บิตม่าน

องค์ที่ (๕) ๔๗ (แสดงราษฎร) ฉากในวิหารพระอวาศแห่ง
 หนึ่งในกรุงมณฑลเต ตัวละคอนมี สามเณรนามเจ้ายะเลเตเจ้ามะสัง
 เมนตราดอกับพระพี่เลี้ยงชรา

พม่าชวน ๑ (ใน) เจ้ายะเล มะสัง ส่องทรงยศ เป็นโอรส
 เมฆยา เมนตราก่อน
 อีกองคืบต โถงเย เทียวเชซอน ผนวชส่อน ศักดิ์กษัตริย์ อยู่วัฒนา

เจ้าฟ้าไทใหญ่ ผู้ผ่านเมืองไทใหญ่ ขึ้นพม่า ทรงเครื่องต้น.

เมื่อพิฆาฏ ราชบิดา หม่อมพาออก ไปบ้านนอก จนพระ ชันมษา
ได้สิบสาม วายคร้าม ราชอาญา จึงแอมมา บรรพชา สามะณเณร ฯ
๔ คำ (ตาพระพี่เลี้ยงพรรณนาถึงเสียบ้านเสียมือง สอนให้รักษา
พระองค์จะได้ คุ้มพระนครขึ้นสืบเชื้อขัตติยชาติ ขณะนั้นโมเมียงโสพวา
(คือเจ้าฟ้าไทใหญ่เมืองโมเมียง) กับมิกอุโป (ขุนนางพม่าฝ่ายทหาร)
ปลอมมาหาตาแก่พระพี่เลี้ยง)

พม่าอำนวย ๑ (โมเมียง) เมื่อเสียดกรง แก่ฝรั่ง อ้ายยังดู ต้อง
คิดสู้ คุ้มภัยด้วย ชีตเฉวนทร์
เจ้าสององค์ พงศา เชื้อยาเมนทร์ บุญเป็นเคน มรณา เดชามี
(มิกอุโป) พวกพ้องเรา เข้ากัน สองพันกว่า ใครเชิญสอง เมนตรา
จำกรุงศรี
ไปบะโม โอกาส คาคต่อตี ตั้งเป็นที่ มั่วสุม ประชุมพล ฯ ๔ คำ
(ตาแก่พระพี่เลี้ยงเห็นชอบด้วย เจ้าเณรว่าตามใจ แต่ต้องลาสิกขา
ก่อน กำลังพูดมีพม่าหลายคนทยอยกันเข้ามาหา ต่างร่วมคิดกันจะ
ปราบอังกฤษกู้เมือง คนนั้นไปคนนั้นมามากมายหลายหน้า ว่าลอบปล้น
ศัสตราวุธกระสุนปืนน้อยใหญ่ของฝรั่งได้มา แต่ข้อสำคัญตั้ง
ช่องใหญ่ในมณฑลไม่ได้ ความจะเอ็กกะเหริก ต้องรีบเชิญเจ้าไปเมือง
บะโม มหาเถรธรรมานุรุชก็มาผสมกะเขาด้วย)

พม่าหัว ๑ (มหาเถร) อ้ายยังดู ขู่คิดปิดประกาศ ใครบังอาจ
คิดร้าย หรือขวยชวน
ลอบทำร้าย อ้ายฝรั่ง ตั้งสินบน รว้งคน แปรกลปลอม พร้อมมือกัน ฯ

๒ คำ (คนยังลอบไปมานิยมอยู่เสมอ หาเสื่อผ้าอาภรณ์ถวายเชิญลา
ผนวช เจ้าก็อวยตาม มหาเถรเป็นตวัการเอาธุระ)

พม่าหวล ๑ (โมเมียง) ค็นวันนี มอกรี้ กับมองเซา จะพาเจ้า
สององค์ ส่งไพร่สัณฑ์

ตัวจุมมะ จะด้อม ไปพร้อมทัน กับบะลัน โป่มิก อุโป่นัด ฯ ๒ คำ
(คนไปปล้นปืนโปลิศแขก ได้มาเนื่อง ๆ การเรียรายเงินก็มีคนสมัคร
เอาเงินมาให้ ตามมีตามได้ ทั้งชายหญิง)

พม่ารักชาติ ๑ (มิกอุโป) ม้องเต็งตะ เมงญี่ดีทาทาท ท่านรัก
ชาติ ศาสนา มหาภักตริย์

ขอแต่รบ ไม่คบ ศัตรูชด	ถูกกำจัด เนระเทศ ทูเรศจริง
อุค้องครำ ระย่ายับ แก่อับปรีย์	แตกตอชี เมงญี่ ดีแต่หยิ่ง
ไม่รักยศ รักเจ้า เราเราทั้ง	มันกลอกกลิ้ง เข้าข้าง อ้ายยังดู
แผ่นดินเมน ดงนั้น มันกระฉ่อน	จนได้พร ปาปะมุต สุดอดสู
เสียแผ่นดิน สิ้นเจ้า เขายังฟู	กลับรวยอู้ อ้ายอังกฤษ ติดสินบน
ชาติพม่า พม่าพม่า มันน่าแค้น	ขอทดแทน อ้ายเถา เอาให้ปน
จริงหนอกู สู้ตาย ถวายชนม์	รับมือคน ขบถชาติ มิขลาดใคร ฯ

๘ คำ (ต่างโกรธแค้น คิดจะปราบฝรั่งตั้งพระวงศ์ กำลังปรึกษากัน
เสียงเหะหะข้างนอก ต่างแผ่นดูบ้างแผ่นหนีบ้าง เหลือแต่เจ้าสององค์
กับมหาเถรแลพม่าอีก ๒ คน นายทหารอังกฤษทหารแขกจับพม่าขบถ
มัดได้กรูเข้ามา จ้องปืนส่องการาป แก้งหวุ่นเมงญี่ กับเมียนหวุ่นมา
แอบข้างประตูผลุบ ๆ โผล่ ๆ กับพม่าที่รับสินบน แลล้ามฝรั่ง ถามไหนด

เจ้าก็จับมัดทั้งสององค์ เห็นมหาเถรถามว่านั่นใคร ตอบว่าพระเถระ
ก็จับมัด เมียนห่วนไปนิมนตร์สมภารวัดนั้นมาปฏิเสธพล่อย ๆ ว่าไม่รู้
ไม่เห็น เขาจับโมเมียงโสพวาเข้ามาได้กับทั้งจับพม่าที่อยู่ในนั้น ๒ คน
มัดไว้ ก็ผิดขอไปหาแก้งห่วน ครั้นทหารแขกจูงไป แก้งห่วนแมง-
ญึงเอะอะ พอโมเมียงโสพวาถึงขุนนางเถาโปลึง ผิด ทหารแขกก็กลืนป็น
ยิงโมเมียงโสพวาตาย สมภารวิ่งวุ่นเห็นแก้งห่วนล้ม ถามว่าถูกที่ไหน
ก็ลุกขึ้นว่าเปล่า ต่างกรูกันดูคนที่ตายว่าเป็นอุโปไฮล คนรับสินบนว่า
ตัวสำคัญยังมีอีก ๒ คน คือ มิกอุโป' บะลันโบ' เดียวเขาก็นับมิก-
อุโป' ได้มัดเข้ามา แก้งห่วนแมงญิตัน)

พม่าแซ่ ๑ (แก้งห่วน) เจ้าสององค์ วงศ์กษัตริย์ ประหัตถ่อม
พอผันผ่อน อ่อนน้อม ประนอมได้
สำคัญคน ยุง ส่งเสริมให้' เกลี่ยกล่อมไว้ ข้างเรา เค้าจะดี ๆ
๒ คำ (ฝรั่งซัก ทำไมศึกจากเณร แก้งห่วนแมญิกช่วยแก้ว่า ยัง
เยาว์เบาความไม่ประสา ฝรั่งเลยมอบให้แก้งห่วนไปรักษาไว้ที่จวน
บอกสมภารให้ตามไปด้วยที่ค่าย ขรัวตาเอะอะแก้ตัวบ้าน)

พม่าเย้ย ๑ (บะลันโบ) อ้ายอุค้อง พองกะบาล ได้ผลาญชาติ
เถาอุบาทว์ สมไล่ไปเมืองผี
อังกกัตัญ ญพญา ขายธานี จนมั่งมี ยังลโมภ โกบตบึง
กุยอมนตาย ยอมถวาย ชีวิตชาติ เหล่อยอมอาตม์ ทาสศัตรู ทำหุผัง
ถึงรอดป็น คั่นนี้ คละมึง เป็นต้องถึง ตายมื่อ ไม่ชอตรง
ขอเทวา รักษา พม่านัต ฝนกษัตริย์ ขจัดเสียน ให้เลี่ยนล่ง

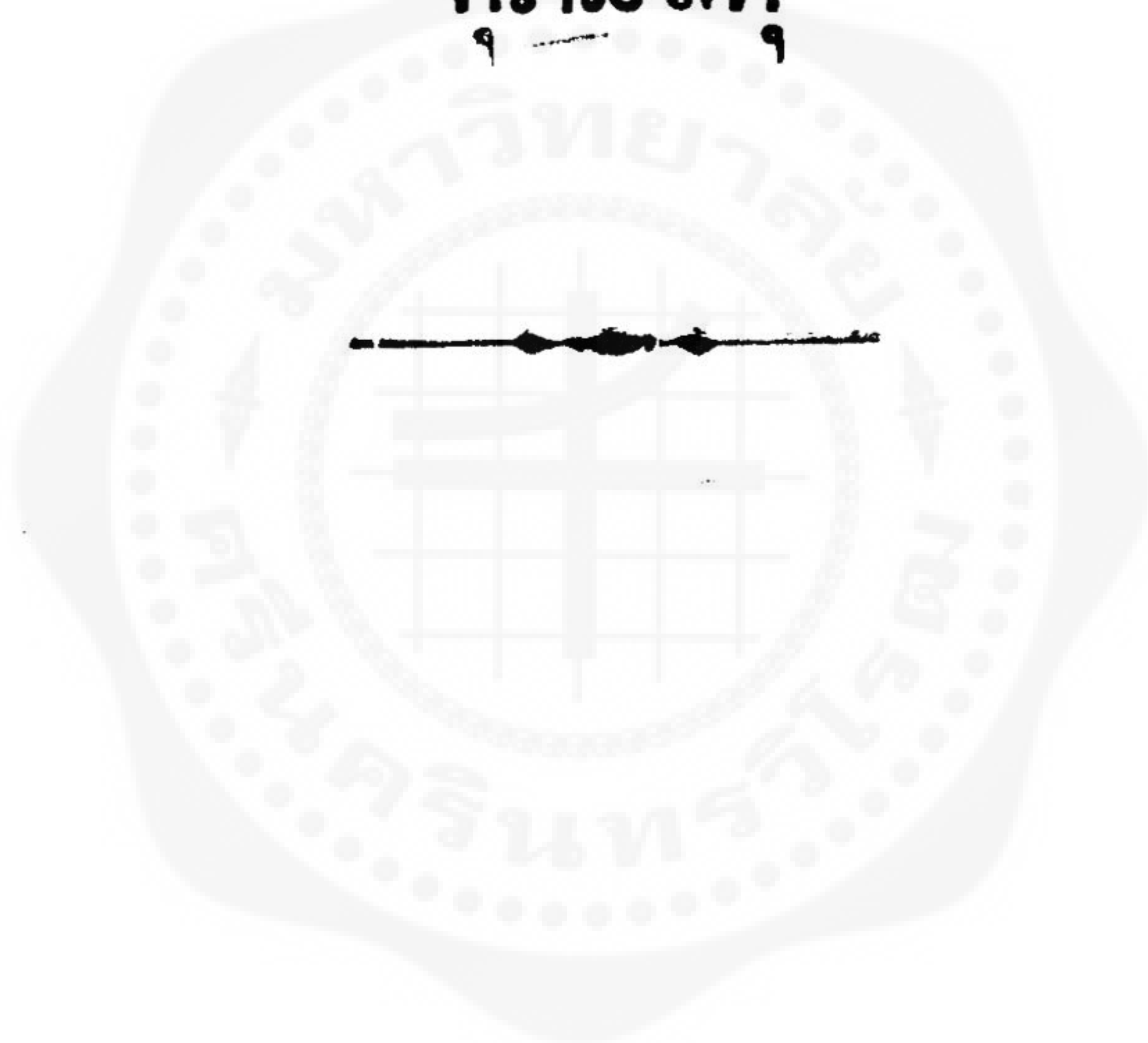
๑๘๖

พระเจ้าเสือ ป๋อมินทร์

หักคออ้าย ทรยศ ปลดทนาง เฮ้ยมาปลง ชีพกู ไม่รู้กลัว ๆ ๖ คำ
(สบัดเพลงอิทธิฤทธิ์อย่างไม่คิดชีวิต)

ปีติมานจบ

ศกมัลล

THE LIBRARY
THE COLLEGE OF EDUCATION
BANGKOK THAILAND

ห้องศาสตราจารย์ ขจร สุขพานิช

สำนักหอสมุดกลาง

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

